

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

**CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ İLE
NASİHAT-I GÜNAHKÂR KARŞILAŞTIRMASI
(METİN-İNCELEME- DİZİN)**

Ayşenur YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ İLE NASİHAT-I GÜNAHKÂR
KARŞILAŞTIRMASI (METİN-İNCELEME- DİZİN)

Ayşenur YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU

Ardahan Üniversitesi Lisanüstü Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

KABUL VE ONAY

Ayşenur YILDIRIM tarafından hazırlanan “Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr Karşılaştırması (Metin-İnceleme-Dizin)” başlıklı bu çalışma, 06.12.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisan Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elif AYAN NİZAM (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Fatih ŞAYHAN

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

06/12/2023

Ayşenur YILDIRIM

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ayşenur YILDIRIM

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatında zengin bir tür olan ve İslamiyet'in kabulüyle birlikte önemi artan nasihatnâmeler, şairlerinin hayatlarına yönelik tecrübeleri ve hatalarını göz önünde bulundurarak okuyucusuna doğruyu, iyiyi gösterebilmek, öğüt verebilmek için kaleme aldıkları eserler niteliğindedir. Bu eserler, toplumun örf, âdet, geleneklerle hareket etmesi ve belli bir nizamda olması için ahlâkî konularda yazılmasının yanında tasavvufî eserler veren şairler ve mutasavvıflar tarafından edebiyatın halk üzerindeki etkisini ve zenginliğini kullanarak insanların kabul ettiği İslam dini ile tasavvufu okuyucusuna anlatabilmek için yazılmışlardır. Söz konusu bu bilimsel çalışmanın genelinde Klasik Türk edebiyatındaki dinî- tasavvufî nasihatnâmeleri ele alırken özelinde ise İslam dinini hadis ilmiyle okuyucusuna öğreten Cemâlî ile dini ilimlere ve tasavvufa hakîm olan Günahkâr'ın müritleri için kaleme aldığı nasihatnâme türündeki eserleri karşılaştırılmıştır.

Bu bilimsel çalışma, giriş kısmından ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında nasihatnâmeler hakkında genel bilgi verilerek tezin konusuna yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Ardından söz konusu olan bu çalışmasının amacı, kapsamı ve çalışmada incelenecek olan eserlerin literatür taraması hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünün başı tez çalışması için hazırlık olup burada nasihat kavramının ne olduğundan bahsedilmiştir ve nasihatnâme türünün yazılış amacı, şekli, yararlandığı kaynaklar, sınıflandırılması ile konusu hakkında genel tanım yapılmıştır. Daha sonra çalışmanın temel konularından biri olan dinî-tasavvufî nasihatnâmelerin içeriği verilip klasik Türk edebiyatı dönemlerinde şairler tarafından kaleme alınan nasihatnâmeler üzerine literatür taraması yapılarak 105 dinî-tasavvufî nasihatnâme incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü ise Nasihatnâme isimli eserin yazarı için ayrılmıştır. Bu bölümde Cemâlî Nasihatnâmesi'nin daha iyi anlaşılması ve kavranabilmesi için Cemâlî Karamânî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde şairin edebî şahsiyeti üzerinde durularak eserlerinden bahsedilmiştir. Cemâlî'nin eserlerine yer verilen başlıkta, Nasihatnâmesi'nin tanıtımı kısaca yapılmıştır.

Çalışmanın ana konusu olan Cemâlî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr'ın karşılaştırılması üçüncü bölümde verilmiştir. Bu bölüm kendi içerisinde altı alt bölümden

oluşmaktadır. Eserlerin nüsha tasnifi yapılarak yazılış ve bitiş tarihleri, yazılma sebepleri gibi bilgilerin beraberinde dil ve üslup özelliklerinin altında eserlerin vezinleri, kafiyeleri, şekil özellikleri ve yazarların üslup özelliklerine değinilmiştir. Nasihatnâmelerin muhtevaları incelenmiş, dinî, tasavvufî açıdan karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu bölümün devamında ise eserlerin muhtevalarından yola çıkarak Cemâlî'nin ve Günahkâr'ın yararlandıkları kaynaklardan bahsedilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise daha önceden bahsedildiği üzere tez çalışmasının ana eseri olan Cemâlî Nasihatnâmesi'nin transkripsiyonlu metni oluşturulurken içerisindeki kelimeler hem harf ile hemde hareke ile gösterilmiştir. Bu sebeple metni transkripsiyona aktarırken kelimelerin okunuşunda harekeye sadık kalındığı ve metin içerisinde bir beyitin mürekkebi dağılıp üstü silikleştiği için okunmayan yerleri transkripsiyonlu metinde nokta nokta olarak gösterildiğinin ifade edilmesi gibi nüshanın birçok özelliğinden izlenen yolda detaylı bir şekilde bahsedilip transkripsiyona aktarılan metni verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde Cemâlî'nin Nasihatnâmesi'nin transkripsiyona aktarılmış metni üzerinden dizin çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın bulgularından elde ettiğimiz verileri ve bu çalışmaya ilişkin ortaya çıkan kanıları çalışmanın sonuç bölümünde paylaşarak edebiyat ve sosyal bilimler sahasına yeni bir çalışma kazandırılmak istenmiştir. Son olarak çalışma kaynakça ile sonlandırılmıştır.

Akademik hayatta ilk çalışma olarak gördüğüm bu yüksek lisans tez çalışmasının her aşamasında yardımlarını ve tavsiyelerini esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU'na, maddî manevî desteklerini her zaman hissettiren Annem Fatma YILDIRIM'a ve Babam Bülent YILDIRIM'a kalbî şükranlarımı sunuyorum. Çaba bizden, tevfik Allah'tandır.

Ayşenur YILDIRIM

Ardahan, 2023

ÖZET

YILDIRIM, Ayşenur. *Comparison of Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi and Nasihat-ı Günahkâr (Text-Index)*, Yüksek Lisans , Ardahan, 2023.

Bu çalışmada dinî ve tasavvufî nasihatnâmelerin üzerine genel değerlendirme yapılarak Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr eserleri karşılaştırılmıştır. Nasihatnâmeler, şairleri tarafından genellikle dinî ve tasavvufî öğütlerle insanoğlunu yanlışlardan, kötülüklerden uzaklaştırıp; iyiliğe, doğruluğa, güzele yöneltir. Bu eserler toplum içerisinde “ideal bir insan nasıl olmalıdır” ve toplumun da “tercih edilen ideal bir toplum” haline nasıl getirilmesi gerektiğine odaklanan eserlerdir. Bu tanım üzerine tez çalışmasında ele alınan Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr eserleri dinî, tasavvufî nasihatlerle okuyucularına dinin emir ve yasaklarını öğreterek doğruya, iyi ve güzel olana yönlendiren eserler olması bakımından incelenmiştir.

Tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak nasihatnâmelerden bahsedilerek dinî ve tasavvufî nasihatnâmelerin nasıl meydana geldiğini, muhtevalarının nasıl oluştuğuna, hangi kaynaklardan yararlandığına değinilmiş ve Türk edebiyatındaki 13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yazılan dinî, tasavvufî nasihatnâmeler değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise Cemâlî Karamânî’nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerine bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde de dinî - tasavvufî türünde yazılan ve iman, Allah, peygamberler, namaz, oruç, kıyamet, ölüm, tövbe, cennet-cehennem, kabir, aşk, tasavvufun dört kapısı gibi konularda öğüt veren Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr eserleri şekil ve içerik bakımından karşılaştırılarak dördüncü bölüme geçilmiştir. Dördüncü bölümde Cemâlî Nasihatnâmesi’ni transkripsiyonlu metne aktarılırken hangi yolun izlenmiş olduğundan bahsedilerek transkripsiyonlu metin oluşturulmuştur. Son bölüm olan beşinci bölümde ise dizin çalışması yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Nasihatnâme, Dinî , Tasavvufî, Öğüt, Cemâlî Nasihatnâmesi, Nasihat-ı Günahkâr

ABSTRACT

YILDIRIM, Ayşenur. *Comparison of Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi and Nasihat-ı Günahkâr (Text-Index)*, Master Thesis, Ardahan, 2023.

In this study, Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi and Nasihat-ı Günahkâr works are compared by making a general evaluation on religious and mystical nasihatnâmes. Nasihatnâmes, by their poets, generally direct human beings away from wrongs and evils with religious and mystical advice and direct them towards goodness, righteousness and beauty. These works focus on "how an ideal person should be" in society and how society should be transformed into a "preferred ideal society". Based on this definition, Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi and Nasihat-ı Günahkâr (Nasihat-ı Günahkâr), which are discussed in this thesis, are analyzed in terms of being works that guide their readers to what is right, good and beautiful by teaching the commandments and prohibitions of religion with religious and mystical advice.

The thesis consists of five main chapters. In the first chapter, religious and Sufi nasihatnâmes are mentioned in general, how religious and Sufi nasihatnâmes are formed, how their contents are formed, which sources are utilized, and religious and Sufi nasihatnâmes written between the 13th century and the 19th century in Turkish literature are evaluated. In the second part, information on the life, literary personality and works of Cemâlî Karamânî is given. In the third part, Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi and Nasihat-ı Günahkâr (Nasihat-ı Günahkâr), which were written in the religious - Sufi genre and gave advice on subjects such as faith, Allah, prophets, prayer, fasting, judgment, death, repentance, heaven-hell, grave, love, the four gates of Sufism, are analyzed.

Keywords:

Religious, Sufi , Advice, Cemâlî Nasihatnâmesi, Nasihat-ı Günahkâr.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	4
TÜRK EDEBİYATINDA DİNÎ VE TASAVVUFÎ NASİHATNÂMELER.....	4
2. BÖLÜM.....	28
CEMÂLÎ KARAMÂNÎ VE NASİHATNÂMESİ.....	28
2.1. CEMÂLÎ'NİN HAYATI.....	28
2.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	31
2.3. ESERLERİ.....	32
3. BÖLÜM.....	38
CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNAMESİ İLE NASİHAT-I GÜNAHKÂR KARŞILAŞTIRMASI.....	38
3.1. ESERLERİN YAZILIŞ TARİHLERİ.....	38
3.1.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Yazılış ve Bitiriliş Tarihi.....	38
3.1.2. Nasihat-ı Günahkâr'ın Yazılış ve Bitiriliş Tarihi.....	39
3.2. ESERLERİN NÜSHA TASNİFLERİ.....	40
3.2.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Nüshası.....	40
3.2.2. Nasihat-ı Günahkâr'ın Nüshası.....	41
3.3. ESERLERİN YAZILIŞ SEBEPLERİ.....	42
3.3.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Yazılış Sebebi.....	42
3.3.2. Nasihat-ı Günahkâr'ın Yazılış Sebebi.....	45
3.4. ESERLERİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ.....	46

3.4.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-1 Günahkâr'ın Vezin ve Kafiye Karşılaştırması	46
3.4.2. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-1 Günahkâr'ın Dil ve Üslup Özellikleri	56
3.2. ESERLERİN BÖLÜMLERİ VE MUHTEVASI.....	62
3.5.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Bölümleri ve Muhtevası	62
3.5.2. Nasihat-1 Günahkâr'ın Muhtevası	77
3.2. ESERLER İÇERİSİNDE YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	99
3.6.1. Cemâlî Karamânî'nin Eserinin İçerisinde Yararlandığı Kaynaklar	99
3.6.2. Günahkâr'ın Eserinin İçerisinde Yararlandığı Kaynaklar	109
4. BÖLÜM.....	123
4.1. TRANSKRİPSİYONLU METİN HAZIRLANIRKEN İZLENEN YOL.....	122
4.2. TRANSKRİPSİYON HARFLERİ.....	124
4.3. TRANSKRİPSİYON METNİ.....	125
5. BÖLÜM.....	277
DİZİN.....	277
SONUÇ	321
KAYNAKÇA.....	325
CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ'NİN YAZMA NÜSHASINDAN GÖRÜNTÜLER.....	327
EKLER.....	365
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU.....	365
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET İZNİ FORMU.....	366
ÖZ GEÇMİŞ.....	367

GİRİŞ

“Nasihat” kelimesinin kökü olan “Nush” kelimesi Mustafa Çağrıcı’nın tanımına göre “Saf, halis olmak, kötülük ve bozukluktan uzak bulunmak, iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek” (Çağrıcı, 2006, s.408) anlamlarındadır. Bundan türeyen “Nasihat” kelimesi ise Fars edebiyatında “Pend”, Türk edebiyatında “Öğüt” anlamlarında olan bireye doğru, iyi yolu gösterme, toplumda bireyin yapması ve yapmaması gereken kuralları, emirleri vb. hususları üzerine çekmek amaçlı söylenen sözlerdir ve nasihat kelimesi zamanla “kitap, ferman, mektup” anlamlarına gelen “nâme” kelimesiyle birleşerek eski Türk edebiyatında manzum, mensur ve manzum – mensur karışık bir tür olarak kullanıla gelmiştir.

Nasihatler, ilk çağlarda ideal insanı ve ideal toplumu oluşturmak için yazı ile değil de doğrudan doğruya sözlü olarak yapıldığından ilk örnekleri atasözleri ve deyimlerde görülür. İslamiyet’ten sonraki dönemlerde ise zamanla işlenerek sanatlı bir şekilde yazıya aktarılmışlardır. İslam dininin Müslümanlara bildirdiği görevleri yerine getirerek insan-ı kâmil ve iyi bir toplum oluşturmak için şairler, İslam dinini nasihatnâmelerle okuyucuya anlatarak hem okuyucu hem de kendileri için dünyada ve ahirette huzuru, mutluluğu, iyiliği, güzelliği sağlamak aynı zamanda da okuyucularından öldüğünde arkasından hayır duası alabilmek için bu eserleri kaleme almışlardır. Çalışmanın ana konusu olan *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi* ve *Nasihat-ı Günahkâr* eserleri de yukarıda verilen tanım gibi yazıldıkları dönemin insanına İslamiyet’i ve İslam’ın Müslümanlara sunduğu emir ve yasakları *Kur’an-ı Kerim*’i ve hadisleri kaynak alarak nasihatlerle öğretmeyi ve konularıyla her iki dünyada mutluluğu, doğruluğu ve iyiliği anlatmayı amaçlamışlardır. Görünüyor ki İslam dini şairleri, nasihatnâmeleri yazarken *Kur’an-ı Kerim* ve hadisleri kaynak olarak ele alıp bu türdeki eserlerinde İslam dinî doğrultusunda yol gösterici olmayı hedeflemişlerdir. Mahmut Kaplan’ın da “Nasihatnâmelerin doğrudan *Kur’an-ı Kerim* ve hadisten doğduğunu söyleyebiliriz”(Kaplan, 1990, s.1). İfadesinden anlaşılacağı üzere şairlerin İslam dininin kitabı ve peygamberinin söylediği sözler üzerinden eski Türk edebiyatında dinî- tasavvufî nasihatnâmelere ağırlık vermişlerdir ve bundan dolayı tez çalışmasında dinî- tasavvufî nasihatnâmelerin amaçları ve içerisindeki bilgileri öğrenebilmek için incelenmesi ile bu türde yazılan iki eseri karşılaştırıp ele alarak

hem yazıldıkları dönemin ve insanının hakkında bilgiye ulaşılması hem de eserlerin topluma ve insana verdiği nasihatlerin anlaşılması amaçlanmıştır.

Dinî-tasavvufî nasihatnâme gibi öğretici metinlerin eski Türk edebiyatında tam anlamıyla rağbet görmeyen bir konu olduğu görülmektedir. Mikro düzeyde yapılan çalışmalara rastlanılmaktadır; ancak dinî-tasavvufî nasihatnâmeler üzerine kapsamlı bir çalışma olmamakla beraber *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi* ve *Nasihat-ı Günahkâr* eserlerinin üzerine de tam anlamıyla bir çalışma yapılmadığı için bu tez çalışmasında *Cemâlî Nasihatnâmesi* ile *Nasihat-ı Günahkâr*'ın karşılaştırmasıyla birlikte nasihatnâme türünde yapılan araştırmalar içerisinde küçük de olsa bir boşluğu doldurulabileceği umulmaktadır.

Çalışmada eski Türk edebiyatında 13. – 19. yüzyıl arasında yazılan dinî-tasavvufî nasihatnâmeler ele alınarak onların neler olduğu, yazılma amaçları, toplum üzerindeki etkileri gibi konular çerçevesinde incelenmiştir. Bu türdeki eserlerden *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi* ile *Nasihat-ı Günâhkar* eserleri araştırıp yazılış tarihleri ve amaçları, nüshaları, dil ve üslupları, yararlandıkları kaynaklar, nasihat ettikleri konular gibi hususları karşılaştırarak tez çalışması kapsamı oluşturulmuştur.

Söz konusu bu bilimsel çalışmanın ilk bölümünde konuyla ilgili verileri tespit etmek için eski Türk edebiyatında “nasihatnâme” türü ile ilgili yapılan çalışmalar literatür taramasıyla incelenip dinî ve tasavvufî nasihatnâmeler hakkında bir veri toplanarak tez çalışması sınırlandırılmıştır ve bilimsel çalışmanın kapsamını genişletirken de literatür taramasından yararlanarak eski Türk edebiyatında nasihatnâmeler üzerine yazılan ve günümüzde araştırmacılar tarafından gün yüzüne çıkarılmayan iki eser tespit edilmiştir. Bu eserlere sınıflandırılan konuyu destelemek amaçlı çalışmanın devamında karşılaştırma olarak yer verilmiştir. Bahsedilen iki eser üzerine dijital kütüphanelerde arşiv taraması yapılarak nüshalarına ulaşılmıştır. Seminer çalışmasında bahsedilmesiyle birlikte tezin ana konusu da olan *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi*'nin yazarı hakkında literatür çalışması yapılarak, yazar hakkında veri toplanılmıştır ve toplanılan veriler tez çalışması içerisinde ikinci bölümde incelenmiştir. Bunun ardından çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturabilmek için bulunan eserlerin nüshalarının transkripsiyon çalışmasının yapılmasıyla birlikte iki eserin dil ve üslup, muhteva gibi birçok konu üzerinde durularak aralarındaki benzerlik ve farklılıkları irdelenmiştir. Daha sonra çalışmanın dördüncü bölümüne geçilip orada *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi*'nin nüshası incelenerek eserin

transkripsiyonlu metne aktarılırken izlenecek usullerden bahsedilip *Nasihatnâme* transkripsiyonlu metne aktarılmıştır ve aktarılan metin doğrultusunda en son bölümde dizin çalışması yapılmıştır.

1. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA DİNÎ VE TASAVVUFÎ NASİHATNÂMELER

Arapça “nush” kökünden türeyen “nasihat” kelimesine bakıldığında Şemsettin Sami, bu kelimeyi “öğüt, nush, pend, mevize” şeklinde tanımlamaktadır. İsmail Parlatır ve Mehmet Kanar’da Şemsettin Sami gibi “nasihat” kelimesini “öğüt, pend” gibi anlamlarla açıklarlar. Ferit Devellioğlu ise “insanlara yol göstermek, öğüt vermek maksadıyla yazılan manzum veya mensur eser” olarak ifade eder.

Nasihat kelimesi Arapça da çeşitli anlamlara gelen ve kullanım alanının geniş olmasıyla birlikte Türkçe de “öğüt”, Farsça da “pend” anlamlarında kullanılmaktadır. Farsça “mektup, kitap, ferman” anlamlarına gelen “nâme” ekinin “nasihat” kelimesinin birleşmesiyle oluşan nasihatnâme, İslam edebiyatında edebî bir tür olarak yer alan ve genellikle dinî- tasavvufî- siyasî- ahlâkî öğütler içeren eserlere verilen bir isim hâline gelmiştir.

Nasihatnâmeler, insanların kötülükten uzaklaşıp iyiliğe, yanlışlardan ayrılıp doğruluğa ve dine, ahlâka, güzel olana yönlendirmeyi öğütleyen eserlerdir. Bu türdeki eserler, hangi amaçla verilirse verilsin temelinde toplumun ve kişinin davranışlarını düzenlemeye, kişiyi ve toplumu kötülüklerden ayırıp huzur ve mutluluğa ulaşabilmesini hedefler. Mahmut Kaplan da “İnsanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltmek, topluma ve devlete yararlı olmak; İslamiyet’in erdemlerini şahsında yaşayan iyi ahlaklı fertler yetiştirmek amacıyla yazılan manzum eserlere genel olarak “nasihat-name”, “pend-name” veya “öğüt-name” adı verildiğini” belirtmektedir (Kaplan, 1990, s.1).

İnsanları genellikle din ve ahlâk çerçevesinde eğitmeyi, uyarmayı ve bu konular hakkında bilgilendirmeyi öğütleyen bu eserler görgü ve ahlâk kitapları, adap kitapları, mevize kitapları, atasözü kitapları olarak da bilinirler.

Nasihatnâmelerin öğütler ve ders vermelerinin yanı sıra öğretme, nutuk çekme, yol gösterme, vasiyet etme ve vaaz verme gibi işlevleri de vardır (Emiroğlu, 2010, s.3).

Yukarda verilen işlevlere sahip olan nasihatler, ilk çağlarda ideal insanı ve ideal toplumu oluşturmak için yazı ile değil de direkt sözlü şekilde olduğu için ilk örnekleri atasözleri ve deyimlerde görülür.

Türklerin yaşamlarında İslamiyet'i kabul ettikten sonra sosyal ve siyasal anlamda birçok gelişme olmuştur. Bu değişim ve gelişmelerle birlikte dönemin şartları ve İslamiyet'in kabulünden dolayı edebiyatta diğer alanlar gibi değişime uğramıştır. Edebiyatta gerçekleşen değişimlerin beraberinde nasihatnâme de sözlü bir tür olmaktan sıyrılıp yeni bir versiyonla ortaya çıkmıştır ve nasihatnâmeler, İslamiyet'in kabulü ile İslam ürünü olmasının yanı sıra içerisinde yazıldığı dönemin ahlakî değer ve yargılarını, devlet ve halk içindeki gelişmeleri barındırdığı için tarihi belge olarakta ele almamız mümkün hâle gelmiştir.

Nasihatnâmeler, her zamanda geçerliliğini yitirmeyen adalet, özgürlük, doğruluk, hak, hukuk, dürüstlük gibi ahlakî değerlerin yanı sıra bireylerin ve toplumların bireysel ya da devlet odaklı fikirler, sorunlara çözümler, devlet otoritesinin düşüşlerine yükselme getiren anlayışlar, toplumdaki görgü kurallarında oluşan farklılıklar, toplumlar arası kültür ve dini anlamda etkileşimler, resmî ve sivil toplumun değer yargıları, yöneten ve yönetilenlerin tavırları gibi değişim ve gelişim süreçleri takip edilebilir (Keleş, 2010, s.185).

Bu eserler, şairleri tarafından manzum, mensur ve ikisinin karışığı olan manzum-mensur şekilleriyle yazılmıştır. Bu şekiller içerisinde ise en çok manzum nasihatnâmeler tercih edilmiştir. Nazım biçimlerinden biri olan mesnevilerin didaktik anlatıma en uygun, ilgi çekici ve estetik bir üsluba sahip oldukları için genellikle nasihatnâmeleri şairleri mesnevi nazım biçimiyle eserlerini kaleme almışlardır. Nasihatnâmeler, mesnevi nazım şekli ile yazılmanın yanı sıra kaside, terci-i bent, gazel, musammat ve bir eserin bölümü ya da bir eserin birkaç bölümünde nasihat içerikli şiir biçiminde yazılmışlardır. Bireyi ve toplumu doğruya, iyiliğe yönlendirmek amaçlı İslam kitabı olan *Kur'an-ı Kerim*'in içeriğinde hikâyeler, öğütler; delil cümleleri, emir ve yasakları veren cümleler iç içe geçmiş bir kurgu hâlinedir ve bu kurgu nasihatnâmelerin muhtevası ile karşılaştırıldığında *Kur'an-ı Kerim*'in bu metotunun nasihatnâme şairleri tarafından kullanıldığı görülür.

Dinî-tasavvufî konuların dışında nasihatnâmeler konuları bakımından tarihsel olgu ve edebiyatına göre değişiklik gösterir. Bu sebeple tarih boyunca değişen şartlar nasihatnâmelerin muhtevasını da etkilemiştir.

Nasihatnâme şairleri, kendilerini halka karşı sorumluk içerisinde hissettikleri için örfî, ahlakî ve dinî bilgi ve duyarlılıklarını okuyucuya ulaştırma çabasında olmuşlardır.

(Öztürk, 2013). Bu sebeple insanın, ferdî ve toplumdaki yaptığı davranışları, sorumlulukları, eylemleri İslam dini ile yaşanan toplumun sunduğu emir ve ilkeler doğrultusunda sosyal, kişisel, ahlakî; meslekî ilmî, ticarî gibi çeşitli konuları ele alan, bu konuları edebi açıdan da yararlanarak kendi sanatlarıyla inceleyen şairler, okuyucuya öğüt ve bilgi olarak sunarlar. Müelliflerin nasihatnâmelerde inceledikleri konuları sınıflandırma yapmak oldukça zordur. Çünkü yazarlar eserlerinde birden fazla konuya iç içe yer vermiştir. Bahsedilen konu hakkında örnek vermek gerekilirse dinî denilebilen bir nasihatname eserinde ekonomiye dair bir konuya rastlanabilir. Bu sebeple Agah Sırrı Levend ve Mahmut Kaplan nasihatnâmeleri sınıflandırmışlardır. Mahmut Kaplan'ın "Hayriyye-Nâbî inceleme-metin" doktora tezinde yapılan manzum nasihatnâmeleri sınıflandırması Agah Sırrı Levent'in sınıflandırmasına göre araştırmacılar için daha yararlı, anlaşılır ve dizgeseldir. İskender Pala ise Agah Sırrı Levent'in ve Mahmut Kaplan'ın dışında çeşitli meslek sınıflarını eğitiminde kullanmak ve uyarmak amaçlı konuları da nasihatnâmelerin konusu olarak verir (Pala, 2006, s.409).

Dinî-tasavvufî nasihatnâmelerden bahsetmek gerekirse eğer 13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yaşayan Osmanlı toplumu için İslam dini önemli bir kaynaktır. Bu sebeple nasihatnâme şairlerinin eserinde ilk ve genellikle tercih ettikleri konular dinî-tasavvufî hususlar olmuştur. Müelliflerin dinî-tasavvufî konulu nasihatnâmelerinde işledikleri hususlara bakıldığında birincisinin İslam dininin Müslümanlar için emrettiği ibadetler olduğu görülmektedir. Müslümanlara farz kılınan namaz, oruç, hac, zekât gibi ibadetlerin ne olduğu, nasıl yapıldığı ve ibadetlerin yerine getirilip getirilmemesinin sonucunda neler olacağı nasihatnâmetlerde öğütler üzerinden anlatılmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak bir nasihatnâme örneği vermek gerekirse tez çalışmasının üçüncü bölümünde incelenecek olan *Cemâlî Nasihatnâmesi* verilebilir. Şairler, nasihatnâmelerinde öğüt olarak verdikleri ibadetlerin yapılmasının ahirete hazırlık olduğunu ve insanların yaşadıkları dünyanın fani olduğunu, ahiretin unutulmamasını da ikinci husus olarak nasihat etmişlerdir. Bu temaların dışında insanoğluna arzu, istek ve nefesine uymanın doğru olmadığını, bunlara uyulmasının sonucunda insanların günah işlemiş olacakları nasihat edilir. Bu konuların beraberinde dinî nasihatnâmelerde riyâ ve kendini beğenmişlik konuları ele alınarak okuyucuya riyâ ve kendini beğenmişlik gibi kötü davranışları yapmamaları gerektiğini ve aksine riyânın karşıtı olan dürüstlük, samimiyet, doğruluk anlamına gelen ihlası yapmaları öğüt edilir. Bu hususların dışında şairler, dinî nasihatnâmelerde en çok

işledikleri konular tövbe ve şükürdür. İnsanoğluna günahlarının silinmesi ve bir daha günah işlememeleri için Allah’a tövbe etmeleri gerektiğinin öğütlenmesiyle birlikte Allah’ın sunduğu nimetlere insanoğlunun şüküretmesi gerektiği anlatır. Yukarıda değinilen dinî konuların dışında şairler tarafından genellikle tasavvufî konularda tercih edilmiştir ve şairlerin eserlerinde işledikleri tasavvufi konulara bakıldığında ise eserlerde karşılaşılan hususlardan biri zikirdir. Okuyucunun Allah’ı zikir etmesi üzerine nasihatler edilir. Bir başka konu ise Allah tarafından belirlenen şeylerin meydana gelmesi anlamına gelen “kaza” kavramıdır ve okuyucuya Allah tarafından takdir görülen kazayı kabul edip rıza göstermek gerektiği öğütlenir. Şairler tarafından kişinin nefsinden ve arzularından arınarak kendini dine vermesi tasavvufi olay manasında olan “zühd” nasihatnâmelerde öğüt olarak işlenmiştir. Yine zühd gibi kişinin dünyanın zevk ve nimetlerini kendi rızasıyla terk ederek kemâle erme konusu da nasihatnâmelerde ele alınmıştır. Müellifler, tasavvufî nasihatnâmelerde dünyadan arınma yollarından biri olan “uzlet” konusuna da değinirler. Son olarak tasavvufî nasihatnâmelerde en çok işlenen konu ilahî aşk ile ilgili nasihatlerdir. Dinî-tasavvufî nasihatnâmelerde işlenen bu konuları İslam dini şairleri nasihatnâmelerinde yazarken yol gösterici olarak görüp İslam dinin kitabı olan *Kur’an-ı Kerim* ve hadisleri direkt metin olarak alabildikleri gibi bazen de bazı hadis ve âyetleri mealen ya da telmih söz sanatıyla kaynak olarak almışlardır.

Kur’an-ı Kerim’de "Size Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve Allah tarafından, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum." (Araf Sûresi’nin 62. Âyeti) gibi âyetlerin bulunmasıyla *Kur’an-ı Kerim*’in Müslümanlar için bir nasihat kitabı olduğu görülür ve Hz. Peygamber, nasihatın önemini göstermek adına üç defa tekrar ederek “Din nasihattır.” demiş ve çevresindekilerin “Kim için?” diye sormalarına ithafen Hz. Peygamber “Allah için, O’nun kitabı için ve O’nun elçisi için, Müslümanların yöneticileri ve onların ümmeti için.” demiştir (Nevevî, 1976, s.224). Hz. Muhammed’in insanları iyiye, doğruya yönlendirmek amaçlı söylediği bu öğüt nasihatnâme yazarları için de bir esinlenme kaynağı olmuştur. Bundan yola çıkarak Mahmut Kaplan, “Nasihatnâmelerin doğrudan *Kur’an-ı Kerim* ve hadisten doğduğunu söyleyebiliriz”(Kaplan, 1990, s.1). İfadesi ve alıntılardan da anlaşılacağı üzere nasihatnâmeler, *Kur’an-ı Kerim* ve hadisler doğrultusunda okuyucuya öğüt ve zekat vermek, namaz kılmak, oruç tutmak gibi dinin emirlerini anlatmak için yazılmışlardır.

Şairler, âyetler ve hadislerin yanı sıra atasözleri, özdeyişleri, menkıbeleri de eserlerini yazarken kaynak olarak almışlardır.

Nasihatnâmenin ilk tarihsel gelişimini Bezm-i Elest'e yani "Ben sizin Rabbiniz değil miyim!" sözüne dayandırılmalı. Çünkü orada ilk insanlığa kulluğunu hatırlaması için uyarı ve öğüt vardır. Yine tarihsel süreç içerisinde Hz. Adem, oğlu Şit'e beş tane öğüt vermesiyle nasihat geleneği oluşmaya başlamıştır ve nasihatler sonraki nesli yetiştirmek, eğitmek amacıyla yazılı ve sözlü şekillerle günümüze kadar gelmiştir. Tüm toplumlarda öğütleri oluşturacak bir ahlâkî düzene ihtiyaç duyulur ve o ihtiyaç doğrultusunda kurulan ahlâk düzeninde nasihatler, bütün toplumlarda benzer şekilde gelişmiş ve o toplumların düşüncelerini, tarihlerini, edebiyatlarını, inançlarını nasihatnâmeler denilen eserler aracılığıyla takip etmişlerdir. Türk toplumuna bakıldığında ise nasihatnâmeler, İslamiyet'in kabulünden önceki toplumunda yaşanan tecrübelere, ahlâkî görüşlere ve inandıkları, kabul ettikleri dinlere göre oluşturdukları yazılı olmayan kurallara yani törelere dayanıyordu. Bu nedenle o dönem edebî mahsullerdeki öğütlerin içeriğinin kaynağı, töreler ve kut inancıdır ve aslında Türk edebiyatında nasihatnâme türündeki eserlerin kökeni MS. 8. yüzyılın ilk yarısında Göktürk devletinin kağanı Bilge Kağan, kardeşi Kül Tigin ve babasının veziri Tonyukuk adına dikilen mezar taşlarına yani yazıtlarından oluşan *Orhun Abidelerine* dayanır.

Başta Mahmut Kaplan'ın "Türk edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler" makalesi ve Ayşe Parlakkılıç Mucan'ın "Türk İslâm Edebiyatında Manzum Nasihatnâmeler ve Urlalı Ya'kûb Oğlu Hüseyin'in Miftâh-ı Cennet"i adlı doktora tezi ele alınarak dinin emir ve yasaklarına uymayı öğütleyen aynı zamanda tasavvufî nasihatlerde bulunan dinî-tasavvufî nasihatnâmeler yüzyıllara göre incelendiğinde şu şekildedir:

11. yüzyıl

- Bu yüzyılda Türk edebiyatı ile nasihatnâme türü arasında köprü görevi gören ve **Yusuf Has Hacıp** tarafından Karahanlı Hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a aruzun Fe'ülün/ Fe'ülün/ Fe'ülün/ Fe'ül kalıbıyla yazılıp, "mutluluk veren bilgi" anlamına gelen **Kutadgu Bilig** Türk edebiyatının ilk yazılı ürünlerinden sayılmasının yanı sıra nasihatnâme türünün ilk manzum eseridir. Bu esere ilk bakıldığı zaman dört unsuru temsil eden dört devlet adamına (Kün Togdı / Gün

Doğdu/ Hükümdar/Adalet - Ay Toldı/Ay Doldu/ Vezir/Mutluluk– Ögdülmüş/Övülmüş/Bilge:Vezirin oğlu/ Akıl – Odgurmış/ Uyanmış/ Derviş: Vezirin Akrabası/Akıbet) yönelik yazılmış gibi düşünülerek ilk siyasetnâme eseri denmekteysede eser incelendiği zaman sadece devlet adamlarına yönelik olmayıp aynı zamanda toplumun her kesimine hitap edilmiştir. 85 bölüm ve 6645 beyitten oluşan mesnevi de birbirine bağlı olan bireyleri, cemiyeti ve o dönemin devlet yaşantısını düşüncesel bir şekilde düzen kurmak için gereken düşünce, bilgi ve erdemlerin ne olduğunu tespit edip bu kavramları nasıl elde edilebileceği yönünde bilgi vermesiyle birlikte şair eserinde âyet ve hadisleri kullanarak bireyin fani dünyada nasıl hareket etmesi gerektiğini ve bundan mütevellit ahirette de nasıl mutlu olacağını didaktik ve alegorik bir dil ile öğütlemesinden dolayı dinî-tasavvufî nasihatnâmeler içerisine alınabilir.

12. yüzyıl

- **Edip Ahmed bin Mahmud Yüknêkî** tarafından on dört bölümden oluşan ve “Hakikatlerin Eşiği” anlamına gelen **Atebetü’l-Hakâyık** adlı kaleme alınmıştır. Bu eser cömertlik, mütevazilik, ahlâk gibi konuları âyetler ve hadislerle destekleyerek nasihatler verilmesinden dolayı ahlâkî ve dinî nasihatnâmeler içerisinde yer alır.
- Yine bu yüzyılda Tasavvuf dervişlerinden olan **Ahmed Yesevi** tarafından yazılan ve Türk tasavvuf geleneğini başlatan **Divân-ı Hikmet** adlı eser, İslam ahlâkını anlatacak nasihatleri ortaya koymuştur.

13. yüzyıl

- **Yunus Emre** tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün kalıbıyla ve 562 beyit ile oluşan **Risâletü’n-Nushiyye** adlı alegorik mesnevi estetik bir üslupla yazılmıştır. Eserde âyetler ve hadisler ile beraber cimrilik, sabır, akıl, öfke, kanaat, hırs, hasetlik gibi çeşitli ahlâkî ve tasavvufî konular üzerine nasihatler

yazılmasından dolayı Anadolu’da kaleme alınan ilk nasihatnâme eseridir. Aynı zamanda eser siyasetnâme özelliği de taşır.

- Yunus Emre’den sonra nasihatnâme türünde yazılan ikinci eser ise **Ahmed Fakih** tarafından aruzun Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Fe’ûlün kalıbıyla yazılan ve 82 beyitten oluşan **Çarh-nâme**, dünya yaşamının fani olduğunu, insanların hayatlarının geçici olduğunu, dünyada insanlara sunulan mala, mülke kanmanın insanlara karşı vereceği zararları ve kıyametin kopacağını insanlara hatırlatarak fani dünya için çabalamak yerine ahiret için çabalamak gerektiğini öğütlerle anlatır.
- **Âşık Paşa** tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün / fâ’ilün kalıbıyla yazılan ve 39 beyitten oluşan **Dâsitân-ı Vâsf-ı Hâl-i Her Kesî** adlı mesnevîde dünyanın üç durumunda bahsedilir. Bu üç durum mazi, hâl ve müstakbel şeklindedir. Aşık Paşa, eserinde bir kişinin içinde bulunduğu duruma göre davranması, ömrünü boşa harcamaması, zamanın kıymetini bilmesi ve vaktini ibadetle geçirmesi gibi nasihatlerde bulunmuştur. Eser, dinî, tasavvufî ve ahlâkî bir nasihatnâmedir.
- **Mevlânâ’nın Mesnevî’si** tam anlamıyla nasihatnâme sayılmasa da içerisinde bulundurduğu nasihatler sayesinde nasihatnâme özelliği taşıyan bir eserdir.

14.yüzyıl

- **Mürîdî** tarafından aruzun mefâ’ilün/ mefâ’ilün/fe’ûlün ya da fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün gibi iki farklı kalıbıyla yazılan ve 3748 beyitten oluşan **Pend-i Ricâl** adlı mesnevîde 20 tane meclise yer verilmiştir. Eserde bahsedilen meclisler âyet ile hadisler açıklanmış ve yapılan açıklamaların konularını destelemek amaçlı dinî ve tasavvufî hikâyeler anlatılmıştır. Bu hikâyelerin sonunda çıkarılan dersleri nasihat hâlinde verilmiştir.
- Bu yüzyılda nasihatnâme türündeki bu eserlerden biri de **Süleyman** adında bir şairin, aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün ile mefâ’ilün/ mefâ’ilün/ fâ’ûlün kalıblarıyla yazılan ve 203 beyitlik kısmına ulaşılan **Nasihatnâmesi**’dir.

Nasihatnâme’de dünya hayatının fani olduğunu, insanların ahiret hayatına hazırlanmalarının gerektiğini; Cuma gecesi, recep ve ramazan aylarının önemini öğütlerle anlatılmıştır.

- 14. yüzyılın sonları ile 15 yüzyılın ilk yarısında yaşayan **Arif** adında bir şairin, aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün kalıbıyla yazdığı ve 2042 beyitten oluşan **Mürşidü’l-Ubbâd** adlı dinî, tasavvufî ve ahlâkî bir nasihatnâme türünde olan eserin konusu daha çok şeyh ve müritlerin birbirleriyle olan ilişkisiyle ilgilidir. Şair, eserinde verdiği nasihatleri “Nasihat” başlığı altında toplamıştır.

15. yüzyıl

- **Hurifi** şairlerinden olan Refîî tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün kalıbıyla yazılan ve 1451 beyitten oluşan aynı zamanda **Câvidân-nâme**, **Arş-nâme** ve **Mahabbet-nâme** eserlerinden derlenerek âdetâ bir tercüme görünümünde olan **Beşâret-nâme** adlı mesnevi bu yüzyılın ilk mesnevisidir. Eserde şairin, Hurufî inancı doğrultusunda şeytan, nefis, ahiret gibi çeşitli konular üzerine nasihatler verilmiştir(Kaplan, 1990, s.24).
- Bu yüzyılda yazılan bir başka eser ise **Saruhanlı Gülşenî** tarafından aruzun fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilâtün kalıbıyla yazılan **Dil-güşâ** adında dinî-tasavvufî ve ahlâkî bir mesnevi olan eser 33 hikâye, altı mev’ize makalesi, dört pend ve nasihat bölümü, haatîme ve na’t kısımları vardır. Hikâyelerin bitişinde çıkarılan dersler birer nasihat beyiti ile verilmiştir.
- **Dede Ömer Ruşenî** tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün kalıbıyla ve terci-i bend şekliyle yazılan 55 beyitlik kısa aynı zamanda sosyal içerikli bir manzume olan **Pend-nâme** insanlara iyi davranma, kimseyi kınamama, her şeye iyimser yaklaşma, verilen sırı tutma, bencilikten uzak durma, insanları cahillikle suçlamama, cömert olma; samimi olma, dedikodu etmeme, kin ve nefret duygusundan uzak durma gibi konuları nasihatlerle anlatmıştır.

- **Ahmed-i İlâhî** tarafından aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 45 beyitten oluşan **Pend-nâme** adında dinî- tasavvufî bir nasihatnâmedir. Eserde dünyanın faniliği, dünyanın hilesine adlanılmaması ve süsünden sakınılması üzerine öğütler verilmiştir. Şair, şeriâtın getirdiği kurallara uyulmayı ve tarikat ile hakikatte yönelme gibi konular üzerinde de durmuştur.
- **Diyarbakırlı Halîlî** tarafından fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 98 beyitten oluşan **Pend-nâme** adlı kaside de nefis, dünyanın gelip geçiciliğinden, tevazu, adalet, sabır gibi konuları ele alınarak nasihatler edilmiştir.
- **Ahmed bin Mes'ûd** tarafından Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî'nin Bostân adlı eserinin seçilen şiirlerinin tercümesi olan **Ferheng-nâme-i Sadî Tercemesi** aruzun fe'ûlün/ fe'ûlün/ fe'ûlün/fe'ûl kalıbıyla yazılmış ve 1073 beyitten oluşmuştur. Mesnevi de kanaat, nefse hakim olma, riya, zulüm, adalet, iyilik gibi çeşitli dinî-tasavvufî, ahlâkî konularda hikâyelerle birlikte nasihatler edilmiştir.
- **Kemâloğlu** tarafından aruzun mefâ'ilün/mefâ'ilün/ fe'ûlün kalıbıyla yazılan ve 3030 beyitten meydana getirilen **Ferah-nâme** adlı eser farklı vezinlerle yazılmakla birlikte içerisinde gazel gibi nazım biçimleri de vardır. Eser, Hz. Süleyman'ın kendisine isyan eden devleri cezalandırma olayı çevresinde gelişen ve olağanüstü maceraları hikâye eden mesnevidir. Aynı zamanda eser içerisinde öğüt verme amacıyla yazılmış bir ibret-nâmedir (Çavuşoğlu, 2014, s.22).
- **Kaygusuz Abdal**'ın kaleme aldığı 61 beyitlik **Minber-nâme**, şairin bir Cuma namazı sırasında ve namazdan sonra cami hatibinin kendisine bakarak söylediği sözler karşısında Kaygusuz'un hatibe ithafen cevap verdiği eserdir. Minber-nâme'de dürüst olmak, ikiyüzlülükten kaçınmak, dünya işlerinden uzak durmak gibi dinî-tasavvufî ve ahlâkî konularda öğüt veren bir nasihatnâmedir.
- **Hatiboğlu** tarafından aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 6102 beyitten meydana gelen **Ferah-nâme** adlı eserin yedi beyitlik na't kısmının vezni farklıdır. Eser, Arapçadan tercüme olan 100 hadisi ele almıştır. Fereh-nâme'de

100 bölümden oluşmaktadır ve bu yüz bölümün her birinde bir hadis verilmiştir. Eserde verilen hadisler pekiştirmek için *Kur'ân-ı Kerim*'den İslam büyüklerinin hayatları gibi birçok konuda hikâyeler yer almıştır. Fereh-nâme'de Allah'tan gelene rıza etme, Allah'a sığınma, cehennemden korkma, İslam'ın beş şartı, kabir azabı, Kur'an okunmasının önemi, Duhân, Fatihâ ve İhlâs surelerinin faziletleri gibi dinî, ahlâkî konularda 100 nasihat verilmiştir. Şairin bir diğer eseri ise aruzun mefâ'ilün/mefâ'ilün/ fa'ülün kalıbıyla yazılan ve 1502 beyitten oluşan **Bahrü'l-Hakâyık** adlı eser, *Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makâlât*'ının manzum hâliyle yazılan tercümesidir. Eserde tarikat, şariat, marifet, hakikat, şeytan, imanın esasları gibi çeşitli dinî, tasavvufî ve ahlâkî konular hakkında öğütlerle bilgi verilmiştir. Bahrü'l-Hakâyık'ta öğütler yetmiş altı âyet ve hadislerle desteklenmiştir.

- **İbrahim Gülşenî** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 196 beyitten oluşan **Pend-nâme** adında tasavvufî bir nasihatnâmedir. Eserde dünyanın fani ölümün ise ancak gerçek olduğu, ibadetlere ve sünnete uymanın erdemleri gibi çeşitli hususla öğütlenmiştir.
- **Âşık Âhmed** tarafından kaleme alınan **Câmi'ül-Ahbâr** aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılıp, 12245 beyitten oluşmuştur. Eser içerisinde tövbe, rizayet, nefisten uzak durmak, işlenen günahları bilmek, edilen duaların tez vakitte kabul olunması gibi konuları nasihat hâlinde vermiştir.
- **Germiyanlı Yetimî** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla ve 99 beyitten oluşan kaside nazım biçimi ile yazılan **İbret-nâme** adlı eserde şair, hayalinde öldüğünü ve kabre konulduğunda her şeyin onu terk ettiğini yalnızca kendisini bırakmayan tek şeyin amellerinin olduğunu söylemiştir(Kaplan, 1990, s.31). Bu sebeple nasihatnâme türünde olan bu eser okuyucuya ölümü hatırlatarak Allah'ın insanlara farz kıldığı namaz, oruç, zekat vb. ibadetler yerine getirildiğinde insanın amelinin iyi olacağı konusunda nasihat etmiştir.
- **Şeyf Eşref** tarafından aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 503 beyitten oluşan **Nasihatnâme** adında dinî-tasavvufî bir mesnevidir. Eserde şair,

nasihatleri okuyucuya cümleler halinde doğrudan yazmıştır ve eserin konusu çocuk eğitimi üzerine olduğu için birçok bilmeceye yer verilmiştir . Aynı zamanda eserde insanların seçeceği iki yolu olduğunu birincisinin din yolu, ikincisinin şeytanın yolu olduğunu ve insanın ibadet ve dinin sunduğu emirleri yerine getirerek birinci yolu seçmesi nasihat edilmiştir. Şairin, aynı aruz kalıbıyla yazdığı ve 444 beyitten oluşan bir eseri daha vardır. O mesnevisinde akıl ile nefsi sembolik olarak konuşturarak insanları iyiliğe yönelme konusunda nasihatler verdiği **Fütüvvet-nâme** adlı eserdir. Aynı zamanda şairin **İbret-nâme** adında bir eseri daha vardır. İbret-nâme’inde yukarıda şairin bahsedilen diğer eserlerinde kullandığı aruz kalıbını kullanmıştır ve eser 885 beyitten oluşmaktadır. İbret-nâme’de dürüstlük, sabır, şöhrete kapılmamak gibi konuları âyet ve hadislerle desteklenerek nasihat edilmiştir.

16. yüzyıl

Bu yüzyılda eski Türk edebiyatında nazım ve nesir alanlarında değişiklikler görülmesiyle birlikte birçok edebî türde eserin artışı gözlenmektedir. Bu türler içersindeki nasihatnâme türünde yazılan eserlerin artığı görülmektedir. Bu dönemde kaleme alınan nasihatnâmelerin genel konusu önceki dönemlerdeki gibi dinî, tasavvufidir.

- **Edirneli Nazmî** tarafından 3000 beyitle yazılan **Pend-nâme** adlı eser, Feridüddin Attâr’ın Pend-nâme eserinden esinlenerek yazmıştır. Eserde dinî, ahlakî ve sosyal konular nasihatle anlatılmıştır.
- **Derviş Şemsî, Feridüddin Attar’ın Mantıku’t-Tayr** eserinden etkilenecek aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/fâ’ilün kalıbıyla yazdığı ve 710 beyitten oluşan **Deh-murg** adlı eser, fabl tarzında kaleme alınarak Yavuz Sultan Selim’e takdim edilmiştir. Eserde baykuş, karga, tutî, kerkez, bülbül, kırlangıç, tavus, keklik, leylek ve hüdhüd olmak üzere on kuşun her birinin birer sembolü yansımasıyla beraber aralarında geçen karşılıklı konuşmalarla iyi ve kötü davranışları anlatarak iyi

olanları yapılması; kötü şeylerden kaçınılması üzerine dinî, sosyal ve tasavvufî nasihatler verilmiştir(Kaplan, 1990, s.34).

- **Günahkâr** tarafından kaleme alınan **Nasihat-ı Günahkâr** adlı eserde Kadirî müritlerine âyet ve hadislerden yararlanarak dinî ve tasavvufî öğütler verilmiştir. Bu eser ile ilgili detaylı bilgiye tez çalışmasının üçüncü bölümü olan *Cemâli'nin Nasihatnâmesi* ve *Nasihat-ı Günahkâr* eserlerini karşılaştırma kısmında ulaşılabacaktır.
- **Şah İsmâîl** yani **Hatâyî** tarafından aruzun mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ fe'ûlün kalıbıyla yazılan ve 168 beyitten oluşan **Nasihat-nâme** adlı eser de Azerî Türkçesi'nden izler vardır. On iki imamın kutsal şahsiyetleri, Hz Ali'yi sevmenin erdemlerini ve nefret ile kin gibi hususlardan uzak durulması üzerine nasihatler verilerek eserin devamında Hz. Hasan ve Hüseyin'e, Hallâc-ı Mansûr gibi önemli şahsiyetlere dua ve niyazda bulunulmuştur.
- **Fütûhî Hüseyin Çelebi**'nin 2183 beyitlik kaleme aldığı **Tuhfetü'l- Mecâlis** adlı eser, ilim, kul hakkını bilmek, nefse aldanmamak, kibir, iyilik, Muharrem ve aşure ayının önemi gibi dinî ve ahlâkî konularda nasihatler vermiştir. Eserin içerisindeki öğütler 15 bölümden meydana gelmiştir ve öğütler hadis ile hikâyelerle eserde işlenmiştir.
- **Ârif** tarafında yazılan **Ravzatü't-Tevhîd** adlı eserde bâd-ı sabâ, bârân, çemen, lale, benefşe, gül, bülbül, tâvûs, tûtî, kerkes gibi çiçeklerin ve kuşların oluşturduğu kahramanlar yirmi beş hikâye hâlinde verilmiştir ve her hikayenin devamında Kelmât-ı İlâhiye ve Matla başlıkları ile şair, dinî, ahlâkî, tasavvufî nitelikte öğütlere yer vermiştir. Eserdeki 25 hikâyenin de aruz vezni birbirinden farklıdır ve 6143 beyitten oluşmaktadır. (Yeniterzi, 2007, s.449).
- **Edirneli Nazmî** tarafından **Ferîdüddin-i Attâr'ın Pend-nâme** eserinin tercümesi olan **Pend-nâme** yazılmıştır. Eser, 3000 beyitten oluşmaktadır ve Pend-nâme'de nefis-i emmâre, şükür, alçak gönüllülük, nefsin terbiyesi, ikiyüzlülük, kibir,

dünyaya değer vermemek, cennet ehli, takva gibi dinî, tasavvufî konularda nasihatleri ele alır.

- **Hızrî** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 2318 beyitten oluşan **Âb-ı Hayat** adlı mesnevi sosyal, ahlakî ve dini bir eserdir. Şair, eserde dünyanın geçici olduğunu ve dünyadaki nesnelere kapılmamak gerektiğini, ölüm ve ahiret üzerine hikâyelerle birlikte öğütler vermiştir.
- **Ârif** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün, mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün, fâ'ilâtün/ mefâ'illün/ fa'lün, fe'ilâtün/mefâ'ilün/ fe'ilün gibi çeşitli kalıplarıyla yazılan ve 6143 beyitten oluşan **Ravzatü't-Tevhid** adlı mesnevi üç bölümden oluşmaktadır. Eser, okuyucusuna bu dünyadan kurtulmak için gerekli doğruluğu ve o kurtuluşa neler yapılması gerektiğini nasihat etmiştir. **Ravzatü't-Tevhid**'de içerisinde bulundurduğu sembolik hikâyelerden dolayı **Mantku't-Tayr** ile benzerlik göstermektedir.
- **Keşfî** tarafından aruzun fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ül kalıbıyla yazılan ve 1343 beyitten meydana gelen **Te'dîb-nâme**'de oruç ile namazın erdemleri, içki ve zinadan uzak durulması, iyiliğin faziletleri gibi çeşitli konularda nasihat verilmiştir.
- **Nidâ'î** tarafından aruzun fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül kalıbıyla yazılan ve 3913 beyitten oluşan **Genc-i Esrâr-ı Ma'ânî** adlı mesnevi 10 bâbdan meydana gelmektedir. Bu bâblarda cennet, cehennem, akıl, nefis, marifet gibi dinî – tasavvufî konulardan bahsedilerek öğütler verilmiştir. Eserde elif-nâme, tazarru'nâme gibi nazım türleri ve fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/fâ'ilün ile mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün /mefâ'ilün gibi farklı aruz kalıpları kullanılmıştır.
- **Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî** tarafından mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla 380 beyitten oluşan **Risâle-i Durûb-ı Emsâl** adlı eserde atasözleri ile birlikte gıybetten uzak durmak,şükür, kanaat, haya gibi çeşitli dinî ve sosyal hususlarda nasihatte bulunulmuştur.

- *Cemâlî*'nin *Nasihatnâme*'ne eserini tez çalışmasının üçüncü bölümünde *Nasihat-ı Günahkâr* adlı eserle birlikte detaylı inceleyeceği için burada sadece ismini vermekle yetinildi.
- *Şeyh Hüseyin bin Ahmed* tarafından aruzun mefâ'îlün/ mefâ'îlün/fe'ûlün kalıbıyla yazılan *Câmiu'n-Nasâyih* adlı eser Yasin Sûresi'nin çeşit çeşit beyitlerinin yorum yapıldığı bir mesnevidir. Şair eserini yazarken âyet ve hadisleri hem Arapça metinleriyle hem de manzum çevirileriyle kaynak olarak kullanmıştır ve eserinde “İlahi Nasihat” başlığı altında nasihat bölümlerini verilmesiyle birlikte birçok tasavvufî konuya değinilmiştir.
- *Şeyh Cemâlî-i Karamanî* tarafından aruzun mefâ'îlün/ mefâ'îlün/fe'ûlün kalıbıyla yazılan *Nasâyih-i Sufiy ve Fi'l-Mevâ'izi Diniyye* adlı nasihat eseri,31 beyitten oluşan kaside nazım şekliyle kaleme alınan tasavvufî ve dinî konuludur.
- *Zatî* tarafından aruzun fe'ilâtün/ mefâ'îlün/ fe'îlün kalıbıyla ve 30 beyitlik terci-i bend nazım şekliyle yazılan *Pend-nâme-i Zatî-i Remmâl* adlı eserde ölüm, ibadet, tövbe, namaz ve zikir, zekat verme, Allah'ı emirleri, kul hakkından uzak durmak gibi konuların üzerine nasihatler verilmiştir.
- *Cemâlî* tarafından kaleme alınan *Miftâhu'l-Ferec* adlı eser, 4954 beyitten oluşmuştur. Eserde dünya malına değer verilmemesi, nefisten uzak durmak, sabırlı olmak, hırs, kıskançlık, zina, anne-babaya hizmet etmek gibi dinî, tasavvufî ve ahlâkî konularda öğütler verilmiştir ve şair verdiği öğütleri desteklemek amaçlı âyet ve hadislerden yararlanmışır.
- *Za'îfî Pîr Mehmed bin Eyrenos* tarafından aruzun fe'ûlün/ fe'ûlün/fe'ûlün/fe'ûl kalıbıyla yazılan *Bâğ-ı Bihişit* adlı eser, Sadî-i Şîrâzî'nin Bostan isimli eserin tercümesidir. Eser, adalet, ihsan, tevâzu; rıza, kanaat, terbiyet, şükür, tövbe ve münacat konuları olmak üzere on bölümden oluşur ve bu konulardan bahsedilip öğütler verilmiştir (Kaplan, 1990, s.45). Za'îfî'nin bir başka eseri ise aruzun

fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 1714 beyitten oluşan Bustân-ı Nesâyih adlı eser, 67b'ye kadar Feridüddin Attâr'ın Pend-nâme eserinden tercüme edilmiştir. Devamında ise “pend” ve “hikmet” başlıkları olan birkaç beyit parçalar hâlinde ilerler. Eserin sonunda ise şair, Feridüddin Attâr ve Sadî-i Şîrâzî'yi birlikte anmıştır. (Kaplan, 1990, s.46)

- **Gubarî Abdurrahman Efendi** tarafında aruzun fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün kalıbıyla ve 34 beyitten oluşan terci-i bent nazım türüyle yazılan **Pend-i Gübârî** adlı eser, insanların niteliklerini tasavvufî anlamda nasihatlerle anlatır.
- **Vizeli Bihiştî Ramazan** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 1130 beyitten oluşan **Heşt Behişt** adlı dinî ve tasavvufî bir nasihatnâmedir. Eser yalın bir dille yazıldığı için önemlidir.
- **Celâlzâde Sâlih Çelebi** tarafından aruzun müfte'ilün/fâ'ilün/müfte'ilün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 82 beyitten oluşan **Dürer-i Nesâyih** adlı eser şairin divanının sonunda kaside nazım şekliyle yer almaktadır. Şair eserde nefisten sakınılıp akıla uyulması gerektiğini, dünya zevklerinin geçici olduğunu, mal ve hırstan uzak durulması gibi konuları kendi hayatındaki tecrübelerden, âyet ve hadislerden yararlanarak okuyucusuna nasihatlerde bulunmuştur.
- **Mehmed Zâîfî Efendi** tarafından aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan **Gülşen-i Sîmurg** adlı eser, **Feridüddin Attâr'ın Mantku't-Tâyr** adlı eserinden tercüme edilmiştir (Kalan, 2017, s.56). Eserde vahdet-i vücud, aşk, şeytan, nefis gibi çeşitli konularda hikâyeler verilmiş ve bu hikâyelerin sonunda nasihatler edilmiştir.
- **Emirî** tarafından aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbıyla ve 1032 beyitten oluşan **Gülşen-i Ebrâr** adlı eserde riya, aşk, akıl, ruh , kalb nefsin nitelikleri vb. konular ile insanlara güzel ve iyi ahlâkî anlatmayı amaçlayan nasihatler verilmiştir. Emirî'nin bir başka eseri ise 1374 beyitten oluşan **Mir'âtü'l-Ebrâr ve**

Muhtârü'l-Ahyâr'dır. Eser, **Sadî-i Şîrâzî'nin Bostan** adlı eserinden tercüme edilmiştir.

- ***Şemseddîn Sivasî'nin*** aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 4521 beyitten oluşan ***Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mirkâtü'l-Eşvâk*** adlı eser de iyi ve kötü ahlâkî nasihatler eşliğinde anlatır. Eserin önsözünde şair, bir vücut şehri tasarlamıştır ve o şehrin sağ tarafında iyi olan satıcılar, dükkanlar; alıveriş yerleri, camiler vardır. Sol tarafında ise harabelerle dolu dükkanlar, alışveriş yerleri ve kötü olan satıcılar vardır. Şairin tasarladığı bu şehrin devamında kötü ahlâk anlamına gelen ahlâk-ı haseneyi ve iyi ahlâk anlamındaki ahlâk-ı zemineyi hikâyelerle anlatılmıştır ve bu hikayeleri anlatırken âyet ve hadislerden yararlandığı dinî, tasavvufî, ahlâkî bir eser oluşturmuştur (Kaplan, 1990, s.58) ***Şemseddîn Sivasî'nin*** nasihatnâme türündeki bir başka eseri ise aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 557 beyitten oluşan ***Gülşeni Âbâd*** adlı eser, müritlere doğru yolu göstermek için kaleme alınan bir nasihat kitabıdır. Şairin bir başka eseri ise aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 255 beyitten meydana gelen ***İrşâdü'l-Avâm*** adlı mesnevi de sahte şeyler, sapkın tarikatlar, Şii mezhebinin doğru olmayan inançları gibi konular eleştirilmiş ve öğütlerde bulunulmuştur.
- ***Halîl Efendi*** tarafından kaleme alınan ***Lübbü'n-Nesâyih*** adlı mesnevi aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır fakat mesnevi de aruzun farklı kalıplarına da yer verilmiştir. Eser 482 beyitten meydana gelmiştir. ***Lübbü'n Nesâyih***'da namazın önemini ve adabına uygun yapılmasını, rızkın Allah tarafından verdiğinin bilinmesi, tok gözlülük, cömertlik ve günah işleyen insanlardan kaçınılması gibi dinî-tasavvufî konularda öğütler verilmiştir.
- ***Gelibolulu Mustafa Ali*** tarafından kaleme alınan ***Riyâzü's-Sâlikîn*** adlı mesnevi aruzun müfteilün/ müfteilün / fâ'ilün kalıbıyla yazılmış ve 2834 beyitten oluşmuştur. Eser, 3 ravzadan meydana gelmektedir ve her razva 10

levhaya ayrılmıştır. Eserde hac, cihâd, zekât, tilâvet-i Kur'an, kalb, tevekkül, teveccüh gibi dinî, tasavvufî konularda nasihat edilmiştir.

- *Azmî* tarafından aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 50 beyitten oluşan **Pend-nâme** adlı eser kütüphanelerde **Pend-nâme**, **Nasihat-nâme** ve **Vasiyet-nâme** olmak üzere 3 farklı isimle kayıtları vardır. Bu eser aynı zamanda **Örfî** ve **Akşemseddin-zâde Hamdî** isimleriyle de bulunmaktadır ve eser, şairi söylenmeden "Hazret-i Lokman aleyhi's-selâmün oğluna eylediği nesâyihün terecemesidür" başlığı ile de kütüphanelerde yer almaktadır (Kaplan, 1990, s.53). Eserde insanları incitmeme, kötülememe, haset etmeme; kadınlarla sobetten kaçınma, çok uyumama, namaz kılma, mezar taşlarını okumama gibi birçok konuda nasihatler vererek uyarıda bulunulmuştur.
- *Cinânî* tarafından aruzun fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ülün/ fe'ül kalıbıyla yazılan ve 21 bölüm, 3315 beyitten oluşan **Cilâü'l-Kulûb** adlı eserde haramdan sakınılması, namazın öneminden, ibadetlere karşı gösterilmedi gereken ehemmiyet gibi çeşitli dinî konularda nasihat edilmiştir.

17. yüzyıl

16. yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da nasihatnâme türünde artış vardır. Fakat bu yüzyılda devlet yönetiminde olan aksaklıklardan dolayı nasihatnâmelerin konusu 16. yüzyıla göre farklıdır. Devlet yönetiminde olan aksaklık ve sorunların sonucunda 17. yüzyılda yazılan nasihatnâmelerin konusu dinî, tasavvufî, ahlâkî olmasının yanı sıra padişaha, devlet adamlarına ve devlet yönetimine yazılan siyasî, içtimai, sosyaldır.

- **Karaçelebizade Abdulaziz Efendi** tarafından aruzun fe'ilâtün/ mefâ'ilün / fe'ilün kalıbıyla yazılan ve 1347 beyitten oluşan **Gülşen-i Niyâz** adlı eserde şair başına gelen bir olayı anlatır ve ardından şükür, sabır; bağışlama, cimrilik, kıskançlık gibi birçok konuda nasihatler verilmiştir. Aynı zamanda

eser gezi yazısı türünün hususlarında içerisinde bulundurarak ahlâkî, dinî ve tasavvufî konularında yazılmıştır.

- **Mehmed Nâlî** tarafından kaleme alınan **Miftâh-ı Heft Kân** adlı mesnevi 1143 beyitten oluşmaktadır. Eser Nizâmî'nin Heft Peyker'ine nazire yapılmıştır. Miftâh-ı Heft Kân, *Kur'ân-ı Kerim*'den seçilen âyetin yorumlanması üzerine yazılmıştır. Eserin her bölümünde âyetler, hikâyeler ve iman, sıdk, ölümden sonra dirilme, Allah'ı zikretme gibi dinî konularda öğütler verilmiştir.
- **Beykozlu Mehmed Dâî** tarafından mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 2300 beyitten meydana gelen **Nevhatü'l-Uşşâk**, dünyanın geçiciliği, ölüm, nefise kapılma gibi konularda öğüt buldurduğundan bir sergüzeşt-nâme olmasının yanı sıra nasihatnâme örneği sayılabilir.
- **Adnî Recep Dede** tarafından aruzun fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün kalıbıyla yazılan ve 208 beyitten oluşan kaside nazım şekliyle yazılan **Pend-nâme** adlı eserdir. Şair, âyet ve hadisleri kaynak olarak alarak insanın en güzel şekilde yaratıldığını, insanların bunu idrak etmesi, ilim ile amellerinde beraber olması; cömertlik, iyi ahlâk ile donanması gerektiği gibi birçok konuyu nasihatlerle inceler (Kaplan, 1990, s.64).
- **İmam Adlî Hasan Efendi** tarafından yazılan ve ahlâkî ile dinî nasihatnâme türüne giren **Tergîbât** adlı eser on bölümden oluşur. Bunlar kelime-i tevhit, tövbe, sabır, tevekkül; kanaat, kaza ve kader, öfkeyi yenmek, cömertlik ve ihlâs şeklindedir ve bahsedilen konular üzerinden nasihatler edilmiştir (Yeniterzi, 2006, s.20).
- **Nev'îzâde Atâyî** tarafından aruzun müfte'ilün/ müfte'ilün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 3200 beyitten oluşan **Nefhatü'l- Ezhâr** adlı eseri Mahzenü'l-Esrâr eserine tanzir edilmiştir. Eserde bir tasavvufî anlamda yolculuk hikâyesini birinci teklik şahıs dilinden anlatılarak dinî ve ahlâkî nitelikte

nasihatler verilmiştir. Atâyî'nin bir başka nasihatnâme türündeki eseri ise aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 3450 beyitten oluşan Sohbetü'l-Ebkâr adlı eserde aşk, ibadet, alçak gönüllülük, ilim, ölüm, rüşvetin zararları gibi konularda bilgi ve nasihatler vermiştir.

- **Cevrî** tarafından aruzun fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün kalıbıyla ve 7 bendden oluşan terci'-i bend nazım şekliyle yazılan **Der Tergib-i Mertebe-i Kemâl-i İnsânî ki Maksad A'lâ-yı Ademist** adlı eserde bir kişinin insan-ı kamil olabilmesi için neler yapması gerektiği üzerine nasihatlerde bulunulmuştur.
- **Şinasi** tarafından 129 beyit ile yazılan **Kasîde-i Şinâsi** adlı eser, yazıldığı dönemin olumsuz şartlarının insan ruhunda olumsuz etki bıraktığını ve bundan dolayı bireyin günaha yöneleceğini, isyan edeceğini bahsetmiştir. Bununla beraber eser, devlet yönetimi ile insanların ruhen iyi olmalarını sağlamak amaçlı kaleme alınmıştır. Diğer nasihatnâme türlerinde olduğu gibi bu eserde dinî, tasavvufî ve ahlâkî yapıdır (Sevinç, 2021, s. 165).

18. yüzyıl

Bu yüzyılda yazılan nasihatnâme türündeki metinlerin hacimleri diğer yüzyıllara göre azalmış ve şairler tarafından dinî-tasavvufî konular yerine siyasî ve sosyal konulu nasihatnâmeler tercih edilmiştir.

- **Nâbî** tarafından aruzun fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün kalıbıyla yazılan ve 1660 beyitten oluşan Hayriyye adlı eserini oğlu **Ebu'l-hayr Mehmed Çelebi**'ye yazmıştır. Hayriyye içerisinde sosyal, ahlâkî aynı zamanda dinî nasihatlere yer veren Mahmut Kaplan'ın deyimiyle eserde "Baştan sona kadar toplum içinde yaşayan bir Müslüman nasıl olması gerektiği hususu üzerinde durulmuştur." (Kaplan, 1990, s.160) Yani eserde şair, o dönemdeki olaylara yakından şahit olmuştur. Bu sebeple Nabî oğlu üzerinden olgun ve ideal insan nasıl olması gerektiği üzerine hikâyelerle öğütler vermiştir. Bu

eser eski Türk edebiyatında çocuklara yönelik yazılan bir metin olmasının yanı sıra Türk edebiyatında nasihatnâme türündeki en önemli eserdir.

- ***Süleymân-ı Penâhî*** tarafından kaleme alınan ***Nasihat-nâme*** adlı mesnevîde birden fazla aruz kalıbı kullanılmıştır. 203 beyitten oluşan Nasihat-nâme’de Cuma gününün ve Recep ayının önemi, ahiret için hazırlık yapılması gerektiği, bu dünyanın fani ve geçici olduğu gibi dinî konular hakkında öğütlerle bilgiler verilmiştir.
- ***Şeyh Nesib Dede*** tarafından aruzun mefâ’îlün / mefâ’îlün/ fe’ûlün kalıbıyla yazılan ve 48 beyitten oluşan ***Mektûb-ı Manzûm Be Dervîş ‘Ali Firistâde Şûd*** adlı eserde Dervîş Ali’nin Mevlevî için çalışması, Mesnevî’yi okuması, hiçbir insanı küçük görmemesi ve dedikodudan uzak durması gibi hususlar üzerine manzum bir mektupla öğütler verilmiştir.
- ***Muhammed Emîn Mütfizâde*** tarafından aruzun mefâ’îlün/mefâ’îlün/ fe’ûlün kabıyla yazılan ve 779 beyitten oluşan ***Levh-nâme*** adlı eser mesnevî muhtevası ile kaleme alındıktan sonra asıl konuya geçiş yapılmıştır. Eserde Fî Beyân-i Hubbî’s- Sâlihîn ve Mücanebeti’t-Tâlihîn, Fî Beyân-i Kabûl-i Nushi’l-Hayr, Fî Zemmi’t-Temerrüd ve Beyân-i Hâlihî başlıklarla faydasız işlerle uğraşılması gerektiğini, inattan uzak durulmasını, ilmin önemi gibi konularda nasihat edilmiştir (Mucan, 2020, s.72)
- ***Oflu Bilâl Efendi*** tarafından yazılan ***Nasihat-nâme***, aruzun fâ’îlâtün/fâ’îlâtün/fâ’îlün kalıbıyla yazılmış ve 81 beyitten meydana gelmektedir. “Pek sakın” redifi ile kaleme alınan eserde beş vakit namazı kılmak, riyadan kaçınmak, sünnet olan şeyleri yerine getirmek, gıybet ve hasetlikten uzak durmak, âlimlerle birlikte vakit geçirip cahillerle konuşmamak gibi dinî, ahlâkî konularda nasihat edilmiştir.
- ***Ahmed Mürşîdî*** tarafından aruzun mefâ’îlün / mefâ’îlün/ fe’ûlün kalıbıyla yazılan ***Pend-i Mürşîdî*** adlı eser içerisinde şair, hikayelerle ve nasihatlerle

insana doğru, güzel olanı gösterir aynı zamanda kendi tecrübesi doğrultusunda dünyaya bakış açısını anlatır.

- **Ruşçuklu Zarîfî** tarafından aruzun fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbıyla yazılan ve 1071 beyitten oluşan **Pend-nâme-i Zarîfî** adlı eserde hoşgörü, bireyin Allah'ın verdiği emirleri yerine getirme, emanete sahip çıkma; komşu hakkını bilme, konuşma ve sofrada adabı , sır saklama gibi konular üzerine nasihatler verilmiştir.
- **Kuddûsî Ahmed Efendi** tarafından tasavvufî ve dinî bir nasihatnâme örneği olan **Pendnâme-i Kuddûsî** adlı eserde dünyanın fani olduğunu ve bu dünyaya gelme amacını unutulmamasını, ahirete hazırlık yapılarak Allah'a karşı mahcup duruma düşmeme gibi konular üzerinden öğütlerde bulunmuştur.
- **Mevlânâ Muhammed Müftîzâde** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbıyla yazılan ve 779 beyitten oluşan **Levhanâme** adlı eser âyet ve hadislerden kaynaklık ettiği dinî bir nasihatnâmedir.
- **Ahmed Suzî** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbıyla yazılmış ve 96 beyitten oluşan **Pend-nâme-i Sûzî** adlı eser, dinin insanlara sunduğu emir ve yasaklar, ibadetler, insanın kibirlenmemesi; kinden uzak durması gibi çeşitli konularda nasihatlerde bulunmuştur.

19. yüzyıl

Bu yüzyılda nasihatnâme türünde eserlerde geçen yüzyıllara oranla sayılarında azalmalar olmuş ve dinî-tasavvufî konulu nasihatnâmeler yazan şairler, dönemin sosyal , siyasal şartlarından dolayı halka ve daha çok yöneticilere sosyal ve içtimai konulu nasihatnâmeler yazmıştır.

- **Hüseyin Kudsî** tarafından genç kitleye yönelik yazılan **Pend-i Mahdumân Nâm Zuhûrât-ı Kudsiyye** adlı eser, içerisinde dinî ve tasavvufî nasihatler içerir. Eserde manzum birçok şekil olması yanı sıra mensur kısımlarında bulunduğu **Pend-i Mahdumân Nâm Zuhûrât-ı Kudsiyye**'ye bir nevi divançe denilebilir. Eser içerisindeki nasihat konuları ise dünyanın fani, ahiretin daima kalıcı olduğunu ve insan-ı kamil olunması gerektiği üzerinedir.
- **Yûsuf Şükrî** tarafından yazılan **Nesâyih** adlı eserde şair Medine'den Anadolu'ya giderken orada dini bilgilerin sapmalara uğramadığını ve etrafta bir sürü cahil düşüncenin kol gezdiğini, padişahın dinlenmediğini gözlemleyerek okuyucuya padişahı dinlenip, sayılması ve suçlu olan kişilerin cezalandırılması gibi birçok konu hakkında nasihatler kaleme alınmıştır.
- **Erzurumlu Muhammed İbn Ahmed Bin Halil** tarafından kaleme alınan **Pend-i Gülistân** adlı eser, **Ahmed Mürşid'in Pend-i Mürşidî** eserine tanzir edilmiştir. Eser 93 bölümden ve 448 sayfadan oluşmaktadır. İçerisinde ahlâkî, sosyal, dinî konularda nasihatler verilmiştir.
- **Vak'â-nüvis Esad Efendi** tarafından aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün ve mef'ûlû/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fâ'ilün olmak üzere iki ayrı kalıp ile yazılan ve beş bölümden meydana gelen 457 beyitlik **Pend-nâme-i Vak'â-nüvis** adlı eser çocuklar için kaleme alınmıştır. Toplumsal, dinî, ilmî ve ahlâkî konularda öğütler veren bir eserdir (Emiroğlu, 2010, s.56).
- **Giritli Aşkî** tarafından yazılan **Risâle-i Pend-i Âşıkân** adlı eser, ahlâkî ve tasavvufî mahiyettedir. Eserde âyet, hadis ve sahabe sözlerine yer verilmiştir. Bununla beraber eserin içerisinde şeyh gibi takılan insanlardan uzak durulması gibi çeşitli konularda nasihatler verilmiştir.
- **Harbutlu Ömer Naîmî** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ûlün kalıbıyla yazılan ve 654 beyitten oluşan **Manzume-i Na'îmiyye** adlı eserde çocuk terbiyesi,

insanların gençliklerinde ibadet, İslâm ve imanın şartları, temizlik gibi konularda hem bilgi hem de öğütler verilmiştir.

- **Mehmed Nûrî Şemseddîn Efendi** tarafından aruzun mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan ve 79 beyitten oluşan **Nasihât-nâme** (1863'ten önce) adlı eserin ilk 52 beytinde yakın arkadaşlar arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Bu beyitlerin peşine bir manzume gelir ve manzume kaside nazım biçimiyle yazılmıştır. Devamında bir işe başlamadan önce inşallâh demenin önemi, çocuklara ilm-i şeriat eğitiminin verilmesi, kibirden uzak durulması, anne, baba ve hoca sözünün dinlenmesi gibi konularda öğütler verilmiştir. Bu beyitlerin devamında ise ikinci bir manzume verilerek 71-79. beyitler arasında hayatını boşa harcamamak, tarikat sırrını söylememek, kimseyi kınamamak gibi nasihatler edilmiştir. Eserde beyitlerin arasında yer verilen manzumeler Nasîhat-ı Uhrâ başlıklıdır ve Nasihat-nâme'de “ çalış ve bul” redifler, na't-ı şerîf başlıklı manzumelerde yer almaktadır (Mucan, 2020, s.82).
- **Nakşî Hâlidî sufilerinden olan Hüseyin Kudsî-yi Edirnevi** tarafından remel, hezec, münserih bahrilernden oluşan aruz kalıplarıyla yazılan ve 750 beyitten meydana gelen **Pend-i Mahdûman** adlı eserde şeriata kuvvetli bağlanmayı, bu dünyanın yalan olduğunu ve onu güzelliklerinden uzak durulması gerektiği gibi birçok dinî-tasavvufî konularda nasihate yer verilmiştir.
- **Hakkânî** tarafından 5129 beyitle kaleme alınan **Manzume-i Nasayih Ala Meşrebi't-tasavvuf** adlı eseri diğer nasihatnâme örnekleri gibi muhtevası dinî, ahlâkî ve tasavvufî bir eserdir. Eserde âyet ve hadisler kaynak olarak kullanılarak insanın Salih işler yapmasını, kin ve hasetten uzak durması gibi birçok hususta nasihatler edilmiştir.
- **Harputlu Ömer Na'imî Efendi** tarafından aruzun mefâ'ilün/ mefâ'ilün/fe'ülün kalıbyıyla kaleme alınan ve 654 beyit ile kaside nazım biçimi ile yazılan **Manzûm-i Na'imyye** on dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin Der-Beyân-ı Terbiyyetü'l-Etfâl, Der-Beyân-ı Vakt-i Şebâbiyyet-i Îşân, Der-Beyân-ı

Şurût-ı İslâm u Îmân ve Der-Beyân-ı Şu‘ab-ı Îmân gibi farklı isimleri vardır. Bölümlerde İslam ve imanın şartlarına uymak, büyük ve küçük günahlardan uzak durmak, insanların çocukluk ve gençlik dönemlerinde nasıl olması gerektiği gibi çeşitli konular üzerine öğütler edilmiştir (Mucan, 2020, s.84).

- **Yozgathî Hüznî** tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün kalıbıyla yazılan ve 142 beyitten oluşan **Nasihat-nâme** adlı eser Hüznî’nin oğlu için yazdığı mesnevidir. Nasihat-nâme’de dünyanın geçici olduğunu, sözünde durma, yaptığı işin sağlam olmasına dikkat etme, fıkıh gibi dinî ve toplumsal konular hakkında bilgiler ve nasihatler verilmiştir (Kalan, 2017, s.66).
- **Hüseyin Kudsî** tarafından kaleme alınan **Pend-i Mahdumân Nâm Zuhûrât-ı Kudsiyye** adlı eser 739 beyitten oluşmaktadır. Eserin büyük bir kısmı mesnevi nazım biçimi ile olsa da eser içerisinde gazel, kaside, musammatlar ve mensur parça olmasından dolayı bir divançe sayılabilir. Pend-i Mahdumân Nâm Zuhûrât-ı Kudsiyye’de İnsan-ı kâmil olma yolları, dünyanın geçici ve ahiretin kalıcı olduğunu, Allah’ın birliği gibi dinî, tasavvufi konularla gençlere nasihatler verilmiştir.
- **Bektaşî şairlerinden olan Sıdkî Baba** tarafından aruzun fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün kalıbıyla yazılmış ve 1454 beyitten meydana gelen **Nasihat-nâme-i Sıdkî** adlı eser Bektaşilik anlayışında olan dört kapı ve kırk makam düşüncesi üzerine oluşturulmuştur. Eserde zikrin ve ilmin faydaları, namazın erdemleri, sabır gibi birçok konuda nasihatler edilmiştir (Mucan, 2020, s.87).

2. BÖLÜM

CEMÂLÎ KARAMÂNÎ VE NASİHATNÂMESİ

2.1. CEMÂLÎ'NİN HAYATI

15. yüzyılın şairlerinden olan Cemâlî Karamânî'nin hakkında tezkirelerde ve yeni yapılan çalışmalarda yeterli ve doğru bilgi bulunmamaktadır. Hatta tezkirelerde verilen bilgiler de çelişkilidir. Eski kaynaklarda Şeyhoğlu Mustafa ile Cemâlî'nin birbirleriyle uzun süre karıştırılması bu çelişkilerden bir tanesidir. Bahsedilen yanlışlığı Sehî Bey, Heşt Bihişt tezkiresinde başlatmıştır. Bunun sebebi de Cemâlî'nin şair Şeyhî'nin yeğeni olması ve dedesinin, Şeyoğlu'nun da babasının şeyh olmasındandır. Bu yanlışlığı Faruk K. Timurtaş “Fatih Devri Şairlerinden Cemâlî ve Eserleri Makalesi”nde açıklığa kavuşturmuştur (Horata, 1991, s.51).

Cemâlî'nin asıl ismiyle de ilgili tezkirelerde ve yeni kaynaklarda pek bilgi verilmemekle birlikte Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri'nde Cemâlî'den söz ederken şairin mahlasının dışında ona ait olarak gösterdiği bazı isimlerden bahsetmektedir; fakat bunlarda iki büyük yanlış yapmıştır. Birincisi, yukarıda da değinilen Şeyhoğlu'yla Cemâlî'nin karıştırılmasıdır. İkincisi ise “ Cemâl-i Karamânî'yi (Hurrem Cemâl-i Karamânî)” madde başlığında göstererek Cemâlî'ye Hurrem adını eklemesi yaptığı yanlışlıktır. Bu konu hakkında Gibb, koleksiyonunda bulunan 919 (1512-4) tarihli *Hüsrev ü Şîrin* zeylinin başlığından yararlanarak Cemâlî'nin asıl adının Bayezid olduğunu belirterek en doğru bilgiyi vermektedir (Derdiyok, 1988, s.9).

Bu başlık şöyledir: “Ender – vefât-ı mü'ellif-i kitâb Şeyhî rahmetü'llâh ki Bayezid bin Mustafa bin Şeyh Ahmed-i Tercemani'l- Akşehrî nazm-kerde ve der-zeyl-i kitab kerde- est.” Başlıktan Cemâlî'nin asıl adının Bayezid olduğunu ve babasının adının Mustafa, dedesinin de Şeyh Ahmed-i Tercemânî olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yukarıdaki başlıktan anlaşılaçağı üzere Cemâlî'nin dedesinin Akşehirli olduğu görölmektedir (Horata, 1991, s.59).

“ Çi- ger bu Bayezid ol şaha kuldur

Velî dâ'îlîga lâıyk degüldür”

Yine bu zeylin devamındaki beyitte de, Cemâlî'nin adının Bayezid olduğu, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde verilmiştir.

Cemâlî, yaşadığı devrin önemli şairlerinden olan Şeyhî'nin yeğenidir. Eski biyografik eserlerde Cemâlî'nin Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şirin* adlı eserine yazdığı zeylden dolayı, akrabalıklarına değinilmiştir (Horata, 1991, s.60).

Cemâlî'nin nereli olduğu ile ilgili bilgiler kesin verilmemekle birlikte kaynaklarda nereli olduğu dair olan kısımlar da çelişkilidir. Tezkire Şairlerinden Sehî Bey ve Kafzâde Fâizî onun Karamanlı olduğundan bahsederler. Riyazî'nin Tezkiresi'nde Bursalı olduğu yazar. Latifî ise “ Ya Karamanî veya Brusevîdür vatan-ı aslîsinde ihtilaf iderler” söyleyerek, nereli olduğuna dair bilgilerin çeliştiğini dile getirmiştir. Tezkireler haricinde Cemâlî hakkında bilgi verilen çalışmaların çoğunda Cemâlî'nin Karamanlı olduğuna dair bilgiler verilmiştir. Faruk K. Timurtaş, “*Cemâlî'nin Hüsrev ü Şirîn*” eserinde Karamanlı olduğuna dair bilgiden ötürü onun hakkında Karamanlı diyen tezkire şairlerini ve günümüz araştırmacılarını doğrulamıştır. Aynı zamanda kaynaklardan yola çıkarak dedesinin Akşehirli diye anılması ve önemli kaynaklarında Karamanlı diye anması araştırmacılara Karamanlı olduğu algısı bırakıyor. Faruk K. Timurtaş, yazısının sonuna Cemâlî için Kütahya'da yetiştiğinin kabul edilebileceğini söyler. Bundan yola çıkarak Cemâlî, Tezkirelerden ve yeni kaynaklar doğrultusunda Karaman'da doğup büyüdüğünü sonra Kütahya'da dayısı olan şair Şeyhî'nin yanında yetiştiği söylenebilir.

Cemâlî'nin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte Latifî ve Hasan Çelebi gibi tezkire şairleri onun Çelebi Mehmed devrinde doğduğunu (1413-1420) söylerler. Sadeddin Nüzhet ise, onun *Gülşen-i Uşşâk* adlı bir eser yazarak (850/1446) II. Murad'a ve (860/1456'da) *Mihftâhü'l-Ferec*” eserini de Fatih Sultan Mehmed'e sunmasıyla II. Murad zamanında dünyaya geldiğinin bir ihtimal olduğunu söyler fakat Faruk K. Timurtaş bu görüşe karşı çıkmaktadır ve Şeyhî'nin (834- 1431-32) civarında öldüğü düşünüldüğünde, Cemâlî'nin o sıralarda 18-20 yaşlarında olduğu kabul edildiğinde onun Fetret Döneminin (1402- 1413) sonlarına doğru (813/1410-815/1412) yıllarında doğduğu tahmin edilebilir görüşündedir (Horata, 1991, s.61). Mine Mengi ve Ahmet A. Şentürk Cemâlî'nin II. Murad ve Fatih devirlerinde yaşadığını söylemişlerdir.

Cemâlî, Osmanlı'nın her alanda gelişip yükselişte olan II. Murad, Fatih ve II. Bayezid devirlerinde yaşamıştır ve yaşadığı devirde yetişen şairler gibi, eğitim hayatının o dönemin kültür ve ilim sahalarından biri olan Kütahya'da tamamladığı söylenmektedir

(Yıldız, 1996, s.274). Cemâlî'nin ilk eseri olan Şeyhî'nin *Husrev ü Şirin*'e yazdığı zeylinin ikinci kısmında II. Murad'a medhiye yazmasından dolayı daha gençlik yıllarında padişahlarla etkileşimde olduğu anlaşılmıştır. O dönemde Osmanlı'ya katılan Anadolu Beylikleri'nde yaşayan birçok şair gibi Cemâlî'de Bursa'ya gelmiştir. Cemâlî, II. Murad'a takdim ettiği *Hümâ ü Hümâyun* adlı eserinin sebeb-i telif kısmında II. Murad'ın veziri olan Çandarlı Halil Paşa'nın hizmetine girdiğini yazmıştır. Şair, ilim, sanat ve edebiyata önem veren II. Murad'ın himayesi altına girerek, saray şairleri arasında yer almıştır ve *Miftâhu'l-ferec* mesnevisin de II. Murad'ın *Hümâ u Hümâyun* adlı eserini ona sürekli okuttuğunu yazmıştır. II. Murad döneminde önemli bir şaysiyet haline gelen şair, II. Murad'ın kardeşi olan Selçuk Hatun'un yaptırdığı, Bursa Mihraplı Köprü'deki iki Kitabeyle; Ulu Cami yakınındaki Belgrad'da şehit düşen Karaca Paşa'nın kızı için yapılan mektebin kapısındaki manzumeye tarih düşmesinden dolayı Bursa'da uzun süre kaldığı görülmektedir ve Fatih Sultan Mehmed devrinde İstanbul'un fethedilmesiyle kültür, sanat merkezi olan İstanbul'a birçok şair gelmiştir. Cemâlî'de bu şairler arasında yer almaktadır (Yıldız, 1996, s.274-275).

Cemâlî'nin ölüm tarihi hakkında da kesin bilgiler yoktur; ancak Latifî Tezkiresi'nde II. Bayezid döneminin son zamanlarında öldüğü yazmaktadır. Riyâzî ve Kafzâde Fâizî de tezkirelerinde Latifî gibi II. Bayezid devrinin sonu 1512 tarihinde öldüğünü söylemişler. Eski Türk edebiyatının diğer önemli kaynakları da bu tezkirelerden yola çıkarak aynı bilgileri vermişlerdir. Bursalı Mehmed Tahir, "Osmanlı Müellifleri" eserinde şairin II. Bayezid devrinden önce öldüğü konusunda bilgi vermektedir. Cemâlî, Divanı'nın son kısmında yer alan bir mesnevisinde Fatih Sultan Mehmed ile Arnavutluk Seferine katıldığını ve o sefer sırasında eserindeki beyitlerden yola çıkarak yaşlı ve yorgun olduğu düşünülmektedir 1478'de yapılan Arnavutluk seferi sırasında Cemâlî'nin yaşı 66-68 tekabül etmektedir. Bundan yola çıkarak Divanını Fatih Sultan Mehmed'e sunmuş olabilir. Tezkire şairlerinin II. Bayezid devri sonlarında öldüğünü söyledikleri Cemâlî'nin herhangi bir eserinde II. Bayezid'e yazılmış bir şiir yoktur. Bu sebeple verilen bu ölüm bilgisinin yanlış olduğu şairin Fatih devrinin sonları veya II. Bayezid devrinin başlarında vefat etmiş olabileceği düşünülmektedir (Derdioyok, 1988, s.12-15). Uzun yıllar yaşayan Cemâlî Karamânî'nin mezarı İstanbul'da Edirnekapi'daki emir Buharî Tekkesi yanında olduğu, Bursalı Mehmed Tahir'in Osmanlı Müellifleri'nde belirtilmiştir (Horata, 1991, s.64).

2.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

15. yüzyıl şairlerinden Cemâlî, Klasik Türk Edebiyatı'nda şairler arasında usta sayılabilecek biridir. Cemâlî'nin eserlerinden Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiğini ve bu iki dille birlikte Türkçe'yi ustaca işleyecek kadar iyi eğitim almış olduğu anlaşılmakta ve eserlerinde yaşadığı dönemin kaidelerinin varlığı açıkça görülmektedir. Cemâlî denediği ilginç sanatlar, harf ve sözcük oyunları ile Klasik şiirin gelişmesine katkı sağlamıştır (Derdiyok, 1988, s.16).

Cemâlî Karamânî, o devirde Karaman'ın ileri gelen ve kültürlü ailesinin etkisiyle ve aynı zamanda Şair Şeyhî olan dayısının yanında o devrin en önemli kültür merkezlerinden biri olan Kütahya'da yetişmiştir. Bununla beraber Bursa'da Mihraplı Köprü'nün Mihrabı üzerindeki manzume ile Ulu Cami yanında bulunan mektebin kapısındaki kitabenin Cemâlî'ye ait olmasından anladığı üzere Cemâlî, yine o devrin önemli kültür merkezlerinden biri olan Bursa'da da yaşamıştır. Böylesine önemli olan kültür ve sanat merkezlerinde şairler, saraylarda, önemli kişilerin konaklarında bir araya gelerek sohbetler ederlermiş. Şüphesiz Cemâlî'de dönemin şairleri gibi bu ortamlarda bulunmuştur (Derdiyok, 1988, s.16).

Şairler, tezkirelerinde Cemâlî'nin edebi özelliklerinden bahsetmişlerdir ve şu şekildedir: Sehî Bey, Tezkiresinde Cemâlî'den kendisine özgü söz söyleme yeteneği olan, güzel huylu, şiirlerinin de pâk olduğunu ve güzel ve etkili olduğunu söylemiştir. Latifî'nin de Sehî Bey gibi Cemâlî'nin edebi yönü hakkında düşünceleri olumludur. Cemâlî'nin şiirlerinin zengin, sözlerinin muhayyel olduğunu söyleyerek onun şiirlerini farklı biçim ve sanatlarıyla etkileyici, sözlerini ise okuyucusuna geniş çağrışımlar yaptıracak derecede iyi buluyor ve şairin yaşadığı devirde rağbet edilen bir dile sahip olmasına rağmen şiirlerinin şöhret kazanmamasına şaşırılmaktadır (Derdiyok, 1988, s.18).

Latifî ile Sehî Bey Cemâlî'nin şiirlerini beğenip överlerken Kınzalızâde Hasan Çelebi'de, onların düşüncelerini mübağalalı bularak karşı çıkmıştır ve onun şiirlerinde bir güzellik bulunmadığını yazar (Derdiyok, 1988, s. 17). Bununla birlikte Osman Yıldız, "Cemâlî-i Karamânî ve Miftâhû'l- Ferec'i Makalesi"nde Cemâlî hakkında eserlerinin taklit seviyesinde kaldığını ve yaşadığı dönemde Hamdullâh Hamdî, dayısı olan şair

Şeyhî gibi önemli mesnevi şairlerinin bulunmasıyla, geniş bir şöhrete ulaşamamış; birkaç dönem sonra da unutulmuştur der (Yıldız, 1996, s. 283).

Cemâlî şiirlerinde, büyük bir ihtimalle yanında yaşadığı ve Husrev ü Şirin adlı eserine zeyl yazdığı dayısı olan Şair Şeyhî'nin etkisinde kalmıştır ve Cemâlî'nin bir mesnevisinde Şeyhî'nin *Harnâme* adlı eserinden izler görülmektedir. Aynı zamanda Cemâlî'nin eserlerinde Ataî'nin de etkisi rastlanılmaktadır (Derdiyok, 1988, s. 19).

Cemâlî yukarıda bahsedilenlerle birlikte nazire şairi olarak da anılmaktadır. “Câmi’-ün-nezâir ve Mecma’-ün-nezâir” gibi nazire mecmualarında toplam 17 gazeli ve bir ferdi bulunmaktadır. Nazirelerinden birkaçını kendisinden önceki dönemlerde yaşamış şairlere, çoğunu ise kendi çağındaki şairlere yazmıştır. Cemâlî'nin nazire olarak yazdığı şiirleri, onun divan şiirinin nazirecilik geleneğinin etkisinde kalarak, beğendiği şairlere benzeme ve onlarla boy ölçüşme istek ve iddiasında olduğunu göstermektedir. Nazire eserlerinde yer alması, onun şiiri sevdiğini ve okunduğu gösteren bir yöndür.

Cemâlî kendiyile birlikte hemen hemen aynı çağlarda yaşamış olan Ahmed Paşa ve Necâtî ile diğer şairlerde olduğu gibi aynı rediflerle yazılmış şiirlerine rastlanmaktadır. Mesela bu üç şairinde “kerem”, “gül” ve “benefşe” redifleriyle yazılmış kasideleri bulunmaktadır. Aynı redifli eserler, şairlerin beğendikleri şekilleri, birbirlerinden alarak kendilerine özgü bir tarzda yeniden yazdıklarını göstermektedir (Derdiyok, 1988, s. 22). Cemâlî şiirlerinde sade bir dil kullanmasıyla birlikte kasidelerinde ve ustalık göstermek istediği kıt'alarında ve beyitlerinde dili Arapça-Farsça kelime ve tamlamalarla yoğunlaşmaktadır. Gazellerinde ise ilginç söz ve anlam oyunlarına düşkünlüğü dikkat çekecek ölçüdedir.

Cemâlî Karamânî'nin hadislerle dair eserler verdiği ve eserlerinde hadislerden yararlandığı için hadis ilmini bilen mutasavvıf bir şair olduğu görülmektedir.

2.3. ESERLERİ

Cemâlî'nin hayatında yeterli bilgi olmadığı gibi eserleri hakkında da yeterli bilgi verilmemektedir.

- **Divan**

Cemâlî'nin divanı sadece Latifî tezkiresinde belirtmektedir; fakat divanı uzun süre bulunmamasından dolayı kaynaklarda Cemâlî'nin divanının mevcut olmadığı söylenmiştir (Horata, 1991, s. 77).

Eserin şu an bilinen tek nüshası Kayahan Eritmer tarafından Eski Türk edebiyatı dünyasına tanıtılmıştır. Kayahan Eritmer'in kendi kütüphanesinde olan nüshasında Fatih Sultan Mehmed için yazılmış kaside, gazel, müstezad gibi nazım şekilleri vardır (Yıldız, 1996, s. 282) . Çetin Derdiyok ise divanı transkripsiyonlu metni ve tıpkıbasımı ile yayımlamıştır.

Cemâlî'nin divanında Fatih'in ölümünden önce, 1478-1481 yılları arasında yazılarak adı geçen padişaha sunulduğu tahmin edilmektedir. Çünkü şairin divanında ne Fatih (1451-1481) için bir mersiyye ne de II. Beyazîd (1481-1512) adına bir medhiye yazılmıştır (Horata, 1991, s. 77).

Kayahan Eritmer'in makalesinde, Cemâlî'nin divanı içinde olan Türkçe kelime ve deyimler eserin ilgi çekici yanı olduğunu dile getirmiştir ve şair, Miftahü'l-ferec'de, divanı için yazmış olduğu kaside ile gazellerinin olduğuna temas ederek eserlerinin akıcılık ve güzelliğine değinir (Horata, 1991, s. 78).

Latifî, Cemâlî'nin divanının kendi devrinde bile fazla okunmadığını söyler.

- **Hümâ vü Hümâyün (Gülşen-i 'Uşşâk)**

Şair, eserin sonuç bölümünde yazılış tarihini vermiştir ve 850 yılında yazmaya başlamış 1446'da yılında ise tamamlamıştır (Horata, 1991, s. 69).

Latifî, Ali Riyâzî, Faik Reşad ve Bursalı Tâhir, Fatih Sultan Mehmed adına; Mehmed Süreyya ve Şemseddin Sami ise II. Bâyezid adına yazıldığını söylerler (Demirtaş, 1951, s. 194).

Fuat Köprülü ise *Hümâ-vü-Hümâyün* ile *Gülşen-i 'Uşşâk* 'ı iki ayrı eser zannederek birinin 850 de II. Murad adına yazıldığını, diğerrinin ise, Fatih Sultan Mehmed adına yazılmış olduğunu söyleyerek bir yanılgıya gider (Demirtaş, 1951, s. 195).

Halbuki *Hümâ-vü-Hümâyûn* (Gülşen-i 'Uşşâk)tek eser olup ve Cemâlî, *Miftâh-ül-ferec'in* mukkadimesinde II. Murad adına yazıldığını açık bir şekilde bildirir (Demirtaş, 1951, s. 194).

Hümâ-vü-Hümâyûn (Gülşen-i 'Uşşâk) eserde Arap ülkesinin meşhur padişahı Menû-şeng'in oğlu Hüma ile Çin fağfurunun kızı Hümâyûn arasındaki aşkı hikâye eden bir mesnevidir. Cemâlî'nin 4800 beyitlik eseri Hâcû'nun aynı adlı eserini ele alarak yazılmış (Horata, 1991, s. 67) ve eser üzerinde Şeyhî'nin *Hüsrev-ü-Şîrin*'nin etkisi vardır. *Hümâ-vü-Hümâyûn*'un baş tarafındaki tevhid, na't ve II. Murad vasfındaki medhiyeler *Hüsrev ü-Şîrin*'dekilere nazire olarak yazılmıştır.

Eserde aşk hikâyesinin yanında dinî-tasavvufî nasihatlerde vardır.

Eserin sürükleyici bir üsluba sahiptir. Maddi ve beşeri bir aşkın hikâyesi olan eserde, kahramanların sembolik bir yönleri yoktur. Mesnevide tasavvufî aşkın tezahürlerinin bulunmadığı görülmektedir.

Eserin İstanbul Üniversitesi'nde tek bir nüshası vardır (Derdiyok, 1988, s. 31).

• Zeyl-i Husrev ü Şîrin

Cemâlî'nin , Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şîrin*'ine yazmış olduğu zeyl, onun ilk eseridir ve bu eserinde asıl adı olan Bâyezid'in kullanılmasından, *Zeyl-i Husrev ü Şîrin*'i yazdığı sıralarda henüz mahlasının olmayacak kadar genç olduğu anlaşılmaktadır (Yıldız, 1996, s.64).

Şeyhî, Nizâmi'nin *Hüsrev ü Şîrin*'indeki en acıklı bölüm olan Şîrûye olayını yazmadan ölmüştür. Bu nedenle tezkire şairleri, eksik kalan bu bölümün Cemâlî tarafından tamamlandığını düşünmüşlerdir ama onun yaptığı, bir tamamlama değil, zeyildir (Yıldız, 1996, s.65).

Eserin yazılış tarihi Şeyhî'nin 834/ 1431-1432 yıllarında vefat ettiği tahmin edilmiştir ve eser, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci kısım 63 beyitten oluşmaktadır. Feleğin vefasızlığı ile dünya hâinden bahsedilerek ders çıkarılacak öğütlerle Şair Şeyhî'nin ölümü anlatılmıştır. İkinci kısım ise 43 beyitten meydana gelmiştir ve bu bölümde Sultan II.Murad'a mehdîye yer almaktadır (Horata, 1991, s. 66). Bu eseri ilk fark eden kişi Gibb'tir (Horata, 199, s. 66).

- **Miftahü'l-Ferec**

Cemâli'nin 1455, 1456 yıllarında yazdığı “Mutluluğun anahtarı” anlamına gelen ve Fatih Sultan Mehmed sunduğu, dinî, tasavvufî, ahlâkî konuları işleyen manzum bir eseridir (Yıldız, 1996, s. 284).

Eserin içinde tevhid, münacatlar, na'lar, Fatih Sultan Mehmed'e yazılan medhiyyeler, mutasavvifâne hikâyeler, âyet ve hadisleri izah eden parçalar vardır ve eser, yaklaşık 4600 veya 4939 beyitten oluşmaktadır (Derdiyok, 1988, s.35).

Şair, bu mesnevisinde daha önceden yazdığı eserlerin konularının âşıkâne olduğunu ve artık “İlahiyyat”a başlaması gerektiğini söyleyerek bu eserinin dinî, ahlâkî, tasavvufî, didaktik niteliğinde bir eser olduğunu belirtir (Horata, 1991, s. 75).

Miftahü'l-Ferec'in yurt içi ve yurt dışı olmak üzere beş tane nüshası bulunmaktadır.

Bunlar:

İstanbul Üniversitesi Küt. Ty. 2331. İstinsah tarihi: H. 898. 177 varak.

Üsküdar Selim Ağa Küt. Kemankeş kısmı no: 447. H. 920'de Hacı isminde bir müstensih tarafından Edirne'de istinsah edilmiştir.

Halil Erdağın Cengiz'in şahsî kütüphanesindeki nüsha. İstinsah tarihi: H. 912. Müstensih: Tevfik 146×203, 93×145 ebadlarında. Her sayfada çift sütun hâlinde 15 beyit vardır. 170 varak. Baştan birkaç yaprağı kopmuştur.

Atatürk Üniversitesi. Seyfettin Özege (A. Sırrı) Böl.

Berlin Kütüphanesi, no: 378. H. 989/1581'de, Yusuf bin Muhammed tarafından istinsah edilmiştir. 149 varak (Yıldız, 1996, s. 285-286).

- **Er-Resâletü'l- 'Acibe Fi's-sanâyi' Ve'l-bedâyi**

Cemâli'nin *Miftahü'l-Ferec* mukaddimesinde kendisinin acayip diye zikrettiği ve ilginç sanatlarla dolu manzum bir eserdir ve Şair, eserde adını Resâil olarak belirttiği Fatih Sultan Mehmed'e bir risâlesi vardır ve bu risâleden yola çıkarak eserin Fatih Sultan Mehmed'e sunulmuş, mehdiye türünde olduğu söylenebilir. (Derdiyok, 1988, s.36).

Miftahü'l-Ferec ön sözünde bildirdiği gibi acayip sanatlarla yani iki beyitten alınan harflerle yeni bir beyit kurmak, Arapça, Türkçe sözcüklerden Farsça sözcükler çıkarmak gibi alışılmamış, ilginç sanatlarla dolu bir kasidedir (Derdiyok, 1988, s.36-37).

Cemâlî, eserini istinsah edecek ya da ondan yararlanacak kâtiplere eserinin imlâsının değiştirilmemesi için uyarılarda bulunmuştur ve eserin tek bir nüshası vardır. O da Cambrige Kütüphanesi, İslam Yazmaları, LI. 3-28 numarasıyla kayıtlı nüshadır (Derdiyok, 1988, s.39).

Bu eseri Eski Türk Edebiyatına kazandıran kişi Faruk Kadri Timurtaş'tır.

- **Diğer Risalesi**

Cemâlî'nin *Miftahü'l-Ferec* ön sözünde bildirdiği ikinci bir risâlesi daha vardır ve bu eseride, *Risâle-i Acîbe* gibi alışılmamış, ilginç sanatlarla dolu bir eserdir (Derdiyok, 1988, s. 40).

Cemâlî'nin eseri, Türkçe, Arapça, Farsça sözlerle yazılan ve kelimeyi yanlış yazarak medh ile zem şekillerini alabilen, iki manalı ve bazı yerleri mensur, garip sanatlı bir risâledir (Demirtaş, 1951, s.196).

- **Vasiyyet-i Resûl**

Eser, risale mecmuları içerisinde yer almaktadır.

Hız. Muhammed'in Hız. Ali için söylediği nasihatlerden oluşmaktadır.

Nüshası İzmir Milli Kütüphanesinde.

- **Der-Beyân-ı Meşakkat-i Sefer ve Zarûret ü Mülâzemet**

Cemâlî ile ilgili yapılan çalışmalarda bu esere pek değinilmemiştir ve Kayahan Eritmer, Cemâlî'nin divanı ile bu eseri bularak, aslının fotokopisi ve transkripsiyonlu metniyle birlikte yayınlamıştır (Yıldız, 1996, s. 283).

Cemâlî divanının sonunda 73 beyitten oluşan bu küçük mesnevi, sosyal hayatla ilgili bilgiler veren; şairlerin gezdikleri yerleri ve başından geçenleri anlatan; “sergüzeşt” ile “hasbihal” türünde bir eserdir ve şair, eserinde padişah Fatih Sultan Mehmet ile birlikte yaptığı Arnavutluk seyahatini ve orada karşılaştığı zorlukları anlatır. Bununla beraber mesnevisine bahar tasviriyle başlar. Devamında ise seyahate karar verişini anlatarak asıl konuya geçiş yapar (Horata, 1991, s. 78-79).

Eserde, *Şeyhî'nin Harnâme'sinden* etkilendiği görülmektedir. Fakat gerek teknik anlamda gerekse betimlemeler bakımından onun seviyesine çıkamamıştır(Horata, 1991, s. 80).

Cemâlî Karamânî'nin diğer eserleri:

- **Ramazâniyye**
- **Münacat**
- **En-Nevâbiğ mine's-sarf**
- **Şerh-i Hadis-i Erbaîn**
- **Şerh-i Kasîde-i Muhrika**
- **Nasihât-nâme**

1524 beyitten oluşan Nasihatnâme adlı eseri, dinî ve tasavvufî bir manzum nasihatnâmedir. Eserde hadisler ile dinî hikâyeleri kaynak olarak dinin Müslümanlara buyurduğu emir ve yasakları öğütler hâlinde anlatılmıştır. Nasihat-nâme eseri ile ilgili detaylı incelemeyi tez çalışmasının üçüncü bölümü olan Cemâlî'nin Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr eserlerini karşılaştırma kısmında detaylı şekilde incelenmiştir.

3. BÖLÜM

CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ İLE NASİHAT-I GÜNAHKÂR ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

3.1. ESERLERİN YAZILIŞ TARİHLERİ

3.1.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Yazılış ve Bitiriliş Tarihleri

Cemâlî Karamânî'nin Nasihat-nâmesi'nin yazılış ve bitiriliş tarihleri eser içerisinde açıkça belirtilmemiştir; ancak eserin sebep-i telif kısmının bir beyitinde

Mü'eyyed ola pes Sultân Süleymân
Senüñ 'avnuñ ile yâ Rabbi her ân (b. 119)

Cemâlî'nin Sultan Süleyman diyerek peygamber olan Hz. Süleyman'ı övdüğü ve dua ettiği görülür. Mahmut Kaplan, şairin bu beyitinden yola çıkarak “Türk edebiyatında manzum nasihat-nâmeler” makalesinde *Cemâlî'nin Nasihatnâmesi*'ni Kanunî Sultan Süleyman'a yazdığını belirtmiştir; fakat Cemâlî'nin Fatih Sultan Mehmed devrinin sonlarında ya da II. Beyazid devrinin başında vefat ettiği düşünülmektedir. Bu sebeple Mahmut Kaplan'ın yanılığa düştüğünü ve şairin eserini Kanunî devrinde yazmasının imkansız olduğu görülmektedir. Aynı zamanda şair, sebep-i telif kısmında diğer peygamberlerinin adını vererek dua istediği için peygamber olan Hz. Süleyman'dan bahsettiği anlaşılmaktadır.

Eser, dinî-tasavvufî türde bir nasihatnâme olduğu için eser içerisinde herhangi bir tarihi şahsiyet veya sosyal olay geçmemektedir. Bu sebeple yukarıda da belirtildiği gibi eserin yazılış, bitiriliş tarihleri ile kime sunulduğu hakkında bilgi yoktur.

3.1.2. Nasihat-ı Günahkâr'ın Yazılış ve Bitiriliş Tarihi

Nasihat-ı Günahkâr, bir divandır; fakat içerisinde şaire ait mukkaddime kısmı yoktur. Dolayısıyla *Günahkâr*'ın eseri kime sunduğu, yazılış ve bitiriliş tarihi hakkında bir bilgiye ulaşılmamıştır; ancak *Nasihat-ı Günahkâr*'ın Süleymaniye Kütüphanesindeki Nazip Paşa nüshasında şairin yazı karakterinden farklı ve mahlassız yazılan şiirler vardır. Bu şiirlerden de anlaşılacağı üzere şairden sonra eserini istinsah eden müridlerinden birine ait olduğunu ve o şiirlerin birinde IV. Murad'ın Bağdat seferine çıkma kararı aldığı tarihlerde yani 1638 tarihlerinde kaleme aldığı düşünülmektedir.

Göñül Bağdād'ı tā feth olmayınca

Bu Bağdād ele girmez top çekince (G. 147/b.3)

Hemān tutdum sözüm Bağdād senüñdür

Sözüm ki redd ola heyhāt senüñdür (G. 147/b.4)

Kimüñ elinde dime feth-i Bağdād

Murād elindedür olursa irşād (G. 147/b.5)

Vücudın eyle kısac iy Murād H̱ān

Vücuduñdur senüñ miftāh-ı devrān (G. 147/b.6)

Boyn vir ehl-i H̱aḳ'ıñ sözlerin

Murād Bağdād ise düş izlerine (G. 147/b.7)

Yüzüñ sür H̱aḳḳ'a dime pādişāham

Di yā Rabb ben gedā şafī günāham (G. 147/b.8)

Gözüñ yaşı şehā ırmaḳ gerekdür

'Adl gözi ile ḳan aḳmaḳ gerekdür (G. 147/b.9)

Meseldür bu çirāk dibi karanlık
Dirigā bulmadum bir yār-ı şādık (G. 147/b.10)

Eserin yine Süleymaniye Kütüphanesinin Nazif Paşa Bölümündeki nüshasındaki gazellere bakıldığında bir gazelin ilk beyitinde Anadolu'ya gelen Kadirî Şeyhlerinden olan Hacı Piri'n ismi geçmektedir. Aynı zamanda bahsedilen gazelin başka bir beyitinde tarih düşülmüştür ve o beyitte yazılan tarih hem Kadirî tekkesinin tamamlanması hem de eserin yazıldığı tarih olduğuna işaret eder.

Hacı Piri'nün cinānı bu sarāy
Bundan özge cümle var fānidür (G. 134/b.3)

Biñ otuzbeş tarihî oldı tamam
Ehl-i derdün şahib-i Loqmān'ıdur (G. 134/b.10)

3.2. ESERLERİN NÜSHA TASNİFLERİ

3.2.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Nüshası

Nasihatnâme'nin sadece bir nüshası vardır. Tez çalışmasının bir kısmına konu olan bu nüsha Ankara'da, Milli Kütüphanenin Yazmalar Koleksiyonunda yer almaktadır. Eserin demirbaş numarası 06 Mil Yz A 3889'dur. Dvd numarası ise 212'dir. Eser, Cemâlî Karamânî (1446'da sağ) Nasihat-nâme adıyla kayıtlıdır ve eserin müstensihi olan Ahmed Rüşdî tarafından Hicri 1267 (1850) yılında istinsah edilmiştir. Dili Türkçe olan eser, ciltsiz olup karton kaplama içindedir ve kağıt türü taç filigrandır, şirazesı dağınıktır. Nasihatnâme, 38 yapraktır, her sayfada 23 çift sütun satır vardır. Yazı türü harekeli nesihdir. Milli Kütüphane'nin katalog tarama programında eserin dış boyutunun 235×160 mm iç boyutunun da 175×100 mm olduğu belirtilmiştir. Tez çalışması için eser dijitalinden incelenmiş olup fizikî ortamda eseri görme şansı elde edilmemiştir.

Eser, Türk edebiyatına aittir. Söz başları ve konu başları unutulup yazılmamıştır. Eserin konu başlıkları Arapça verilmiştir. Katalogda Abdullah Öztemiz; S. N. 103/2-1978’de satın alındığı not düşülmüştür ve eserin ilk yaprağında kurşun kalemle 22 Şubat 1973 / Abdullah Öztemiz – Gemlik diye yazılmıştır.

Eserin ilk varağında ve 10. varağında Milli Kütüphane’nin mührü vardır.

3.2.2. Nasihat-ı Günâhkâr’ın Nüshası

Tez çalışmasında *Cemâli’nin Nasihatnâmesi* ile karşılaştırılacak olan *Nasihat-ı Günâhkâr*’ın 8 nüshası tespit edilmiştir (Atik, 2010, s. 83) ve aşağıda nüsha tasnifleri sırayla kısaca anlatılmıştır:

- Süleymaniye Kütüphanesi, Nazif Paşa Bölümü, numarası 866-5/2’dir. Bu nüsha 1963 yılında Milli Kütüphane tarafından mikrofilme alınmış ve A – 4244 olarak numara verilip arşive alınmıştır. Ölçüleri 195×140-160×90 mm’dir. Eser 14 satırdır. Harekeli nesih ile yazılmıştır ve yeşil renkte bez kaplı karton ciltlidir. Nüsha, yazmanın 62b-81b ile 127b-145b numaralı yaprakları arasındadır. Eserin müstensihi yoktur. İstinsah tarihi ise Şevval 1034 Hicri / 9 Temmuz 1625 miladidir.
- Hacı Selim Ağa Kütüphanesinde yer alan ve numarası 224 olan nüsha 1b-42b numaralı yaprakları arasındadır. 15 satırdan oluşan eserin yazı türü taliktir. Ölçüleri 203×133 mm’dir. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi ise 17 Safer 1023/29 Mart 1614’tür.
- Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunan ve numarası 476-1’dir. 1b-4b numaralı yapraklar arasındadır. 15 satırdan oluşan eser, iki sütunludur ve yazı türü harekeli nesihdir. Ölçüsü ise 139×100- 217×158 mm’dir. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi 27 Recep 1028 / 28 Şubat 1974’tür.

- Milli Kütüphanesinde yer alan ve numarası 3883-6'dır. 167b-201b numaralı yapraklar arasındadır. 19 satırdan oluşan eserin yazı türü rikadır. Ölçüleri ise 242×167- 160×95 mm'dir. Müstensihi Seyyid Muhammed Zeyne'l Abidin'dir ve İstinsah tarihi Evâil-i Rebî'ul-evvel 1265/ Şubat 1849'dur.
- Milli Kütüphanesinde bulunan ve numarası 4053-2'dir. Sefernâme adlı yazmanın içinde 130b-160b numaralı yapraklar arasındadır. 15 satırdan oluşan eserin yazı türü harekesiz nesihtir. Ölçüleri 181×133 - 150×107 mm'dir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.
- Milli Kütüphanesinde yer alan ve numarası 8294-14'tür. 155a- 176a numaralı yapraklar arasındadır. 17 satırdan oluşan nüshanın yazı türü harekeli nesihtir. Ölçüleri 220×146- 182×114 mm'dir. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi ise 1146/1734'tür.
- Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi Bölümü, 149 numaradır. 1a- 72a numaralı yapraklar arasındadır. 14 satırdan oluşan nüshanın yazı türü harekeli nesihtir. Ölçüleri 203×143- 155×62 mm'dir. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi ise 1146/1734'tür.
- Türk Tarihi Kurumu Kütüphanesinde Y422/1 numaralı yerde bulunmaktadır. 45 varaktır. 11 satırdan oluşan harekeli nesihtir. Ölçüleri 206×155- 173×100 mm'dir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Yukarıda verilen nüshalardan dört tanesinin baş kısımları birbirine benzemektedir. Geriye kalan dört nüsha arasında biraz farklılık olmasının yanı sıra bu nüshalardaki şiir sayıları da birbirine benzememektedir (Atik, 2010, s. 83).

Eserin nüshaları için üzerinde çalışma yapan Murat Bilge'nin 8 tespitinden faydalanılmıştır (Bilge, 2008).

3.3. ESERLERİN YAZILIŞ SEBEPLERİ

3.3.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Yazılış Sebebi

Nasihatnâme, mesnevi nazım şekli ile kaleme alındığı için içerisinde klasik mesnevi tertip hususlarından biri olan “Sebeb-i Telif” bölümüyle karşılaşılır.

Şair, sebeb-i telif bölümünün ilk kısmında Allah’ın kudretli ve herkesin ona hayran olduğunu, Allah’ın kullarını bağışlamasını, iman nasip edip şeytanın eline bırakmamasını istemiştir. Devamındaki beyitlerde kullarının ihlaslı olmasını, kendisini ile okuyucusunu has kullarından sayması için dua etmiştir.

Zihî kudret ki kudretler senüñdür
Zihî şâni’ ki şan’atlar senüñdür (b. 95)

İlâhî evvelâ çün itdün ihsân
Yine ahir naşîb bize imân (b. 98)

Nedenlû o irse dünyada Âdem
Hidâyet kıl kamuya sensin Ekrem (b.99)

Koma şeytân elinden virgil ihlâş
Ki hâş kullaruñ ile eyligil hâş (b. 100)

Cemâlî, Hz. Muhammed’den, onun yüce saltanatının muazzam ve İslam dininin her zaman kuvvetli olduğundan bahsederek İslam’ın dünyada adaletle insanları dirilttiğini, insanın ruh hâlini sakın kıldığını söyleyip peygamberlerin, ihsanın ve *Kur’an*’ın hürmeti için Allah’a ettiği duasına devam eder.

Şair, sebeb-i telif kısmının sonunda yine Allah’ın rızasını alıp ona yakın olmak için dua ederek hayatında yaşamaktan ziyade nasihatnâmeyi yazmak olduğunu ifade eder. Akabinde Cemâlî, *Kur’ân-ı Kerim*’in eseri ve okuyucusu için temel nasihat kaynağı olduğunu söylemiştir. Cemâlî, hadis ilmine vâkıf bir şair olduğu için eserinde temiz din ile temiz hadisin ona kudret verdiğini ve kaleminin gücü yettiğince bunu anlatacağını dile getirmiştir. Devamındaki beyitlerinde ise Allah’a sığınarak onun yardımıyla nasihat bilimini yazdığını ve anlatacaklarının dinleyenler için birer nasihat olduğunu, okuyucusu tarafından okunursa mutlu olacağını söylemiştir.

Rızāna mazhar it pes dahı yā Rab
Ḥabībūñ Ḥazretine kıl muḡarreb (b. 121)

Yarın didār ki göster gözine
Cemālūñ nurunı ir gör özine (b. 122)

Muradım budur yā Rab du‘āda
Ola günde güne ‘ömr-i ziyāde (b. 123)

Ḥazā vü sehv iledür nazm ebyāt
Recā’ī ‘afvum vardur līk işbāt (b. 124)

Çü Qur‘ān-ı eḡadis oldu me’ḡaz
Bunı ehl-i sa‘ādet red kılmaz (b. 125)

Ḳabūl ‘özr iden ehl-i sa‘ādet
Dilerim yā İlāhī eyle raḡmet (b. 126)

Şıgınub saña bağladım belümi
Ki ‘avnuñla ziyāde kıl belümi (b. 127)

Ḥadis-i pākını yā Rab Resūl’ūñ
Diyem ḡudret virürseñ pāk-ı dinūñ(b. 128)

Naşihatlar ola her işidene
Sa‘ādet aña lāyık iş idene (b. 130)

Bu fikr idüb itdüm istiṡā‘at
Ola bir zerre tā ḡaḡdan işāret (b. 131)

Cenāb-ı ḡaḡdan irdi çünki tevḡīḡ
Didüm işbu kitābı bellü taḡḡīḡ (b. 132)

Cemâlî Karamânî, sebep-i telif kısmının 129. beyitinde eserinde okuyucusuna bilgiler ve öğütler vereceği için *Nasihât-nâme*yi Türkçe yazdığını ifade eder.

Güçüm yetdükce kılam şöyle taķrîr
Adım Türkî dilünice anı taķrîr (b. 129)

Şair, sebep-i telif kısmının bir beyitinde eserine “Nasihât-nâme” ismini verdiğini dile getirmiştir.

Cenâb-ı haķdan irdi çünki tevfiķ
Didüm işbu kitâbı bellü taķķîķ (b. 132)

Naşihat-nâme virildi buña âd
Naşihat oldu dine çünki bünyâd (b. 133)

3.3.1. Nasihat-ı Günahkâr’ın Yazılış Sebebi

Nasihât-ı Günahkâr, bir divandır; ancak eserde bir divanın başındaki gibi yazılış sebebi, mahiyeti anlatan dibace bölümü yoktur.

Günahkâr’ın eseri içerisindeki bilgilerden yola çıkarak Kadirî tekkesinde şeyh olup ve kendisine baēlı müritleri olduēu düşünölmektedir. Bu sebeple şairin eserini yazma amacı müritlerini dinî-tasavvufî anlamda eğitmektir. Günahkâr, şiirlerini müritlerine bilgiler ve nasihatler vermek için sanat gayesi gütmekten içinden geldiēi gibi yazmıştır ve şiirlerinde bunun faydalı bir iş olacaēını dile getirmiştir.

Şair, yaşadıklarından ve gördüklerinden dolayı şiir yazmayı bir ihtiyaç olarak görmüş, şiirle okuyucusunu bilinçlendirmek istemiştir.

Göñöl çü gördi ki nefi’ belürmedi şabruñ
Zaruri başladı şimdi fiğâne n’eyleyelüm (G. 184/b.8)

Bu şur ü şeyni zemānuñ cān içre şaķlarduķ
Zaruret ile getürdük lisāne n’eyleyelüm (G. 184/b.9)

Günahkâr, şiirin ihtiyaç için yazıldığını söyler ama devamındaki şiirlerinde söylediği öğütlerin sadece söylemekle hallolmayacağını eyleme dökülmedikten sonra o şiirlerin yazılıp, okunmasının fayda etmeyeceğini dile getirir.

Ḳāl ü ḥālũñ farkını bilen dŭrŭr insān olan

Ḳāl ü ḳālũñ defterin dŭrdŭm divāndan geḫmişem (G. 151/b. 8)

Günahkâr, İslam'ın itikâd ve iman inançlarını sözlü olarak anlatmayıp nefsine uyup şiir yazmayı tercih ettiği için kendinden utanmaktadır.

Bunca āḫbār ü aḫādis tilāvet añmaduñ

Nefsũñe ḫ'oş geldi ḫün şî'r ü ğazelden geḫmedŭn (G. 156/b.6)

3.4. ESERLERİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

3.4.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr'ın Vezin ve Kafiye Karşılaştırması

Divan şiirinde hâkim vezin aruzdur. Aruz “çadırın ortasına destek olarak dikilen direk” demektir. Arap, Fars ve Türk edebiyatında hecelerın uzunluk ve kısalıkları temeline dayanan nazım ölçüsüdür (Dilçin, 1983, s. 3).

Cemâlî Karamânî, *Nasihatnâme* eserini klasik nazım biçimi olan mesneviyle kaleme almıştır; fakat eserin ilk varaklarında mesneviye giriş yapılmadan önce Arapça yazılmış şiir vardır. Bundan dolayı eserin ilk varaklarında Arapça yazılan şiirin vezni farklıdır ve müellif bu Arapça şiiri Hecez Bahri'nin Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün /Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün kalıbıyla yazmıştır. *Nasihatnâme*, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır: ancak mesnevinin dili Eski Anadolu Türkçesi kelimelerinden oluştuğu için eserde Remel Bahri'nin “Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün /Fâ'ilün” ile mesnevilerde kullanılan Hecez Bahri'nin Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün vezinlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Cemâlî, *Nasihatnâmesini* hikemî tarzda kaleme almasından dolayı eseri sade, gündelik yaşama ait Türkçe sözcükler ve ifadelerle doludur. Bu sebeple Cemâlî, eserinde imâle, zihaf gibi ölçü hataları yapmıştır.

Aşağıda eserden aruz kusurlarına örnekler verilmiştir:

İmâle / Zihaf (İmâle ↑ ile gösterilmiştir. Zihaf ise ↓ ile gösterilmiştir.)

Tenezzühdür şıfatuñ muқтаzāsı

Teğaddes **bil**ürüz zātuki ancağ (b. 94)

↑ ↑

Zihî kudret ki kudretler senüñdür

Zihî şāni' ki şan'atlar senüñdür (b.95)

↑

Kılan **as**üde hālın āde**min**üñ

↑

↑

Dem-ā-dem kuvveti İslām-ı **dini**ñ (b.103)

↑

↑

Bulardır kullaruñ bulduğ zikir de

↓

Ki **ko**duğ anları yâ Rab şükür de (b. 1402)

↑

↑

*Cemâlî, Nasihatnâmesi'*nde imâle ve zihâf gibi vezin kusurları yapmasının yanı sıra beyit arasında vezin uyumunu sağlamak için ulamadan yararlanmıştır.

Ğoma şeytān elinden virgil ihlāş

Ki hāş kullaruñ ile eyligil hāş (b.100)

(vir-gi-liğ/ kul-la-ru-ñi-le)

Gün geldügünce kâlbimüñ artdı **kasâveti**

↑

Yâ Rab günehlü kuluña sen kıl ‘inâyeti (G. 146/b.1)

Yokdur beķâsı iy gönül bakma cihānuñ varına

‘Özri öküşdür key şaķınma düşersin **ah** ü zārınan (G. 197/ b.1)

↓

Hudāyâ benven ol ‘âşî ki her dem biñ günâh itdüm

↓

Geçürdüm ‘ömri ğafletde tapuñda rû-siyâh itdüm (G. 188/ b. 1)

Günahkâr’da Cemâlî gibi beyitlerinde vezin uyumunu sağlamak için ulamayı kullanmıştır.

Çün zātuñ oldı zübde-i kevneyn-i kâ’inât

Ṭutdı yüzün saña kamu ervâh-ı enbiyâ (K. 172/b. 3)

(Zâ-tu-ñol-dı)

İşit nedür direm iy din eyâsı

Var ise fehm ü ‘aķluñ añlayası (G. 202/ b. 1)

(Va-ri-se)

Kafiye divan şiirinde ses, redif ise söz tekrarlarının mısra sonlarında simetrik olarak kullanılmasıdır (Macit, 2016, s. 233).

Kafiye, şiirdeki diğer kelimelerin ses ve anlam değerleriyle uyum içinde olduğunda etkileyici ve bütünlük taşıyan bir nitelik kazanmakla birlikte şiire musiki ritim verir, ahengi sağlar. Mesnevilerde her beyitte kafiye değiştiği için şiirin genel ritmini belirleyemez. Fakat yine de beyit içerisinde müfret şekilde ritm sağladığı görülür (Macit, 1996, s. 83).

Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi, mesnevi ile yazıldığı için eserin tamamında kafiye uyumu yoktur; fakat eserde beyitler kendi içinde kafiye uyumu sağlayarak ahengi oluşturmuşlardır.

Eserde kafiye çeşitlerine bakıldığında yarım kafiye çeşidi görülsede kafiye çeşitlerinden en fazla tam kafiye ve zengin kafiye çeşitlerine rastlanılmaktadır.

Tam kafiye örnekleri

Bize sen ol kadar eyledüñ ihsān
Nihāyet yok aña olmaya payān (b.1507)

Ki cennet bahçesi haqqından iy yār
Ağaclar gölgesini ider izhār (b. 1489)

Açıla cennet kapısı aña hem
Saçıla rahmetler aña dembedem (b. 1477)

Ol kıoca didiki yā Musa ‘aceb
Kim benüm imānumı itdük taleb (b.1433)

Zengin kafiye örnekleri

Otursa halkı zikre çü zākīr
Melekler gökden inüb ola şākīr (b.1385)

Ol naşūhuñ tevbesin diñle diyem
Bil daķāyıkdan durur naķl eyleyem (b. 1333)

Cem’ idüb bir yire anuñ cismīni
Dünyāda nice ise ‘aynı resmīni (b. 1323)

Yidi sâ'at tâ geçice **komaz ol**
İtdü ki günâhları yazdurmaz **ol** (b. 1298)

Cemâlî Nasihatnâmesi içinde cinaslı kafiye örneklerine de rastlanılır ve eserde cinas-ı tām örneklerinden mürekkebb cinas türüne benziyor.

Bir hadîş dahı maşarıkdan **işit**
Raḥmetiçün Allâh'a lâyıķ **iş it** (b. 1314)

İşit imdi Hâķ Te'âlâ **neyledi**
Yıllara ve şulara emr **eyledi** (b. 1322)

Beyitlerde cinas-ı mütekârib ve cinas-ı nakıs türlerine örnek kafiyele de görölmektedir.

Günâhından ide gör tevbe **dâ'im**
Ol istiğfâr ile her demde **ķâ'im** (b. 1280)

Ķamuñuz aclıkda ķalasız **eger**
Ben toyrum sizi luṭf ile **meger** (b. 1264)

Ķalayık çıkıķaķ ķabrinden iy **yār**
Ķılıcaķ cümlesi feryād ile **zār** (b. 1199)

Anlaruñcün dimezem bende **kelām**
Var ḥabībüme ilet benden **selām** (b. 67)

Cemâlî Nasihatnâmesi'nde beyitler arasında redifinde olduğu göze çarpmaktadır; ancak Cemâlî, Günahķâr gibi rediflerini dinî ve tasavvufî kelimelerle değilde Türkçe kelimelerle yapmıştır.

Bular sünnetüñi qomışlar **idi**
 Dem-â-dem nefsiñe uymışlar **idi** (b. 1181)

Neçe yıllaruñha hayretde **iken**
 Cemâlî hâzrete vuşlâtda **iken** (b. 1516)

Bilmiş ol bugün dağı lutfum **ile**
 ‘Afv idüb bağışladum fazlum ile (b. 1312)

Şaḥihinden maşārık naql **idübdür**
 Muḥammed sözlerini zıkr **idübdür** (b. 1375)

Pes Nāşuḥ aña cevab virüb **didi**
 Ben qoyunuñ ol zamân buldum **didi** (b. 1351)

Çünkü ol itdi ri‘āyet **anlara**
 Ben dağı itdüm ‘ināyet **anlara** (b. 66)

Eserde kafiye ve redifin yer almadığı örnekler de mevcuttur.

Tenezzühdür şifatuñ muḳtaḏası
 Teḳaddes bilürüz zātuki ancak (b. 94)

Cemâlî’nin Nasihatnâmesi’ndeki kafiyeler genellikle Türkçe kelimelerle kurulmuştur; ancak Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan kafiyeler de vardır.

Ḥazā vü sehv iledür nazm **ebyât** (Arapça)
 Recā’î ‘afvum vardur lîk **işbât** (Arapça) (b. 124)

Dağı hayır ile şerri oldı **taḳdîr** (Arapça)
 Ḥudâ’dandur deyü eyledi **taḳrîr** (Arapça) (b. 155)

‘Amelden ki ola bir kişi **ġāfil** (Arapça)
İnāndum didiġünde ola **cāhil** (Arapça) (b. 192)

Dut imdi sūnnetini koma **zinhār** (Farsça)
Bugūn sūnnet kıoyanuñ ħālī **düşvār** (Farsça) (b. 199)

İllā maķşūdum hemān **didārdur** (Farsça)
Āşıķ olan ġayrıdan **bizārdur** (Farsça) (b. 1441)

Cemālī’nin Nasihatnâmesi’nde Arapça ve Farsça kelimelerle karışık kafiyeler oluşturulmuştur.

Ölüm derdine kimden ola **dermān** (Farsça)
Ĥavāle olıcaķ ol dem den **şeytān** (Arapça) (b. 288)

Ne atañ araya ġirūr ne **hemrāh** (Farsça)
Ne atañ ider andan seni **iflāh** (Arapça) (b. 296)

Nasihat-ı Günahkâr’da gazel, kaside, müstezād gibi nazım şekillerine yer verildiġi için eserde ahenk unsurunu saġlayan her türden kafiye çeşidi bulunmaktadır. Bunlar aşıġıda örneklerle anlatılmıştır. Günahkâr’ın şiirlerinde birçok yarım kafiye ile karşılaşılır.

Eger senden ‘ināyet irmez ise
Beni uğratdı bu nefsüm belāye (K. 160/2)

Yüriden kıudretüñdür şems ü māhı
Yaradan peşşeyi pil ü buġāşı (K. 152/ b. 4)

Fehla’ dinildi Musa’ya Tūr üzre sen şehā
‘Arş işiginde na’lüne dinildi merĥabā (K. 172/ b. 10)

Günahkâr, mutasavvıf ve tekke şairi olduğu için diğer tekke şairleri gibi şiirlerinde yarım kafiye dışında tam kafiye de fazlaca kullanmıştır.

Ne almak ne satmak ne sağış hes**âb**
Ne yatmak ne turmak ne uyhu ne h**âb** (K. 11/b.7)

Eger sen şâhdan ire bağruma **oh**
Şikâyet kılmayam belki diyem **oh** (G. 153/ b. 1)

Kerem ehli ‘azizler duta ma’z**ûr**
Günahkâr’uñ bu yolda oldığın ş**ûh**(G. 153/ b. 7)

Bu ben biçâre bir dem olmadum ş**âd**
Kılaydum âhîret dârına büny**âd** (G. 153/ b 1)

Eserde zengin kafiye çeşidi de kullanılmıştır.

Añlayan söz ma’nisin oldur ki ‘aklı c**ânı** var
Kâyıl oldur hağ söze kim dini var im**ânı** var (G. 26/ b.1)

Revnağ ‘âleme faşl-ı bah**ârı** gör
Pür nûr kılp sürdi gönülden gub**ârı** gör (G. 177/b.1)

Bil haqîkat hağ iden bu cinni vü ins**anı** Hû
Âdem’i da’vet kılp redd eyleyen şeyt**ânı** Hû (G. 159/ b. 1)

Îlâhi kuluña senden h**imâye**
Vegerni iriser âhum sem**âye** (G. 160/ b. 1)

Günahkâr da Cemâlî gibi eserinde Arapça ve Farsça kelimelerden kafiyeler kurmuştur.

Elif Allāhu ‘āzamsın saña her giz **zevāl** irmez (Arapça)

Sen ol sultān-ı kāmilsin kemālūne **kemāl** irmez (Arapça) (K. 184/ b. 1)

Yā İlāhi luṭf idüp her kime kılsañ feth-i **bāb** (Arapça)

Def’ olup gönli gözinden açılır külli **hicāb** (Arapça) (K. 161/b.1)

Kimüñ başına sen şāh urasın **tāc** (Arapça)

Cihānda hāşā ol kul ola **muhtāc** (Arapça) (K. 175/ b. 1)

Bu ben biçāre bir dem olmadum **şād** (Farsça)

Kılaydum ahiret dārına **bünyād** (Farsça) (G. 153/ b. 1)

Hevādis ile olupdur **cihāne** n’eyleyelüm (Farsça)

Bu derdile dil olupdur **divāne** n’eyleyelüm (Farsça) (G. 158/b.1)

Nasihat-ı Günahkâr’da Arapça ve Farsça kelimelerle karışık kafiye yapıları kurulmuştur.

Zihī Ḥallā-ķı bi-hemtā ki şun’in **āşikār** eyler (Farsça)

Eger bir kıtreye kılsa nazar nehr ü **biḥār** eyler (Arapça) (K. 139/ b. 1)

Ben bu gönül hālātına āşüfte **ḥayrān** olmuşam (Arapça)

Bir dem göresin şādmān bir dem **perişān** olmuşam (Farsça) (G. 19/ b. 1)

Günahkâr’ın eserinde *Cemālî Nasihatnâme*’ndeki gibi mücerred kafiye örnekleri bulunmasıyla birlikte mürekkeb kafiye örneklerine de fazlaca yer verilmiştir. Eserin bütünü bakıldığında ise Günahkâr’ın rediften fazlasıyla yararlandığı görülmektedir.

“Elif” Allāhu ‘āzamsın saña her giz zevāl **irmez**

Sen ol sultān-ı kāmilsin kemālūne kemāl **irmez**(K. 184/ b. 1)

İy yārenler benüm gönüm benümle çok cidāl **eyler**

Naşihat virirem almaz muḥāl kıl ü kāl **eyler** (G. 140/ b. 1)

Sen ŧeha ‘aŧık olanlar cümle varından **geçer**
 Cān ü baŧ yağma kıılır her kārbanından **geçer** (G. 176/ b. 1)

Tańrı’dan ni’met dilerseń ni’met-i imān **yiter**
 Mürşid-i hādī gerekse āyet-i Qur’ān **yiter** (G. 178/ b. 1)

Nasihat-ı Günahkār’ın konusu dinî-tasavvufî olduğu için kullandığı çoğu redif dinî-tasavvuf kelimeler ve terimlerden oluşmaktadır.

Zihī sözün ħaseni **Lā ilāhe illa’llāh**
 Ki dir faķır ü ħani **Lā ilāhe illa’llāh** (K. 193/ b.1)

Emānetdür bu cān **el ħükmü lillāh**
 Viren alur hemān **el ħükmü lillāh** (K. 191/ b. 1)

Bil ħaķıķat ħalk iden bu cinni vü insānı **Hū**
 Ādem’i da’vet kıılup redd eyleyen ŧeytān **Hū** (K. 188/ b. 1)

Günāh itdüm hezār **estaħfiru’llāh**
 Kııluram āh ü zār **estaħfiru’llāh** (G. 159/ b. 1)

Her iki eserde de kafiyele çoğunlukla Arapça ve Farsça kelimelerle oluşmaktadır; fakat eserlerde kafiye ve rediflerde daha çok Türkçe kelimeler kullanılmıştır.

3.4.2. Cemālî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkār’ın Dil ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırması

Cemālî, Nasihatnâme eserinde yazıldığı dönemin eserlerindeki o ağır, ağıdalı ve süslü eser verme gayesinden uzak durmuştur. Şair, okuyucusuna dinî, tasavvufî bilgi ve öğüt vermek amacıyla yalın, anlaşılır bir üslupla eserini kaleme almıştır. Ancak eserin

başında Arapça tamlamalar ile dinî terminolojiye yer vererek Allah'ı övdüğü kısımların ilk yapraklarını ağır bir dille yazmıştır.

İlāhī ḥālīk-i ā'lā İlāhī ḥālīk- i Mevlā

İlāhī ḥālīk- i ūlā İlāhī ḥālīk-i uḥrā (b. 1)

İlāhī ḥālīk-i me'vā İlāhī ḥālīk-i ḥūrī

İlāhī ḥālīk-i eṣyā İlāhī kāşif-i leylī (b. 2)

İlāhī ḥālīk-i eyyām İlāhī ālim-i 'allām

İlāhī mu'ciz-i efhām İlāhī vāzi'ul-aẓvā(b. 3)

İlāhī ḡafiri'z-zenb İlāhī kābili't-tevbi

İlāhī kāşifi'l-kalbi bî- zıkr-i ismike'l-uẓmā (b. 4)

Yukarıda verilen örnek beyitlerdeki gibi Cemâlî, eserinin ilk varaklarında ağır bir üsluba yer vererek okuyucusuna sanatkar yanını göstermiştir; ancak eserinin ilerleyen bölümlerinde sade, anlaşılır ve Türkçe kelimelerin hâkim olduğu bir dil kullanmıştır.

Cemâlî Nasihatnâmesi'nde *Nasihat-ı Günahkâr*'daki gibi ikinci tekil şahıs üzerinden seslenerek kullandığı emredici kelimeler ve cümleler yoktur. Aksine şair, okuyucusuna dinî ve tasavvufî nasihatlerde bulunurken beyitlerine iltifat edici sözlerle başlayarak muhatabı üzerinde yumuşak ve güzel bir dille verdiği öğütleri lafta kalkmaktan çıkarıp eyleme geçirilmesinde etkili olmuştur.

Gel imdi diñle diyem saña iy cān

Dügeli işlerüñ başıdur imān (b. 134)

Tamām añlandı bu sözden bil iy cān

Kılana rahmet eyler yüce sübhān (b. 815)

Göñül virme meded aldanma iy yār

Yarın olmayasın tā anda bizār (b. 882)

Şunuñ gibi maķāma lāyık iy cān
 Degül midür ‘ibādet eylemek sen (b. 891)

Didaktizm anlatımına baēlı olarak yazılan manzum nasihatnāme türlerinde olduēu gibi *Cemālī Nasihatnāmesi*’de açıklayıcı ve tanımlayıcı bir üsluba sahiptir.

Ėaber vir baña imāndan didi hem
 Nedür imān cevab virsen ā’lem (b.149)

Resūlullāh aña virdi cevābı
 İŖit kim nice eyledi Ėıţābı (b. 150)

İnanmaķdur didi Allāh birligine
 Meleklerūñ daēı gerķekligine (b. 151)

Ne deñlü kim kitāb indirdi Allāh
 Ėamusına inanmaķ durur iy Ŗāh (b. 152)

Bu cümle enbiyāya daēı iy cān
 İnanmaķdur bular bilgil imān (b. 153)

Cemālī, eserini sıradan halka yazdıēı için *Nasihatnāme*’de eski Türkçe ve eski Anadolu Türkçesi kelimelerine fazlasıyla yer vermiŖtir.

Ki adam Ŗekline girmiŖdi Cibrīl
 Ėalāyık bilmes Ėūn itdi tebdīl (b. 145)

Ėaber vir baña imāndan didi hem
 Nedür imān cevab virsen ā’lem (b. 149)

Cevab vermeyicek diñlegil iy yār
Nişān nedür anuñ didi tekrār (b. 176)

İşidüñ neydügin icmāl imān
Gel imdi dinle tafşılını iy cān (b. 186)

Nasihatnâme içerisinde verilen nasihatler *Kur'an-ı Kerim*'de geçen âyetler, hadisler, kıssalar telmih ve iktibas söz sanatları ile desteklenerek şairin üslubuna sanatlı bir ifade katmıştır. Cemâlî'nin eserleri içerisinde hadislerden fazlaca yararlanması onun hadis ilminde son derece iyi olduğunu göstermektedir.

Nasihat-ı Günahkâr'da da *Cemâlî Nasihatnâmesi*'nde olduğu gibi okuyucuya öğüt verme amacı vardır. Dolayısıyla eser, ağır, ağıdalı dilden uzak sade ve anlaşılır bir şekilde kaleme alınmıştır. Sade, gösterişsiz olması eserin sağlam ve akıcı bir üsluba sahip olduğunu gösterir. Günahkâr, eserinde sözün süslü, gösterişli olmasından çok okuyucunun en doğru şekilde anlamasını hedeflemiştir ve şiirlerinde Cemâlî gibi eski Türkçe ve eski Anadolu Türkçesi kelimelerine sıklıkla yer vermiştir.

Ḳanı ḳardaş ata ana oğıl ḳız
Ḳamu oldı revān el ḥükmü lillāh (K. 191/b. 19)

Kimi nuṭḡ eylemez şāmit gezer ḥayrān mübtelā
Kiminüñ 'alemi tutmış feşāḥat birle güftārı (K. 200/b. 7)

'Amelde süst ü 'āciz liki dünyā
Göricek çerḡ urursın hem çü raḳḳās (G. 181/ b. 6)

Özüme san'at itdüm hırşı baḥlı
Veli görünmedi gözlerime rād(G. 171/ b. 4)

Ne yatarsın iy delü ṭurı gel eyle yaraḳ
Yatmağıl iş olmaz yük ağır menzil ırāk (G. 182/ b. 1)

Eserde okuyucuyu eğitme ve faydalı olma amacı güdüldüğü için uyarıcı tarzda bir üslup benimsenmiştir ve şiirlerde ikinci tekil şahıs üzerinden seslenişlere rastlanılmaktadır.

Nasihat söylenilse tut kulağıñ

Geçürme ğaflet ile itti ‘āzı (G. 195/ b. 2)

Bilürem şanma sen seni haķıķat belki bilmezsün

Bilenlerden şor aḥvāli ki dinde şeyn ü ār olmaz (G. 180/ b. 9)

Cemālî Nasihatnâmesi’nde olduğu gibi *Nasihat-ı Günahkâr*’da da hâkim olan üslup nasihat üslubudur ve eser içerisinde “nasihat” kelimesinin birçok beyitte geçmesi eserin ait olduğu türün üslubunun etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Yine göñlüme geldi bir belāğa

Naşihatdür şaķın götürme lāğa (G. 171/ b. 1)

Naşihat kıłana tutğıl kulağıñ

Ḳo kendünden biten zann ü kıyāsı (G. 163/ b. 2)

Şair, eser içerisinde nasihatlerini etkili kılmak için çeşitli yollara başvurmuştur. Bu yollardan biri “Örnekleme Yöntemi”dir. Bu yöntem ile âyet, hadis, atasözleri, önemli hikâyeler ve hikâyelerde geçen önemli karakterlerden bolca yararlanılmıştır. Bu konu çalışmanın eserler içerisinde yararlanılan kaynaklar başlığı altında incelenecektir.

Şair, sanatkarlığını ortaya çıkarmak için şiirlerinde Esmâ-i Hüsnâ’yı her bir beyit içerisinde alfabenin harf sırasına göre sanatlı bir şekilde anlatmıştır.

Ṭı Ṭāhā didüğüñ şānında o bir sultān-ı kāmildür

Ki bir dem seyrine anuñ hezerān māh ü sāl irmez (K. 179/ b. 17)

Olar kim ḳurbetün Ḳāf’ında dā’im mü’tekiflerdür

Mu’azzezdür ebed anlar o ‘izze mülk ü māl irmez (K. 179/ b. 21)

Fe Fâriğ'sin sen andan kim saña dil uzada nādān
Zirā ta'nından anlaruñ saña hiç infi'āl irmez...(K. 179/ b. 20)

Hikmet Atik, “Günahkâr Divânı” adlı eserinde Günahkâr'ın şeyh olabileceğini ve müritlerinin olduğunu söylemiştir (Atik, 2010). Şair, *Nasihat-ı Günahkâr*'da müritlerine dinî anlatmak ve onları eğitme gayesine girdiği için didaktik bir üslup kullanmıştır. Günahkâr, müritlerine *Cemâlî Nasihatnâmesi*'nde olduğu gibi yumuşak ve iltifat edici sözlerle seslenerek nasihatlerini etkileyici kılmıştır.

İy ‘azizler ben bugün cānı u cihāndan geçmişem
Şureti toprakā urdum çeşm ü cism ü cāndan geçmişem (G. 184/ b. 1)

İy yārenler benüm gönüm benümle çok cidāl eyler
Nasihat virirem almaz muḥāl kıl ü ḳāl eyler (G. 159/ b. 1)

Nasihat-ı Günahkâr, Dinî ve tasavvufî bir manzum eser olmasından dolayı eser içerisinde dinî- tasavvufî kelime ve terimler sıkça kullanılmıştır. Bunlar genellikle Arapça ve Farsça kelimelerdir.

Zihî sözüñ ḥaseni lâ ilāhe illā'allāh
Ki dir fakir genci lâ ilāhe illā'allāh (K. 129/ b.1)

Yā şāhibe's-şefā'ati ve'l-fazli ve'l-hüdā
Ṭubā limen teyessere min bābike'l-'aṭā (K. 167/ b. 1)

Yüz biñ senā ü şükür ile minnet ḥüdāya kim
Ḳıldı bu münzin ümmete sen şāh muḳtedā (K. 167/ b.14)

Emānetdür bu cān el-ḥükmü li'llāh
Virān alur hemān el-ḥükmü li'llāh (K. 157/ b.1)

Günahkâr, eserinde Klasik edebiyat geleneğini ile şekil bakımından oluşturmaya çalışsa da şiirlerinin içeriği tekke şiiridir.

3.5. ESERLERİN MUHTEVASI VE BÖLÜMLERİ

Türk ve İslam edebiyatında yaygın olan manzum nasihatnâme eserlerinin popüler olmalarındaki başlıca sebeplerden biri İslamiyet'tir. Nasihatnâme yazarları manzum nasihatnâmelerinde İslamiyet'i iman ve ibadetle anlatmış, verilen nasihatleri etkili ve kuvvetli kılmak için âyet, hadis, kıssalardan yararlanmışlardır. Bu doğrultuda manzum nasihatnâmeler içerisine giren *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi* ile *Nasihat-ı Günahkâr*'ı konuları bakımından dinî-tasavvufî muhteva olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.

3.5.1. Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi'nin Muhtevası ve Bölümleri

Manzum nasihatnâmeler, yazıldığı toplumun inanışları, kültürel değerleri gibi hususları biz okuyuculara ve araştırmacılara aksettiren mühim eserlerdir. Bu metinlerin daha iyi anlaşılıp, kavranabilmesi için muhteva özelliklerinin incelenmesi önem arz eder. Bu sebeple İslam medeniyeti etrafında oluşan ve çalışmaya konu olan *Cemâlî Nasihatnâmesi*'nin muhtevası ile bölümleri incelenerek dinî ve tasavvufî boyutuyla detaylı tahlil edilmiştir.

Cemâlî tarafından 1524 beyitten oluşan *Nasihat-nâme* adlı eser, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınarak Arapça altı başlıkla dinî konular anlatılmıştır ve eserin muhtevasına bakıldığında *Nasihat-nâme*, klasik dönem eseri olduğu için metin örgüsü de diğer nasihatnâme türlerine benzemektedir.

Eser, ilk olarak Allah'a övgü bölümü olan münacat bölümüyle başlar ve münacat Arapça bir gazel ile yazılmıştır. Münacat bölümünü dört halifeye methiye ve Hasan ile Hüseyin'in övüldüğü bölüm izler. Devamında ise Cemâlî, eserine giriş yapmak için Hasan ve Hüseyin'in elma ile ilgili olan rivayetini anlatarak Allah'ın lütuflarına Hz. Muhammed soyundan gelenlerin nail olduğunu ve bunu böyle bildiğini ifade etmiştir. Akabinde kıyametin geleceğini, şeytanın imanına düşman olduğunu, ahiret için Allah'a yönelmeyi, dilinde daima tevhidin olması ve kabirde hesap sorulduğunda Allah'ın ona iyilik etmesi için duada bulunur.

Eserde münacat ve methiyelerin ardından Sebeb-i Telif bölümüne geçilerek şair, İsa, Musa, Yakup, Yunus, Nuh, Süleyman gibi peygamberlerden bahsedip onların hakkı

için Allah'tan kullarını şeytanın eline vermemesi ve onlara iman nasip etmesi için dua eder. Devamında İslam dinini kaleminin gücü yettiğince okuyucusuna nasihatlerle anlatacağını söylemiştir. Sonraki beyitlerinde eserini Türkçe yazdığını ve eserin ismine Nasihatnâme verdiğini ifade ederek sebep-i telif bölümünü sonlandırır.

Eserin gelişme bölümünde altı başlık altında nasihatler verilmiştir. Bunları incelemek gerekirse:

- **El Bābū'l Evvel Fī' İmān (İlk Bölüm İman)**
- **El Bābū's-şāni Fī Farīzati's-şalavat (İkinci Bölüm Namaz Kılma Sorumluluğu)**
- **El Bābū's-Şālīş Fī'r-Ramazān (Üçüncü Bölüm Ramazan)**
- **El Bābū'r-Rabbi Fī Nāfileti's-Şavm (Dördüncü Kapı Oruç Tutma Sorumluluğu)**
- **El Bābū'l Hāmis Fī's-Şalāvati'l Nāfileti (Beşinci Kapı Nafle Namazı ve Salavatlar)**
- **El Bābū's-Sadis Fī Mezemmeti Terikū'l Şalavat (Altıncı Kapı Namazı Terk Etme Rüyası)**

İMAN

Nasihatnâme'nin ilk konusu ve nasihatı imandır. Cemâlî, bu bölümde okuyucuya seslenerek bütün işlerin başında imanın geldiğine, bedenim imansız olmayacağına, vücudun can yani imanı ile itibarlaşıp dünyada onunla övüneceğini ve kabre girdiğinde kişiye iman sorulacağına dair bilgiler verir.

Gel imdi diñle diyem saña iy cān
Dügelî işlerüñ başıdır imān (b.134)

Qabūl olmaz 'amel imānsuz olsa
Bedenden nesne gelmez cānsuz olsa (b.135)

Bilürsin ki ḥasetde nicedür cān
Bil imdi eyledür a'mālde imān(b.136)

Vücūduñ cān iledür i'tibārı
Dağı dünyāda 'izz ü iftiḥārı(b.137)

Ḳacan bir o kimse olsa aḳrabası
Kefen oldu bunuñ dirler libāsı(b.138)

Ne deñlü sevgüli olursa olan
Ḳamusı redd iderler anı bilsen(b.139)

Bırağıb ḳabrine 'uzlet iderler
Çü gitdi cān ayruḳ anı niderler(b.140)

Mişālî şuḡa beñzer bilgil iy cān
'Amel merdūd olur olmazsa imān (b. 141)

Eserde iman ile ilgili bilgileri pekiştirmek için devamındaki beyitlerde “Cibrîl” hadisi ile imanın şartları anlatılmıştır.

Cemâlî, İslam, iman, ihsan, kıyamet hakkında Hz Muhammed'in ağzından okuyucuya seslenerek Allah'ın birliğine inandıysa neden buyruğuna uymadığını ve kabir sorgusunda ne diyeceğini sorgular. İnsanların bu dünyaya amelleri için geldiğini unutmamasını, kişi öldüğünde Allah'ın karşısında ve Mizan Terazisi'nde sevapları ile günahları tartıldığında günahları için sebeplerini hazırlaması gerektiğini öğütler. Daha sonra insanın imanın şartları olan Allah'a, Meleklerle, Kitaplara, Peygamberlere, Ahirete, Kader ve Kazaya inanması gerektiğini vurgular.

Şair, İmanı anlatırken Hz. Muhammed'in “73 Fırka” hadisinden telmih söz sanatıyla bahsederek dünyada iyi ameller işlenmesini dile getirir. Bir kişinin elini, ayağını, dilini; kulağını gūnahtan uzak tutup gözüyle *Kur'an-ı Kerim*'e bakıp diliyle *Kur'an-ı Kerim*'i okursa; kulağıyla *Kur'an-ı Kerim* ile nasihatleri dinlerse ve eliyle abdest alıp namaz kılarsa imanlı bir kişi olacağı anlatılmıştır. Bölümün sonunda Cemâlî, Allah'a insanları nefis denilen şeytandan uzak tutması ve kullara ibadet duygusunu tattırmak için duada bulunur.

NAMAZ

Nasihatnâme'nin ikinci nasihati ise namazdır. Şair, Allah'ın kullarına her gün beş vakit namaz kılmasını buyurduğunu ve namazın farz olduğunu beyitlerinde ifade eder. Okuyucusuna nefesine yenik düşüp namaz kılmazsa şeytana esir olacağını ve Müslüman'ın şeytana uymaması için ikaz eder.

Ƙıluñ dir günde beş vaƙit namāzını
İdüñ dir ħālîķa her dem niyāzı (b.279)

Namāz farz olduğına işbu āyet
Tamām işbātına ider delālet(b.280)

Bil imdi farz idügin añla anuñ
Ki terk itme gerekse saña cānuñ(b.281)

Şaƙın bir vaƙit namāzı ƙoma zinhār
Başımla nefsüñe eriseñ iy yār(b.282)

Namāzı ƙılmayanuñ ƙadri alcaƙ
Çün şeytana esir olur muħaƙƙaƙ(b.283)

Gel imdi uyma şeytana Müslümān
Namāzı ƙıl ki oldur aşl-ı imān (b. 284)

Devamındaki beyitlerde ise bir kişinin derdi olduğunda ya da Azrail canını almaya geldiğinde ne anne, baba ne de kardeşinden bir çözüm bulamayacağını; ancak çözümün namazda olduğu vurgulanmıştır.

Sa'ādetdür bilürseñ ƙadriñ iy yār
Namāzdur eyleyen derdüñe tımār(b.285)

Nedür derdim dirseñ ki ‘acebdür
Anı bilmadıguña ne sebebdür(b.286)

Ne deñlü dünyāda yaşarsa kişi
Bilürsin ‘ākıbet ölmekdür işi(b.287)

Ölüm derdine kimden ola dermān
Havāle olıcağ ol demde şeytān(b.288)

Kimüñ güci yiter seni ecelden
Halāş ide bunuñ gibi halelden(b.289)

Gözüñe ‘Azrā’il göründügi dem
Çeliser neçesin cānuña ol dem(b.290)

Ne deñlü var ise cismüñde cānuñ
Gir isercesine ‘Azrail’üñ(b.291)

Çeküb cismüñde anı koyariser
Kamu a’zā ki yerinden iriser(b.292)

Kamu malıñ menālüñ şöyle kıla
Şu vaktin ki ecel yanuña gele(b.293)

Bu derdden özñe derd olur mı iy cān
Çü hiç nesneden olmaz aña dermān(b.294)

Ne oğluñ araya gire ne kızuñ
Ne malıñ fāyidesi vardur ne sözüñ(b.295)

Ne atañ araya girür ne hemrāh
Ne atañ ider andan seni iflāh(b.296)

Ne ardaş urtarur seni elimden
Ne yoldaş bulasın işit dilimden(b.297)

Geliserdür bu hâl elbette de başa
Ne begler urtılır bundan ne paşa(b.298)

Bu dertdür didi kim saña Müslümân
Gel imdi eyle bu derdüñe dermân(b.299)

Namāzı ıl şaşırma vatin iy řāh
ılır derdüñe dermân anı Allāh (b. 300)

Cemâlî beş vakit namaz daima ılınırsa fani dünyada insanın amelinin temiz yazıldığını ve bundan dolayı cennette gidileceğini nasihat etmiştir.

şu kim biş vakit namāzı ıla dā'im
'Amel ılmış ola dünyāda ā'im(b. 302)

Ölür olduğı vatin iner aña
Güneş yüzlü melekler hüllelerle(b. 303)

Gelüben řāğlu şollu oturalar
Anı ha rahmetine batıralar(b. 304)

Diyeler orma iy Allāh'a lāyık
Olur ruħuñ bugün Allāh'a lāhık(b. 305)

İresin Hāzretine bilgil anuñ
Melül olma bugün řād eyle cānuñ(b. 306)

Bu fâni dünyâdan rıhlet idersin
Varub cennet sarayına gidersin (b. 307)

Akabindeki beyitlerde namazı doğru kılmak için, içinde altı ve dışında altı olmak üzere toplam 12 şartının olduğundan bahsetmiştir ve namazın nasıl kılındığını anlatmıştır. Bölümün sonunda ise namazın müminler için miraç olduğunu ve insanların namazda dua ettiklerinde dualarının kabul olunacağını öğütlenmiştir.

Ğamu insan ile cinleri iy ħak
Dilârem rahmetüñ bunlara muılak (b. 446)

Namâz mü'minlerüñ mi'râcudurçün
Ğabül ider du'âyı ferdi biçün (b. 447)

ORUÇ

Nasihatnâme'nin üçüncü nasihati ise oruçtur. Cemâlî, bu bölümün başındaki beyitlerde yılın bir ayında oruç tutulduğunu ve bu ayda *Kur'an-ı Kerim* indiği için *Kur'an* ayı olduğunu bu sebeple Allah'ın bunu mübarek kıldığını ifade etmiştir. Ramazan ayında kim suç işlerse affedileceğini ve oruç tutan kişiye cennetin güzelliklerinin nasip olacağını beyitlerinde söyler.

Ola siz yılda bir ay içre şâ'im
Ramażân ayıdur biline dâ'im(b. 459)

Dağı Ğur'ân'da ayı oldu iy cân
Didi şol idür ol kim indi Ğur'ân(b. 460)

Buyurdi çünki böyle ħak tebârek
Bu ay oldu bilüñ ğâyet mübârek(b. 461)

Bu ayda ‘afv olur çün cürm-ü ‘ișyân
Mübâreklik tamâm oldu Müslümân (b. 462)

Devamındaki beyitlerde ise Müslümanlara orucun farz olduğunu, sağlıklı olup misafir olmayan bir kişinin oruç tutmazsa suçlu olduğunu ve bir yıl oruç tutsa da fayda etmeyeceğini anlatmıştır.

Çakan bir kişi farz olan orucın
Yise nicedür anuñ diñle şuçın(b. 464)

Ki ĥaste olmayub řıĥhatde olsa
Müsâfir olmayub râhat da olsa(b. 465)

Anuñ birgün yidüğini gidermez
Ki bir yıl şâ’im olmak aña durmaz (b.466)

Akabindeki beyitlerde Ramazan ayının beş saadeti olduğunu ve bunların vuslat, ağız kokusu, meleklerin oruç tutan kişi için estağfurullah çekmesi ve oruç tutan kişilerin günahlarının bağışlanıp cennete gidecekleri şeklinde ifade edilmiştir.

Ramazân ayı içre beş sa’âdet
Bulara birini bulmadı vuşlat (b. 473)

Biri budur kim evvel gicesinde
Nazar ider işit kim nicesinde (b. 474)

Şu kıla kim nazar ide ĥaķ iy cân
‘Azâb itmez aña aşlâ Müslümân (b. 475)

İkinci ağzınuñ kıķusı atıleb
Ki miskden ĥaķ kıatında ola atıyeb (b. 476)

Üçüncisi melekler anuñüçün
Diye estağfirullah şā'im içün (b. 477)

Budur dördüncisi emr ide Allāh
Ki cennetler tonansın diye ol şāh (b. 478)

Ola rāhat bunuñ içinde kullar
Kaçan zahmetli dünyādan geeler (b. 479)

Beşincisi budur kim Hāk Te'ālā
Duvalı kullarını yarlıgaya (b.480)

Bağışlaya deñlü suçların hāk
Ki şā'im olunur belli muhakkāk (b. 481)

Ramazan ayında oruç tutan bir kimsenin cennete gideceği ve orada dilediğini yiyip içeceği, hurilerin ise ona hizmetkār olacağı, kırmızı yakuttan köşkte oturacağı anlatılarak oruç tutmanın öneminden bahsedilmiştir.

Devamındaki beyitlerde ise Hz. Muhammed zamanında iki kadının oruçluyken gıybet etmesi üzerine yaşanan hadis-i şerif anlatılarak oruçlu iken gözün, kulağın, elin ve ayağın haramdan, yalandan ve gıybette kaçınılması gerektiği nasihat edilmiştir.

Daha sonra şair, Hz. Muhammed'in ağzından Hz. Adem ve Hz. Havva'nın cennette yedikleri yasak buğdayın arınmasının otuz gün sürdüğünü ve bundan dolayı Ramazan ayında otuz gün oruç tutulduğu anlatmıştır. İlerleyen beyitlerde ise insanın günaha ve gaflete kapılmamasını nasihat ederek orucun sabır işi olduğu vurgulanmıştır. Akabinde Cemâlî, okuyucuya orucu nelerin bozacağından bahseder. Hz. İsa ile şeytan arasında oruç üzerine geçen diyalogdan oluşan rivayetten bahsederek şeytanın insana nefsiyle kötülük yaptıracağını söyler. "Oruç kalkandır" hadisi ile orucun insanları tüm kötülüklerden koruyacağını anlatıp en sonda "Yedi Amel" hadisine uyan kişinin amelinin temiz olacağını ve kişi yedi ameli yapmayıp şeytana uyarsa tıpkı Hz. Adem'in cennetten çıkarıldığı gibi kişinin de fitneye, kötülüğe sürükleneceğini öğütler.

NAFİLE ORUCU

Eserini, dördüncü öğüdü nafile orucu üzerinedir. Şair, kim her ayın üç gününde ve ayın on üçünde daima oruç tutarsa o kişi otuz gün oruç tutmuş gibi sevap kazanacağını anlatmış.

Birisi bu durur olurdu şâ'im
Her ayda üç günün elbette dâ'im (b. 705)

Dir idi bu oruc hakkında Aḥmed
Dutanuñ kadri olur ki Muḥammed (b. 706)

Ayun on üç gününde didi her kim
Bu üç günü olursa şöyle şâ'im (b. 707)

Tamām ol ay oruc dutmuşca olar
Otuz günüñ şevābın daḥı bulur (b. 708)

Devamındaki beyitlerde Hanefî fıkıh, hadis ve tefsir âlimi olan *Ebu'l-leys es Semarkandî'nin Ebu'l-leys Tenbih'ül Gafilin* kitabında zilhicce ayının on gününde oruç tutulduğunun, işrak yani nafile namazının kılınması gerektiğinin yazdığı ifade edilmiştir. Bölümün sonunda ise gaflete kapılıp bu ibadetten uzaklaşmalarını nasihat edilir.

NAFİLE NAMAZI

Eserde şairin okuyucuya nasihat ettiği beşinci öğüt nafile namazdır. Şair, bu bölümde *Ebu'l-leys es Semarkandî'nin Ebu'l-leys Tenbih'ül Gafilin* kitabında namaz kılmayan bir kişinin hâlinin nasıl olduğunun bilgileri vermiştir ve bu bilgilerden yola çıkarak namaz kılmayan bir kişinin yüzünde güzellik olmadığını, rızkının gideceğini, duasının kabul olmayacağını, gönül gözünün kapalı olacağını söylemiştir ve yine Ebu'l-leys'in bilgilerinden hareketle namaz kılmayan bir kişinin ölürken yeri göğü yese dahi doymamasını, aç ve susuz olmasını ve ruhun bedenden çıkarken acımasını dilemiştir.

İşit dünyāda ola ben diyeyim
Kitābüñ sözini naql eyleyeyim (b.935)

Biri oldur namāz kılmayanuñ kim
Göñül nefret ide görürse her kim (b.936)

Yüzinde olmaya ašlā melāḥat
Yanur olur mı olmazsa šalāḥat (b.937)

İkinci ol durur ol üç belanuñ
Gide rızkı namāzı kılmayanuñ (b.938)

Namāzı kılmayanuñ bilgil iy šāh
Neye kim yapışa şaşura Allāh (b.939)

Ola günden güne rızkında noḡşān
Namāz kılmaduğıçün bilgil iy cān (b.940)

Üçüncisi odur ol üç belanuñ
Kabul olmaz du'āsı herkez anuñ (b.941)

Gözi göñli karañlıkda ḡala hem
Namāz kılmaduğıçün ol dem-ā-dem (b.942)

Olur olduḡda üç dürlü belāyı
Diyem diñleler iseñ her neyse vāyı (b.943)

Şu deñlü ac ola ölürken ol kim
Yiri gögi yise toymaya belkim (b.944)

İkinci olkadar şusuz ola ol
Kamu ‘ummānı içse anmaya ol (b.944)

Çıkarken cān bedenden bilgil iy yār
Belā ‘ummānına ol kişi alar (b.946)

Çekiser ol adar ol cān acısın
Namāz ılmayana ağ aş acısın (b. 947)

Müellif, ileriki beyitlerde namazın İslam’ın şartı ve dinin direği olduğunu bundan dolayı Müslüman bir kişinin namaz kılması gerektiğini öğütlemiş, Nafile namazının ne zaman ve nasıl kılındığını anlatmakla beraber sevaplarından da bahsetmiştir. Daha sonra kuşluk namazına kalkan bir kişinin cehennem odunundan yanmaktan kurtulacağını, bir şeyden kaçan bir kişi تنها yerde iki rekat namaz kılırsa etrafının melekler tarafından sarıldığını bundan dolayı o kişiyi kimsenin görmeyeceğini anlatarak devamında tespih namazının sevaplarına değinmiştir. Hz. İsa ile dere kenarında bulduğu küp şekline girmiş olan adam ile aralarında geen konuşmalardan bahsedilerek dünyada sadece zevk ve sefa sürülmemesi gerektiğini, Allah için ibadet edilmesi ve namaz kılınması nasihat etmiştir.

KIYAMET

Nasihatnāme’nin altıncı nasihatı ise kıyamettir. Müellif, bu bölümde “Çocuğunu emziren annenin dahi o gün çocuğundan kaçacağını, kadın ile erkeğin fark etmeksizin bütün herkesin çıplak, sünnetsiz olacağını ve insanların kendi korkularından birbirlerini fark etmeyeceğini” vb. kıyametin alametlerini hadis ile anlatmıştır.

ıyamet nice bugüni diñle imdi
Ki ur’ān’da işit Allāh ne didi (b.1014)

Ger oğlan emzüren ‘avrat bugüni
Gör imdi aa oğlundan düğüni (b.1015)

Dağı görse bugünü cümle ‘avrat
Düşe idi korkısından hamli elbet (b.1016)

Dağı cümle halâyık mest-ü hayrân
Görürsün dir Resûl’e haq iy cân (b.1017)

Resûlullâh işit kim ne didi
Kıyamet haqqına oldem buyurdi (b.1018)

Kıyamet dehşetinden ay ile gün
Kararıb nurları gidiser ol gün(b.1019)

Kamu insânduriser haq öninde
Ol âhir menzilinün eñ soñında (b.1020)

Hayâ u havf idüb Allâh’dan iy yâr
Kulaqlarındañ derlere batâr (b.1021)

İşit bir dağı kim nedir Muhammed
Ol Allah sevdügi Maḥmūd-u Aḥmed (b.1022)

Kopar cümle halâyık şöyle ‘üryân
Kıyamet kopaçak şöyle bil iy cân (b. 1023)

Devamındaki beyitlerde ise insanların gaflet uykusundan uyanmaları ve kıyameti unutmamalarını vurgular. Daha sonra Kıyamet gününde İsrâfîl meleğinin gelip iki sûr’a üfleyeceğini ve bu iki sûr’adan ilkin üflediğinde herkesin öleceğini ikincisini sûr’u üflediğinde ise herkesin dirileceğini anlatır. Mizan terazisinde herkesin sevabı ile günahının tartılacağından bahsedip Allah’ın kötü kullarını cehenneme göndererek intikam almadığını aksine arınması için yaptığını ama Allah’a şirk koşan, Hz. Peygamber’in ümmetine zulüm eden ve büyük günahlar işleyen bu taifeden intikam

alacağını anlatmıştır. İleriki beyitlerde şair, peygamberlerin vasıflarını söyleyerek Allah'tan kullarına şefâ'at ister.

SÜNNET

Eser içerisinde verilen altı öğütten başka öğütlerde vardır. Bunlardan biri sünnettir. Cemâlî, bu nasihatinde insanların yalan söylememe, ayıpları örtme, haramdan uzak durma gibi Hz. Peygamber'in yaptığı iş ve hareketleri sünnet olarak alınmasını anlatmıştır. Devamındaki beyitlerle Hz. Musa'nın mesâvî üzerine olan rivayeti anlatılmıştır.

TÖVBE

Nasihatnâme'de yer alan öğütlerden biri de tövbedir. Cemâlî, bu nasihatta “Tövbe Eden Nasuh'un Hikayesi”ni anlatarak günah işleyenlerin Allah'tan istiğfar etmelerini ve tövbe ederlerse günahlarının af olunacağını öğüt verir.

Günâhından ide gör tevbe dâ'im
Ol istiğfâr ile her demde kı'ım (b.1280)

İder tevbeñ kabûl Allâh Te'âlâ
Çü redd itmez seni ol Rabb-i Mevlâ (b. 1281)

İleriki beyitlerde insanların sağ ve sol omuzlarında iyilikleri ve kötülükleri yazan melekler olduğunu ve sol taraftaki meleğin insanın işlediği bir kötülüğü hemen yazmadığını, tövbe etmesini beklediğini anlatmıştır.

Bir melek var sağ omuzunda iy yâr
Her kişinüñ hayrâ a'mâlin yazar (b. 1293)

Dağı sol omuzunda vardur bir melek
İtdüğü suçlarını yazsa gerek (b. 1294)

İllā sağ yanında olana hüzā
Emr idübdür şoldığı tābi' ola (b. 1295)

Her kişi bir maş'iyet iderse ger
Şol dağı anı hemān yazmak diler (b. 1296)

Dir aña şolundığı şabr eyle kim
Tevbe ide itdüğine ol kim (b. 1297)

Yidi sā'at tā geçince kımaz ol
İtdü ki günāhları yazdurmaz ol (b. 1298)

Tevbe iderse yazılmaz ol günāh
İtmez ise yazılısardur iy şāh (b. 1299)

Eğer bir kişi işlediği suç işleğinde tövbe ederse tövbesinin Allah tarafından kabul olduğunu ve bir insanın asla isyan etmemesi konusunda eserde uyarıda bulunulmuştur.

Böyle didi ol kişi dir hāq aña
Şuçlarıñ bağışladum bilgil saña (b. 1328)

Tevbe idendir günahından Resūl
Tevbesi oldem anuñ olur kabūl (b. 1329)

Hiç günāh itmemiş olur zerrece
Baħr-i 'işyan kıalmaz anuñ kıatrece (b. 1330)

Hāq müyesser ide cümle kıllara
Tevbe idüben geeler yollara (b. 1331)

TEVHİD

Eserin başka bir nasihatı ise Kelime-i Tevhit'tir. Şair, bu bölümde Kelime-i Tevhit'in hadislerle yararlarından bahseder. Devamında ise meleklerin dünyanın doğu ve batısını gezdiklerini bundan dolayı oralarda tevhid edenlerin cennete gideceğini, etmeyenlerin ise cehennemden haberleri olmadığı için zikir çekmediklerini söyleyerek tevhidin önemini anlatmıştır. İleriki beyitlerde ise Firavun ile Hz. Musa arasında geçen konuşmadan sonra Firavun'un Müslüman olduğunu ve Hz. Musa'nın Firavun için dua ettiği hikâyeyi Kelime-i Tevhit nasihatlerini pekiştirmek için anlatmıştır.

Eserde, bahsedilen bu nasihatlerin yanı sıra dünyanın fani olduğunu, dünyadaki zevkin ve sefanın ise geçici olduğunu, insanların dünya güzelliklerine aldanıp ahireti unuttuklarını ve dünya için değil de ahiret için hazırlık yapılması gerektiğini vurgulayan nasihatler vardır.

Eserin son bölümünde ise şairin kendi ismini vererek Allah'tan ihsan, inayet ve temiz amel nasip etmesi için duada bulunduğu ve eserini bitirdiğini bildirdiği hatime bölümü vardır.

3.5.2. Nasihat-ı Günahkâr'ın Muhtevası

Nasihat-ı Günahkâr, divan olduğu için muhteva özellikleri *Cemâlî Nasihatnâmesi* gibi manzum nasihatnâmelerin içerik özelliklerine benzememektedir.

Nasihat-ı Günahkâr'ın yukarıda bahsedildiği gibi içeriği divan görünümünde olduğu için eser, 13 kaside, 73 gazel, 1 müstezad ve meçhul şiirlerden oluşmaktadır.

Divan tertip sıralamasına göre eser, kaside ile başlar ve kasideler, tevhid, münacat ve na't şeklinde sırayla kaleme alınmıştır. Kasidelerin devamını Müstezâd nazım şekliyle yazılan şiir takip etmiştir. Akabinde gazel nazım biçimiyle şiirler yazılmıştır ve o şiirlerde Arap alfabesi esas alınarak kafiyelerin son harflerine göre şiirler sırayla dizilmiştir. Gazeller içerisinde hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerde vardır.

Esere konu bakımın bakıldığında İmanın esasları ve buna ilişkin tasdik, inkâr (şirk), küfür gibi konuların detaylı bir şekilde tartışılmasını sağlayan hüküm ve prensipler anlamına gelen itikat (Karagöz, 2010:346) kelimesi şiirlerde iman temellerini kapsayan Tevhid, Allah, Peygamberler ve Hz. Muhammed, Dünya, Nefis, Şeytan, İbadet, Tövbe,

Ölüm, Ahiret, Kıyamet, Şirk ve Küfür gibi dinî konuları işlenirken tasavvufun esasları çerçevesinde ise Sufî, Dervîş, Evliya, Mezhep, Tarikat, Tasavvuf'un Dört Kapısı, Gönül, Aşk ve Vahdet-i Vücut hususları nasihat yoluyla müritlere anlatılmıştır. Bahsedilen konular aşağıda sırasıyla incelenmiştir:

TEVHİD

Günahkâr, eserinin ilk kasidesini “Lâ ilâhe illa'llâh” olan Kelime-i tevhid redifi ile yazmıştır. Kaside de Kelime-i Tevhit lafızın en güzeli olduğunu, fakir ile zengin fark etmeksizin herkesin söylediğini ve bir kişinin Kelime-i Tevhit'i ağızıyla dolu dolu söylemesi gerektiğini vurgulamıştır. Devamında ise Kelime-i Tevhit'in Allah'ın ümmetinin ve *Kur'an-ı Kerim*'in senedi olduğunu, şerefli ya da soysuz bir kişinin Kelime-i Tevhit'i sevip söylemesini beyitlerde dile getirmiştir. Kelime-i Tevhit'in dinin insanların boyunlarındaki ipi olduğunu aynı zamanda evlenen bir kişi gibi kıymetli bir şekilde dünyayı bezediğini ve aden incisi gibi boyuna takıldığını anlatmıştır. Akabindeki beyitlerde meleklerin dilinde tevhidin olduğunu ve eğer Hristiyan ile Yahudi bir kez doğrulukla Kelime-i Tevhit'i söylerse gerçek mümin olabileceğini, cennete onunla gidebileceğini, dünyada zulüm ile sapkınlığının artarsa bunun ancak tevhid sayesinde yok olacağını söyleyerek Kelime-i Tevhit'in önemini anlatmıştır.

Kasideden örnek beyitler:

Zihî sözün haseni *Lâ ilâhe illa'llâh*

Ki dir fakir genci *Lâ ilâhe illâ'allâh* (K. 188/ b. 1)

Yer üzre ins felekde melekler kılur tekrâr

Dilinde bu sühanı *Lâ ilâhe illâ'allâh* (K. 188/ b. 8)

Dir ise şıdk ile bir kere olur mümin hâş

Yahudi ve veseni *Lâ ilâhe illâ'allâh* (K. 188/ b. 9)

Ṭutup durdı cihānı ḍalālet-i ḡulmet

Şükür ki ḥaḡ ṭarafından bize oldu ‘aṭā (K. 188/ b. 10)

Günahkâr, bu kasidesi dışında şiirlerinde de tevhide değinmiştir ve şiirlerinde tevhide önem verip bağlılığını dile getirmiştir. Tevhid ile ilgili beyitlerde insanların tevhide sadece doğrudan inanması gerektiğini ve insanlar içinde üst kademeyi anlamının herkese nasip olmadığını yazmıştır.

“Elif” Allāh’u ‘āzamsın saña her giz zevāl irmez

Sen ol sultān-ı kāmilsin kemālüne kemāl irmez (K. 179/ b. 1)

“Te” tevḥ id itmede zātuñı ‘ālim muttaḳı cümle

Veli keyfiyyetüñ vaşfına her giz kıl ü ḳāl irmez (K. 179/ b. 3)

Kef kemālün kâfı zımnında ḳonılan ḥikmete her giz

Ne ‘aḳl-ı Bū ‘Ali Sinā ne fehm-i Dānyāl irmez (K. 179/ b. 22)

Özet olarak şair, Kelime-i Tevhid’in Müslümanlar için bir senet olduğunu, dinin temeli, cennetin ise içine girme anahtarı olduğunu ve şeytan ile kötülüklerden uzak durmak için bir yol gösterici olduğunu söyleyerek Kelime-i Tevhid’in Müslümanlar için değerini ve önemini şiirlerinde öğütleriyle anlatmıştır.

Esāsı dini şerifñı ‘aṭāsı raḥmanuñ

Ve cennetüñ semanı *Lā ilāhe illā’allāh* (K. 188/ b. 3)

Ger ilticā dilerseñ şurur şeyṭāndan

Elinden ṭut bu becenı *Lā ilāhe illā’allāh* (K. 188/ b. 12)

ALLAH

Günahkâr, eserini dini ve tasavvufu anlatmak amaçlı yazdığı için Allah’tan sıklıkla bahsetmiştir ve Allah’tan bahsederken onun isimlerinden veya sıfatlarından yararlanmıştır. Hatta eserdeki kasidelerden birinde Arap alfabesinin her harfine denk

gelecek şekilde Allah'ın isim ve sıfatlarını verilerek beyitler yazılmıştır. İsim ve sıfatlar verilirken Allah'ın kullarına karşı bağışlayıcı ve güç, kudret sahibi olmasına Günahkâr hayranlığını belli edecek şekilde şiirlerinde anlatmıştır.

“Elif” Allāh’u ‘āzamsın saña her giz zevāl irmez
Sen ol sultān-ı kāmilsin kemālūne kemāl irmez (K. 179/ b. 1)

“Be” bāki mülke mālîksin kamu müllāk işigüñde
Melul h’or ü ‘ācizdür saña her giz melāl irmez (K. 179/ b. 2)

“Te” tevḥid itmede zātuñı ‘ālim muttakı cümle
Veli keyfiyyetüñ vaşfına her giz kıl ü kāl irmez (K. 179/ b. 3)

“Se” sabitdür kamu dilde ki ezelden Ferd ü Vāḥid’sin
Kadim ü Ḥayy ü Kayyum’sin ki saña intikāl irmez (K. 179/ b. 4)

Cemālūñ cim cāmından ne cān kim ṭatdısa cür’a
Olupdur mest ü lā ya’kıl aña tağyir-i ḥāl irmez...(K. 179/ b. 5)

Şair, şiirlerinde Allah'ın kullarına yardım ettiğini ve bir insanın işlerini kolaylıkla ve başarıyla yapmanın yolu Allah'tan geçtiğini dile getirmiştir. Aynı zamanda Günahkâr, işlerini her seferinde Allah'ın yardımıyla yaptığını söyler. İnsanların Allah'a inanmaları gerektiğini ve her şeyin Allah'ın isteği ve hükmüyle olabileceğini nasihat etmiştir.

Kimsenüñ yokdur mecālî sensüzün bir iş kıla
Kudretüñ zencirine bağıldur a’nāk ü rikāb (K. 169/ b. 1)

Ne dilerse kıılır fermān anuñdur
Buña yokdur gümān el ḥükmü lillāh (K. 191/ b. 2)

Günahkâr aynı zamanda şiirlerinde Allah'ın affedici olduğunu ifade ederken günahkar kullarını da cezalandırdığını dile getirir. Allah'ın isterse kullarını yüceltiğini ya da hor, hakir görebileceğini beyitlerinde anlatmıştır.

Zehresi yok kimsenüñ dimeklige çun ü çerā
'Āşiyi maḳbul idersin yā muṭī' redd-i bāb (K. 169/ b. 7)

Mezellet zālını her kime ṭavḳ itmedise faẓluñ
Mu'azzezdir ebed her giz aña zül ü zülāl irmez (K. 179/ b.9)

Bir ḳulını taḥta ağdurduñ adın sulṭān ḳodun
Yidügi nuḳl ü kebāb ü içdügi şehd ü şerāb(K. 169/ b. 14)

Dünya da olan ve insanoğlunun sahip olabileceği her şeyin Allah'ın olduğunu, insanların ise bu dünyada gelip geçici olduğunu aynı zamanda kaderin de Allah'ın işi olduğunu ve onun her şeyi bildiğini beyitlerinde söylemiştir.

Ne ki ol taḳdir gelür her bir ḳula
Cümlesi dirler Semi'nā indehu 'ilmü'l kitāb (K. 169/ b. 22)

Viren oldur alan ol çün ki cānı
Nedür bunca fiḡān el ḥükmü lillāh (K. 191/ b. 4)

Şair, gazelleri içinde münacata da yer vermiştir ve münacatında da Allah'ın bir kişiyi yükselteceğini ve kulunda dünya da Allah'a muhtaç olacağını anlatmıştır. Şahın hünerli mutfağında her bir nefeste bin tane aç insanın öleceğini, Allah ile pazarlık eyleyenlerin zahmet çektiklerini ve Hezeran bülbülü, papağan, turrâc kuşlarının dilleri döndükçe Allah'ı tespih ettiklerini beyitlerinde dile getirmiştir. Devamındaki beyitlerde ise ömrünü suçlu olarak çürüttüğünü, ne bir hayır işlediğini ne de haca gittiğini yakınmıştır.

Günahkâr, kendisinin fakir olduğunu ve Allah'tan kendisini ayırmamasını ona muhtaç olduğunu söylemiştir.

Allah'tan kendisini kendi elinden alması için yalvararak beyitlerinde kendisinin günahkar Allah'ın ise rahmet, hikmet, fazl sahibi olduğunu söyleyerek Allah'a dua eder.

PEYGAMBERLER VE HZ. MUHAMMED

Hz. Adem Peygamber

Şair, şiirlerinde Hz. Adem “Ebü'l-beşer” yani insanların babası, künyesi olduğunu söylemesiyle birlikte “Adem ruh ve ceset arasında iken ben peygamber idim.” (Aclûnî 2/129) hadisini vererek Hz. Adem'den bahsetmiştir.

Adem ki künyeti anuñ oldı *Ebü'l-beşer*
Hâk idi tapuñ olmış şâh-ı enbiyâ (K. 167/ b. 15)

Hz. İbrahim Peygamber ve Hz. İsmail Peygamber

Hz. İbrahim, eserde İsmail'i Allah'a kurban etme ve Nemrud'un kendisini atarken bir sineğin bela olması kıssalarını tevhid bölümünün bir beyitinde bahsedilmiştir.

Peşşenüñ nişine kuvvet virdin oldu tünd ü tiz
Halk-ı 'âlem bildi Nemrud'a nite kıldı 'azâb (K. 169/ b. 9)

Şair, eserde Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'den dedesi olarak bahseder ve İsmail'in yerine kesilmek üzere Allah'ın bir erkek koç gönderdiğine değinir.

Cedd-i şerifüñ olmağ içün senüñ İsmâil
Kurbânı kebşi gönderüben şavdı Hâk hamâ(K. 167/ b. 20)

Hz. Süleyman Peygamber

Nasihat-ı Günahkâr'da Hz. Süleyman'ın saltanatının kalıcı olsaydı dünyada Kâf'dan Kâf'a tutabileceğinden yani dünyanın geçici bir yer olduğu anlatılmıştır.

Eger olsa Süleyman’a kalaydı

Ki Qāf’dan Qāf’a tutmuşdı cihānı (K. 199/ b. 21)

Başka bir beyite Süleyman’ın bütün yaratılmış varlıklara ve yedi iklime hükm sürdüğü anlatılmıştır.

Yedi iklime hükm itdi Sikender

Qamu maḥluḳa hükm itdi Süleymān (G. 186/ b. 24)

Hz. Nuh Peygamber

Nasihat-ı Günahkâr’da telmih sanatıyla Nuh Peygamber’in tufan olayından bahsedilmiştir.

Hışm ile tufānı salduñ qavm-i Nuh’ı kıldı ğarq

Kendiyü kırtarmağ için virdüñ ağaçtan rikāb (K. 169/ b. 10)

Hz. Musa Peygamber

Eserde diğer peygamberlerden bahsedildiği gibi Hz. Musa Peygamber’den de bahsedilmiştir ve Hz. Musa’nın Tûr dağından arşa çıktığında sadece “Merhaba” denildiği olayı telmih sanatı ile hatırlatılarak Miraç olayının önemi vurgulanmıştır.

Fehla’dinildi Musa’ya Tûr üzre sen şehā

‘Arş ışiginde na’lüne dinildi merḥabā (K. 167/ b. 9)

Başka bir beyitte ise Musa Peygamber’in Firavun ile çatışması ile Firavun’un askerleriyle birlikte Kızıldeniz’de boğulma kıssasına değinilmiştir.

Musa’ya ta’lim kılduñ urdı çün bahre ‘aşā

Kıldı Fir’avnı temāmet leşker ile ğarq-ı āb (K. 169/ b. 11)

Hz. Muhammed

Şair, eserde Hz Peygamber için na't yazmıştır. Na'tında Hz. Muhammed'in dünya ile ahirette herkes tarafından kabul edildiği ve bütün peygamberlerin ona taraf döndüğünü dile getirerek bir kimsenin başkasına yani her hangi peygambere sığınarak kurtuluş bulmayacağını yalnızca Hz. Muhammed'e sığınması gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda Günahkâr, beyitinde peygamberin yol gösteren olduğunu ve onun izinden şaşmamasını dile getirmiştir. Beyitlerin devamında ise Hz. Muhammed'in bu alemi baştan başa miraçla seyrettiğini ve gecenin karanlığında nurunun ışık saçtığı anlatılarak miraca çıktığı geceye gönderme yapmıştır. O gece nurların sırrını gösterdiğini, dolunayın tamamen semada yıldızlara döndüğünü anlatarak Hz. Peygamber'in miraca çıkışını *Kuran'ı Kerim*'deki âyetlerden yararlanarak yazmıştır. Miraç mucizesiyle Hz. Muhammed'in diğer peygamberle arasındaki farklarını anlatılarak onun ayrıcalığı gösterilmiştir. Bundan dolayı Günahkâr, kendisini Hz. Peygamber'in ümmetinden olduğu için ayrıcalıklı olduğunu düşünür.

Çün zatuñ oldı zübde-i kevneyn-i kâinât
Tutdı yüzün sâña kamu ervâh-ı enbiyâ (K. 167/ b.2)

Her kim şıgındı ğayra ki ol bulmadı felâh
Devletlü kul ki sen şâha eyledi ilticâ (K. 167/ b.4)

İrdi şerif-i zâtuña şaşurmadı izin
Şol kimseler ki şer'üñi edindi rehnümâ (K. 167/ b.5)

Başdan başâ bu 'âlemi mi'râca seyr için
Nuruñ münevver eyledi fi leyleti'd-dücâ (K. 167/ b.6)

İzhâr kıldıñ ol gice envâr-ı sırrıñı
Bedr-i temâma dönmişdi kevkeb-i cühâ (K. 167/ b.7)

Verdi hayr bu 'âleme Hallâk-ı kâinât
Vaşf eylemekde kurbuñı kavseyni ev ednâ (K. 167/ b.8)

Fehlâ'dinildi Musa'ya Tûr üzre sen şehâ
‘Arş işiginde na'lüne dinildi merhab (K. 167/ b.9)

Adem ki künyeti oldu anuñ ebü'l-beşer
Hâk idi tapuñ olmuşduñ şâh enbiyâ...(K. 167/ b.15)

Bir beyitte Hz. Muhammed kast edilerek ezelden beri bir tek kendisine Ahmed olarak yazıldığını ve onun sıfatına ahirde de Mustafa adı verildiği söylenmiştir.

Levhi ezelde zātuña Aḥmed de sen eḥad
Aḥir yine şıfâtıñ ad virdi Muştafâ(K. 167/ b.17)

Günahkâr, şiirinin devamında Hz. Muhammed'in alemlere rahmet olarak bu dünyaya gönderildiğinin, insanlara yardım edebilecek bir kuvvet ve makamda olduğunu dile getirmiştir.

DÜNYA HAYATI, NEFİS VE ŞEYTAN

Nasihat-ı Günahkâr'ın geneline bakıldığında dünya kötü taraflarıyla ele alınarak dünyanın insanlara kötülük ve zarar veren bir yer olduğu nasihat edilmiştir. Günahkâr, eserinde tıpkı Cemâlî gibi dünyanın geçici ve aldatıcı bir yer olduğundan bahsetmiştir. Eserde dünya ile ilgili beyitlere bakılması gerekirse: Şair, dünyanın nitelikleriyle birlikte öyle bir yer olduğunu onunla satranç oynayan satranç oyuncusunu bile şah mat ettiğini dile getirir.

Bu dünyâ nuṭ'ına bir satranc yayma
Ki şâh-mat oldu anda nice Leclâc (G. 170/ b. 6)

Şair, bir beyitte dünyanın insanları aldattığı ve insanların dünyaya aldanmamaları için uyarı verir. Eğer insanlar dünyaya aldanırlarsa onları rezil edeceğini söyleyerek bu fena dünyaya inanan kimseler öbür dünyanın yani ahiretin güzelliklerinden mahrum kalacağını ifade eder. Allah'ın Cennet Kapıcısı olan meleği olduğunu ise başka bir

beyitinde vurgular. Aynı zamanda Cennet'in insanlar tarafından unutulduğunu ve bilinmediğini anlatmıştır.

Uyan ğafletten iy ğāfil seni aldamasun dünyā
Kimi kim aldadı dünyā kılur elbet anı bil rüsvā (G. 168/ b.1)

Bu fenā dünyāya her kim aldanur mahrum olur
Bilmez anı kimHüdā'nuñ Cenneti Rıdvānı var (G. 175/ b. 9)

Şair, beyitlerinde dünyayı köprüye, imarete, yurta benzeterek dünyanın geçici bir yer olduğunu dile getirir. İnsanların bu dünya için bir şeyler yapmasının, çabalamasının doğru olmadığını zamanı gelince bu dünyadan gidileceğini nasihat etmiştir.

Dünyā dārin yapmağa 'ömrüñi zāyi' eyleme
Her 'imāret kim görürsin 'ākibet virānı var (G. 175/ b. 5)

Din ulusı dünyāyı bir köprüye beñzetmiş
'Ākıl kişi yapar mı köprü üstünde turağ (G. 182/ b. 4)

Günahkâr, bir beyitinde intak sanatıyla dünyayı konuşarak insanlara ben seninim demiştir ama onun için bu söz ve dünya tamamen yalandır.

Eger dirse saña dünyā seninem
İnanma çünkü zahirdür yalanı (K.199/b.20)

Şiirlerde hadis sanatına yer verilmiştir ve o hadislerden biri de dünya içindir. Hz Muhammed'in “ Dünyayı sevmek her hatanın başıdır” sözü ele alınarak dünyayı seven kişinin başına bir iş geleceğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda şiirlerde dünyanın pis bir yer olduğunu insanı da pislettiği söylenilmiştir.

Dünya sevmek her ħatānuñ başı buyurdu Resul
Terk it anı ger tatarsañ ħükmini aĥbārınuñ (G. 182/ b. 21)

Tāhir gelüpsin ‘āleme cehd eyle tāhir varasın

Budur t̄ahāret dūnyānuñ virme gönül mürdārına (G. 165/ b. 8)

Eserde insanların dünyadaki mala, mülke ve mevkiye kapılıp kederli olunmaması gerektiğini, insanın fani dünyaya geldiğinde hiçbir şey sahibi olmaksızın çıplak geldiğini ve giderkende çıplak gideceği anlatılarak dünyadaki mevkilere inanılmaması gerektiğini eğer inanılırsa dünya yükselttiği mevkiden atabileceğini anlatan öğütler verilmiştir.

Dünya için gam yime fıkır eyle evvel hālūñi

H̄oş nasihtdür cihāna geldiğün ‘üryān yiter (G. 158/ b. 9)

Şair, dünyayı aynı zamanda ahirete gitmek için bir yol olarak görür ve insanın dünyada yaşadığı süre zarfında boşa zamanını harcamamasını, ahirete hazırlanması gerektiğini nasihat etmiştir.

V’ey devlet anuñ özüni ğafletden uyardı

Bu dār-ı fenāda

V’ey ol kula kim bencileyin bunda uyuye

Tā anda uyane (M. 174/ b. 11)

Günahkâr, dünyayı kötü bir kavram olarak aldığı gibi nefisi de kötü bir kavram olarak işlemiştir ve şiirlerinde bu kavramdan kurtulması gerektiğini nasihat etmiştir.

Şaire göre insan nefisten tek başına kurtulamayacağını sadece Allah’ın yardımıyla kurtulabileceğini anlatılmıştır hatta beyitlerinde bunun için Allah’tan yardım istemiştir.

Eger senden ‘ināyet irmez ise

Beni uğratdı bu nefsüm belāye (K. 174/ b. 2)

Nefs, eserde kötülüklerin ana sebebi olarak gösterilmiş ve kendi üzerinden hayırlı bir işlemeye kalkındığında nefsin yoldan çıkardığını, hayırlı işi yapmaktan vazgeçtiğini anlatmıştır.

Kaçan ikdām idüp hayra başam bir dem kadem rāha
İrer der-hāl bu nefsüm çıkarur beni bu yolumdan (G. 159/ b. 3)

Şair, bir beyitinde nefse karşı gelip onu yenmenin çok zor olduğunu ancak nefse pehlivanların karşı çıkabileceğini dile getirmiştir

Günahkâr, başka bir beyitinde insanlar, Allah’a ibadet ederlerse nefisten uzak kalabileceklerini öğütlemiştir. Aynı zamanda şiirlerinde yeme içme eylemlerinin sadece hayvanî bir sıfat olduğunu ve bunla meşgul olan kişilerin tasavvuftaki gibi aşığına görünmeyeceğini, insanların hayatlarını nefse göre hareket ettirmemesi, insanın nefsine odaklanmamasını, Rahman yani Allah’ın evi için çalışılması gerektiğini ve insanların nefisten kurtulmaları için takva kılıcının olmasını nasihat edilmiştir.

Günahkâr, şeytanı da kötü bir kavram olarak almıştır ve eserde şeytan racîm, leşker-i şeytan, nefs-i şeytan gibi terimlerle geçmektedir. Şiirlerinde insanların şeytana inanmamasına, şeytanın insanlara dost gibi davranmasına inananlar ahirette vardıklarında günaha girip utanarak boyunlarını eğdiklerini; şeytan ile dost olunmayacağını ondan insana sadakat gelmeyeceğini, şeytanın azdırmasına uyulmaması gerektiğini ve şeytanı def etmenin tek yolu Allah’a sığınmak olduğunu nasihat etmiştir.

Uyma igvāsına iblisün akın kim tãgidür
İlticâ ol Hû’ya eyle def’ ider tuğyânı Hû (K. 173/ b. 6)

Eserde şeytanın insanın imanını ele geçirilmesini engellemek için Allah’a daima inanmalıdır ve şeytan kişiyi hayır yapma yolunda bile yol gösterip onu kötü yola yönlendirir şeklinde öğüt edilmiştir.

Günahkâr, bir beyitte şeytanın insanın aklına vesvese ile girdiğini ve insan şeytanı tevhid ile taşlarsa ondan kurtulabileceğini söylemiştir.

Başka bir beyitte ise bir kişi yar ve yoldaşlık için ilim ve irfan ile yetinmelidir ve eğer insan bir düşmanlık ile kötülük yapmak için şeytana ihtiyaç duymanın yeterli olabileceği denilmektedir.

Kısaca özetlenmesi gerekilirse eserde fani dünyanın her şeyiyle kötü bir yer olduğunu, dünyadaki malın, mülkün geçici olduğunu ve her şeyin sonunda ölümlerle öbür

dünyaya yani ahirete gidileceğini aynı zamanda fani dünyada Allah'ın emir ve yasaklarına, Hz. Muhammed'in doğruyu, güzelliği işaret ettiği şeylere uyulması gerektiği anlatılmıştır. Bunlara uyulduğunda ahirette güzel bir hayat yaşanılacağı nasihat edilmiştir. *Nasihat-ı Günahkâr*'da nefis de dünya gibi kötüdür ve insanoğlunu cazibesıyla kandırarak onu kötü, zararlı şeylere çeker. Şeytanın da nefis ve dünya gibi çeşitli tuzaklar kurarak insanların hata etmelerine sebep olduğundan bahsedilmiştir. Bunlardan uzak durmak, kurtulmak için Affedici ve Rahman olan Allah'a sığınılmasının beraberinde kişinin bir tarikata girip o tarikat müritlerinden biri olmasını, dünyanın zevk ve sefasına, nefsin çekiciliğine ve şeytanın hilesine aldanmaması öğütlenmiştir.

İMAN

Eserde iman kavramına çoklukla ve önemle yer verilmiştir. Günahkâr, beyitlerinde iman kavramının insanlar için çok büyük bir nimet olduğunu anlatmıştır.

Taîrî'dan ni'met dilerseñ ni'met-i imān yiter
Mürşid-i hādi gerekse āyet-i Qur'ān yiter (G. 158/ b.1)

Günahkâr, imanı ahirete gitmek için bir yol olarak görmüştür ve ahirette güzel bir yaşam sağlamak için sadece imanın yeterli olmayacağını aynı zamanda Allah'ın takdiri ve iyiliği yönünden tecelli etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İman, şiirlerde şair tarafından yoldaş olarak işlenmiştir ve şair, eserinde Allah'ın ona yardım etmesini ve yaşamının son zamanları ile ahir zamanda iman vermesi için dualarda bulunmasının beraberinde bazı beyitlerinde aklının, dilinin ve canının boşa, lüzumsuz çabaladığını nefisini imana getiremediği için yakındığı görülmektedir.

İmānı ruhına sen eyle yoldaş
Şu dem kim güç ide bundan be-ķabzi (G. 7/ b. 7)

İlāhi cümle mü'min kullaruña
Dem-i āhırde yoldaş it imānı (K. 199/ b. 24)

Anuñ lütfına eyle i'timâdı

Ki yoldaşuñ ola şon demde imân (G. 187/b. 42)

Nasihât-ı Günahkâr'da insanların imanı bilmediğini, Allah'ın ve peygamberin din ve imanı öğrettiğinden bahsedilmiştir.

Eserde kişinin Allah için yaptığı iman hazinesinin şeytan tarafından hükmetmeye çalışıldığı anlatılmıştır.

‘Akıden hücresin muhkem mucaffel kıl uşañ olma

Hazer kıl itmeye şeytân imānuñ gencini yağma (G. 168/b. 32)

Kısaca anlatılması gerekirse Şairin imanı yoldaş ve nimet olarak görmektedir. Şiirlerinde Allah'a sığınarak iman edip şeytan ve nefisten uzak durulması öğütlenmiştir.

İBADET

Eserde ibadet hususu diğer hususlar gibi önemle anlatılmıştır. Günahkâr, beyitlerinde kişinin nefsin verdiği güzellik ve cazibesine kapılmaması ve geceleri bile uyumayıp her daim Allah'a ibadet edilmesi gerektiğini öğütler.

İbadet kelimesi eserde ihlas kelimesi ile birlikte verilmiştir. Şair için dünya işleri ve ibadetlerin Allah tarafından değerlendirilirken ihlası temel alacağından ve ibadettin ihlas ile birlikte yapılmadığı takdirde o ibadettin olmayacağından bahsetmiştir. Aynı zamanda eserde ibadet kelimesi riyâ kavramıyla birlikte işlenmiştir. Günahkâr, bir beyitinde riyâ ve amel hususlarını vererek yapılan ibadetlerin riyâsız olmayacağını söylemiştir.

Kişi her ne ‘amel kılsa gerek ihlâş ola aşı

Riyâ vü süm’adur evvel geçen benüm hayâlünden (K. 175/b. 6)

Her ki sir-âb itmediyse âb-ı ihlâş ile bil

Virmedi revnâk ‘ibâdet bağınıñ eşcârına (K. 167/ b. 7)

Görinmez bir işiñde hergiz ihlâş
Velikin ‘âleme t oldu riyâsı (G. 197/b. 6)

Günahkâr, eserinde ibadet edilmesi gerektiğini ve putları bırakılmasını nasihat eder.

Yiter bir kula bir ma'bûd anı idinigör maksud
‘İbâdet eyle Hâlık’a bırak boynuñdan eşnâmı (G. 195/11)

Nasihat-ı Günahkâr'da geçen ibadet çeşitlerine bakılması gerekilirse namaz, oruç ve hac görülür. Namaz, eserde direk olarak geçmez ancak bir beyitte Arapça karşılığı olan “salât” kelimesi olarak geçmektedir ve insanın namaz kılmayı huy edinmesi gerektiği öğütlenmiştir.

Tenüñde huy idin şavm ü şalâtı
Dilüñde zikri tesbih ü tilâvet (G. 170/ b. 4)

Eserde namaz kelimesi salât kelimesi dışında secde-gâh olarak kullanılmıştır. Günahkâr, kullandığı beyitte ise işlediği kabahatleri gizlediği için Allah'ın bağışlayıcı anlamına gelen “Gaffar” ismini ve kulunun günahlarını kapatan “Settâr” ismini anarak Allah'a şükretmek için secde ettiğini anlatmıştır.

Ne cürm itdümse iy Ğaffâr sen itdün setr yâ Settâr
Kamusına idüp ikrâr işigün secdegâh itdüm (G. 183/ b.8)

Nasihat-ı Günahkâr'da Arapça namaz kelimesinin geçtiği beyitte Arapça “savm” anlamına gelen oruç kelimesi geçmektedir ve namaz ile birlikte kullanılıp namaz bölümünde de denildiği gibi insan namaz ve orucu huy edinmeli, diliyle zikir çekmeli ve *Kur'an-ı Kerim*'i tilâvet etmelidir şeklinde nasihat edilmiştir.

Tenüñde huy idin şavm ü şalâtı
Dilüñde zikri tesbih ü tilâvet (G. 170/ b. 4)

Eserde namaz ve oruç dışında hacdan da bahsedilmiştir. Şair, eserinin bir beyitinde yaşamını boşa geçirdiğini, ne hayır işlediğini ne de hacca gittiğini söyleyerek kendi kendine yakınmıştır.

Bu ben mücrim çürütdüm bunca ‘ömri
Ne bir hayr işledüm ne kılmışam Hâc (G. 170/b. 5)

Özetle şair, ibadetin riyâsız ve ihlaslı olması gerektiğini vurgulayarak kendisi de dahil olmak üzere diğer insanların Allah’a iman etmelerini, şeytana ve nefse fırsat vermemelerini nasihat etmiştir.

TÖVBE

Gühahkâr, eserinde insanların nefse, şeytana, dünyanın zevk ve sefasına aldanıp günah işlese de Allah’a sığınıp tövbe ederse günahlarının affolacağını anlatmıştır.

Kesme rahmetden Günahkâr ümmidüñi cürm içün
Tevbe kıl kim ‘avf ide bu cürm ile ‘işyânı Hu (K. 173/ b. 11)

Eserde Allah’a tövbe edildiğinde ve zikir çekildiğinde hataların, günahların silineceğini ve günahlar silindiğinde o pak hâlinin korunması gerektiği öğütlenmiştir.

Olma nevmid ol Raḥim’üñ rahmetinden dâ’imā
Zikrini tekrar idüp depret lisânı ğam yime (G. 192/ b.7)

Şair, eserinde işlediği günahlardan korkmadığını ve insanın yaradılışında günaha, kabahate eğilimli olduğunu söyleyerek günah ve hata yapılmasa affedilmek kavramını bilmeyeceğini ifade etmektedir.

Kulını mücrim yaradupdur anuñ çün ol ğani
Tā ki izhâr ide fazluñ ‘arz ide ğufrânı Hu (K. 173/b. 12)

Günahkâr, günahlarının kabul olması için daima tövbe etmiş ve Allah'ın rahmetine sığınmıştır hatta bir beyitinde “Zümer Sûresi 53. Âyetine” iktibas sanatıyla Allah'ın rahmetinden ümit kesilmeyeceğini günahların affolacağını anlatılarak insanın tövbe ederek affedileceğini, umut etmekte ve içinde tövbe ettiği için bir rahatlık, ferahlık olacağını söylemiştir.

Ki çün lâ taknatü sından hıṭāb iriṣdi ervāha
‘Aceb mi ‘af olur ise kamu maḥlukuñ evzārı (K. 200/b. 20)

Ol Raḥim’uñ raḥmeti dutdı cihānı ḡam yime
Kıldı müstaḡrāk zemin ü āsumānı ḡam yime (G. 192/ b.1)

Şair, bir kişinin işlediği günahların farkında olması, yaptığı hatalara üzülmesi ve işlediği günahlardan utanç duyması gerektiğini, iş işten geçmeden tövbe etmesi gerektiğini öğütlemiştir.

Cürm ü ‘iṣyānuñ añıcak ağlayu zārılık it
Ḥaḡ raḥimdür merḥamet kılur kılınıñ zārına (G. 190/b. 23)

Gel bu gün fırsat var iken nevm-i ḡafletden uyan
Dehr eli urmaz iken tevbeye gel tevbeye (G. 190/ b. 7)

ÖLÜM

Eserde dünyanın fani ve geçiciliğinden bahsederek ölümü sıkça anılmıştır. Günahkâr, “unutma ölümü zinhār” redifli gazelinde fani dünya da her şeyin geçici olduğunu, dünyanın kimseye kalmayacağını, sağlıklı hâlinde sonsuza kadar devam etmeyeceğini söyleyip ölümü kendine hatırlatarak böyle öğütler vermiştir.

Bu dünyā kimseye kalmaz unutma ölümü zinhār
Bu sağlık pāyidār olmaz unutma ölümü zinhār (G. 177/b. 1)

Nasihat-ı Günahkâr'ın genelinde okuyucuya sürekli ölüm konusu hatırlatılarak ölüme hazırlıklı olmak gerektiğini ve ölümün her an kapıya dayanacağını, kişiler arasında herhangi fark yapılmadığı nasihat edilmiştir.

Ecel elinde şâh kûl bay ü yoḥsul
Berāberdür hemān el ḥükmü lillāh (K. 191/b.6)

Günahkâr, ölümlerinin arkasında kalanlar için dayanılması güç bir durum olduğuna da değinerek veren de Allah alan da Allah diyerek kişinin kendisini Allah'a bırakarak her şeyi yenebileceğini nasihat etmiştir.

Viren öldür alan ol çün ki cānı
Nedür bunca fiḡān el ḥükmü lillāh(K. 191/b.6)

Eserde bir beyitte ölüm geldiği zaman bir kişinin bütün her şeyini yağma ettiğini, canını incittiği anlatılarak başka bir beyitte de bir kişiye ölüm geldiğinde malını mülkünü bırakacağını, ölürken yanında herhangi bir malı mülkü olmayacağını dile getirilmiştir.

Mevt irişdi kıldı yağma varını
Ṭatlu cāndan daḡı bi-zār eyledi (K. 164/b. 21)

Ḳalur hep ellere māluñ gerek senüñ gerek elüñ
İrişmez bir pula elüñ unutma ölümü zinhār (G. 177/b. 7)

Günahkâr, eserinde ölümden bahsederken ölüm ile ilgili olan kabir hayatı, cennet ve cehennem kavramlarına da yer vermiştir. Bu hususlardan bahsetmek gerekirse: Kabir hayatı, eserde fani dünya ile ahiret arasındaki bir yer olarak geçer ve insan kabre koyulduğunda ne zenginliğin ne de fakirliğin kalacağını herkesle eşit olacağını, ölen kişiyi mezara koyunca karanlık olduğunu ve sürüngen, böcek gibi hayvanlar tarafından yiyeleceği anlatılarak insanın dünyaya kapılmaması, ders alması için ölen kişilerin mezardaki hâllerinin bilinmesinin yeterli olacağını ve aklından ölümü, kabiri çıkarmaması gerektiği öğütlenir.

Şair, eserinde yukarda saydığımız kabir hayatı, cennet, cehennem gibi konular dışında ölümle ilgili olarak Kirâmen Kâtibin melekleri ve Azrail'den bahsetmiştir. Eserde insanoğlu olarak bizler unutsak da Kirâmen Kâtibin meleklerinin insanın yaptığı tüm iyilik ve kötülükleri yazdığını özellikle de insanların yaptıkları kötülükleri hesap gününde ortaya çıkardıkları anlatılırken insanın Kıyamet gününde melekler tarafından yazılan günahlarını inkar etmenin bir anlamı olmayacağını ifade ederek bir kişi Kıyamet gününde eğer inkar ederse bedenindeki her bir uzvunun şahit olacağı öğütlenmiştir. *Nasihat-ı Günahkâr*'da Azrail ise Allah'ın bir tercümanı olarak ifade edilmiştir.

Eserde Cennet ve Cehennem kavramları birçok yerde geçmektedir. Günahkâr tarafından bir beyitinde cennete gidebilmek için Hz. Muhammed'in sünnetine ve hanifi mezhebinin insanlar için buyurduğu kurallara uymak gerektiği nasihat edilirken bir kişinin ne kadar zahid biri de olsa cimri olduğu takdirde cennete giremeyeceğini ve cennette gitmek için cömert olması gerektiği de öğütlenir. *Nasihat-ı Günahkâr*'da bahsedilen bu nasihatler dışında tevhidin de cennete girmek için bir yol olduğu söylenir. Eserde cennet anlatılırken hurilerden, erkek çocuklarından ve cennetin bir makam olduğu söylenmiştir. Cehennem ise ateş, korku gibi ifadelerle bahsedilmiştir ve insan, dünyayı genişçe bir yer olarak düşünüp rahat, dilediği gibi davranarak kötülük, günah işlerse Allah'ın cehennemi olduğunu ve unutulmaması gerektiği nasihat edilmiştir.

KIYAMET VE AHİRET

Nasihat-ı Günahkâr'da kıyamet ve ahiret terimlerine de değinilmiştir. Kıyamet, eserde mahşer günü geldiğinde insanların kendi dertleriyle uğraştığı ifade edilerek kıyamet gününde insanların pişmanlık duyacağını ama duydukları pişmanlıkların hiçbir şeye fayda etmeyeceği öğütlenmiştir.

Nasihat-ı Günahkâr'da “Dünya ahiretin tarlasıdır.” gibi hadislerle dünyada ahiret için çalışılması gerektiği nasihat edilmiştir.

ŞİRK VE KÜFÜR

Günahkâr, eserinde gizli şirk anlamına gelen şirk-i hafî tamlamasını kullanmıştır ve beyitlerinde bu tamlamayla Allah'ın bir Müslüman'ın gönlünde nelerin geçtiğini bildiğini

ve Müslüman bir kişi gönlünü gizli şirkten uzak tutması geçtiğini anlatarak öğütler vermiştir. Şirk ile ilgili başka bir beyitinde ise şair, kendisinin dışarıdan elinde tesbih ile takva sahibi biri gibi dursa da hilekarlık ile içinin yalan ve hasetle dolu gizli şirk olmasından korkar.

Şair, şiirlerinde imansızlık, inkar etme anlamlarına gelen küfür kelimesini iman kelimesi ile birlikte verilerek tezat sanatı yapılmıştır. Günahkar, beyitlerde eğer mümin ise mümin kal, inkarcı değilsen küfürden uzak dur ve küfrü bir nimet olarak görme şeklinde müritlerine uyarıda bulunmuştur.

TASAVVUF

Günahkâr, Kadirî tekkesinde bir mutasavvıf olduğu için eserde de müritlerine tasavvufu dolaylı yoldan anlatarak onları eğitecek nasihatlerde bulunmuştur.

Şair, eserinde müritlerine inançları için bir gruba, bir büyüğe uymaları gerektiğini insanın tek başına olmayacağını söyleyerek bir tekkeye, tarikata gönderme yapmıştır ve bir kişi imanına sahip çıkması için şeyhlerin nasihatlerini dinlenmesi öğütlenmiştir.

Eserde dünya işlerinden el etek çekip kendisini tamamen ahirete adayan kişi anlamına gelen sufi kelimesi geçmektedir ve şair, kendisini dışarıdan bir sufi gibi gözüktüğünü ama aslında gerçek bir sufi olmadığını, sadece öyle gözüktüğünü dile getirerek bu durumdan şikayet etmiştir.

Günahkâr, sufi ve derviş olmak için belli kurallara bağlandığını söylemiştir Bu kurallar şöyledir: Tasavvuf yoluna giren kişi dünyayı bırakması gerektiğini, etrafına boş bakmayıp amaçlı ve ihlaslı, tevazu sahibi, cömert olmalıdır.

Eser içerisinde sufiliğin yanında evliyalıktan da bahsedilmiştir. Şair, okuyucusuna bir mürşide bağlanması gerektiği, evliya olan kişi Allah'a yakın olup Allah dostu olmalı, Peygamber takipçisi, ona ulaşmak için aracı, öğretmen olduğunu anlatmıştır. Evliyanın sözünün dinlemek için zenginliğine bakılmaması gerektiğini öğüt etmiştir.

Nasihat-ı Günahkâr'da tasavvufun dört kapısından da bahsedilmiştir ve şair, eserde tasavvufun temelinde şariat ve şariatın temsilcisinin ise Hz. Muhammed'in olduğunu, onun ardından Hz. Ebubekir'in şariatın bayrağını yücelttiğini daha sonra da Hz. Ömer'in şariat tahtına çıktığını anlatırken zahid olabilmek için Hz. Peygamber'in şariatına ve Hanefî mezhebini bilip uyması öğütlenmiştir. Tasavvufun dört kapısından ikincisi olan

tarikât kavramı da eserde verilmiştir. Tarikat, yol olarak işlenmiştir, *Kur'an-ı Kerim* ve hadis için zahidin insanların dinlemesi gereken bir yol olduğunu, zahidlik yolunda mütevazı, tevazu sahibi olunması gerektiği nasihat etmiştir. Tasavvufun dört kapısından üçüncüsü olan ma'arifet, eserde gönül denizi ile ummanların ma'arifet incisi doludur ve bunları herkesin elde edemeyeceğini, onlar için kavga ettiğini, insanların akıl ve ma'arifet sahibi olduğunu dile getirilerek nefse uyulmaması anlatılmıştır. Tasavvufun dört kapısından üçüncüsü olan hakikattir. Eserde hakikî dinin Allah'ı sevmek olduğu ve insana imanın gerektiğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda bir beyitte Allah'ın insan ve cinleri yarattığını, Hz. Adem'i huzuruna çağırıp şeytanı kovmasının hakikat olduğunu anlatmıştır.

Şair, eserinde tasavvufun dört kapısından bahsetmenin yanı sıra mezhep ve tarikat hususlarına da değinmiştir. Hz. Muhammed ile ashabın dinin esas konularında takip ettikleri yolu benimseyenlerden olduğu için eserde bu yansıtılmış ve bir ferahlığa, kurtuluşa ulaşmak isteniyorsa bunun Hz. Peygamber'in sünnetine uygun yaşayarak olabileceğini mezhep anlamında söylenilmiştir. Tarikat için ise onun olduğunu ifade ederek bir kişinin bir tarikata katılmasını, orada yetişmesini ve orada öğütler almasını nasihat edilmiştir.

Günahkâr, şiirlerinde tasavvufu anlatabilmek için gönül ve ilahi aşka da yer vermiştir.

Şair, eserinde kendisine seslenerek dünyanın pisliklerine aldanıp gönül bağlamaması için kendisine uyarıda bulunmuştur ve gönül bahçesinde biten gül ile reyhanın dikenlerinin bile Kelime-i Tevhit ile dolandığını, kişni Allah'ın yanında has olabilmek için gönül gözünü pas tutmayıp temiz olması gerektiğini, yine aynı şekilde gönül aynasında temiz tutulmasını da söyleyerek gönülden bahsetmiştir. Başka beyitler de kişi gönül evine kandırarak girmeye çalışan şeytanı tevhidle kovulması ve kişi tövbe ederken gönlünde hiçbir şüphe olmaması gerektiğini, dünyada nakkaşa gönül verilmemesini dünyadaki olan bütün her şeyin yaratıcısı olduğunu anlatılarak müritlerine gönül ehli olan kişilerden uzak durulmaması öğütlenmiştir.

Şaire göre aşk ilahi aşk yani Allah'a duyulan aşktır ve Günahkâr, bu aşkın büyüklüğünü aşkı yaşayan kişinin coşkuyla, içi içine sığmadan yaşayarak mest olduğunu; aşk ateşinde ne kadar ham olsa da pişirilip olgunlaştığını, aşk pazarında aşıkların canlarını aşk uğruna sattığını ve o pazara canlarını satmayıp başka kumaş

satınların bu pazara gelmelerinin gerek olmadığını, eğer sıvrisinek aşk meyhanesinde bir yudum içerse zevk ve sefa ile Anka kuşunun sıfatına bürüneceğini söyleyerek beyitlerinde anlatmıştır. Günahkâr, başka bir beyitinde Hallac-ı Mansur'un "ene'l hak" kelimesini telmih sanatını kullanarak Hallac-ı Mansur'a ene'l hak'ı aşkın söylettiğini ifade etmiştir. Eserde başka beyitlerde aşkın inkar edilmemesinden de bahsedilerek aşkı inkar eden kişi aşkların şahını gördüklerinde aşkın olduğunu kabul ettiler diye anlatılır.

Şair, eserinde aşk konusunun yanında aşkıtan da bahsetmiştir. Günahkâr'a göre aşık olan kişilerin dinin imamının Allah'ı sevmek olduğunu ve Allah'a sevgilerini haykırdığını; Şaha aşık olarak kendilerinden geçtiğini, onların arzuları maşuku görmek, rızasını almak olduğu ve maşuk aşıklara zulüm etsede divan edebiyatında olduğu gibi aşklar, gördükleri bu zulm karşısında maşuktan asla vazgeçmezler aksine maşuka verdiği ızdırabtan dolayı daha çok bağlandığını ifade ederek aşğın özellikleri anlatılmıştır.

Günahkâr, eserinde aşğın aşk yoluna rezil olduğunu ve bu yolda yürümeyi selamete gözlenmesi gerektiğini söyleyerek aşkı gerçekten yaşamayanın aşık olduğunu söylememesini çünkü Mansur gibi olmadıysa yürümeli kenarda durmamalı diye tepki vermiştir. Başka beyitte ise aşğın halk içinde yapacağı hareketlerin mazur ve kimsenin ayıplamayıp hoş gördüğünü, Klasik edebiyatta olan Mecnun karakteri gibi aşğın aşkından erginliğe erip dünya işleriyle meşgul olmadığını, dünyaya hükmeden şahların aşğın izini öptüğünü ve aşkın zavallısından dualar ile tavsiyeler istediği anlatılır. Şair, aşık ve maşuk mazmunları dışında beyitlerinde aşk meclisinden dünya işleriyle alakası olmayanların toplandığı meclis olarak bahsetmiştir.

Tasavvufi bir düşünce olan vahdet-i vücutta eser içerisinde de Allah'ın tek bir varlık ve nereye bakılırsa bakılsın göze görünenin yalnızca Allah olduğu anlatılmıştır.

Eserlerin muhteva özelliklerini kısaca karşılaştırmak gerekirse: Her iki eser de yapı ve üslup bakımından birbirinden ayrı özellikler taşısalarda Cemâlî ve Günahkâr dinî manzum nasihatnâme eseri yazarak okuyucularına dini ve tasavvufu öğretmek için ortak paydada buluşmuşlardır. Hadis ilminin üstadı olan şair Cemâlî, eserini klasik manzum nasihatnâme formu olan mesnevî nazım şekliyle yazarak genel okuyucu kitlesine Allah'ın kullarına farz kıldığı ibadetlerin nasıl yapılacağını, yapıldığında ne ile mükâfatlandırılacağını veya yapılmadığında ne ile cezalandırılacağını anlatıp, İmanın, tevhidin, sünnet, ihsan, inayetin önemi ve kıyametin büyüklüğünden bahsederek

insanların bu fani dünya ve mallarına kapılıp kıyametin unutulmamasını, Allah'ın emir ve buyurduğu ibadetleri yerine getirilip amel defterinin temiz tutulmasını ve bu dünyada işlenen günahlar için tövbe edilmesini hadislerle ve yer yer kıssalarla nasihat etmiştir. Günahkâr ise bir tekke şairi olarak müritlerine dinî ve tasavvufî konuları anlatmak için eserini divan şeklinde kaleme almıştır. Günahkâr da *Cemâlî Nasihatnâme*'ndeki gibi tevhid, iman, ahiret, dünya, ibadet, tövbe, kıyamet gibi konuların yanı sıra Allah, peygamberler, Hz. Muhammed, nefis, şeytan, ölüm, şirk gibi konuları müritlerine anlatmak için eserinde detaylıca işlemiştir. Günahkâr'ın da Cemâlî'nin amacında olduğu gibi müritlerine İslam'ın sunduğu ibadetlere uygun yaşanılmasını, dünya malına, zevkine ve sefasına kapılmamasını, ölümün ve kıyametin olduğunun unutulmamasını, hata ve günah işlendiğinde Allah'ın affedici olduğunu hatırlayıp tövbe edilmesini, şeytana ve nefse kapılıp imanını kirletmemesini ve daima imanına sahip çıkmasını, Allah'a asla şirk koşulmamasını öğütleriyle anlatmıştır. Günahkâr'ın Cemâlî'den yapı ve üslup farklarının yanında konu bakımından tekke şairi olduğu için eserinde tasavvufu ve tasavvufî unsurları dinî unsurlar ile birlikte işlemiştir. Yine dinî konularda olduğu gibi müritlerine sufi ve dervişliğin önemli olduğunu ve sufilerin yolundan gidilip bir tarikata bağlı olunmasını, tasavvufun dört kapısının ne olduğunu ve müritlere ne gibi faydası olacağını nasihatlerle anlatırken müritlerine gönül, Allah'a duyulan ilahi aşktan ve aşkın mazmun kalıpları olan aşık, maşuk, aşk üçlemesini verir. Bunlarla Allah'a duyulan aşkın büyüklüğünü, Allah aşkı yaşayan kişinin olgunlaştığını ve ona duyulan aşkın saf, temiz olduğunu öğütlerle anlatmıştır. Günahkâr, Cemâlî gibi hadis ilminin ustası olmasa da bir mutasavvıf ve şeyh olduğu için o da eserinde hadis ve âyetlerden yararlanarak şiirlerini güçlendirerek akıcılaştırmıştır.

3.6. ESERLER İÇERİNDE YARANILAN KAYNAKLAR

3.6.1.Cemâlî Karamânî'nin Eserinin İçinde Yararlandığı Kaynaklar

Cemâlî, *Nasihatnâme*'nde öğütlerini daha güçlü kılmak ve okuyucuyu sadece nasihatlerle sıkıkmamak için birtakım kaynaklardan yararlanmıştır.

Cemâlî'nin eserinde verdiği öğütler genel anlamda dini kapsadığından dolayı *Nasihat-nâme* eseri dinî ve tasavvufî nasihatnâme türünün içerisinde yer almaktadır. Dinî

nasihatnâmelerin şairlerin yararlandıkları kaynaklara bakıldığında akıllara ilk gelen *Kur'an-ı Kerim*'den âyet ve hadislerdir.

Cemâlî Karamânî de dinî nasihatnâme türünde eser veren şairler gibi Nasihatnâmesi içerisinde verdiği dinî bilgilerin doğruluğunu kanıtlamak ve öğütleri desteklemek için kullandığı başlıca kaynak âyetlerdir.

Eserde yer alan âyetlere bakılması gerekilirse: Cemâlî, “Araf Sûresinin 27. Âyetini” iktibas söz sanatıyla, anne babaların ayıp yerlerini birbirine göstermek için elbiselerini soyup cennetten çıkardığını anlatarak şeytanın Allah'ın kullarını aldatmaması için beyitlerinde öğütte bulunmuştur (Karaman, Çağrı, Dönmez, & Gümüş, 2020:152).

Nitekimdir anuñ mekrini Allâh
Ki Qur'an'da eger işitgil iy şâh (b.620)

Ki yâ Adem oğulları şakınuñ
Size fitne kıılır düşmân-ı dinüñ (b.621)

Nitekim fitnesiyle haddüñüz hem
Çıķubdur cennetüñ içinden Adem (b.622)

Çıķardı Adem'i cennetden İblîs
Sebeb oldu aña eyledi telbîs (b.623)

Geyerken cennetüñ içinde hülle
İderken hürilerle şöyle cilve (b.624)

İrüb nâgâhı oldem Adem'e ol
Neçe hîleyle ir gördi aña yol (b.625)

Ėamusından ayırdı Adem'i hem
Çıķardı cennetüñ içinde ol dem (b. 626.)

Eserde kaynak olarak alınan bir başka âyet ise “Abese Sûresi 34. -37. Âyetleri” ile iktibas sanatı ile bir kişinin kıyamet günü hem kardeşinden hem anne babasından, eşinden ve çocuklarından kaçtığından bahsedilerek kıyamet günü anlatılmıştır. (Karaman, Çağrı, Dönmez, & Gümüş, 2020:585).

Ger oğlân emzüren ‘avrat bugüni
Gör imdi aç ağılundan düğüni (b.1015)

Dahı görse bugüni cümle ‘avrat
Düşe idi korkısından hamli elbet (b. 1016)

Müellif, *Nasihatnâmesi*’nde namaz bölümünde namazı anlatırken namaz esnasında söylenen dualardan bahseder: Okuyucusuna ilk başta “Allah’u ekber” olan tekbirin nasıl alınacağını anlatır.

Namâza dördüñüñ vaktin eñ evvel
Dimek *Allāhu ekber* kaldurub el (b. 345)

Erenler eyledür elin kulağa
Dişiler göğsine iletmez ırağa (b. 346.)

Devamında ise “Kötülüklerden Allah’a sığınırım. Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla” anlamlarına gelen “Eûzu billahi mineş-şeytânirracîm. Bismillahirrahmanirrahîm.” Olan besmelenin çekilmesi gerektiğinden bahseder. Tekbir ve besmelenin akabinde namazda okunması gereken “Subhaneke, Fatiha, İhlâs ve Tahiyat” dualarının isimlerini vererek onların okunması gerektiğini söyler. Namaz duaları okunup rukûdan kalkarken “ Allah’ın kendisine hamd edenleri duyduğunu ve hamd Allah içindir.” manasına gelen “ Semiallahü limen hamideh, Rabbenâ leke’l-hamd” sözünün söylenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Rükû’dan kalkar iken bilgil iy şâh
Dimek sünnet dururki *Semi’Allāh* (b. 413)

Limen hamide daħi demek biledür

Bu sünnet kişi fazla iledür (b. 414.)

İmam kalkarlarken dir bunu elbet

Cemā’at daħi dir *rabbenā lekel hamd* (b. 417)

Cemâlî, eserinde sabah namazından sonra okunması gereken dualardan biri olan “Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke leh. Lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü yuhyî ve yümîtü ve hüve hayyün lâ yemîtü biyedihî’l-hayru ve hüve alâ külli şey’in kadîr.” duasına Arapça iktibas yaparak Allah’tan başka ilâh olmadığını ancak onun olduğunu ve Allah’ın öldürüp diriltebileceğini, onun her şeye kadir olduğunu anlatmıştır (Arıkan, 2020:168).

Şair, namaz dışında kıyametten bahsederken “Bakarâ, Âl-i İmran, Mâide” gibi yetmiş âyette Kıyamet günü olarak geçen “Yevme’l-kıyamet” kelimesine beyitlerinde yer vermiştir.

Aña haşm ola ol *yevme’l-kıyāmet*

Cüzādan ırmeye çünkü ‘ināyet (b.929.)

Resûlullâh didi *yevme’l kıyāmet*

Kubûrından çıka insân temāmet (b. 1071)

Müellif, eserinin son beytinde “Elhamdüllilah” kelimesini vererek Allah’a eserini yazdığı için şükür etmiştir.

Tamām oldı kitāb *elhamdülillāhi*

Hemîn oldı kitāb *elhamdülillāhi* (b.1525)

Cemâlî Karamânî, hadis ilmini bilen mutasavvıf bir şair olduğu için *Nasihatnâmesi*’nde kaynak olarak en çok hadisleri kullanmıştır ve kullandığı hadislerle eserine kuvvetlendirici bir zemin oluşturmakla birlikte öğütlerle dolu didaktik anlatımını yumuşatarak mesnevi formuna sokmuştur.

Cemâli'nin eserindeki hadislerden bahsetmek gerekirse: Eserdeki ilk hadisi, Hz. Hattâboğlu Ömer tarafından aktarılan ve Hz. Peygamber'in de aralarında bulunduğu bir sahabe topluluğuna Cebrail'in insan suretinde oraya gelerek bizzat soru sorup cevaplarını tasdik ve telkin ettiği hadis olan "Cibril hadîsi"dir (Nevevi, 1948:97)

Nasihathnâme'de İman ve İmanın şartları ile ilgili bilgi ve öğüt verilirken şair, “Cîbril” hadisini telmih söz sanatıyla anlatmıştır.

Şahâbeyle oturmuşdı ol şâh

Ana Cebrail gönderdi Allâh (b.144)

Ki adam şekline girmişdi Cibrîl

Halâyık bilmes hûn itdi tebdîl (b.145)

Libâsı âğ idi gâyet de beñzi

Kızarmışdı yanaklar diñle remizi (b.146)

Siyâh idi anuñ kılları gâyet

Seferden yoğ idi anda'alâmet (b.147)

Resûl'üñ dizine kodı dizini

Resûl'e şordı diñle pes sözünü (b.148)

Haber vir baña imândan didi hem

Nedür imân cevâb vir sen â'lem (b.149)

Resûlullâh aña virdi cevâbı

İşit kim nice eyledi hıṭâbı (b. 150)

Eserde, İman ve Cibril hadisinin devamında öğüt verilirken “73 Fırka” hadisine de değinilmiştir. “73 Fırka” hadisi ise şöyledir: “Ümmetim, 73 fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan 72'si, Cehenneme gidecek, yalnız bir fırka kurtulacaktır. Cehennemden

kurtulacak olan tek fırka, benim ve ashabımın yolunda gidenlerdir”(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022). Cemâlî, beyitlerinde ise şu şekilde anlatmıştır:

Yetmiş üç bölük oladır ümmetim

Yani terk itmiş olalar sünnetim (b. 202)

Ḳamusı bunlar cehennem ehlidür

İllâ bir bölüğü cennet ehlidür (b. 203)

Cemâlî, namaz ile ilgili öğütlerini verirken “Namazda Ta’dîl-i Erkân” hadisinden bahsetmiştir. Bu hadis de şu şekildedir: “Hz. Muhammed namazı usulüne göre kılmayan bir kişiyi uyarmış ve yeniden kılmasını istemiştir. Bu hususu Ebû Hureyre (r.a.) şöyle anlatır: Rasûlullah (s.a.s.) mescide girmişti. Derken taşradan bir şahıs geldi, namaz kıldı. Sonra gelip Rasûlullah (s.a.s.) ile selamlaştı. Rasûlullah (s.a.s.) ona dedi ki: “Dön ve yeniden namaz kıl; çünkü sen namaz kılmış olmadın!”O da dönüp evvelce kıldığı gibi namaz kıldı” (Paksoy, Temmuz- Aralık 2010: 62). Şair, bu hadisi kaynak alıp eserinde şu şekilde bahsetmektedir.

İşit buña münāsib bir ḥadişi

Namāz kıldı meger ḥalkuñ birisi (b. 383)

Rükû’dan ḳalkmayub doğrılmadıçün

Resûl aña ne didi diñle ol gün (b.384)

Yüri dönder namāzuñ didi tekrār

Namāzı ḳılmamışsın yüri ḳıl var (b. 385)

Nasihathnâme, içerisinde oruç ile ilgili bilgi ve öğütlere de kaynak olan hadislerden biri “Gıybet ederek orucu bozan iki kadın” hadisidir. Hadisten kısaca bahsetmek gerekirse: Hz. Muhammed’in azatlısı Ubeyd tarafından anlatılan bir olaydır. Ubeyd, iki kadının oruç tuttuğunu ve bedenlerinin zayıf düştüğünü Hz. Muhammed’e bildirerek ondan kadınların oruçlarını bozması içi müsaade ister. Hz. Muhammed kadınları yanına çağırarak kadınların ikisininde ellerine bir kap verip kadınların içlerindeki dökmelelerini

ister. Kadınlardan birisi kan, cerahat ve et diğeri ise kan ve taze et kusmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “bu iki kadının Allah’ın helâl kıldığı kendilerini tutarak, onlara karşı oruçlu oldular, haram kıldığı şeyleri yaparak da iftar edip oruçlarını bozdular. Biri diğeri yanına oturup insanların etlerini yemeye başladı (yani gıybet ettiler).” buyurdu. Bunun üzerine eserde de bu hadis şu şekilde beyitlerde verilmiştir:

Resûlullâh zamânın da meger kim

İki hâtunlar olmuş şöyle şâ'im (b. 519)

İkindi vaktine gelince bunlar

Gidüb kuvvet za'if oldu bedenler (b. 520)

Resûl'a hâllerin bildirdiler çün

Ki şavma niyyet itdük nâfile için (b. 521)

Velî kuvvet gidüb tāk oldu taķat

Buyur kim yâ Resûl nedür irâdat (b. 522)

Resûl bildi bularda nicedür hâl

İki kâse bular itdi irsâl (b. 523)

Çanağları olara iltiñüzdür

Ki kusa yidüklerini tâ ki bir bir (b. 524)

Resûl'uhn çün bular bildi sözüni

İkisi dahı açdı ağzını (b. 525)

Birer pâre ağzınan çıkdı çün kân

Ki niceti gibi uyuşmış bil iy cân (b. 526)

Mesâvi itmişdi ol gün anlar

Anuñçün ağıd ağzından bu kanlar (b. 527)

Gör imdi gel bura zer nicedür iş
Şakın kendüñe virme sende teşvîş (b. 528)

Eserde oruç ile ilgili anlatılan hadisin bir diğeri ise “Oruç Kalkandır” hadisidir. Şair, bu hadisi eserinde beyitlerle şu şekilde anlatmıştır:

İşit ma’nisini işbu hadişüñ
Oruc kalkanıdur her demde dinüñ (b. 609)

Ki şeytan düşmānı şerrinden iy yār
Oruc tutār iseñ ol seni şaqlar (b. 610)

Kaçan bir kişi düşmāna muķābil
Olursa aña lāzım neydüğün bil (b. 611)

Gideñidür aña esbāb-ı silāhı
Anuñçün didiler aña siyāhı (b. 612)

Ger olmazsa siper zaḥm eyleye tır
Olursa defa’ ide şerrini bir bir (b. 613)

Eger fırsat buña gelürse nāgāh
Başub düşmānı üstine ola şāh (b. 614)

Oruç ile ilgili bir başka hadis ise Hz. Muhammed’in ümmetine buyurduğu: “Her ay üç gün oruç tutmak, bütün sene oruç tutmak gibidir.”(Erdoğan, 2020:418). Hadisidir ve Cemâlî, eserinde bunu Hz. Peygamber’in ağzından şu şekilde anlatmıştır:

Birisi bu durur olurdı sâ’im
Her ayda üç günün elbette dā’im (b. 705)

Dir idi bu oruc haqqına Aḥmed
Dutānuñ ḳadri olur ki Muḥammed (b. 706)

Ayun on üç güninde didi her kim
Bu üç günü olursa şöyle şā'im (b. 707).

Tamām ol ay oruc dutmışca olar
Otuz günün şevābın daḥı bulur (b.708)

Şair, eserde kıyametle ilgili öğüt verirken Hz. Aişe ve Hz. Muhammed'in aralarında kıyamet gününde insanların yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak Allah'ın huzuruna çıkacağını konuştukları hadis-i şerifi geçmektedir (Nevevi, 1948:98)
Eserdeki beyitlerde şu şekilde yer vermiştir:

Didi kim yā Resūl buna 'acebdür
Ki 'üryān olmaḳ er 'avrat edebdür (b.1025)

Niçün kim yā Resūl bu günde bunlar
Ḳamu çıplak olub 'üryān olalar (b.1026)

Resūl 'Aişe'ye virdi cevābı
İşit kim niçe eyledi ḥıṭābı (b.1027)

Didi yā 'Âişe ol gün şu gündür
Ki kimse kimisi bilmez bu kimdür (b.1028)

Eger şorar olurlarsa kişiye
Gerekse irkek olsun ger dişiye (b.1029)

Ebed bilmeyiser kendüyi ašlā
Ki er midür yā 'avrat mı dilārā (b.1030)

Kıyâmet vaşfını bir dürlü iy yâr
 İşt bir dahı idem anı ızhâr (b. 1031)

Cemâlî, *Nasihatnâme*’nde hadis ve âyet dışında kaynak olarak rivâyetlere de yer verilmiştir. *Nasihatnâme*’de, Ramazan orucunun neden otuz gün olduğundan bahsedilirken Hz. Muhammed’in ağzından Hz Adem ile Hz. Hava’nın buğday yediklerini ve o buğdayın arınmasının otuz gün sürdüğü için Ramazan orucunun otuz gün tutulduğu rivâyeti anlatılmıştır.

Didiler yâ Resûlullâh niçün
 Ki farz oldı oruc dutmak otuz gün (b.540)

Cevâbından Resûlulâh ne didi
 İşt kim hikmeti niçe buyurdı (b.541)

Didi kim ol zamân cennetde Adem
 Ki Havvâ ile olmuş idi hemdem (b.542)

Yidiler buğdayı bunlar meger çün
 İçinde kaldı bunların otuz gün (b.543)

Otuz günde arındı çünki Adem
 Bunlarda pāk olur duttukları dem (b. 544)

Nasihatnâme de geçen diyaloglar üzerine anlatılan iki rivâyet daha vardır. Bunlardan birinci Hz. İsa ile Şeytan arasında oruç ile ilgili olan diyalogdur. İkincisi ise yine oruçla alakalı olan Hz. Peygamber ile Bilal Habeşi arasında geçen diyalogdur. Müellif, eserinde nasihatleri pekiştirmek için âyet, hadis, rivâyet gibi kaynakların yanı sıra dinî hikâyelerde anlatmıştır. Onlardan birisi de tövbe ile ilgili nasihatlerde bulunurken anlattığı “Tövbe Eden Nasuh Hikâyesi”dir. *Nasihatnâme*’de geçen bir başka hikâye ise Kelime-i Tevhit ile ilgili verilen öğütleri desteklemek amaçlı anlatılan “Hz. Musa ile Firavun arasında geçen Hikâye”dir.

Cemâlî Karamânî eser içerisinde hocası olarak düşünülen Ebu'l-leys Semerkandî'nin *Tenbihü'l Gâfilin* kitabını kaynak olarak almış ve *Nasihât-nâme*'de nafîle orucu ile nafîle namazı hakkında verdiği bilgileri “*Ebu'l-leys'in Tenbihü'lü'nde*” yazıyor diyerek bilgilerini *Tenbihü'l Gâfilin* ile desteklemiştir.

Şair, eserini yazarken sadece nasihatlerle dolu düz bir metin yazıp okuyucuyu bunaltmamak adına yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere rivâyetleri, âyetler ile hadisleri eserinde telmih ve iktibas söz sanatlarını kullanarak *Nasihât-nâmesi*'ni daha canlı ve güçlü bir mesnevi hâline getirmiştir.

3.6.2. Günahkâr'ın Eserinin İçinde Yararlandığı Kaynaklar

Cemâlî Nasihatnâmesi'nde görülen İslam dininin etkisi Günahkâr'ın eserinde de görülmüştür. *Kur'an-ı Kerim*'den âyet ve hadis gibi İslam kaynaklı sözler, lafzî ve iktibas yapılırken onlara telmihte manzum nasihatnâmeleri farklı bir boyuta taşımıştır. âyet ve hadisler, yazılan nasihati desteklemek ve delil göstermek açısından nasihatnâme şairlerine somut bir kaynak olmuştur. Günahkâr da Cemâlî Karamânî gibi iktibas ve telmih sanatlarından yararlanarak yer verdiği âyet, hadis ve kıssa vb. kaynakları şiirlerindeki nasihatlere delil olarak göstermiştir. Aynı zamanda nasihatlerini güçlü kılmak, müritlerinin sadece düz bir şiir yazmış ya da öğüt vermiş gibi gözükmemek ve eserdeki öğretici havayı kırmak için âyet ile hadislerden yararlanmıştır.

Şair, *Nasihat-ı Günahkâr*'da *Kur'an-ı Kerim*'e isim vererek veya ondan telmih yaparak *Kur'an-ı Kerim*'den Allah'ın gönderdiği kitap olarak bahsetmiştir.

Bu hubb-ı dünyenüñ şerri iriserdür saña bir gün
Zirâ kim Hâk kitabında okundı âyet-i yuhmâ (G. 168/b. 7)

Günahkâr, Kadirî şeyhi olduğu için tarikatı savunan bir şairdir; fakat onun için tarikat vazgeçilmez bir şey değildir ve doğru yolu gösteren bir kişinin varlığının olması da önemli değildir. Şair için doğru yolu gösteren tek şey *Kur'an-ı Kerim*'dir.

Taîrî'dan ni'met dilerseñ ni'met-i imân yiter
Mürşid-i hâdi gerekse âyet-i Kur'ân yiter (G. 158/b.1)

Günahkâr'ın eserinde yararlandığı âyetlerden söz etmek gerekirse: Şair, Cemâlî gibi *Nasihat-ı Günahkâr*'da *Kur'an-ı Kerim*'den âyetlere ya telmih sanatı yoluyla ya da iktibas sanatı yoluyla yer vermiştir.

Günahkâr, yazdığı kasidelerden biri olan na't bölümünde bir beyitte *Kur'an-ı Kerim*'in ilk Sûresi olan “Fatiha Sûresi 6. Âyetini” iktibas söz sanatıyla vererek İman ve İslamiyet'in yolundan ayrılarak kötülüğe düştüğünü ve “bizi dosdoğru yola ilet” anlamına gelen altıncı âyetten yola çıkarak Allah'tan yardım istemiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:1).

Düşdi yolım dalâlete yâ hadiye's-sübül

Κίλ *şer'i müstaķim ki şıratuñā ihdinā* (K. 167/b. 25)

Eserin na't bölümünde geçen başka bir beyitte “Tâhâ Sûresi 12. Âyetinden” telmih sanatı yapılarak Hz. Musa'nın Tûr dağında ayakkabılarını çıkarması emredilirken, Hz. Muhammed'in arşın girişinde ayakkabılarına “Merhaba” diye selam verildiği söylenen miraç olayını anlatmak için karşılaştırma yapılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:311).

Fehlâ' dinildi Musa'ya Tûr üzre sen şehâ

‘Arş ışiginde na'lüne dinildi merhabâ (K. 167/b. 9)

Na't bölümünde olan başka bir beyitte “Necm Sûresi 1.-9. Âyetlerinden” iktibas sanatı yapılarak Allah'ın kâinat âlemine haber verdiğini ve Hz. Peygamber'i kendine iki yayın kabzasından daha yakın tuttuğunu anlatmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020: 525).

Virdi haber bu ‘âleme Hallāk-ı kâ'inât

Vasf eylemekde ķurbuñı Kāvseyni ev-ednâ (K. 167/b. 8)

Na't kasidesinde olan bir beyitte “En'am Sûresi 75-76. Âyetler'de” geçen “Kevkeb” kelimesi yıldız anlamında kullanılmıştır ve şair de onu hatırlatarak gece olunca

nurların sırrının ortaya çıktığında dolunayın tamamen süha yıldızına döndüğünü anlatmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:136).

İzhâr kılduñ ol gice envâr-ı sırruñı

Bedr-i temâma dönmişdi kevkeb-i sühâ(K. 167/b. 7)

Na't bölümünün başka bir beyitinde “Araf /107, Tâhâ/20, Şuara/32. Âyetlerinde” telmih sanatı yapılarak Hz. Musa’nın asasının ejderhaya döndüğü kıssasına değinilmiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:163,312,367).

Senüñ tufeylüñ olduğıçün Musâ Kelim

Oldı ‘aşâ elinde ki sü’bân ü ejdehâ (K. 167/b. 18)

Yukarıdaki beyitin devamı olan beyitte “ Âl-i İmrân/49, Mâide/110 Âyetlerinde” şair, yukarıdaki beyitte olduğu gibi bu beyitinde de telmih sanatını kullanarak Hz. İsa’nın hastaları iyileştirip, ölüleri dirilttiğini söylemiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:55, 125).

İsâ beşâret eyleyü geldi çü fazluñı

Virdi hayât meyyite çün eyledi du’â (K. 167/b. 19)

Bir sonraki beyitte “ Sâffât Sûresi 101.-103. Âyetlerinden” telmih ile yararlanarak Hz. İsmail’in kurban edilirken Allah tarafından Cebrail ile kurban gönderildiği olay anlatılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020: 448,449).

Cedd-i şerifüñ olmağ içün senüñ İsmâ’il

Ğurbânı kebş gönderüben Hâk savdı hamâ (K. 167/b. 20)

Eser içerisindeki gazellerin birinde “Araf Sûresi 172.-173. Âyetlerinden” iktibas yapılarak Bezm-i Elest’de Allah’ın kullarına ben sizin Rabbiniz değil miyim ? diye sormasına karşılık evet sen bizim “Kâlû Bela’dan beri rabbimizsin” diye söylerler (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:172).

Çün didük Bezm-i Elest‘de Rabbimüz sensin bizüm
Eyledük Kâlû Belâ ikrârını bi-ihtimâl (G. 183/ b. 6)

Başka bir gazelin beyitinde yine “Kâlû Bela” kavramı geçmektedir ve orada “Allah’ın ben sizin rabbiniz değil miyim ?” sorusuna “evet” dediğini ama işlevlerine uymayarak yalancı olduğunu söylemiştir.

Kâlû Belâ’da gerçe kim dilüm beli dimiş ola
İllâ bu yüzüm kıyasın nidem ki yalan olmuşam (G. 155/ b. 23)

Nasihat-ı Günahkâr’da yazılan gazellerin birinin bir beyitinde “İsra Sûresi 70. Âyetine” iktibas yapılarak Allah’ın insanlara *Kur’an-ı Kerim*’de şan, şöhret ve nimet gibi birçok ikramda bulunduğu anlatılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:288).

Dimişdür Hakk bu insânı melâikden mükerrermdür
Ki Âdem hakkına geldi kitâb içinde Kerremnâ (G. 186/ b. 18)

Bir gazelin beyitinde “Enbiya Sûresi 107. Âyete” Hz. Muhammed’in isimlerinden biri olan “Rahmeten li’l ‘âlemin” kelimesiyle telmih sanatı yapılarak Hz. Peygamber’e şan olarak Allah tarafından alemlere rahmet olarak okunduğunu, yaşlı ile genç bütün insanlara yardım edeceğini ve bundan gam çekilmemesi anlatılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:330).

Rahmeten li’l ‘âlemin okındı çün ki şânına
Dilese alur kamu pir ü cüvânı gam yime (G. 192/b.11)

Eserde bir gazelin beyitinde “ A’râf Sûresi 179. Âyete” “Belhüm edal” “hayvanlardan da aşağı” anlamına gelen kelimeyi lafzî iktibas sanatı yapılarak insanların kötüleştiği ve Belhüm edal olmasına az kaldığı için dört ayaklı hayvanlardan utanması gerektiğini öğütlemiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:173).

Ƙalupdur menzilũñ Belhũm edal

Utan hey ey behāyimden kem insān (G. 186/b. 5)

Başka gazelin bir beyitinde “Burcu/12, Zuhuf/7, Kaf/36 Âyetlerinde” geçen “Şiddetli azap sahibi” anlamına gelen “Batş-ı şedid” kelimesi beyitin mısrasında lafzî iktibas sanatı ile verilerek şair, müritlerine “Batş-ı Şedid” âyetini anmadığını, Allah’ın bin bir suçu, kusuru örten ve affeden karşılığına gelen 99 isminden biri olan “Gafur” kelimesini vererek bir günah işlendiğinde Allah’a sığınılmasını nasihat etmiştir (Karaman, Çağrıcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:590,488,519).

Añamazsın meger batş-ı şedidi

Hemin tekrār idisersin Ğafur’ı (G.199/b. 10)

Eser içerisinde bulunan şiirlerin bir beyitinde “İsra Sûresi 3. Âyete” “Çok şükreden kul” anlamına gelen “Abden şekur” kelimesiyle yine iktibas sanatı yapılarak müritlerinin “abden şekur” âyetini okumayıp sadece nimet ve bolluk içinde olmaya şükrettiğini söylemiştir (Karaman, Çağrıcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:281).

Tene’ümler ki kılduñ kanı şükrũñ

Oķımaduñ meger abden şekurı (G. 199/b. 11)

Nasihat-ı Günahkâr’da yer alan bir gazelin beyitinde “Ankebut Sûresi 10. Âyetten” telmih sanatı yapılarak insanların Allah’a inandıklarını söylediklenir ama Allah uğrunda bir sıkıntıyla karşılaşınca insanlardan gördükleri eziyetin Allah’tan gelen ceza olduğunu düşünürler, bu yüzden insanların kalplerini gizli şirkten arındırmaları gerektiği öğütlenir (Karaman, Çağrıcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:396).

Arıtğıl ƙalbũñi şirk-i hafiden

‘Alimdür h’ød bilürsin zāt şudurı (G. 199/b. 12)

Başka bir gazelin bir beyitinde ise “Zümer Sûresi 53. Âyetinden” iktibas sanatı ile Allah’ın rahmetinden ümit kesilmeyeceğini ve bütün mahlukatın günahlarını afettiği anlatılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:463).

Ki çün lâ taknatüsından hitâb irişdi ervâha
‘Aceb mi ‘af olur ise kamu maḥlukuñ evzârı (K. 200/b. 20)

Bir beyitte “İnşirah Sûresi 5.-8. Âyetlerinden” telmih sanatı yapılarak sabretmenin önemini ve sabretmeye güvenmek anlatılmıştır(Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:596).

Zemâne cevrine şabr it ceza’ feza’ kılma
Çü bildüñ anı kim irer yasirü ba’de ‘asir (G. 176/b. 6)

Eser içerisinde gazel nazım şekliyle yazılmış bir şiirin beyitinde en büyük âyet anlamına gelen “Âyet-i Kübrâ”dan da bahsedilmiştir.

İrişdi Hâk Resul’ünden cevab-ı ‘âleme tahkik
Velî nidem eser kılmaz saña bu âyet-i kübrâ (G. 168/b.3)

Aynı gazelin başka bir beyitinde “Al-i İmrân Sûresi 38.-41. Âyetlerinde” telmih sanatı yapılarak Hz. Yahya’dan bahsedilmiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:596).

Bu ḥubb-ı dünyenüñ şerri iriserdür saña tahkik
Zerre ki Hâk kitâbında okındı âyet-i Yahyâ (G. 168/b. 7)

Eser içerisinde yer alan bir beyitte “Sad Sûresi 53. Âyetten” iktibas yapılarak Allah’ın imanına sığınılırsa hesap gününde insanların affedileceği öğütlenmiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:455).

Şığın fazlına ol Raḥim’üñ bugün
Ki ‘avf ide cürmüñi yevmü’l-ḥisâb (G. 136/b.16)

Nasihat-ı Günahkâr'da bulunan bir gazelin beyitinde “Hûd Sûresi 25.-48. Âyetlerinde” telmih yapılarak Hz. Nuh kavminin yaşadığı tufan kıssasına değinilmiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:223,226).

Hışm ile tûfânı salduñ kavm-i Nûh'ı kıldı ğark
Kendiyü kurtarmağ için virdüñ ağaçtan rikâb (K. 169/ b. 10)

Yukarıdaki beyitin devamındaki beyitte “Yûnus Sûresi 90.-92. Âyetlerinde” yer alan Firavun'un Kızıldeniz'de boğulma kıssası telmih sanatı ile anlatılmıştır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:218).

Musa'ya ta'lim kılduñ urdı çün baħrâ 'aşâ
Kıldı Fir'avnı temâmet leşker ile ğark-ı âb (K. 169/b. 11)

Eserde yer alan başka bir gazelin beyitinde “Tevbe Sûresi 35. Âyetinde” iktibas sanatıyla cehennem ateşinde yanmamak için asla dünyanın pisliğine gönül verilmemesi öğütlenmiştir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2020:191).

Key şaķın virme gönül bu dünyenüñ mürdârına
Yevme yuħmānuñ dilerseñ yanmayasuñ nārın (G. 160/ b.1)

Günahkâr, eserinde *Kur'an-ı Kerim* içerisinde geçen Arapça kelimeleri gazellerinde redif olarak yer vermiştir. “Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed, Allah'ın Resulü ve elçisidir.” Anlamına gelen “Lâ ilâhe illa'llâh” Kelime-i Tevhid'i eser içerisindeki gazel nazım şeklinde redif olarak verilip Kelime-i Tevhid'in ne olduğu anlatılmıştır. Çalışmamızın muhteva kısmında Kelime-i Tevhid detaylı bir şekilde bahsedilmiştir.

Zihî sözün ḥaseni *Lâ ilâhe illa'llâh*
Ki dir faķir ü ğani *Lâ ilâhe illa'llâh* (K. 188/ b. 1)

Hak'ın kelâm-ı kadimi vü ümmetü senedi
Sever şerif ü deni *Lā ilāhe illa'llāh* (K. 188/ b. 2)

Esâsı din ü şerifün 'aṭâsı Raḥmân'ın
Vü Cennet'ün semeni *Lā ilāhe illa'llāh* (K. 188/ b. 3)

“Hüküm Allah’ındır.” anlamına gelen “El hükmü lillāh” kelimesi Kelime-i Tevhid’in devamındaki gazelde redif olarak kullanılmıştır. Şair, “El hükmü lillāh” redifli gazelinde insanın canının Allah’a ait olduğu ve onu insanlara emanet verildiğini, Allah’ın istediği an Azrail aracılığı ile alabileceğini, ecel karşısında şah ve yoksulun aynı olduğunu; nice şahların tahtı ile tacını bırakıp kefen giyip gittiğini, nice servi boylu kimselerin boylarının eğilip büküldüğünü anlatmıştır. Devamındaki beyitlerde ölen kişinin arkasından yaslar olduğunu, anne, baba ve kardeşin ağladığını söylemiştir. Gazelin sonundaki beyitlerinde ise Allah’a inayet kılınması ve imanlı olunması öğütlennmiştir.

Emānetdür bu cān *el hükmü lillāh*
Viren alur hemān *el hükmü lillāh* (K. 191/b.1)

Ne dilerse kılmur fermān anuñdur
Buña yoḡdur gümān *el hükmü lillāh* (K. 191/b. 2)

Hüdā,’nuñ emri birle ‘Azrāil de
Arada tercümān *el hükmü lillāh* (K. 191/b.3)

Viren oldur alan ol çünki cānı
Nedür bunca fiḡān *el hükmü lillāh* (K. 191/b.4)

Ecel elinde şah kıl bay ü yoḡsul
Berāberdür hemān *el hükmü lillāh* (K. 191/b.6)

Nice şāhlar kıoyup bu tāk ü tahtı

Giyüp gitdi kefen *el hükmü lillāh* (K. 191/b.7)

Nice servi şıfat boylar bükilüp

Olupdur çün kemān *el hükmü lillāh* (K. 191/b.8)

Nice düğünleri yas eylemişdür

Ki görüpsin ‘ayan *el hükmü lillāh* (K. 191/b.9)

Nice ata ana bilin büküpdür

Döküp gözleri kıan *el hükmü lillāh* (K. 191/b.10)

“Allah’tan merhamet dilerim.” anlamına gelen “Estagfuru’llāh” kelimesi *Nasihat-ı Günahkār*’da yer alan gazellerden birinin redifi olarak verilmiştir. Şair, “Estagfuru’llāh” redifli gazeli kendisi için yazmıştır. Beyitinde bin günah işlediğini ve bunun için ah edip inlediğini söyleyerek Allah’a tövbe eder devamında ise önceden günahlarını anmadığını diyerek Allah’tan tövbelerinin kabul etmesi için dua eder. Akabindeki beyitlerde şairin isyanına yer ve göğün eşit olmadığını, ecelin onu yakasını tuttuğunu ve o da bundan dolayı ister istemez estağfurullah dediğini; nice hata ve isyanlarının ecelle çürüyeceğini, karanlık içindeki gözlerini karınca ile yılanın yiyeceğini, ne oğul ve kızın, ne de sevdiğinin onun hâlini bilmediğini anlatarak gazelin en sonunda özür dilemesinin Günahkār’a yani kendisine bir fayda sağlar mı ? diye sorgulamıştır.

Günāh itdüm hezār *estağfiru’llāh*

Kıluram āh ü zār *estağfiru’llāh* (K. 189/b. 1)

Benüm ‘işyānuma yirler ü gökler

Olımaz hem-‘ayār *estağfiru’llāh* (K. 189/b. 2)

İlāhi tevbemüzi sen kıabül it

Koma dilde gubār *estağfiru’llāh* (K. 189/b. 3)

Añamaz idüm evvel seyyi'âtı
 Tururaķ kıldı kâr *estağfiru'llāh* (K. 189/b.4)

Ecel eli irüp tutdı yaķamı
 Direm çâr ü neçâr *estağfiru'llāh* (K. 189/b.8)

Nicemā cürm ü 'işyānum öküşdür
 Birine şad hezâr *estağfiru'llāh* (K. 189/b.10)

Ķarañu sinn içinde gözlerümi
 Yiyiser mür ü mâr *estağfiru'llāh* (K. 189/b.11)

Kimesne bilmeye anda ħālümü
 Ne oğıl kız ne yâr *estağfiru'llāh* (K. 189/b.12)

Günahkâr, eserinin içerisinde bazı duaları iktibas sanatı ile kaynak olarak vermiştir. “Ey gizlice yaptığı lütufların/ ikramların sahibi, korktuklarımızdan bizi emin kıl!” anlamına gelen “ Ya Hafıyyel eltaf, neccina mimma nehaf” duasının neccina mimma kısmına şair, beyitinde yer vermiştir (Beki & Fidan, 2002).

Şad hezâr *estağfiru'llāh neccinā mine'n nār*
 Şimdi bu elfāzı kıldum dilde tekrâr işde men (G. 185/b.12)

Cemâlî Karamânî gibi Günahkâr'da eserinde verdiği bilgi ve öğütleri pekiştirmek amaçlı *Nasihât-ı Günahkâr*'ında telmih, iktibas ve tercüme yoluyla hadis ilmine yer vermiştir. Günahkâr, eserinde nefesine yenik düşüp şiir ve gazel yazdığını hadis, tilavet ve haberler gibi İslam'ın Müslümanlara sunduğu inançları anmadığı için kendine kendine sitem etmiştir.

Bunca āḥbār ü āḥadis tilāvet añmaduñ
 Nefsüne ḥ oş geldi çün şî'r ü ğazelden geçmeduñ (G. 156/b.6)

Eser içinde şair, hadis gibi şer'i ilimler konusunda bilgili olmasının yanında fen ilimleriyle ilgili de bilgisinin olduğunu ifade etmiştir.

Ehâdis dahı tefsir ü fûrû'ü fıkıh usûl ü fen

Müyesser eylemiş Allâh kamu bi'l-fazlı ve'l-bâbı (G. 201/b.9)

Günahkâr, eserinde yer alan gazallerinden birinin bir beyitinde “hadis ve *Kur'an-ı Kerim*'in sana böyle mi yol gösterdi” şeklinde müritlerine ve kendine sitem eder.

Saňa böylemi gösterdi тариқи

Meşâyih yâ hadis ü hükm-i Qur'ân (G. 186/b28)

Nasihat-ı Günahkâr içinde Hz. Peygamber'in dünya için söylediği hadisler şu şekildedir: Eserde yer alan gazellerinden birinin bir beyitinde Hz. Muhammed Allah'ın dünyada müminlere verdiği nimetlerin yanında dünya hayatının onun zindanı olduğunu ve Allah'ın kafirlere Kıyamet gününde hazırladığı azabın yanında dünyanın kafirler için cennet olduğunu ifade etmek amaçlı “Dünya müminin zindanı kâfirin cennetidir.” demiştir. Günahkâr'da bu hadisten yola çıkarak dünya ve hırsın insansın gözüne cennet gibi geldiğini anlatmıştır.

Dimişdür Muştafâ mü'min kuluñ zindānudur dünyā

Benüm gözlerüme bu hırş anı Cennet-misāl eyle (G. 139/b.10)

Başka bir gazelin beyitinde de Hz. Muhammed'in dünya ile ilgili söylediği hadislerden birine yer verilmiştir. Bahsedilen hadis “Dünyayı sevmek bütün hataların başıdır.” şeklindedir ve Hz. Muhammed hadisinde bir insan eğer dünyanın nimetlerine, mevkisine, güzelliklerine nefsine yenik düşerek tüm sevgisini verirse fani dünyadaki bütün kötülükleri yapabileceğini anlatmıştır. Şair, beyitinde Hz. Muhammed'in bu hadisi buyurduğunu ve insanlara dünyanın hükmünü terk etmelerini öğütlemiştir.

Dünye sevmek her hatānuñ başı buyurdu Resul

Terk it anı ger tutarsañ hükmünü aḥbārınuñ (G. 182/b. 21)

Başka bir beyite ise Hz. Peygamber'in "Dünya ahretin tarlasıdır." sözü ele alınarak müritlerine dünyada yaşadığı vakitte hayırlı işler yapmaları nasihat edilmiştir.

Dünye için âhiret ekinliği dimiş Resûl
Mevsimidür tohum-ı hayrî saç zirâ'at vâktidür (G. 178/b.3)

Günahkâr, bir beyitinde insanların babası, künyesi anlamına gelen "Ebü'l-beşer" kelimesini ile birlikte "Adem ruh ve ceset arasında iken ben peygamber idim." hadisini vererek Hz. Adem'den bahsetmiştir.

Adem ki künyeti anuñ oldı Ebü'l-beşer
Hâk idi tapuñ olmış şâh-ı enbiyâ(K. 167/ b. 15)

Şair, bir beyite "Din ulusu" diyerek Hz. Peygamber'i kastedip "Dünyayı bir köprüye benzetmiş" ve Hz. Muhammed'in "Dünya bir köprü gibidir." hadisini iktibas sanatıyla yer vermiştir. Bu hadis ile dünyayı ahirete gitmek için bir geçiş yeri olduğunu, dünyada ahiret için çalışılması gerektiğini vurgulamıştır. Devamındaki mısrada ise akıllı olan köprü üstüne durak yapar mı? diye söyleyerek insanın dünya da daima kalacağını düşünüp yanıldığını, dünya işlerine kapılmaması gerektiğini anlatır.

Din ulusu dünyâyı bir köprüye beñzetmiş
Âkil kişi yapar mı köprü üstünde turağ (G. 182/b.4)

Ataların deneyimlerin ve gözlemlerinden çıkardıkları kısa ve özlü sözler olan atasözleri insanların yaşayarak tecrübelerinden oluşan nasihatler olarak görülür. Deyimler ise bir durumu, olayı daha dikkat çekici bir hâlde ifade etmek için en az iki kelimedenden oluşan genellikle gerçek anlamdan uzak kendine ait belli kalıplardan oluşan cümlelerdir. Bu sebeple atasözleri ve deyimler nasihatnâme türünde eser veren şairlerin eserlerinde sıklıkla kullanılarak eseri kuvvetlendirici birer araç olmuşlardır. Günahkâr'da diğer nasihatnâme şairleri gibi *Nasihat-ı Günahkâr*'ında atasözleri ve deyimleri kaynak olarak yer vererek eser içindeki nasihatleri desteklemiştir.

Neşâyîh kim bu ehlullâh cihâna ٲobٲolu kıldı
İşitmezsün anı her giz kılup cân kılagın işğa (G. 168/b. 17)

Derviş olmak dilerseñ dök bu dünya çirkini
Şakalından geçenün nesine gerek ٲarak (G. 182/b.12)

Cemâlî Karamânî'nin hayatı hakkında yapılan araştırmalar ve *Nasihatnâmesi*'nde de kaynak olarak ele aldığı hadislerden yola çıkarak onun hadis ilmini bilen ehl-i hadis bir şair olduğu kanısına varılmaktadır. *Nasihatnâmesi*'ne bakıldığında içerisindeki öğüt ve konuları güçlendirmek amaçlı anlatılan konuya özgü olan hadisleri kaynak olarak alıp genellikle iktibas ve telmih söz sanatlarıyla Hz. Muhammed'in ağzından hikâye şeklinde anlatmıştır. Bu da okuyucusunu tamamen bilgi ve nasihat vererek bunaltmaktan kurtarıp ilgi ve dikkat çekici hâle getirmiştir. Cemâlî, *Nasihatnâmesi*'nde aynı zamanda Muhaddis, fakih, zahid olan Ebu'l-leys Semerkandi'nin içerisinde ahlakî, tasavvufi ve dinî bilgileri verdiği *Tenbihü'l Gâfilîn* kitabını kaynak alıp verdiği bilginin doğruluğunu *Tenbihü'l*'de var olduğunu söyleyerek teyit etmiştir. Eserde hadisler dışında *Kur'an-ı Kerim*'de geçen namaz sırasında ve sonrasında okunan dualar ve âyetler de kaynak olarak alınıp ibadetler hakkında verilen bilgilerin doğruluğu desteklenmiştir.

Günahkâr, hem Kadirî tekkesinde şeyh olması hem de Cemâlî gibi mutasavvıf bir şair olmasından dolayı eserindeki şiirlerinde âyet ve hadisleri kaynak olarak almıştır. Aynı zamanda müellif, hadisleri Cemâlî gibi hikâyeleştirerek anlatmayıp direk hadisin ismini vermiştir. Bununla beraber Günahkâr, eserinde müritleri üzerinden halka seslendiği için atasözlerini kaynak alarak okuyucuna halktan biri olduğunu göstermiştir. Cemâlî, eserinde genellikle hadislerden yararlanırken Günahkâr ise âyetlerden daha çok yararlanmıştır. Her iki şairde eserlerinde dinî olaylara yer vererek eserlerinin didaktik havasını yumuşatmışlardır.

4. BÖLÜM

CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ'NİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

4.1. TRANSKRİPSİYONLU METİN HAZIRLANIRKEN İZLENEN YOL

- Tez çalışmasının ilk aşamada *Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi*'nin nüshalarının tespiti ve temini ile başlanılmıştır. Katalog taraması sırasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Millet Kütüphanesi, Milli Kütüphane gibi birçok kütüphanenin onile sayfalarında *Nasihatnâme*'nin nüsha taraması yapılmıştır ve yapılan katalog taramaları sonucunda eserin tek nüshası olduğu tespit edilip transkripsiyonlu metin oluşturulurken bulunan nüsha esas alınmıştır.
- Eserdeki varak numaraları transkripsiyonlu metinde sayfanın sol üst kısmında köşeli prantez ile verilmiştir
- *Nasihatnâme* içerisindeki her beyit bize tez çalışmasının incelenmesinde kolaylık sağlaması için *Nasihatnâme*'nin tek nüshasındaki sırası göz önüne alınarak beyitlerin sol tarafında numaralandırma işlemi yapılmıştır.
- Transkripsiyonlu metinde sayfa sonlarına sığmayan beyitler kendi içlerinde bütünlüğün bozulmaması için devamındaki sayfaya yazılmıştır.
- Eserin nüshasında Arapça kaleme alınan başlıklar transkripsiyonlu metinde kalın punto olan bold ile belirtilmiştir.
- Genel olarak mesnevî nazım şekliyle yazılan *Cemâlî'nin Nasihatnâmesi*'nin ilk varakları Arapça gazelle kaleme alınmıştır ve eserde yer alan bu gazellerde, yazma nüshaya bağlı kalınarak ayrı bir başlık altına alınmamıştır.
- Yazma eserde Türkçe kelimeler hem harf hem de harflerle gösterilmiştir. Bu sebeple kelimelerin okunuşunda harakeye sadık kalınmıştır.
- 16. Yüzyıla ait olan metin 15. ve 16. yüzyıllarda Osmanlı Türkçesinin geçiş özelliklerini yansıtmaktadır. Bu doğrultuda, kelimelerde yuvarlaklaşma ve düzleşme eğilimi göstermektedir. Transkripsiyonlu metin oluşturulurken dönemin dil ve imlâ özelliklerini göstermesi bakımından Türkçe kelimelerde eserin

nüshasına bağlı kalınmıştır. Arapça ve Farsça kelimeler ise asıl imlâsı ile yazılmıştır.

- Eser içerisindeki “ile ve ise” edatlarının yazımında iki yol takip etmektedir. Bahsedilen edatlar nüshada eklendiği kelimedenden ayrı yazıldığı için transkripsiyonlu metinde de ayrı yazılmıştır. Yine eser içerisinde yer alan “içün” edatı yazma eserde bitişik yazılmıştır. Bu sebeple transkripsiyonlu metinde de bitişik yazılmıştır.
- Yazma eserde “Hakk” gibi şeddeli kelimelerin imlâsında vezine bağlı kalınmıştır ve eğer veznin her iki şekilde de yazılması doğru bulunduğu beyitlerde o kelimelerin ünlü harfle başlayan bir ek geldiğinde o kelimelerin son harfi tekrar ederek yazılmıştır.
- *Nasihatnâme*’de yer alan özel isimler büyük harfle yazılmış ve kendinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır.
- Eserde yer alan eser ismi transkripsiyonlu metine yazılırken italik olarak yazılmıştır.
- Metin içerisinde 1332. beyitin mürekkebi dağılıp üstü silikleştiği için o beyitte okunmayan kelimele nokta ile gösterilmiştir.

4.2. TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

آ	: a, ā	ع	: ‘
أ-إ	: a, e	غ	: ğ
ء	: ’	ف	: f
ب	: b	ق	: k
پ	: p	ك	: k, g, (ñ)
ت	: t	ل	: l
ث	: s	م	: m
ج	: c	ن	: n
چ	: ç	و	: v, u, ü, o, ö
ح	: h	ه	: h, a, e
خ	: ħ	لا	: la, lā
د	: d	ی	: y, ı, i, ī
ذ	: z, d		
ر	: r		
ز	: z		
ژ	: j		
س	: s		
ش	: ş		
ص	: ş		
ض	: ž, d		
ط	: t		
ظ	: z		

4.3. TRANKRİPSİYONLU METİN

[1b]

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

1. İlahî hâlik-i â'lâ İlahî hâlik-i Mevlâ
İlahî hâlik-i ulâ İlahî hâlik-i uhrâ
2. İlahî hâlik-i me'vâ İlahî hâlik-i hürî
İlahî hâlik-i eşyâ İlahî kâşif-i leylî
3. İlahî hâlik-i eyyâm İlahî âlim-i 'allâm
İlahî mü'ciz-i efhâm İlahî vâzi'ul-azvâ
4. İlahî gâfiri'z-zenb İlahî kâbili't-tevbi
İlahî kâşifi'l-ğalbi bî- zikr-i ismike'l-uzmâ
5. İlahî rāzıku'l-maḥlūk İlahî kāsımu'l-merzūk
İlahî luṭṭıke mesbūk İlahî vāhibü'n-na'mā
6. İlahî muḥyitü'l-emvāt İlahî münbitü'l-enbāt
İlahî hâlikî'l-cennāt İlahî şāhibü'l-em
7. İlahî sātırü'l-esrār İlahî 'alîmü'l-ebrār
İlahî gâfirü'l-aḥyār İlahî kâhirü'l-a'dā

Fâ'ilātün/ Fâ'ilātün / Fâ'ilün

8. İy şemsi's-şefâ'atî iy bedrû'd-dücâ
İy necmi's-sa'âdeti iy nurû'l-verâ

9. İy faḥrî'r-risâleti iy a'le'l-ulâ
İy zeyni's-siyâdeti yâ seyyidi'l-bekâ
10. İy tâlibî'l-hidâyeti fî's-şubhi ve'l-mesâ
İy râğıbu'l-'inâyeti fî yevmi'l-cezâ
11. İy kerîmî'z -zâtı iy luṭf-ı Hudâ
İy şerîfî's-sıfâtı bi's-şemsi's -şubḥâ
12. İy şun'î'l- ḥazreti maḥbûbî'l-liḳâ
İy 'avni'l-izzeti yâ sırr-ı esrâ
13. İy şadâkatde olan mühr-i rızâ
İy ḥaḳîkatde bulan nûr-ı bekâ
14. İy inâbetde en evvel pişvâ
İy ḥilâfetde ḳadîmü'l-mühtedâ
15. İy izâkatde olan zevḳ ü şafâ
İy Ebû Bekr-i enîs-i Muştafâ
16. İy viren şânına İslâm'uhn cilâ
İy kılan ḳadrini îmānuñ ḳıvâ
17. İy Resûl'uhn didügi yâ Râbbenâ
Dîn-i İslâmı 'Ömerle ḳıl 'ulâ
18. Çünki dîne geldi ol şâḥib-i rızâ
Ḥamdulillâh dir Resûl-i murtażâ

19. İy Cām‘iu’l- Kūr‘ān iy şāhibü’l-ḥayā
İy kāmīlū’l-īmān iy tālībī’l-bekā
20. İy Resūl’ūñ didigi her enbiyā
Bir refīkī içün kılalar irticā
21. Yoldaşım yarın benüm ‘Osmān ola
Cennete benüm ile böyle gire
22. İy mürüvvet kānī iy şāhib-i vefā
İy sa’ādetlū ‘Aliyyū murtażā
23. İy kılan din yolına cān-ı fedā
İy nice kāfirlere kılan ğazā
24. Dir idi ḥaqqında ol şāh-ı senā
Kardeşimsin ya ‘Alī yevme’l-liķā
25. Ol Hüseyinle Ḥasan ki müctebā
Kim diyibdür şānlarında Muştafā

[2a]

26. ‘Arşdadur adı bularuñ ki yüce
H‘oş şerefdedür bular ırte gice
27. Bilmek isterseñ bularuñ kadirini
Ḥaķ katında niçedür evşāfını
28. İşid imdi bir ḥikāyet ki şaḥīḥ
Naql olunmışdur kitābdaki faşīḥ

29. Ol Hüseyinle Hasan bir gün meger
Kāğıda ikisi yazı yazdılar
30. Şübhe oldu çün bularuñ haţţına
Geldiler Fāţıma'nuñ Hāzretine
31. Didiler iy ana göre yazımız
Kānķısı yigrekdür añla sözimüz
32. Fāţıma çün bunlara kıldı nazar
Hem ri'āyet ikisin kılmak diler
33. Ger dir ise birisi yigdür bunuñ
Hāţırı kalur muķarrer birinüñ
34. Hāvf idüp Allāh'dan ol dem ol ulı
Dimedi bunlara yigdurur biri
35. Oğlı iken böyle kōrķar ol nigār
Añla Hāķ kōrķusını sen de iy yār
36. Bu saña'ibret yiter bilgil yakın
Bir göñül ele getür yıķma şaķın
37. Pes didi kim iy oğullar biliñüz
Atañuza gelicegiz şoruñuz
38. Ol cevāb vire size ben bilmezem
Bilmedüğüm nesneden söylemezem

39. Çün ‘Alī geldi eve ol māh-rū
Karşu vardı bunlar aña ilerü
40. Didiler iy baba göre yazımız
Kañkısı yigdür ki yazduķ ikimüz
41. Anamuz faşl itmedi itdi nihān
Saña geldük iy ata kılğıl ‘ayān
42. Fıkr idince ol ‘Aliyyü murtażā
Görmedi lāyık birin hatrın qoya
43. Didi ol dem de oğullar varıñuz
Ol dedeñüz Hāzretine iriñüz
44. Varuben şabusına kılıñ hıřāb
Ol buyura size bir řāfı cevāb
45. Çün bular geldi Resūl’üñ yanına
Qodılar yazuyı anuñ öñine
46. Şordılar bunlar Resūl’den hıř su’āl
Ol dağı bunlara dımedi me’āl
47. Dir oğullar ikiñüz de şabr idüñ
Kim yaqındur gelmesi Cebrā’il’üñ
48. Şorın gelsün size andan cevāb
Ben dimezden diye ol neyse hıřāb

49. Çün Resûl geldi Cibrîl ol zamân
Dir Resûl Cebrâ'il'e itgil beyân
50. Kim bu hatıuñ kanķısı yigrek durur
Hem bu işde kanķısı zîrek durur
51. Cebrâ'il dir ya Resûl-i muhterem
Bunlaruñ şânlarına ben ne diyem
52. Lîk dirseñ hażrete 'arz ideyin
Tâ cevâb vire ne dirseñ ideyin
53. Sözüni çün kim kabûl itdi Resûl
Cebrâ'il ol dem semâya dutdı yol
54. Çün irişdi Cebrâ'il'dir yâ İlâh
Cümleñ hâlin bilürsin pâdişâh
55. Ol Hüseynle Hasan yâ zü'l-celâl
Yazı yazmışlar iy Qâdir-i ber-kemâl
56. Analarına su'al ider bular
Tâ kimüñ yazduğı yigdür bileler
57. Anaları bunlara virmez cevâb
Dir varuñ babañuza kıluñ hitâb
58. Ol dağı peygambere reddeylemiş
Bunlaruñ faşlinda teşvîş eylemiş

59. Ol Ḥabibūn Ḥazreti yā Rabbenā
Ḥātır içün bunlarıñ kılmaz қаzā
60. Varıcaқ ben қulıñа қıldı beyān
Uş getürdüm ḥazrete ola ‘ayān
61. Emr-i Rabbānī banadur yā ‘Aṭūf
Ḥükm-i subḥānī nicedür yā Ra’ūf
62. Qıl beyān ta ki gide reyb-i şekül
Çün senündür қabz u başt Rabbü’l-mülk
63. Böyle didi ḥazrete çün Cebrā’il
Diñle imdi ne cevāb eyler Celīl
64. Anı kim sevdi Ḥabībüm bī-gümān
Sevdigümdür ol kişi bilgil ‘ayān
65. Her kimi isterse ben de isterem
Her neyi dilerse ola muḥterem
66. Çünki ol itdi ri‘āyet anlara
Ben daḥı itdüm ‘ināyet anlara
67. Anlaruñ çün dimezem ben de kelām
Var ḥabībüme ilet benden selām
- Mefā’ilün/Mefā’ilün/Fe’ülün*
68. Velī cennetden al bir elmayı sen
Biline anunla ḥaṭṭ u ḥasen

69. Bırağũn yazınuñ üstine anı
Budur tedbîr-i emr-i cāvidāmı
70. Nenũn üstine düşerse göreler
Anı yigdür diyü hükm eyleyeler
71. Pes andan Cebrā'il itdi nüzulî
Resûl Hâzretine itdi vuşulî

[3b]

72. Edā itdi neyse hizmeti Hâk
Didi Allāh'uñ emri anı muḥaḳḳaḳ
73. İşitdi çün Resûl işbu rumûzı
Hâḳḳuñ luṭfına arturdı omuzı
74. Bıraḳdı elmayı elinden ol şāh
İki pâre olur ol demde nāgāh
75. Düşer her pâresi her yazıya bil
Zihî luṭf zihî iḥsān ta'dîl
76. Keremler eyledi luṭfindan ol şāh
Sevindirdi ikisin daḫı Allāh
77. Resûl nesli olanuñ ḳadr-i a'lā
Çü sevdi bunları ol Rabbü mevlā
78. Resûl'e ehl olanlar 'avret-i ar
Ḳamusı Allāh'uñ luṭfına maḫḫar

79. Bunı böyle bilüb kıl i'tikādı
Bulasın haq yolına inkıyādı
80. Gel imdi sev Resül'i cümlesiyle
Koyasın tā bularuñ zümresiyle
81. İlāhī ol Resül'üñ hürmetiçün
Dağı katuñda olan 'izzetiçün
82. Nāşib it bize tevfiķuñ İlāhī
Çü sensin cümleñüñ püşt-i penāhı
83. Müyesser kıl bize a'māl-i şālih
Ki tā olmayavuz hürmile tālīh
84. Ecel peyki gelincek cānımuza
Olur şeytān 'adū imānımuza
85. Meded yā Rabbi ol vaķitde 'ināyet
Yitişdür fażluñı kılğıl hidāyet
86. Giderken dünyadan 'uķbāya tecrīd
Getür dilümize Qur'ān-ı Tevhīd
87. Yaturken kabır içinde şöyle nihān
Geleler şormağa dinle imān
88. Umaruz senden ol demde cevābı
Melekler dehşetin getür 'ikābı

89. Kıyāmet kopıcak havf-ı ‘azīmdür
Ki meydān-ı hesābuñ key elimdür
90. Yiridür luṭfıñuñ yā Rabbi ol vakıt
Rızāñ ile bize eyle mürüvvet
91. Çü bunda ol Resūl’e itdüñ ikrār
Yine anda bizi anuñla koyar
92. Girelim tā anuñla cennetüñe
İrelim tā anuñla ḥazretüñe
93. Leke’t-taḥmīdi ve’t- temcīd iy Ḥak
Leke’t-tevhīd ve’t-tenziyü mutlak
94. Tenezzühdür şıfatuñ muḳtażāsı
Teḳaddes bilürüz zātuñı ancaḳ
95. Zihī ḳudret ki ḳudretler senüñdür
Zihī şāni’ ki şan’atlar senüñdür
96. ‘Aḳıllar kılmaya ḳaṭ’ ā tefekkür
Anun biñde birin diller tezekkür
97. Taḥayyürde ḳamu efhām evhām
Bu ḥāl ile geçer cümle serencām
98. İlāhī evvelā çün itdüñ iḥsān
Yine āḥir naşīb it bize imān

99. Ne deñlü var ise dünyāda Ādem
Hidāyet kıl kamuya sensin Ekrem
100. Koma şeytān elinden virgil ihlāş
Ki hāş kullaruñ ile eyligil hāş
101. Hūşuşān Hāzret-i Sultān-ı ā'lem
Ser pir saltanat da key muazzam
102. Basit-i arz içinde meşāri ecrā
İden 'adli ile dünyāyı ihyā
103. Kılan asūde hālın ādeminüñ
Dem-ā-dem kuvveti İslām-ı dinin
104. Vücutı şems-i birle işbu ā'lem
Münnever ola yā Rabbi dem-ā-dem
105. İlāhī zāt-ı pākuñ hürmetiçün
Dağı ism-i şifātuñ hürmetiçün
106. Çü tekrīm itdüñ ol ādem hürmetiçün
Dağı 'İsā da olan Ādem hürmetiçün
107. Yoluñda cān viren Cercis haqqıçün
Kalan cennetde ol İdris haqqıçün
108. Halilüñ haqqıçün cān itdi işār
Ana od oldı luṭfin ile gülizār

109. Kelimüñ haqqı kim Musā bin ‘İmrān
‘Azāsı mu’ciz ile oldı şü’bān
110. Belāya şabr iden Eyyüb haqqıçün
Hazanda ağlayan Ya’küb haqqıçün
111. Şadası haqqıçün Davud’uñ a’lā
Fedāsı haqqıçün yoluñda Yahyā
112. Du’āsı haqqıçün Nuḥ Nebi’nüñ
Şenāsı haqqıçün Yunus Nebi’nüñ
113. Ḥabībüñ haqqıçün şāh-ı Resül’dür
Fürü’ enbiyāya ol uşıldür
114. Daḥı halk olmadın işbu nice eflāk
Anun şânında geldi çünki levlāk
115. Cemālī ḥazretüñ nur ile cānı
Münevver olıben seyr itdi seni

[4a]

116. Çıkartduñ na’lini Musā Nebi’nüñ
Şeref ‘arşa virür na’il Ḥabībüñ
117. Ana tūr oldı çünki rāy-ı maḥfūz
Buna olmadı ḥā’il levḥ-i maḥfūz
118. İlāhī bunca iḥsān ḥürmetiçün
Ana inen ki Qur‘ān ḥürmetiçün

119. Mü'eyyed ola pes Sultān Süleymān
Senüñ 'avnuñ ile yā Rabbi her ān
120. Qıl anı her zamān amnü amānda
Ola a'dāya gālib her zamānda
121. Rızāña mazhar it pes dahı yā Rab
Ḥabībūñ Ḥazretine qıl muqarreb
122. Yarın diqārıñı göster gözine
Cemālūñ nurunı ir gör özine
123. Muradım budur yā Rab du'āda
Ola günde güne 'ömr-i ziyāde
124. Ḥazā vü sehv iledür nazm ebyāt
Recā'ī 'afvum vardur līk işbāt
125. Çü Qur'ān-ı eḥādis oldı me'ḥaz
Bunı ehl-i sa'ādet red kılmaz
126. Qabūl 'özr iden ehl-i sa'ādet
Dilerim yā İlāhī eyle rahmet
127. Şıgıñub saña bağladım belümi
Ki 'avnuñla ziyāde qıl belümi
128. Ḥadiş-i pākını yā Rab Resūl'ūñ
Diyem kudret virürseñ pāk-ı dinüñ

129. Güçüm yetdükce kılam şöyle taqrır
Adım türki dilünce anı taqrır

130. Naşihatler ola her işidene
Sa'adet aña lāyık iş idene

131. Bu fikri idüb itdüm istiā'a
Ola bir zerre tā ḥaḳdan işāret

132. Cenāb-ı ḥaḳdan irdi çünki tevfiḳ
Didüm işbu kitābı bellü taḥḳīḳ

133. Naşihat-nāme virildi buña ād
Naşihat oldu dine çünki bünyād

El Bābū'l Evvel Fī' İmān

134. Gel imdi diñle diyem saña iy cān
Dükeli işlerüñ başıdur imān

135. Qabül olmaz 'amel imānsuz olsa
Bedenden nesne gelmez cānsuz olsa

136. Bilürsin kim ḥasetde nicedür cān
Bil imdi eyledür a'mālde imān

137. Vücūduñ cāniledür i'tibārı
Daḥı dünyāda 'izz ü iftiḥārı

138. Qacan bir o kimse olsa aqrabāsı
Kefen oldu bunuñ dirler libāsı

139. Ne deñlü sevgüli olursa olan
 amusı redd iderler anı bilsen
140. Bırağıb abrine ‘uzlet iderler
 ü gitdi cān ayruk anı niderler
141. Mişāli şuňa beñzer bilgil iy cān
 Amel merdūd olur olmazsa imān
142. Nedür imān diriseñ diyeyim amma
 O gece diñle kim albũñde kala
143. Meşābihden işit iş bu kelāmı
 Hādisidür Resũl’ũñ vir selāmı

[5b]

144. Şahābeyle oturmuşdı ol şāh
 Ana Cebrā’il gönderdi Allāh
145. Ki adam şekline girmişdi Cibrĩl
 Hālāyık bilmes hũn itdi tebdĩl
146. Libāsı āgidi niḫāyetde beñzi
 ızarmışdı yanaklar diñle remizi
147. Siyāh idi anuñ kılları ġāyet
 Seferden yoğidi anda ‘alāmet
148. Resũl’ũñ dizine odı dizini
 Resũl’e şordı diñle pes sözũni

149. H̱aber vir baña imāndan didi hem
Nedür imān cevāb virsen ā'lem
150. Resūlullāh aña virdi cevābı
İşit kim nice eyledi ẖitābı
151. İnanmağdur didi Allāh birliğine
Meleklerüñ dağı gerçeklğine
152. Ne deñlü kim kitāb indirdi Allāh
Çamusına inanmağ durur iy şāh
153. Bu cümle enbiyāya dağı iy cān
İnanmağdur bular bilgil imān
154. Kıyāmet günine dağı inanmağ
Çopar birgün muğarrer söyle muğlak
155. Dağı hayr ile şerri oldı tağdīr
Hudā'dandur deyü eyledi tağrīr
156. Çabūl idüb cevābı itdi taşdīğ
Belī gerçek diyü eyledi tağkīğ
157. Resūl'e bir dağı şordı su'ālī
Nedür İslām didi diñle me'ālī
158. Resūl Allah didiki bilgil iy şāh
Dimekdür Lā ilāhe illallāh

159. Şehadetdür Muḥammed kim Resûl'dür
Fürû'ũñ cümlesine ol uşıldür
160. Daḥı beş vaḳit namāzı itdi i'lām
Zekāt ile oruc erkān-ı İslām
161. Daḥı hac eylemek kādir olana
Budur şartları İslām'ın bilene
162. Resûlullāh sözini itdi tetmīm
Şoran kişi inandı itdi teslīm
163. Yine şordı andur iḥsān didi hem
Beyān it bilelüm anı dem-ā-dem
164. Resûlullāh cevābın itdi ḥāzır
Didi kim ḥaḳ ḳamu ḳullara nāzır
165. Nedür bilmek diriseñ çünki iḥsān
Ḥaḳḳı ḥāzır gör a'māl içre iy cān
166. Eger sen anı görmezseñ seni ol
Görür kim yokdur aña şey' meçhûl
167. Cevābı çün ḳabûl eyledi sâ'il
Su'āle bir daḥı pes oldu mā'il
168. Ḳıyāmetden ḥaber vir baña didi
Ne vaḳit ḳopar beyān it bize şimdi

169. Resûl didiki şorduğuñ kişi hem
Degüldür ol şoran kişidür â'lem
170. İşâret varusuz da bil Müslümân
Ki ğaybı söylemek yokdurur iy cân
171. Gelecekden haber virmek olaydı
Ne vakit kopar kıyâmet pes diyeydi
172. Çü gizledi Resûl dimedi ğaybı
Edeb terk itmedi red itdi ğaybı
173. Hâdişi buyurdi bil ki söyleyene
Varub ğayb söyleyeni diñleyene
174. Meşârık da yazar diñle hadisi
Ki ğayb söyleyene şorsa birisi
175. Anuñ kırk gün namâzını bil iy şâh
Qabûl itmeyüben redd ide Allâh
176. Cevâb vermeyicek diñlegil iy yâr
Nişânı nedür anuñ didi tekrâr
177. Resûl didi kıyâmetden 'alâmet
Efendisin doğurmağ durur 'avrat
178. Ki ya'ni cāriyeden ola evlād
Efendisin doğurmağ budur iy zād

179. Nişānınuñ biri budur ki iy cān
Tamām faḥr eylediler toñıyla ‘üryān
180. Bināya faḥr idüb göñül vireler
Nişānı bu durur böyle bileler
181. Resūl’üñ sözini işitdi sā’il
Hemān gitmege oldı mā’il
182. Tıolundı ol kişi bir ān nazardan
Su’āl itdi Resūlullāh ‘Ömer’den
183. Bunı kimdür bilür misin didi şāh
‘Ömer bilmem didi ben bilür Allāh
184. Resūlullah didi kim anı biliñ
‘Arız ta’līm ü dindür Cebrā’il’üñ
185. Gelibdür size imān ögrede hem
Olasız cümleñüz imānda a‘lem
- [6a]
186. İşidüñ neydügin icmal-i imān
Gel imdi dinle tafşīlini iy cān
187. İnanduñ çünki Allāh birligine
Ya niçün uymayasın buyruğına
188. Buyurduğını dutmazsañ o şāhuñ
Ya nice kılısın kānı güvāhuñ

189. ‘Amelden ötüri geldüñ cihāna
Aç imdi gözüñi bakma yabāna
190. Yarın dergāhına nice varasın
Ya nice hāzrete karşı durasın
191. Terāzuya ne tartarsın bil imdi
Anuñ esbābını hāzırla şimdi
192. ‘Amelden ki ola bir kişi ġāfil
İnandum didigünde ola cāhil
193. İnanmak şartıdur emrini dutmak
İnanmışdur dutan emrin muhakkak
194. Üç oldı şart imānuñ biri bak
Biri birliğine Hakk’uñ inanmak
195. İkincisi Muḥammed Muṣṭafā’ya
İnanmağdur o Şāh-ı Murtażāya
196. Aña daḥı inanmak nice olur
Liyākat aña kişi nice bulur
197. Dileyim anı daḥı tā ki bilesin
Aña göre varub a’māl kılasın
198. Kıyāmetde şefā’atiyle anuñ
Dirsene şād ola cismiyle cānıñ

199. Dut imdi sünnetini koma zinhār
Bugün sünnet koyanuñ hālī düşvār

200. Sözüñde şüretüñde her işüñde
Aña uyu devletüñ varsa başıñda

201. Meşābihden işit işbu hadiṣī
Buyurur ol Resūl-i din ūlūsı

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

202. Yetmiş üç bölük oladır ümmetim
Ya'ni terk itmiş olalar sünnetim

203. Xamusı bunlar cehennem ehlidür
İlle bir bölüğü cennet ehlidür

204. Bunı didükde Resūl-i muhterem
Şordılar ol dem de aşhāb-ı kerem

205. Didiler kim şol bölük kim cennete
Girseler anlaruñ hālī nite

206. Didi kim anlar şular der dünyada
Dutdıları sünnetü mi iy dede

207. Ben ne yola gitdüm ise dahı hem
Urdılar aşhābıyla bunlar qadem

208. Anuñiçün girseler cennete
Anuñiçün iriseler 'izzete

209. Bir adış dağı buyurur ol Res l
Bil me  abi den durur kıl ıl kab l
210. Giriserler  mmetim hep cennete
 riserler cümlesi hep   zrete
211.  lle girmez  ol kişi benden bize
Uyuben  ey ana izini boza
212. Didiler a   b iy    ib-i vef 
Kim ola senden bize y  Mu  af 
213.  ol kişi kim sünnetim z yi' kılur
Bell  bilgil benden ol bozmı  olur
214. Dutmayanlar sünnetim bugün iy c n
 rmez anlara  ef 'atını g m n
215. Böyle didi   n Res l-i n -müdür
  id imdi sözüni sen de iy y r
216. Gel bugün durma d ri  sünnetine
T  yarın iri esin himmetine
217. Ol Res l'  n sünnetini y   l h
Kıl müyesser c mlem ze p di  h
218. Olavuz t  ol   bib  n ümmeti
  mmet m diye Res l'  n   zreti

219. Dilerüz senden ilāhe'l-‘ālemin
Kılmayasın bizi yarın dāllīn

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün

220. İki şartını imānuñ işitdūñ
İşit üçüncisin tā arta ciddūñ
221. Ölüler dirilür ferden ferdā
Gelürler haq õñine cümle şeydā
222. Şorar bunlara haq bir bir su'āli
Ne kılduñ dünyāda kāni me'āli
223. Ne kılduñ bana lāyık bir 'ameldir
Ac imdi gözini fikr eyle bir bir
224. İnanmağdur bulara bir bir iy cān
Tamām olur bunuñla şart-ı imān
225. Eger dirseñ göñül göz dil ü kulāk
Haqqā lāyık ne işler el ü ayāk
226. Yā ne işler bular kim ol günāhdun
Günāh olanları hep neyse bildür
- [7b]**
227. Bularuñ her birinde bilmiş ol sen
Muqarrer var durur ef'āl-i ahsen
228. Dağı bunlar da varınca me'āşī
Anuñla kişi olur haqqā ā'şī

229. Diyem Allāh’a lāyık nicedür iş
Göñülde zerrece kalmaya teşvîş
230. Şu kim ‘işyān ola Hāk Hāzretinde
Diyem anı dahı terk eyle sende
231. İşit evvel şol iş kim ola maṭlūb
Anuñla kişi Hākḫ’a ola maḥbūb
232. Ne kim görseñ sen anda ‘ibret eyle
Hāk’uñ kudretlerini fikret eyle
233. Anuñ kudretleridür cümle eşyā
Aña göre nażar kııl iy dilārā
234. Dahı ta’zīm içün Qur’ān’a baḫ hem
Gider göñlünde kalmaz guşsa vü ğam
235. Resūlullāh buyurur çünki iy cān
Kişi kim öñine getürse Qur’ān
236. Nażar kılduḫda aña Hāk tebārek
Virür luṭfindan ol dem iki melek
237. Birisi sağ yanına gelür anuñ
Biri şolına Qur’ān’a baḫanuñ
238. Yazar sağındağı ol dem şevābı
Bozar şolındağı cümle ‘azābı

239. Ne deñlü kim kişi Qur'an'a başar
O deñlü iki melek böyle ider
240. Dağı atasıyla anasına
Yâ 'ilm ehline yâhûd mevlâsına
241. Nazar kılsa bulara ta'zîmiçün
Ri'âyet eyleyü ben tekrîmiçün
242. Ne deñlü kişi bunlara başar
O deñlü üstine rahmetler açar
243. Gözüñ gördün sevâbın ac kulağıñ
İşit andan dağı nedir yerağıñ
244. Kulağdan kazanur kişi sevâbı
Diyem anuñ dağı nedir cevâbı
245. Eger Qur'an-ı Tevhid diñleriseñ
Naşihatler işidüb añlariseñ
246. Hakkından gelmiş olursın kulağıñ
Yarın cennetden oliser durağıñ
247. Dilek depret Hakk'ıñ zikrine başla
Ne işlerseñ anuñ zikryile işle
248. Al abdest elüñ ile dur namâza
Ne durursın düriş dün gün niyâza
249. Gel imdi hizmet eyle Hakk'a sende
İresin iki 'âlemde murâda

250. Şaķın bu sözde şübhe eyleme hem
Ki ur'ān böyledür vallāhu 'ālem
251. Ne deñlü ĥizmet itdūñise bunda
On ol deñlü bulursın yarın anda
252. Severseñ gel sev Allāh'ı gönülden
Yaraşur anı sevmek cān u dilden
253. Hāķikat oldurur maħbūb a'lā
Çün oldur cümleye Rabbü Te'ālā
254. Eger dileriseñ anı sevesin
Anuñ sevgüsi dadını duyasın
255. Bıraķ ħalbūñden evvel māsivāyı
Ki terk eyle ħamu ĥırş u hevāyı
256. 'İbādet itgen iki elūñile
Dutub himmetler it cān u dilūñile
257. Giderek bulasarsın 'ışķın anuñ
Varıraķ bilesersin şevķın anuñ
258. Eger dirseñ iderem ben 'ibādet
Baña zerrece yok 'aşķdan işāret
259. Var ise żabt idemezsın sen anı
Nice gelsün saña 'aşķuñ nişānı

260. Yalan söylersin ola dilüñ ile
Mesāviler kılursın kılüñ ile
261. Gözüñ nā-maḥrem olan yire bakar
Göñül ḥudāñduğı yirlere aḳar
262. Ḥarāmlar işidür her dem ḳulağüñ
Ḥarāmlarla ṭolu eliñ ü ayagüñ
263. Bu ḥāl ile ne ḳilub neyleyesin
Dutalım kim ‘ibādet eyleyesin
264. ‘İbādet nurunı bunlar gidarur
Gider nurı çü ḳalbüñ şöyle ḳalur
265. Şaḳın aldanmağıl işbu fenāya
Bir iş işle kim iltesin beḳāya
266. ‘Aceb ḥāldür ‘aceb sırdur ‘aceb iş
Bu fāni dünyā virdi bize teşvīş

[8a]

267. Ölü mi añmayup düşdüñ hevāya
Geçürüp ‘ömri uş virdüñ hebāya
268. Ḳaçan ölüm gele ḥāl nolasırdur
Ḳamu sevdāyı dünyā ḳalasırdur
269. ‘Amelden ğayrınun nefi’ yoğiken
‘Acebdür itmez zāni şağiken

270. Bize bizden meded yok yâ İlāhî
Şıgınduk saña maḥlûkuñ penāhı
271. Refîk kıl bize tevfiķıñı iy ḥaḳ
Hidāyet ḳullara sendendür ancak
272. ‘İbādet yollarını ile asan
‘İbādetde olavuz tā ki her ān
273. Götür nefsile şeyṭanı gönülden
Çü sensin cümleñüñ derdin öñülden
274. Bize tatdur ‘ibādet lezzetini
Ḍaḥı tatdur muḥabbet şerbetini
275. Fenāyı oluben fāni cihānda
Esir ‘ışḳ olavuz her zamānda
276. Olavuz ‘aşḳ ile sermest-i ḥayrān
Virinüz şevḳ ile yoluñda biñ cān
277. Naşîbiyle bize işbu maḳāmı
Ḍaḥı göster bize yarın cemālî

El Bābū’ş-Şāni Fî Farīzati’ş-Şalavat

278. Ḥiṭāb ider bilüñ Allāh Te’ālā
Buyurur ḳullara ol Rabb-i Mevlā

279. Kılûñ dir günde beş vaķit namāzını
İdüñ dir hālîķa her dem niyāzı
280. Namāz farz olduğına işbu āyet
Tamām işbātına ider delālet
281. Bil imdi farz idüğün añla anuñ
Ki terk itme gerekse saña cānuñ
282. Şaķın bir vaķit namāzı ķoma zinhār
Başımla nefsüñe eriseñ iy yār
283. Namāzı kılmayanuñ ķadri alcaķ
Çün şeytana esir olur muķaķķaķ
284. Gel imdi uyma şeytana Müslümān
Namāzı kılaña oldur aşl-ı imān
285. Sa’ādetdür bilürseñ ķadrin iy yār
Namāzdur eyleyen derdüñe tımār
286. Nedür derdim dirseñ ki ‘acebdür
Anı bilmediğüña ne sebebdür
287. Ne deñlü dünyāda yaşarsa kişi
Bilürsin ‘āķıbet ölmekdür işi
288. Ölüm derdine kimden ola dermān
Havāle olıcaķ ol demde şeytān

289. Kimüñ güci yiter seni ecelden
Halâş ide bunuñ gibi halelden
290. Gözüñe ‘Azrâ’il göründügi dem
Çeliser neçesin cānuña ol dem
291. Ne deñlü var ise cismüñde cānuñ
Giriser pencesine ‘Azra’il’üñ
292. Çeküb cismüñde anı koyariser
Kamu a’zâ ki yerinden iriser
293. Kamu mâlîñ menālüñ şöyle kıala
Şu vaqtin ki ecel yanuña gele
294. Bu dertden özüñe derd olur mı iy cān
Çü hiç nesneden olmaz aña dermān
295. Ne oğluñ araya gire ne kızuñ
Ne malîñ fāyidesi vardur ne sözüñ
296. Ne atañ araya girür ne hemrāh
Ne atañ ider andan seni iflāh
297. Ne kıardaş kıurtarur seni elimden
Ne yoldaş bulasın işit dilimden
298. Geliserdür bu hāl elbette de başa
Ne begler kıurtılır bundan ne paşa

299. Bu dertdür didi kim saña Müslümân
Gel imdi eyle bu derdüñe dermân
300. Namâzı kıl şaşırma vaqtin iy şâh
Kılur derdüñe dermân anı Allâh
301. İşit Allâh nedir Kur’ân içinde
Be-ğâyet şakla anı cân içinde
302. Şu kim biş vaqit namâzı kıla da’im
‘Amel kılmış ola dünyâda kâ’im
303. Ölür olduğı vaqtin iner aña
Güneş yüzlü melekler hullelerle
304. Gelüben sağlu şollu oturalar
Anı hâk rahmetine batıralar
305. Diyeler korkma iy Allâh’a lâyıķ
Olur ruhuñ bugün Allâh’a lâhıķ
306. İresin Hâzretine bilgil anuñ
Melül olma bugün şâd eyle cānuñ
307. Bu fāni dünyādan rıhlet idersin
Varub cennet sarayına gidersin
308. Oluruz biz saña kabründe yoldaş
Şakın korkma gözüñden akmasun yaş

309. Senüñ dünyāda kılduğuñ namāzları
Dağı her dem de itdüğüñ niyāzları
310. Biziz uş saña geldik bilgil iy şāh
Ki luṭfindan saña gönderdi Allāh
311. Bu vech ile teselli eyleyeler
Namāz kılanı mesrūr eyleyeler
312. Namāz kılanuñ olur ḳadr-i a'lā
Anı kılmayan olur gāyet ednā
313. Dilerseñ kim olasın ḥaḳḳa lāyık
Gel imdi kıl namāzı bellü bāyık
314. Namāzuñ şartlarını saña iy yār
Ḳılam diñleriseñ şevḳ ile izhār
315. Ḳılasın tā ki şartıyla namāzı
Yirince idesin ḥaḳḳa niyāzı
316. Namāzuñ şartı olmasa bil iy cān
Ḳabūl olmaz didiler ehl-i tibyān
317. Nedür şartı diriseñ diñle anı
On iki oldu dir ehl-i ma'ānī
318. Namāzuñ taşrasında altı şartı
İçinde rükninüñ altısı ḳaldı

319. Tışında şart olanuñ biri iy yār
Tahāret eylemekdür şöyle tekrār
320. Libāsı hem teni hem secde biri
Necāsetden bular ki ola eri
321. Ger olursa nicesendir hemden a'iz
Qabūl olmaz namazuñ řöyle qalur
322. İki dürlü didiler bil necāset
İtme cümlesi itdi rivāyet
323. Ğalīza durdı diler bir dürlüsin
Hafife dur didiler dağı birisin
324. Nedür dirseñ necāsāt-ü Ğalīza
İşit kim naql ider şaduru'ş-şeri'a
325. Budur naql olan andan bir bir iy cān
Şarābdur bu Allāh bir dağı hem qān
326. Tavuk bevlī çetüñle oldu ağılaz
Keseken bevlī de bunlardan ağıfaz
327. Ğalīz olan necāset pes bulardur
Bulardan Ğayrı dimiş dağı vardur
328. Bulardan biri olsa vezn-i miřkāl
İşit görincedür iş bunda āqvāl

329. Namāz cā'iz degül olursa ağız
Bulardır hemden artsa şöyle kalır
330. Yāhud bunlar eger yayılmış olsa
Libāsında kişinüñ şöyle kalsa
331. Elüñ āyāsı miqdār olsa yiri
Arıtmağ lāzım olur pes o yiri
332. Ğalīzuñ hükmini çünki işitdün
Ĥafifi dağı diñle arta ĥaddün
333. Atuñ tayruñ atı yeninlerün pes
Ĥafifedür bunlaruñ bevlī iy kes
334. Libāsuñ dört bölükde artu'ı hem
Bulaşsa diñle kim olasın a'lem
335. Gerekdür kim uyasın ol libāsı
Olasın tā ki sende tañrı ĥāşı
336. İkinci şartı abdestdür namāzuñ
Üçünci 'avratın örtmekdür anuñ
337. Göbekden dize varınca bil iy cān
Budur 'avrat kişide eyle pinhān
338. Dağı dördi durur kıbleye dönmeğ
Bişinci şartıdur vaqtinde kılmak

339. Anuñ altısı oldu niyyet itmek
Göñülden şıdķ ile muhkem begitmek
340. İşit nicedurur niyyet niyāza
Dimekdür niyyet itdüm bu namāza
341. Daķı Allāh içün dimekdür iy cān
Kılaram bu namāzı şöyle pinhān
342. Namāzuñ kanķısıdur daķı anı
Beyān itmek durur iy yār cānı
343. Başına kılānuñ niyyeti budur
İmāma uyanuñ uydum dimekdür
344. Bulardur taşra şartları namāzuñ
İşit içinde ki rüknini anuñ
345. Namāza dördüñüñ vaķtin eñ evvel
Dimek Allāhu ekber kaldurub el
346. Erenler eyledür elin kulaķa
Dişiler göğsine iletmez ıraķa
347. İkinci rükni bu durur niyāzı
Ayağ üzre durub kılmaķ namāzı
348. Eger ĥasta yāķud pir olsa kişi
Oturub kılmağ olur anuñ işi

349. Buyurmaz ulına gc bilgil Allāh
olaylıla ider emrini ol řāh
350. Gr imdi lufını nicedr anuñ
İşit anuñ ile řād ola cānuñ
351. Nevāfilden ne deñl kılıriseñ
Olur cā'iz egeri oturursañ
352. Urı durmak hemān farzda dur iy cān
O dağı sağı olub genclere fermān
353. nci rkni ur'ān oımağdur
Haādan gāyet anı şağlamağdur
354. Gerekder kim kişi ur'ān-ı gāyet
Namāzda ouya gkcek be-gāyet

[10a]

355. şra bilenlere bilmezse iy yār
Oumak yañlıř olmaya zinhār
356. Eger yañlıř ouya bir Mslmān
Namāz cā'iz degldr bilgil iy cān
357. Anuñ in kim neyine grenmez idi
şorub 'ālimlere dnmez idi
358. aan bir haştalık gelse kişiye
'İlācın şorar anuñ her kişiye

359. Bu din yolına gelincek ‘acebdür
Anı şormağa ‘ār itmek nedendür
360. Rükū’ itmek durur dördünci rükni
Beşinci secdedür anı bil imdi
361. Oturmağdur soñında bil namāzuñ
Taḥiyyāt okıyacağ deñlü anuñ
362. Tamām oldı namāzuñ rükni iy cān
On ikidür unutma şöyle bilsen
363. Bulara anuñüçün şart dinildi
Ki bunlarsuz namāz olmaz bil imdi
364. Bu zıkr olan on iki şartlar iy yār
Eger biri kalursa diñle esrār
365. Şol altı ki tışındadur namāzuñ
Olarsız cā’iz olmaz hiç niyāzuñ
366. Velī şol altı ki içindedür ol
Olarladur namāzuñ dağı maqbūl
367. Velī farkı şu deñlü vardur ancak
İçinde şart olanuñ bir muṭlāk
368. Eger kalsa biri diñle nedir ḥāl
Anuñ ḥaqqında vardur nice aqvāl

369. Namāz içre ẓazā itmek o fi'ilī
Eger mümkin olursa diñle ẓavlī
370. Namāz cā'izdir İmām-ı Muḥammed
Bu ẓavlī Ẓadıḥān yazdı mücerred
371. İñit daḥı namāzuñ vācibātın
Diyem andan daḥı hem ṭayyibbātın
372. Oḳımaḳ fatiḥa vacibdür iy cān
Daḥı bir sūre ḳoşmaḳ şöyle bilsen
373. Ri'āyet eylemek tertibi iy cān
Oda vācib durur bi'l-ẓavlī aḥsen
374. Nedir tertibi namāzda işid imdi
Diyem anı bilesin tā ki şimdi
375. Rükū'a varmadan evvel oḳımaḳ
Daḥı secdeyi iki kerre ḳılmaḳ
376. Namāzuñ ortasında hem oturmaḳ
Daḥı andan taḥayyātı oḳımaḳ
377. Bular vācib durur bi'l-ẓavlī mes'ūd
Namāz bunlarile oldı çü maḥdūd
378. Namāzuñ hem şöñindağı taḥiyyāt
Oḳumaḳ vācib olur budur işbāt

379. Dağı vâcib durur ta'dîl erkân
Rükû'dan kalkıban toğrılmağ iy cân
380. İki secdenüñ arasında dağı
Oturmağ şöyle tesbîh deñlü
381. Bulara farz didi İmâm-ı Yûsuf
İmâm-ı Şâfi'î de böyle mevşûf
382. İmâm-ı Āzam Ebû Ĥanife
Didi bunlara vâcib iy ĥalife
383. İşt buña münâsib bir ĥadişi
Namâz kıldı meger ĥalkuñ birisi
384. Rükû'dan kalkmayub doğrılmađıñ
Resûl aña ne didi diñle ol gün
385. Yüri dönder namâzuñ didi tekrâr
Namâzı kılmamışsın yüri kıl var
386. Çü böyle didi ol sultân-ı ümmet
Ri'âyet lâzım oldu bunlar elbet
387. Şu farzki dört kılna bil iy kardaş
İki rek'at ki öñinde olur baş
388. Okımağ bu ikide vâcib olur
Ta'ayyün bu ikide ta'ayyün olar

389. Vitrde okımağ kunut du'âsın
Şağın vâcib durur kıoma birisi

390. Dağı öyleyle ikindi namâzı
Okımağ vâcib bunda gizli

391. Namâzında şabâhuñ aḥşamıyla
Okımağ âşikâre yatsuyla

392. Bular vâcib durur çün eyle izhâr
Ri'âyet kıl bular kıoma zinhâr

393. Dağı bayram namâzında ki tekbîr
Bular vâcib durur cümle deñli bir

394. Selâm virmek şöñinda namâzıñ
İki yanına vâcibdür niyâzuñ

395. Namâzuñ vâcibi bunlar tamâmı
Diliyle diyicek ol dem selâmı

396. Bu vâcibden kaçan birisi kıalsa
Kılan kışı namâzı anı bilse

[11b]

397. Gerekdür kim 'ilâcın ide ol dem
Ki guşsa görmeye yarın dağı ğam

398. 'İlâcı nicedür diñle bu sözi
Şu vaqtin kim tamâm ide namazı

399. Selāmdan soñra ol kişi bil iy yār
Hemān secde ide bil şöyle tekrār
400. İki secde idüb ide taḥiyyāt
Selām vire iki yanına bi'z-zāt
401. Bu derdi dññlerikim sehv-i secde
Kaçan vācib qalursa böyle ide
402. Namāzuñ sünnetini işid iy cān
Ki bir bir anı daḥı eyle iz'ān
403. On iki nesne sünnetdür namāzda
Bular lāzımdurur bilgil niyāzda
404. İlet qulaḡuña elüñi iy yār
Budur sünnet ki oldı qoma zinhār
405. Belī 'avratlara lāzım budur kim
Elin omzına dek qaldura bilkim
406. Şol elin göbeğinde hem qomaqdur
Şaḡı ile üzerinden bağlamaqdur
407. Göğüsde bağlar ellerini 'avrat
Öget diñle bu durur çünki sünnet
408. Daḥı subḥāneke sünnetdür iy yār
E'uzu besmeleyle şöyle bil var

409. Namāzuñ fatihasındaki *dāllin*¹
Didükden soñra sünnet durur amin
410. Rükū'da hem kıyāmda hem sucūd da
Budur sünnetiñe tekbīr cümlesinde
411. Rükū'da sünnet oldur kim bura zer
Başıyla arka olmağdur beraber
412. Rükū'da secde de tesbīh iy cān
Bular sünnet durur kim eyle iz'ān
413. Rükū'dan kalkar iken bilgil iy şāh
Dimek sünnet dururki *Semi 'Allāh*²
414. *Limen ḥamide* daḥı dimek biledür
Bu sünnet kişi faẓla ilehdür
415. Eger başka kılarsa kişi bi'z-zāt
Dinilen gibi bunı ide işbāt
416. İmāma uyarsa bunı imāmdır
Cemā'at daḥı diñle tā ki nedir
417. İmām kalkarlarken dir bunı elbet
Cemā'at daḥı dir *rabbenā lekel ḥamd*
418. Kaçan secdeye varsañ didi evvel
Yire қо soñra elüñi mükemmel

¹[Gayrılmağdubi aleyhim ve led] dāllin: “Kendilerine nimet verdilerinin yoluna ilet, gazaba uğrayanlarınkine ve sapkınlarınkine değıl.” Fatiha Sûresi 5/7.

² Semi'Allāh limen ḥamide rabbenā lekel ḥamd: “Allah kendisine ḥamd edenleri işitir.” Namazda rükûdan kalkarken söylenen sözden iktibas sanatı yapılmıştır.

419. İki elleri arasında başın
Koya soñra yire elin ile kaçın
420. Bular sünnet durur çünkim Müslümān
Buları idelüm elbette de iz'ān
421. Duruncağ secdeden başıñı evvel
Yuğaru qaldurub soñra iki el
422. Urū durmaq dilerseñ iy bura zer
Bulardan soñra dizüñ qalkar
423. İkinci rek'atı nice idersin
İşit anı dağı yolca gidesin
424. Beşüñ qalkariken yirden bura zer
Dilüñle diyesin Allāhu ekber
425. Urudurduñ çü diñle iy Müslümān
Hemān bağla elüñ ol demde iy cān
426. Dağı subhāneke dimez disen iy yār
Eüzuda dinilmez şöyle bil var
427. Hemān diliyle bismillāh başla
Oğuyub fatiha bir sūre қоша
428. Dinilmez fatihadan soñra iy cān
Oğuma sūrede bismillāhı sen

429. Eger farz isede kılduğın iy yār
O dağı dört olursa işid esrār
430. İki reke'atını şimdi işitdün
Nice kılonurise anı bildün
431. İşit ardınca ikisini dağı
Nicedür diyelüm bil anı ağı
432. Koşılmaz bu iki rek'atda süre
Okumak fatiha sünnete ire
433. Eger tesbîh iderseñ dağı olur
Okursañ fatiha bil sünnet olur
434. Bu farzdan gayrı dert kılına iy yār
İşit anuñ dağı ahvālin izhār
435. İki rek'at işitdigün gibidür
Üçünci rek'atı evvel gibidür
436. Elün kulağıña iletmezsin ancak
Kalanın idesin bellü muhakkağ
437. Dağı dördünci rek'atını diñle
İkincisi niceyse öyle eyle
438. Tahıyyâtda oturmak sünnetini
İşit anuñ dağı hem 'illetini
439. Şol ayağınuñ üstine erenler
Oturub sağ ayağını diker

440. Oturub uyluğũ şolına ‘avrat
Şol ayağını şalar şağına elbet
441. Eger secde idesin ger taḥiyyāt
İşit bunda daḥı nicedür işbāt
442. Ayak barmakların kıblaya dönder
Erenler daḥı ‘avrat böyle ider

[12a]

443. Selām virmede sünnet nicedür bil
Ki niyet cin ile insāna itgil
444. Selām ma’anisi durur raḥmet dilemek
Anuñüçün sünnet oldı böyle itmek
445. Dimekdür kim İlāhī Rabb-i ‘izzet
‘İnāyet kıl hidāyet kıl mürüvvet
446. Kamu insan ile cinleri iy ḥaḳ
Dilerem raḥmetüñ bunlara muṭlaḳ
447. Namāz mü’minlerüñ mi’rācıdurçün
Ḳabül ider du’āyı ferdi biçün
448. Anuñüçün sünnet oldı böyle itmek
Ki cinn ile ademi ol dem dilemek
449. Gel imdi gör namāzuñ ‘izzetini
Ki ḥaḳḳuñ ḳula ol dem raḥmetini

450. Ne diller dimege qādirdür iy cān
‘Aqıllar dağı şöyle mest hayrān

451. Sa’ādet aña kim kıla namāzı
İde ol hāluka ol dem niyāzı

452. Dutub emrini boyun vire o şah
Göñülden hizmet eyleye İlāh

453. Sa’ādetdür Müslümān key beşāret
Namāzdur rahmete çünkim işāret

454. İlāhī ol namāzuñ ‘izzetiçün
Habībūñ Hāzretinūñ hürmetiçün

455. Ayırma anda bunda bir ān
Dağı senden dilerüz din-i imān

456. Bizi tevfiķiñle kıl mü’eyyed
Rızānı vir bize eyle mü’eyyed

El Bābū’l Şālīs Fī’ Ramazān

457. Buyurur Haq Te’ālā diñle iy yār
Ki qarzın kullarına ider izhār

458. Baña imān getüren kullarım dir
Ki farz oldı sizūñ üstünüze haber

459. Ola siz yılda bir ay içre şā’im
Ramazān ayıdur biline dā’im

460. Dağı Qur'ân'da ayı oldu iy cān
Didi şol idür ol kim indi Qur'ân
461. Buyurdi çünki böyle haq tebarek
Bu ay oldu bilün gāyet mübarek
462. Bu ayda 'afv olur çün cürm ü 'işyān
Mübāreklik tamām oldu Müslümān
463. Buyurur diñle imdi ol Resūlī
Beyān iden çün oldur her uşulī
464. Kaçan bir kişi farz olan orucın
Yise nicedür anuñ diñle suçın
465. Ki haste olmayub şıhhatde olsa
Müsāfir olmayub rāhat da olsa
466. Anuñ birgün yidüğini gidermez
Ki bir yıl şā'im olmağ aña durmaz
467. Anu gücdürki sıydı buyruğın
Çü kaşd itdi yoğiken 'özü-i şer'i
468. İştüñ farzı koyanuñ hişālin
İşid komayanuñ niceyse hālin
469. Kaçan bir kişi şıdık ile ger iy cān
Ki şā'im ol ise bu ayda Müslümān

470. Geçen yıldan gelince bu yıla dek
Bağışlar suçlarını Hâk tebârek
471. Dahı bir yıl gelecekde bil iy yâr
Günâhdan Allâh anı şöyle şaklar
472. Resûl'den nakl ider bu sözi câ'iz
Ki virdi Hâk benüm ümmetüme dir
473. Ramazân ayı içre beş sa'âdet
Bulara birini bulmadı vuşlat
474. Biri budur kim evvel gicesinde
Nazar ider işit kim niçesinde
475. Şu kula kim nazar ide Hâk iy cân
'Azâb itmez aña aşlâ Müslümân
476. İkinci ağzınıñ koķusu atleb
Ki miskden Hâk katında ola atyeb
477. Üçüncisi melekler anuñüçün
Diye estagfirullah şâ'im içün
478. Budur dördüncisi emr ide Allâh
Ki cennetler tonansın diye ol şâh
479. Ola râhat bunuñ içinde kullar
Kaçan zahmetli dünyâdan geleler
480. Beşincisi budur kim Hâk Te'âlâ
Dügâlı kullarını yarlıgaya

[13b]

481. Bağıslaya deñli suçların Hâk
Ki şâ'im olunur belli muhakkağ
482. Resûl'den naql ider bu sözi mesûd
İşitdüm dir Resûl'den kavî-i Maḥmûd
483. Buyurdı dir Resûlullâh birgün
Meger toğmıṣ idi bu ay ol gün
484. Didi ger ümmetüm bilse bu ây
El açub idelerdi du'ây
485. Diyelerdi İlâhî bize her dem
Bu ayı vir ayırma daḥı bir dem
486. Ki bir yıldan varınca birile dek
Bu ay olsun bize iy Hâk tebârek
487. Gelüb bir kiṣi şordı ol Resûl'den
Uyuzı gül sözi aşlı uşûlden
488. Bu aya ḥürmet idenüñ nicedür
Şevâbı yâ Resûl anuñ nitedür
489. Çü şordı ol kiṣi böyle su'âli
Resûl'den gel işit diñle me'âli
490. Daḥı ol kiṣiye didiki cennet
Donanur ser-te-ser cümle temâmet

491. Kaçan bu ay iki olsa eser yıl
Ki ‘arş altında ider şöyle taḥvīl
492. Böyle eser çü cennet baḥcesine
Ağaclarıñ doḳına niçesine
493. Nazar ide çün oldum çür’eynler
İşit oldemde anlar ne diyeler
494. Diyeler bizi şād eyle İlāhī
Ki sensin pādişāhlar pādişāhı
495. Sevenler bizi mü’mīn ḳullaruñla
Ki cennetde olayuz anlar oñla
496. Bizi mü’mīnlere eylegil ezvāc
Geyeler cennet içre daḫı dibāc
497. Şu mü’mīn ki bu ide şā’im ola
Ramaḫān ayınıñ ḳadrini bile
498. Vireler bil muḳarrer aña cennet
Donanur ser-te-ser cümle temāmet
499. Şu curiler vireler aña iy cān
Ki Ḳur’ān’da öğreni o sübhān
500. Ki her bir ḫurinüñ üstinde iy yār
Ola yitmiş ‘aded ḫullesi tekrār
501. Daḫı her ḫullenuñ rengi muḡāyir
Sa’ādet aña kim olursa zā’ir

502. Şu kühiler ola hulle de iy cān
Bu yanub cānlara eyleye mestān
503. Dağı her hürinüñ yitmiş bin ola
Ki hizmetkārı her dem karşı dura
504. Ola biriniñ elinde bir cām
Ki altundan müzeyyen cümle endām
505. İçi tolı bularuñ hun-ı ni'met
Şarābı kevşeri enva'-i şerbet
506. Bularuñ lezzetini dağı işit
Gel imdi buña lāyık sende iş it
507. Ki bir loğmada olan lezzet iy yār
Birine beñzemeye şöyle tekrār
508. Ne deñlü kim kişi yirise ni'met
Bula her loğmasında dürli lezzet
509. Kıızıl yağutdan ola köşkler iy yār
Ola yitmiş 'aded diñle gel esrār
510. Ola her köşk içinde yitmiş iy cān
Ki sündüs döşegidür bil Müslümān
511. Bu vech ile müzeyyen köşk-i ğarrā
İçinde hüriler ğāyet muṭarrā

512. Vireler şol kişiye diñle imdi
Orucuñ ol kişi haqqını bildi
513. Nedir haqqı sıyāmuñ diñler iseñ
Diyeyim diñle işit sende ersiñ
514. Şol iş işler idüñ ğayr demde
Bıraķ ol işlerüñi gel bu demde
515. Şol iş ki olmaya Allāh’a lāyık
Qo kim şavmuñ ola Allāh’a lāhiķ
516. Mesāviden dilüñi eyle perhiz
Yalandan kaç şaķın söyleme herkiz
517. Şevābuñ nūrunı bunlar giderür
Çü nūr gider sevābuñ şöyle qalur
518. İşit bir söz diyelüm saña yarā
Bu sözi naql ider bil sāhib-i ihyā
519. Resūlullah zamānında meger kim
İki hātunlar olmış şöyle şā’im
520. İkinci vaqtine gelince bunlar
Gidüb kuvvet za’if oldu bedenler
521. Resūl’e hallerini bildirdiler çün
Ki şavma niyyet itdüñ nāfile içün
522. Velī kuvvet gidüb tāk oldu tākāt
Buyur kim yā Resūl nedür irādat

523. Resûl bildi bularda nicedür hâl
İki kâse bulara itdi irsâl
524. Çanaqları olara iltiñüz dir
Ki kısa yidüklerini tâ ki bir bir
525. Resûl'ün çün bular bildi sözünü
İkisi dağı açdı ağzını

[14a]

526. Birer pâre ağzınan çıkdı çün kân
Ki niceti gibi uyuşmış bil iy cân
527. Mesâvi itmişdi ol gün anlar
Anuñçün ağıd ağzından bu kanlar
528. Gör imdi gel bura zer nicedür iş
Şağın kendüñe virme sende teşvîş
529. Kulağıñdan dilüñden hem gözüñden
Elüñden ayağıñdan hem uzuvdan
530. Bırağ şol işleri kim ki 'abesdür
Qabûl it bu sözi kim saña pesdür
531. Dilüñi zinet it zıkr ile iy cân
Dağı qalbüñi fıkır ile Müslümân
532. Elüñden geli dursun hizmet-i haq
Gözüñ ile 'ibâdet yirine baq

533. Kulağ ur diñle Allāh'ũ kelāmın
Dutasın tã ki ol şāhuñ selāmın
534. Ayakda koma zinhār gel ayaguñ
Mesācidlere var budur yarāguñ
535. Bu vechile olunca kişi şā'im
'İbādetde olunca daḥı kã'im
536. Vireler ol kişiye bu şevābı
Günāhı gide görmeye 'azābı
537. Anuñçün virdi bize Ḥaḳ Te'ālā
Ramazān ayını ol Rabb-i Mevlā
538. Ḥalāş olsun didi kullar günāhdan
Ağarub yüzleri gitsün siyāhdan
539. Resūl'e şordılar diñle diyeyim
Bunuñ vaşfını tavşif eyleyeyim
540. Didiler yā Resūlullāh niçün
Ki farz oldu oruc dutmaḳ otuz gün
541. Cevābında Resūlullāh ne didi
İşit kim ḥikmeti niçe buyurdi
542. Dididi kim ol zamān cennetde Adem
Ki Ḥavvā ile olmış idi hemdem

543. Yidiler buğdayı bunlar meger çün
İçinde qaldı bunların otuz gün
544. Otuz günde arındı çünki Adem
Bunlarda pāk olur dutdukları dem
545. Anuñçün farz olundı böyle iy cān
Arınub tā ki gide cümle ‘iṣyān
546. Gör imdi fırsat-ı fevt itme zinhār
Sa’adet bil bu ayı şöyle iy yār
547. Günāhdan gel imdi tevbe eyle
Bu ayda haqqā lāyık işler eyle
548. Geçürme ğafletiyle gel bu ayı
İde gör da’imā zıkr o senāyı
549. Ne deñlü var ise cürm-ü cirāhat
Gidüb qalbūñden ola şöyle rāhat
550. İṣitdūñ fazlını bu ayuñ iy cān
İṣit nedür oruc bozan Müslümān
551. Eger bir kiṣi quşsa ağızı tolu
Bozar orucunı anuñ bil anı
552. Yimek içmek cimā’ itmek dağı hem
Bular bozar orucı dağı her dem
553. Eger yirse unudub bozmaz iy cān
Dutar ol gün hemān şöyle kemākān

554. Buları bir kişi ¼ařd ile itse
Ki ya'ni yiye içse dağı ¼usa
555. Cemā'i ¼ařd ile itse dağı hem
Bularuñçün keşaret ola merhem
556. Keřaret hem ¼aža lāzımdur iy yār
Yirine gele řavmuñ ha¼ķķı tekrār
557. ¼aža budur ki duta birgün oruc
Keşaret ide hem tā ki gide şuc
558. Eger ¼adır ise āzad ide ¼ul
Degülse iki ay oruc duta ol
559. Duta altmış gün oruc ol Müslümān
Yimez bunuñ içinde bir gün iy cān
560. Eger buñada ¼adır olmaz ise
Bu deñlü oruca ol doymaz ise
561. Biri altmış kiřinüñ ¼arnını heb
Doyıra tā keşaret ola atıeb
562. Bu vech ile keşaret olur iy yār
Şa¼ın şıma orucı şa¼la zinhār
563. Bütün nesneden olsa bir cirāhat
Görürse her kişi ider melāmet

564. Aña dirler ki niçün büyügiñi
Yoğ iken yırtuğı dahı şınuğı
565. Dirigā qadrini bilmedüñ anuñ
Harāb itdüñ qani zerrece ‘aqluñ
566. Metā’un qadrini bilmeyicek çün
Ziyān ider o kişi dün ile gün
567. Metā’i dünyāyı şaqlar ziyāndan
Çü bāzırgān ider aşşını iz’ān
568. Añıncaq aşşıyı yimez ziyānı
Ziyāndan ki şaқınur ol metā’i
569. Yā niçün bāқи esbāb-ı Müslümān
Haṭadan şaқlamayasın bil iy cān
570. Kıyāmetde şefā’at eyleyiser
Oruc dutanı haқdan dileyiser
571. Gör imdi gel şıyāmuñ ‘izzetini
Şaқın gāyetde anuñ hürmetini

[15b]

572. İlāhī şaқla bizi sen haṭadan
Bize eyle ‘ināyet ol ‘aṭadan
573. Ayırma bizi luṭfuñdan İlāhī
Ki sensin cümleñüñ püşt ü penāhı

574. Bizi rahmetüne sen eyle lāyık
Saña budur sözümüz bellü bāyık
575. Bizi bize kōriseñ yā İlāhī
Niden biz bilmezüz rŭy-ı siyāhı
576. Hāṭādur da’ima kullaruñ işi
Velī ‘afv eylemek sulṭānuñ işi
577. ‘Amelde var ise cŭrm ü cināyet
Şıgınduk saña kıl bize ‘ināyet
578. Buyurdugıñı dutmaduk velīkin
İnanduk birliğüñe dutuben dīn
579. Resŭl’uñ cŭmlesine heb inanduk
Kitablaruña daḥı bellü taḥkīk
580. Kıyāmet kopıcaḥ dirilmege hem
Ölüler dirilüb şorulmaḡa hem
581. Şırāt daḥı mizāna inanduk
Bulara eyledüñ şıdk ile taşdıḥ
582. Bu şıdkuñ ḥŭrmetiçün hep umaruz
Ki maḥrŭm itmeyesiz biri dübedüz
583. Bizi koy faḫluñ ile cennetüñe
İrişdür luṭfiñ ile ḥazretüñe
584. Murād olan cemāl-i ḥazretüñdür
Tamām-ı maḫşŭd-ı zāt-ı ‘izzetüñdür

585. Du'āmuz bu durur eyleme maḥrūm
Diñ āmin bu du'āya ola maḥtūm

El Bābū'r-Rabi' Fī Nāfileti'ş-Şavm

586. Buyurur Ḥaḳ Te'ālā diñle iy yār
Ki faẓlını şıyāmuñ ider izḥār
587. Ḥiṭāb ider işid müminlere ḥaḳ
Ṭaleb iderseñüz luṭfum muḥaḳḳaḳ
588. Gelüñ şabr eyleñüz nefsüñüze hem
Ḳıluñ beş vaḳit namāzı daḥı her dem
589. O vaḳit lāyık olursız raḥmetüme
O vaḳit lāyık olursız 'izzetüme
590. Nedür şabr eylemek diñle gel iy cān
Oruc dutmaḳ dimişler eyle iz'ān
591. Oruc dutmağ ile kişi olur şāf
Olur a'māli ḳalbüñ gāyet elṭāf
592. Şıfāt-ı nefis gider şabr itmek ile
Oruc dutub riyāzat çekmek ile
593. Bu nefsdür kişi çün iden alçaḳ
Acıḳduranki şabr ide muṭlaḳ
594. Za'if olur acıḳmağla nefis çün
Ġıdāyı virme aña gele her gün

595. Müseḥḥar ola tā saña Müslümān
Duta emrūñ ne dirseñ eyle zi‘ān
596. Zebūn idem dir iseñ nefsi iy yār
Gel imdi dut orucı kıoma zinhār
597. Zebūn olur tamām bunuñ ile ol
Dağı şeytān bulamaz aña hem yol
598. Nıtakim ‘İsā peygāmbere bir gün
Buluşub didi şeytān aña niçün
599. Ki yā ‘İsā yimez içmez gezersin
Acıkmağıdan ne bulduñ ne sezersin
600. Didi şeytāna ‘İsa İbn-i Meryem
Dolar ni’metle dünyā ger dilersem
601. İnerdi baña gökden ni’met-i ḥaḳ
Toyardı cümle ālem şöyle muṭlaḳ
602. Anuñçün terk-i ni’met eyledüm ben
Ki yol bulmayasın aṣlā baña sen
603. Ḥabercüñ var senün insanda meftün
Aña nefis diler iy şeytān-ı mel’ün
604. Kaçan acıkısa kişı bil iy şeytān
Zebūn olur ḥabercüñ söyle bilsen

605. Saña meyl itmez ol dem nefis olur pāk
Anuñçün ac oluram eyle idrāk
606. Gör imdi Hāzret-i ‘İsā sözünü
Gözet şaşırma anuñ gel izini
607. Dilerseñ saña kertimeye şeytan
Acıkmak ‘ādetün tok olsun Müslümān
608. Nedür diñle Resūl-i Hāzret-i Hāk
Muḥammed Aḥmed ü Maḥmud muṭlaḳ
609. İñit ma’nisini işbu ḥadişüñ
Oruc ḳalkānıdur her demde dinüñ
610. Ki şeytan düşmānı şerrindden iy yār
Oruc tutar iseñ ol seni şaḳlar
611. Ḳaçan bir kişi düşmāna muḳābil
Olursa aña lāzım neydügin bil
612. Gideñidür aña esbāb-ı silāhı
Anuñçün didiler aña siyāhı
613. Ger olmazsa siper zaḥm eyleye tır
Olursa def’ ide şerrini bir bir

[16a]

614. Eger fırsat buña gelürse nāgāh
Başub düşmānı üstine ola şāh

615. Bil imdi sende kendüni gel iy cān
Hadişini Resül'ün eyle iz'ān
616. Açub 'ibret gözin baķ kendizüne
Ėatı dūşmānı güldürme özüne
617. Olub ġāfil saña kār itmeye ol
Ki sen ġāfilsin ol saña bulur yol
618. Oruc ķalkānını daķın bilüne
Getür zikrini Allāh'ın dilüne
619. Ki ġālib olmayan ol dūşmanı sū
Ėatı meger ehlidür ol 'ayn-i bed hū
620. Nitekim dir anuñ mekrini Allāh
Ki Ėur'ān'da eger işitgil iy şāh
621. Ki yā Adem oğulları şaķınuñ
Size fitne ķılur dūşmān-ı dinüñ
622. Nitekim fitnesiyle ĥaddüñüz hem
Ėıkubdur cennetüñ içinden Adem
623. Ėıkardı Adem'i cennetden İblis
Sebeb oldu aña eyledi telbīs
624. Geyerken cennetüñ içinde ĥulle
İderken ĥurilerle şöyle cilve
625. İrüb nāġāhı ol dem Adem'e ol
Neķe ĥileyle ir gördi aña yol

626. Xamusından ayırdı Adem'i hem
Çıkardı cennetüñ içinden ol dem
627. Dağı kaçdı budur ola dine bil
Ki imāndan çıkarmağ eyleyil
628. Gece gündüz Havvā ile olu-ben ol
Diler 'işıyānı ide bize maħmūl
629. Anun kasd itdüğü zāhir biz çün
Çalışmak lazım oldu bize dün-gün
630. Niçün düşmānını bilmeye kişi
Çü düşmānlıqdur anuñ herdem işi
631. Katı ğayret niçün düşmāna her dem
O yavuz dostı koyın dem-ā-dem
632. Dimedi mi bize Allāh Te'ālā
Ki Yāsin sūresinde Rabb-i Mevlā
633. 'İbādet baña kılūñ toğrı yoldur
Şaķın şeytan uymak ki fuzuldur
634. Neça göz azdırub ıdlāl itdi
Ki küfr-i ma'shiyyetle 'ömrü gitdi
635. Niçün fikr eylemezsiniüz siz anı
Xani virdüm ki 'aķıl cāvidānı

636. İřitdũn mi nedir āyāt-i K̄ur’ān
Gel imdi ‘aşı olma hey Müslümān
637. Kaçan bir ma’şiyet itse bir Ādem
Ziyān bir degül on olur anuñ hem
638. İşit bir bir deyim ol ziyānı
Ki *Tenbih*’de *Ebu’l-leys*³ idi anı
639. Anuñ evvelkisi budur ki Allāh
O kuldān incinür şöyle bil iy řāh
640. İkincisi Resũl-i Ĥazret-i Ĥaķ
Ki rencide olur ķabrinde muṭlaķ
641. Üçincisi ol ‘iřyān eyleyen ķul
Rızāyı ĥaķķa bulmaz zerrece yol
642. Irağ olur ol Allāh Ĥazretinden
Daķı ‘izz ü ĥużur-ı raķmetinden
643. Budur derdiñe řeyṭān-ı la’ine
Yaķın olur ki ol din dũřmanına
644. Beşinci cennet iķinde maķāmı
Buña virilmeye ķal nedāmı
645. Irağ ol ķü cennetden o cāhil
Ki niķün din yolında oldu ġāfil

³ Tenbih: Ebu’l-leys Semerkandî’nin “Gafillere nasihatler” anlamına gelen *Tenbihü’l-Gafilîn* kitabıdır.

646. Budur altıncı ki ehl-i cehennem
Olur ol kişi 'ișyān itdi her dem
647. Yedincisi budur cümle melekler
Sekizinci dağı cümle felekler
648. O kıldan 'āciz olalar kâmusı
Kâdur mı ol kuluñ rahmet umusı
649. Toğuzuncı aña hizmet idenler
Ki sağda solda oturan melekler
650. Anuñ 'ișyānı elinden perişān
Olub 'āciz olalar şöyle hayrān
651. Onuncısı budur cümle halāyık
Zarar göre bu kıldan şöyle tahkīk
652. Zarar neyidüğini diñle diyeyim
Saña bir bir aı vaşf eyleyim
653. Kaçan bir fâsık ile ehl-i bid'at
Ki bir kimseye itseler şehâdet
654. Kâbul olmaz anuñ sözleri şerā'
Ki niçün ma'siyyet itdi dilārā
655. Olıcağ ol kişi dünyāda merdūd
Ola mı hağ katında şöyle mes'ūd

656. İřitdũň çũnki iřyān seyy’ātın
İşit imdi ‘ibādet tayyibātın
657. Resūlullah sözın naql eylediler
Kitābelerde yazub şerh eylediler
658. Yidi dürlüdür a’māl haq katında
Resūlullāh diyübdür diñle sende
659. Biri budur ki a’māl deñlü didi
Cezāsı ol qader olur bil imdi
660. Dağı bir dürlü a’māl vardur iy cān
Cehennem vācib eyler şöyle bil sen
661. Anuñ bir dürlüsi budur ki iy yār
Ki cennet işleyene vācib eyler
662. Cezāsı bir olur üçüncisinüñ
İki olur řevāb dördüncisinüñ
663. Beşincisi budur işbu ‘amelde
Şevābı on olur anuñ meşalde
664. Budur altıncısı kim işleyanuñ
Yidi yüzdür řevābı diñle anuñ
665. Yedincisi budur diñle muhaqqaq
Şevābın bilür anuñ Allāh ancaq
666. Dağı qaşd eylemekdür hayr ise
Gerekse işleme anı ger işle

667. Hemān niyet ile virür haq tebārek
Şevābı bir yazar olsun mübārek
668. Nedür diñle anı bir bir diyenin
Resūl'ün sözlerin şerh eyleyenin
669. Şol iş kim bir olur anuñ 'ıķābı
Günāh itmek durur diñle hıķābı
670. İki iş deñlü olanuñ şevābı
'Amel öğretmedür diñle cevābı
671. Kaçan bir kişi bir kimseye iy yār
Bir iş olursa kim Allāh'a yarar
672. Ne deñlü ol kişi ol işi işler
Şevāb öğredene yazar melekler
673. 'Amelce iki olur bil şevābı
Sebeb olanda bir cāvidānı
674. Haqqa lāyık kişi gösterse ahvāl
Niçeler görüben itseler a'māl
675. Kıyāmet tā qopçaķ Hāzret-i Haq
Şevāb öğredene yazar muhaqqaķ
676. Cehennem vācib iden ne 'alemdür
İşit küfr işlemek aña bedeldür

677. ‘Amel imān ile olsa Müslümān
Aña icāb cennet ider iy cān
678. Tilāvet eyleyüb kalsa namāzı
Yirine on şevābdur aña niyāzı
679. Ġazāya kimiñe ‘ömrinde giderse
Dağı hayrātı ne deñlü iderse
680. Yidi yüzdür birine bilgil iy şāh
Şevābı kılına virür ol Allāh
681. İşt bir dağı deyim saña iy şāh
Resül’ün sözini korusa Allāh
682. Şevābı kimse bilmedügi a’māl
Oruc dutmağ durur diñlegil aqvāl
683. Meger bir gün Resülullāh aşhāb
Gelüb cem’ olmuş idi bazı aḥbāb
684. Bilāl Ḥazreti dağı gelmiş idi
Resülullāh ol dem ta’ām yiridi
685. Resülullāh didi oldem Bilāl’e
Ta’ām yi gel berü sende bizimle
686. Bilāl didiki iy maḥbūb Ḥazret
Bugün şā’im ven iy ‘ayn-ı mürüvvet
687. Cevāb virüb Resülullāh Bilāl’e
Mübārek ağzını açdı maḳāle

688. Didi kim rızķumuz yirüz biz amma
Bilāl'ũñ rızķı cennetdür a'lā
689. Daķı didiki kere şā'im olursa
Şu yerde kim ıa'am anda yinürse
690. O şā'im ağasınca Haķ Te'ālā
Aña tesbĩh şevābın vire Mevlā
691. Du'a ide aña daķı melekler
Anuñķün dileyeler çok dilekler
692. Diyeler raķmet eyle yā İlāhĩ
ķuluñ şā'im durur ref' it günāhı
693. Rivāyet eyledi ķün İbn-i mālĩk
Resũl'den bu ĥadışı dĩñle sālĩk
694. Ki altı nesne var ġāyetde a'lā
Sever ol işleri ol Rabbũ Mevlā
695. Birisi bu durur kāfĩrler hem
Ėazā idũb başında aķıde dem
696. Kılıc ķoya bu küffār zũmresine
Necāt virmeye aşlā cũmlesine
697. İkincisi budur sevdĩgi ĥaķķuñ
Ki ıssı gũnde şınar sanı Rabbũñ

[18a]

698. Eger şā'im olursañ ıssı günde
Sever Rabbüñ seni işbu 'amelde
699. Dağı şabr eyleyen vakt-i muşibet
Sever ol kulu dağı Rabb-i 'izzet
700. Namāz başındağı Allāhu ekber
Diyen kulumı Allāh şöyle server
701. Şovuk günde alan her vaktde abdest
Sever ol kulu dağı Rabb-i 'izzet
702. Cidālî terk iden kulları dağı
Sever anlarıda bilgil iy ağı
703. İşt bir dürlü dağı gel rivāyet
Resül'ün haqqına oldu rivāyet
704. Resül'de vardı dört dürlü 'âdet
Ki bunları komazdı diñle hikmet
705. Birisi bu durur olurdı şā'im
Her ayda üç günün elbette dā'im
706. Dir idi bu oruc haqqında Aḥmed
Dutanuñ kadri olur ki Muḥammed
707. Ayun on üç güninde didi her kim
Bu üç günü olursa şöyle şā'im
708. Tamām ol ay oruc dutmışca olar
Otuz günün şevābın dağı bulur

709. İkinci ‘âdeti budur Resûl’üñ
İşit haşletini ol pāk u dinüñ
710. Olub ‘āşurede şā’im o sultān
Virürdi ‘âdeti haste dile cān
711. Dağı zilhicce ayındağı on gün
Çamusın şā’im olurdi dün-i gün
712. Dağı işrāk namāzını bil iy cān
Ebed terk itmez idi eyle iz’ān
713. Bu zikr olanlaruñ naqlini iy yār
Ebu’l-leys cümlesin Tenbih’de yazar
714. Ol iken cümle ‘ālemden muşaffā
Olurken din-i şer’i ki muvaffā
715. İderdi gice gündüz ictihādı
Çomazdı bir dem elden hic cihādı
716. Enis itmiş idi kendüye t̄a’at
Hemān munis olan ancak ‘ibādet
717. Bulardan ğayrı terk itmiş idi
Hemān kendüyi haḳḳa ḳomış idi
718. Giceler tā şabāḥ olunca iy yār
‘İbādetde olurdi şöyle bil var

719. Hakkā şevküli olanuñ nişanı
Heman kullukda olmağdur bil anı
720. ‘Aceb ğaflet alıbdurur öñümüz
Ki ašlā añmaz zünādır soñumuz
721. Nice virecegimiz biz bu cānı
Ebed unutduğ ekmeksüz anı
722. Ya nice olsavüz gerek çukurda
Ġidā ola bedenler niçe kūrda
723. Geliser dūrine cān pes bu cisme
Göriser her kişi kendin bu resme
724. Ya nice Hāzrete karşı duravuz
Hisāb almada biz niçe oluruz
725. Yüzümüz yok Resūl’e varmağā hiç
Şefā’at ummağ andan ir eger giç
726. Liyākat komaduğ hiç kendümüzde
‘Amel var mı görelim özümüz de
727. Hebā itdūñ bu ‘ömr-i nāzinini
Ri’āyet itmedūñ heyfā ki dini
728. Gelüb dünyāyı fāniya yapışduğ
Sevüb cān-ı gönli birle kapişduğ
729. Metāi’ dünyāyı sevdiñ biz amma
Zarardan ğayrı yok nefi’ kaṭ’a

730. Şoñ üci çün nedāmetdür bilelim
Nece bir ğaflete dalım alalım
731. Gelüñ dünyāyı oyalum göñülden
Ol aciz oyııardur bizi elden
732. Ne kim var ise dünyāda bil iy cān
amusı fānidür idelüm iz'ān
733. Göñül virmeylem zinhār zinhār
Peşimanlıdurur çün aır-i kār
734. Fenāyı dünyāyı diñle diyelim
Saña ihyā sözün naql eyleyelim
735. acan uğrasa kişi abr öñine
Ol āır menzilinüñ eñ öñine
736. amu abr ehlinüñ ervāhı iy yār
Ol uğrayan kişiyelerler
737. Diyeler kim aya ğāfil berü ba
Ki āır sende birdensin muaa
738. oyub ol evi bu ev gelasın
ıyāmet olıca bunda alasın

[19b]

739. amu oğluñ kızuñ avm-u arındaş
oyasın cümlesin yok saña yoldaş

740. Ki bizde sancılayın diñ neçe dem
Velî gör alimüz şimdi hey Adem
741. ani var mı bizümle hiçbir kes
Var imdi sende dünyādan muyuz kes
742. Biz olduk olacağımız siz amma
Şakın ki gāfil olub şöyle alma
743. Neçe hayf-u nedāmetler iderüz
ıyāmet opıçak böyle giderüz
744. Ki niçün dünyāda iken bu ‘ömri
Geçürdüñ gāflet ile sıyıp emri
745. ‘Amelde itmişiz niçe uşūrı
Nidelüm āh kim anmaduk ubūrı
746. Meger dünyā arıc yirimiş āh
Nidelüm bilmedük adrini eyvāh
747. Yeterken gücümüz itmege a’māl
Zihî asret idemedük budur hāl
748. Deyalar bu sözi ervāh-ı emvāt
İşitme zor velî zerrece eşvāt
749. Çü gāflet penbesiyle topdoludur
ulağı göñli anuñ ki delüdür

750. Meger haḳ luṭfiyla acmış ola
Gözin acub haḳḳuñ yolına gele
751. İlāhi çünki sendendür hidāyet
Bize luṭfuñla eylegil ‘ināyet
752. Ḳoma ğaflet içinde yā İlāhī
Ḳapuñdur ḳullaruñ çün bārgāhı
753. Bize feyzuñ müyesser ḳıl iy sübhān
Daḫi faḫluñla eyle cānlara cān
754. Ne deñlü kim olavuz dünde biz
Şaşıрма toĝrı yoldan bizi herkiz

El Babū’l Hāmis Fi’ş- Şalāvati’l Nāfileti

755. Tut gel imdi ḳulaĝun diñle iy şāh
İşit vaşfını nice eydür Allāh
756. Ne deñlü nāfile ḳılursa insān
O deñlü ğafv olur cürmile ‘işyān
757. Namāz raḫmet şuyıdır çün bura zer
Ḳılan kişi günāhın cümle pü zer
758. Göñüllerü pāk iden işbu namāzdur
Ḳalayı ḳalbleriñ nāzı niyāzdur
759. Ḳılanuñ ḳalmaya ḳalbinde pāsı
Günāhı gidüb ola tañrı ḫāşı

760. Resûl'den gel işit işbu hadîşî
Diyübdür ol Resûl-i din ülûsı
761. İki rek'at şevâbı nâfilânüñ
Eger görse biriñüz nurın anuñ
762. Ulu tağlardan artuğ göreydi
Şevâbın nice dügin bileydi
763. Velî göziyle görünmez şevâbı
Dağı dil birle dinilmez cevâbı
764. Dinlemekden dağı artuğdur iy şâh
Şevâbın bilür anuñ ancak Allâh
765. Ebu'l-leyş naql ider Tenbih'de iy cân
Resûl'den vasıtayla eyle iz'ân
766. Namâzını şabâhuñ kim ki kılsa
Güneş toğunca yirinde otursa
767. Oğusa bildüğinden virdü tesbîh
Dağı Kur'ân tertîbile tevşîh
768. Şu vaktin kim gün ile tûle yazı
İki rek'at kıla işrâk namâzı
769. Hârâm ider anuñ cismini Allâh
Cehennem odına şöyle bil iy şâh

770. Żarūret olsa şöyle bir kiřide
Mühim olsa řabāħdan bir işide
771. Ki virde tesbīhe ķādir diñlese
Bāri abdesti bir sā'at řaķınsa
772. Güneş toĝdukda ķılsa bu namāzı
Yüz ursa itse derdiyle niyāzı
773. Ĥarām ider anuñ cisminde Allāh
Cehennem odına yendürmez ol řāh
774. Resūl'den naķl eder Ebu Hureyre
Ĥadiři diñleyen devlete ire
775. Güneş gönder boyı ķalkdıķda iy yār
Duhā dirler o vaķte diñle esrār
776. Kişi kim ide ol vaķtde niyāzı
Aña niyet ide ķuřluk namāzı
777. Nedir diñle Resūl bunu ķılana
‘İbādet rengine gele bu yana
778. Kıyāmet ķopıķaķ cümle ĥalāyık
Ĥubūrından çıķıser beller abayık

[20a]

779. Yařānısar o dem ‘arż-ı ‘arařāt
Düriserdür ĥalāyık cümle ķāt ķāt

780. Yürekler oynar oldem göz yasanur
Kişiye kim bakar cāndan uşanur
781. İderken bu ħalāyık derd ile āh
Nidā ide melek ol demde nāgāh
782. Durub çağıra cennet kapusından
Duhā dirler kapuya tapusından
783. Diyi kim geliñüz duhā kılanlar
Sizüñdür kapu yolın varanlar
784. Size rahmetler geliñüz tiz
Ne durursız diye oldemde bir hız
785. Duḥā kılanlar oldemde göriser
Girüb cennetde köşklere iriser
786. Bulısar ḥaḳ katında ḳadir-i a'lā
Seviser inşāllāh Rabb-i Mevlā
787. İki rek'at kılanuñ ḥāli budur
İşit dört kılanuñ ḥāli nicedür
788. Şu kim dört kıлмаға olursa cāhid
Melek yaza anuñ adını 'ābid
789. Eger altı kılursa bu namāzı
O gün ol kişi olmaz 'āşī

790. On iki kıłana her gün bura zer
Vireler tc u hülle havz-ı kevser
791. Yapalar hergün aña kşki a'l
Şu cennetde kim aun adı me'v
792. Reslullah buyurur bil Mslmn
Enes Hzreti naql ider kıł iz'n
793. Kaçan bir kışı bir yirde 'ibdet
Dilese kim kıla anda it'at
794. O yirde yaradılmış cümle hayvn
Biri birine muştılar Mslmn
795. Yidi kat yire varınca temmet
Yaradılmış kamu ide beşret
796. Diyeler şükür minnet dostumuza
'İbdet kıldı kılı üstümüze
797. 'İbdet olıcaķ yir böyle ide
Kıyas it yarın Allh aña nide
798. Rivyet eyledi Hlid Resl'den
O yüzü gl sözi aşlı uşulden
799. Buyurur dile imdi iy bura zer
Resl'i katına şh-ı Kevser

800. Kaçan bir kişi tenhâ yire varsa
Namâz kılsa iki rek’at otursa
801. Buyurur ol zamânda Hâk Te’âlâ
Meleklerine baķuñ dir Te’âlâ
802. Görüñ bu kulumı hic kimse görmez
Yaluñuz nitdüğüñi kimse bilmez
803. Hemân ben görürem kulumuñ işin
Dağı ben bilürem içiyle taşın
804. Benümçündür kulumuñ çünki işi
Yarın tâc-ı sa’âdet bula başı
805. Yaluñuz olmasun kulum diye Hâk
Aña yitmiş melek göndere muṭlak
806. İne eṭrafına anuñ melekler
İde anuñçün bunlar dilekler
807. Bularuñ itdügi cümle ‘ibâdet
İde ol kişinüñ yirini cennet

Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün

808. Gör imdi luṭfını Allâh’uñ iy şâh
Gel imdi hizmet eyle her sahra gâh

Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Fe’ülün

809. İşit bir dağı diyem saña iy cān
Hadiřin ol Resūl'ūñ eyle iz'ān
810. Buyurur 'ammisi 'Abbās'a iy yār
Diyeyūn mi saña bir sırrı esrār
811. Didi yā 'ammi ta'līm eyleyem ben
Saña tesbīh namāzın kılasın sen
812. Kaçan kim bu namāzı kılasın dir
Şevābıyla tola gök ile hem yir
813. Eger tağlar kumunca ola 'iřyān
Bağışlar cümlesin kılınca rahmān
814. Şevāb bu namāzuñ iy bura zar
Ne kimse diye bilür kande yazar
815. Çü didi ol Resūl 'Abbas'a iy yār
Bāri bir kerre kıl 'ömründe zinhār
816. Tamām añlandı bu sözden bil iy cān
Kılana rahmet eyler yüce sübhān
817. İşit nice kılınur bu namāzı
Yirince idesin hađđa niyazı
818. Buña tesbīh namāzı niyyet eyle
Ki dört rek'at kılınur şöyle bile
819. Okımaıklıktan evvel fātıhayı
Okıya on beş kerre işbu du'āyı

820. Di *sübhānallah velḥamdüllaḥ*⁴iy yār
Daḥı *velā ilahe illallahu vallāhu ekber*

821. Didükden şöıra on beş bu du'âyı
Hemān ardınca oḳı fātıḥayı

822. Oḳı ardınca ḳadrüñ sūresini
Bunuñ ardınca diñle niyyetisini

823. Du'âyı yine on kerre iy cān
Rukū'a var daḥı on kerre di sen

824. Rukū'dan ḳalkçaḳ on kerre daḥı
Dururken diyesin işbu du'âyı

[21b]

825. Varub secdeye on kere daḥı de
Oturuben daḥı hem böyle ide

826. Yine secdeye varduḳda bil iy yār
Dinilür bu du'ā on kerre tekrār

827. İkinci rek'atı evvel gibidür
Üçüncisi ve dördi daḥı budur

⁴ Sübhānallah ve elḥamdüllaḥ velā ilahe illallahu vallāhu ekber : “Bütün noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür.” Namazlardan sonra söylenen tesbih duasıdır.

828. Bu zıkr olan namāzuñ naql-i iy yār
Bunı fetvāyı şufi böyle yazar

829. Rivāyet eyledi ‘Abbas Resūl’den
O yüzü gül sözi aşlı uşulden

830. Buyurur ki işit işbu rumūzı
Dilese bir kişi haqdan omuzı

831. Qabūl olmak dilerse ol du’āsın
Alub abdesti tenhā yire varsın

832. İdüb dört rek’at niyet namāza
Hemān tekbīr idüb dura niyāza

833. Oqusa fātiha on ihlās ile
İkinci rik’atı yigirmi bile

834. Üçünci rik’atında otuz ide
Dağı dördüncisinde kırka gide

835. Selāmdan soñra elli kere iy yār
Oqıya sūre-i ihlāsı tekrār

836. Dağı estağfurullah diye pihān
Şalavāt vire bir kaç kerre iy cān

837. Bulardan soñra eyleye du’âyı
Şafâyı kalbiyle kıla şafâyı

838. Murādı ne ise elbette ire
Murād bağş oluben maqşūda ire

839. Bunı kılan kişi dünyā tolusu
Günāhı var ise gide kamosı
840. İrüb hasretine lābud kavuşa
Ġarib kılsa vatanına irişe
841. Eger borçlı kişi kılursa bunı
Kolaylık buluben ödeye deyni
842. Eger oğlu kıızı yoğ ise iy yār
Oğullar vire Allāh saña tekrār
843. Gel imdi diñle şevk ile ħadişī
Buyurur ol Resūl-i din ūlūsı
844. Dilerse bir kişi kim her zamānda
Ĥatalardan ola emr-ü amānda
845. Şakına Allāh anı cümle şerden
Ki ya'ni kırtara ħavf-ı ħatırdan
846. Gerekdür ol kişiye ide ‘ādet
Şalavatı istiĥāreyi be’āyet
847. Niçe işler olur ki bize ħ’ošdur
Velī Allāh kıatında cürm ūküşdür
848. İverüz bir işi işlemekiçün
Bu eğilmez mi ki rāzımı biçün

849. Kaçan kim bu namāz kılınmaz iy cān
İşüñde korkı var ki ola ‘ișyān
850. Kul imdi bu namāzı gel iy kardaş
Gidüb korkı gözeñde olmaya yaş
851. Kaçan kılmağ dileseñ bu namāzı
Ki Hallāk için eyleseñ niyāzı
852. Di niyeti eyledüm kılmağa iy cān
İstihāre namāzını Müslümān
853. Okı evvelde fātiha ile *kulyā*⁵
İkincisinde üç ihlāş eyle
854. Selāmdan soñra itgil bu du’āyı
El açub şevk ile haqqa şevābı
855. Ger olmazsa du’āyı hātırda iy cān
Dile üç nesneyi elbette de her ān
856. Diki yā Rabb dinime hayırlı
Müyesser kıl baña f’iliyle qavli
857. Dağı āhıret için dile Müslümān
Ki haq hayrın vire işiñde iy cān
858. Duruş tidükce küçük gel namāza
Ki bil bağla haqqa dā’im niyāza

⁵ Kul yā [eyyühel kâfirün]: “De ki: Ey kâfirler!” Kâfirün Sûresi 109/6.

859. Biraz fikr eyle sende ‘aķıbetüñ
Neye ired yenedür aķıretüñ

860. Ne iltersin yarın dergāh-ı haķķa
Behey miskin gele hālūñe baķa

[22a]

861. Bu ğafletler ‘aceb ‘avķ itdi seni
Koyuben rūhı h ۆş dutduñ bu teni

862. Ğıdāyı nefse virürüz iy ķardāş
Bu miskin cāna virmez çü haşanħāş

863. Yimek içmek bular nefsüñ ğıdāsı
‘İbādetdür cānuñ mā’idesi

864. Ne deñlü kim yiyüb içerseñ iy cān
Semirdüben idesin nefis-i hayvān

865. Velī şol kim olısar haķķa lāyık
Ğıdāyı ruħ bil anı bellü bāyık

866. Melekler reşk ider belki işine
‘İbādet tācın uranuñ başına

867. ‘İbādetdür ğıdā olan çü cāna
Gel imdi idere gör baķma yabana

868. Bu cānı beslemekde niçedür hāl
İşit bunda dinilde ħüsn-i aķvāl

869. Eger nefis pisler iseñ kıl olasin
Velî cān besleseñ Cibrîl olasin
870. Tamām añlandı bu sözden Müslümān
‘İbādetle şafā bulurimiş cān
871. Melek haşlet olur dimekdür iy cān
‘İbādetle olursa kişi her ān
872. Gel imdi ki ‘ibādet hil’atını
Bulasın tā melā’ik haşletini
873. Şıfāt-ı nefis gidiser çünki küllî
Doğına kalbine nur-ı mütecellî
874. Sa’ādet bundan özüñe olmaz şāh
Seve nāgāh kılın ol yüce dergāh
875. ‘İbadetle kişi görine irer
Ki yir gök teñrısı Allāh yarar
876. Ya lāyık mıdur anı komağ iy cān
Ki elden bir sâ’at bir dem ya bir ān
877. ‘Aceb ğaflet durur ki añlayana
Diyem bu sırrı bir dem dinleyene
878. Ne deñlü devlete irerse kişi
Komağ olur bilürsin ahir işi
879. Ne devlet olsun ol kim bākî olmaz
Ye ne lezzet ol kim vāşıl olmaz

880. Ola bir nesnenüñ soñında asret
Şaķın ol işde buldum şanma lezzet
881. Gelinek ayrılığıña öküşdür
Bugün şanma anı zevk-i h’oşdur
882. Göñül virme meded aldanma iy yār
Yarın olmayasın tā anda bizār
883. Gel imdi hizmet it Allāh her ān
Çün ol virdi saña bu cismiyle cān
884. Saña hizmet içün itdi cihānı
Yaratdı yirleri hem āsimānı
885. Yaratdı seni kendü içün iy cān
Ki hizmet idesin aña Müslümān
886. Yine hizmetiçün göre iy cān
Neler virür saña yarın ol Allāh
887. Yaratdı cenneti gāyetde a’lā
Melekler var anuñ icinde garrā
888. İder huriler anda cülve cevlan
Dağı ni’metleri her dem firāvān
889. Şarābı kevserüñ köşklerde mevcūd
Dağı şol hulleler gāyetde maḥmūd

890. Ne ölmek var ne gitmek var o yirden
Ki bir ân hâl-i olmaya siyerden
891. Şunuñ gibi maķāma lāyık iy cān
Degül midür ‘ibādet eylemek sen
892. Gel imdi hıżmet it Allāh’a her dem
Olasın tā ki yarın ġāyet Ekrem
893. İlāhi ‘izzetüñ hāķķı irişdür
Bize tevfiķ ki her dem yetişdür
894. İdevüz saña lāyık ķul a’māl
Ķoma şeytan ki itmaya ıdlāl
895. Meded ķıl soñumuzda bize imān
Ĥabibüñ hürmet içün iy sultān

El Bābū’s- Sadis Fī Mezemmeti Terikū’ş- Şalavat

896. İlāhi bizi luţfuñdan ayırma
‘İbādet yollarından bizi irme
897. Bize fażluña eylegil ‘ināyet
İdevüz tā ki her vaķtde ‘ibādet
898. Hidāyet senden irmez ise bize
Ėalālet zincirine cümle dine
899. Bize emrünü terk itdür şeytān
Dem-ā-dem itdüğümüz ola ‘iřyān

900. Şalāt-ı hamseden gāfil kıla ol
Neçe hile ile kullara bula yol
901. Namāz terk itdürüb kullara şeytan
Diler ki oda yanalar çü her ān
902. Meded kıl kullara şaşırmaya ol
Namāz kılub olalar saña maqbûl
903. Kuluñ mevlāsı razı olmayıcak
Olur ol ‘āşi zilletde muhakkaḳ

[23b]

904. Qalub dünyāda zillet içre dā’im
Çün olmadı namāz kıлмаға қа’im
905. Namāz terk idenüñ diñle zevālin
Diyem bir bir anuñ niceyse hālin
906. Hādis buyurdı ol sultān-ı a’lā
Muḥammed’e Muṣṭafā ya’ni dilārā
907. Ki Müslüm naql ider işbu ḥadisī
İşit didügin iy ‘aqluñ ülūsı
908. Kişiyle küfr arasında o server
Namāz terk eylemekdür didi ekşer
909. Ki dinle küfrüñ ortası iy cān
Namāz kıлмаğımıñ hey Müslümān

910. Müslümānlık daḥı bunuñladur bil
Namāzuñ vaḳtini şaşurmayub kııl
911. Eger dirseñ ola İslām imān
İnan işbu namāza ḳoma iy cān
912. Çü ḥuñla bir durur İmān ü İslām
‘Amelde itme taḳşır eyle itmem
913. Diyibdür nitekim sultān-ı ümmet
Ki din-i İslām içün elfāz-ı hikmet
914. Resūl’e şordı Cebrā’il bil iy yār
Maşābiḥ bu ḥadışi böyle yazar
915. Nedür İslām didi Cebrā’il aña
Beyān it şartlarını şimdi baña
916. Resūl tevḥīd itdi aña izhār
Daḥı beş vaḳit namāzdur didi iy yār
917. Tamām añladı bu sözden bil iy cān
Namāz kılan olur gerçek Müslümān
918. Velī kılmayanuñ ḥaḳḳında Aḥmed
Ne didi ol Resūl ya’ni Muḥammed
919. Namāz din diregidür didi iy yār
Şu kim kılmaz anı dinini yıḳar
920. Bil imdi gel namāzuñ ḥürmetini
Nicedür ḥaḳ ḳatında ‘izzetini

921. Namāzdan oñ ‘amel emr itmedi Hāk
Ki tevḥīdden geri budur muḥaḫḫāk
922. Kıyāmet kopıcaḫ ḫabrinden insān
Anadan toḡma gibi olur ‘üryān
923. Geleler cümlesi Allāh öñine
Ḳamuyı yarıdan ol şāh öñine
924. Şorulmağıçün ol dünyā işinden
Ne itdise heb bular beşinden
925. Ḳamudan oñ şüre işbu namāzdan
Ne itdi dünyāda ‘izz-ü niyāzdan
926. Namāz kılmış bulunsa her kim iy şāh
Ḳamu suçlarını ‘afv ide Allāh
927. Ḳoya faẓl ile cenātine anı
Namāz kılanlaruñ şād ola cānı
928. Namāzı kılmamış bulınsa her kim
O vaḫtin nicesi ol ola ne diyim
929. Aña ḫaşm ola ol yevme’l-ḫıyāmet
Cüzādan ırmeye çünki ‘ināyet
930. Namāz kılmadığıçün diñle maḫtūm
Hüdā’nuñ raḫmetinden ola maḫrūm

931. Ebu'l-leys naql ider Tenbih'de iy yār
Namāz kılmayanuñ hālını izhār
932. 'Ukubatı on iki ola iy cān
Namāz kılmayanuñ eylegil iz'ān
933. Üçi dünyāda ola belānuñ
Üçi oldugı vaktin diñle anuñ
934. Üçi kabır icine girdikde ola
Kıyāmete belānuñ üçi qala
935. İñit dünyāda ola ben diyeyim
Kitābūñ sözini naql eyleyeyim
936. Biri oldur namāz kılmayanuñ kim
Göñül nefret ide görürse her kim
937. Yüzinde olmaya aślā melāhat
Yanur olur mı olmazsa şalāhat
938. İkinci ol durur ol üç belānuñ
Gide rızkı namāzı kılmayanuñ
939. Namāzı kılmayanuñ bilgil iy şāh
Neye kim yā pişe şaşura Allāh
940. Ola günden güne rızkında noqşān
Namāz kılmaduğıçün bilgil iy cān
941. Üçüncisi odur ol üç belānuñ
Qabül olmaz du'āsı herkez anuñ

942. Gözi gönli qarañlıqda qala hem
Namāz kılmadıqçün ol dem-ā-dem

943. Olur olduqda üç dürlü belāyı
Diyem diñleler iseñ her neyse vāyı

944. Şu deñlü ac ola ölürken ol kim
Yiri gögi yise toymaya belkim

945. İkinci olqadar şusuz ola ol
Kamu ‘ummānı içse qanmaya ol

946. Çıqarken cān bedenden bilgil iy yār
Belā ‘ummānına ol kişi talar

947. Çekiser olqadar ol cān acısın
Namāz kılmayana tağ taş acısın

948. İşit buña münāsib bir hikāyet
Ki şahib-i ravza eyledi rivāyet

[24a]

949. Meger ‘İsa Nebiyyullah bir gün
Münācāt itmege gitmişdür ol gün

950. Giderken bir şuya uğradı nāgāh
Bir üç ol şudan nūş itdi ol şāh

951. Anuñ yanında gördi küb var imiş
Bu şudan ol küp içine qoyılmış

952. O küpden dağı içdi şuyı ‘İsā
İşit kim hāl nice oldı dilārā
953. Mübārek ağızı ‘İsā’nuñ açdı
Şu vaktin kim bu şudan kaçtredekdi
954. Küp içi zehirle tolmışdı güyā
Te’accüb eyledi gördükde ‘İsā
955. Didi yā Rabbi ki bu ne ‘acebdür
Konulmuş şu yanında işbu küpdür
956. Aқан şu ola datlu mişl ü şerbet
Bu acı olmağa nedür ki hikmet
957. Münācāt itdi ‘İsā İbn-i Meryem
Didi yā Rab nedür aşlını bilsem
958. Hıttāb irdi aña hātifden iy yār
Ki yā ‘İsā küpüñ yanına sen var
959. Cevāb vire saña ol neydügin hem
Gide şübheñ olasın tā ki alem
960. Küpüñ yanına ‘İsā vardı iy cān
Küb eyledi hemān oldemde efgān
961. Didi ben Ādem idüm dünyāda çün
Geçürdüm ‘ömri dünyāda nice gün

962. Nice zevk ü şefā sordum budur hāl
Velillāh içün itmezdüm a'māl
963. Buyurduğın dutmadum İlāhuñ
Ki 'āşi kul idüm pādişāhuñ
964. Sorarken 'ömr-i dünyā içre iy mäh
Ecel birgün irişdi baña nā-gāh
965. Çü irdi hic baña virmedi baña mühlet
Gözüm açdurmadı itmedi şefkat
966. Hemān niçe çalub cānımı aldı
Alub bican cismim şöyle kaldı
967. Tokız yüz yıl olubdur ben ölelden
Tenüm toprāk olub fāni ölelden
968. Çü üç yüz yıl olub ben kabır içinde
'Azāb miñnetile cebr içinde
969. Gelüb bir kimse kazdı toprağımı
Yoğurub balçağ itdi heb tenümi
970. Çü kaldum yine üç yüz yıl yapuda
Saray olub ki bir şāha kapuda
971. Anuñda geçdi devrān-ı hūn iy yār
Beni küb eylediler yine tekrar

972. Olubdur yine üç yüz yıl ki her dem
Koyar baña bu şudan dem-â-dem
973. O cân acısından zehridür iy cân
Cigerimden dahı çıkmadı el-ân
974. Anuñçün şu icer baña gelicek
O tatlu şu baña dökilcek
975. Gör imdi cân acısın sende iy yâr
Şaķın koma namâzı sende zinhâr
976. Ölürsin gâfil olma sende birgün
Anı egmez gezersin gerçek her gün
977. Ölüm kıomaz seni birgün bil iy şâh
Çü her nefis ölümü tadar didi Allâh
978. Namâz kılmayanuñ oldukda hâlin
İşitdün ki nice olduğı kalın
979. İşit kabre girince nicedür hâl
Diyem heb anda olan bir bir ahvâl
980. Biri ol kim şıķa kabri anı kim
Eyegi bir birine geçe belkim
981. İkinci oldurur münker ve nekir
Gelicek heybeti cânlar eridür

982. Gelüben meyyite kabrinde bunlar
Su'âl eyleyiserdür şöyle tekrār
983. Diyeler meyyite kim tañrı kimdür
Cevāb virüb bize sen anı bildür
984. Hâķ'a lâyıķ 'amel itdise bunda
Cevāb virmek müyesser ola anda
985. Diye tanrım benüm ki pes İlähdur
Kamuyı yaradan ol pādişāhdur
986. Su'âl ide yine anılar aña kim
Senüñ Peyğamber'ün diyivir bize kim
987. Aña lâyıķ 'amel itdiyse iy yār
Cevāb virüb bulara ide izhār
988. Diye peygamberün adı Aḥmed
Ḥabibullāh'dur ol ya'ni Muḥammed
989. Bular diye yine dinün ne dinidür
Bize anı daḥı sen şimdi bildür
990. Ri'āyet eyledise dinini ol
Cevāb vire bularda ide maḳbül
991. Diye dinim benüm İslām durur hem
Geçürdüm 'ömr-i sünnet ile dem-ā-dem

992. Bular taşdıķ ide anuñ cevābın
 abūl eyleyeler bir bir hıābın

[25b]

993. Dūseñ ola ki cennet sūndūsinden
 Ola abri ki cennet kōşklerinden
994. Rayāhınlar ola abrinde mebzūl
 Çūn oldu ol kişi Allāh mabūl
995. Cevāb virenūñ işitdūñ me'ālın
 Beyān itdūm size bir bir maalın
996. Cevābın virmek dilerseñ şöylesinde
 Şaın 'işyān ile ki alma bunda
997. Refīķ itdise şol kim bunda ā'māl
 Añā tevfiķ olıser anda avāl
998. Şu kim itmedi aķa lāyıkı ol
 Anuñ olmaz sözi abrinde mabūl
999. Ki Rabbinden daı dininden iy yār
 Nebisinden daı diñle gel esrār
1000. Şorulduķda bulardan bilmeye hem
 ala abrinde miñnetle dem-ā-dem
1001. Velī dönüb buları söylemeye
 Nebiyy-i Rabbi dini bilmeye

1002. Bulara lāyık iş itmedi bunda
Ne için adların bilmeye anda
1003. Tola odıyla kabri ol dininüñ
Çü bunda oldu ol hāyini dinüñ
1004. Zebāniler geeler dehşet ile
‘Azāb itmek için bes heybetiyle
1005. Bularuñ olmaya gözi kulağı
‘Azāb idenlerüñ budur yerağı
1006. Cehennem korkısı gele bulara
Ki cānları idiser pāre pāre
1007. Namāz kılmayan olur böyle iy yār
Şaķın terk itme anı sende zinhār
1008. İştüñ nolduğın kabrinde ‘āşi
Kıyāmetde işit nolıser ‘āşi
1009. Kıyāmet hālını işitgil iy yār
Gözünü ğaflet uhusından uyar
1010. Kıyāmet korkısının unutduñ amma
Gör Allāh saña nādir iy dilāra
1011. Hıttāb ider ki ol sultān-ı a’lā
Kıyāmet hālını ol Rabb-i Mevlā

1012. Çü kullarıdur anuñ cinn ile nās
Hıṭāb ider bize ki *Eyyühā'n-nās*⁶
1013. Ki yā insān-ı ġāfil korkıñuz dir
Şu rebdenki yaratdı sizi bir bir
1014. Kıyāmet nice dügin diñle imdi
Ki Qur'ān'da işit Allāh ne didi
1015. Ger oğlan emzüren 'avrat bugüni
Gör idi kaçā oğlundan düğüni
1016. Dağı görse bugüni cümle 'avrat
Düşē idi korkısından hamli elbet
1017. Dağı cümle ḡalāyık mest ü ḡayrān
Görürsin dir Resūl'e ḡaḡ iy cān
1018. Resūlullāh işit kim ne didi
Kıyāmet ḡaḡḡına oldem buyurđı
1019. Kıyāmet dehşetinden ay ile gün
Ḳararıb nurları gidiser ol gün
1020. Ḳamu insāndur iser ḡaḡ öñinde
Ol āḡır menzilinüñ eñ soñında
1021. Ḳayā u ḡavf idüb Allāh'dan iy yār
Ḳulaḡlarındañ derlare batar

⁶ Eyyühā'n-nās: "Ey insanlar!" Nisā Sûresi 4/1.

1022. İşit bir dağı kim nedir Muğammed
Ol Allah sevdügi Mağmüd u Ağmed
1023. Kıparr cümle ĥalāyık şöyle ‘üryān
Kıyāmet kopaçak şöyle bil iy cān
1024. Resül bu sözi söyledükde iy yār
İşidüb ‘Āiře eyledi çok zār
1025. Didi kim yā Resül buna ‘acebdür
Ki ‘üryān olmağ er ‘avrat edebdür
1026. Niçün kim yā Resül bu günde bunlar
Kıamu çıplağ olub ‘üryān olalar
1027. Resül ‘Āiře’ye virdi cevābı
İşit kim niçe eyledi ĥitābı
1028. Didi yā ‘Āiře ol gün şu gündür
Ki kimse kimisi bilmez bu kimdür
1029. Eger şorar olurlarsa kişiye
Gerekse irkek olsun ger dişiye
1030. Ebed bilmeyiser kendüyi ařlā
Ki er midür yā ‘avrat mı dilārā
1031. Kıyāmet vaşfını bir dürlü iy yār
İşit bir dağı idem anı izĥār

[26a]

1032. Neden naql eyledüñ dirseñ ki ya'ni
Ki Tenbih'de Ebu'l-leyṣ didi anı
1033. Meger şordı Resül'e birgün aşhāb
Didiler yā Resül cem' olub aḥbāb
1034. Eker mi kimse ҡopduḡda ҡıyāmet
Ki sevdügi kiṣi hic temāmet
1035. Cevāb virüb Resül aşhābına çün
Ki kimse kimseyi añlamaz ol gün
1036. Didi üç yirde egmez sevdüğün hic
Kiṣi kendüyi bilmez 'aql olur biç
1037. Biri der tamağıçün a'māl-i mizān
Getürseler kiṣi olur perişān
1038. Sevābımı ağır tā ki bilince
Murād irüben raḥmet bulunca
1039. Ebed kendüyi bilmez kiṣi aṣlā
Ya ğayr mı ekṣer mi hic ҡaṭ'ā
1040. İkincisi budur zıkr olan uçañ
Yazılmışdur ҡamu eylegil suçun
1041. Kitābet eylediler heb melekler
Қıyāmet ҡopaçak ҡopar yürekler

1042. Çü her kiſiye virürler kitābı
Haṭā mı işledi yāḥud sevābı
1043. Günahkār olana şolından iy yār
Qara yazusını ideler izhār
1044. Delüb şol yağrını gögsinden iy cān
Kitābını viraler iy Müslümān
1045. Vireler şağına şālihlerüñ çün
Ki dünyāda ‘ibādet itdügiçün
1046. Ola ābidlere ğarrat kerāmet
Olur ‘āşılara niķmet melāmet
1047. Çü fark olurken ‘āşıyle ‘ābid
Kişi bilmeyiser kendüyi lābud
1048. Şağından mı viralar ya şolından
Bu qorqudan kişi bizer cānından
1049. Kişinüñ olcaķ başda qayūsı
Ne ana atana qardaş qayūsı
1050. Qamu ḥalkuñ olurken böyle ḥalī
Resül’den gel işit diñle maķalī
1051. Yidi bulıñ olıser niḥāyet a’lā
Qıyāmet qopıcaķ diñle dilārā

1052. Birisi ‘ādil olan pādişāhdur
Ki dünyāda olar ‘ālem penāhdur
1053. Yarın sağ yanına ‘arşuñ geleler
Ki nurdan köşkler üzre oturalar
1054. İkinci şol yigitler kim dem-ā-dem
Şımazlardı Hāḡ’uñ emrini bir dem
1055. Daḡı şol iki kişidür muḡabbet
Birbirine Allāh için ‘izzet
1056. İşit dördüncisini daḡı iy yār
Resūlullāh çün itdi anı izhār
1057. Didi şol kişiler kim itdi ‘ādet
Ki mescidler sevmegi temāmet
1058. Daḡı şol er zinādan kendüzini
Şaḡındı dutmadı ‘avrat sözini
1059. Viriser ol kişiye ḡaḡ tebārek
Neçe ḡuri melekler ki mübārek
1060. Budur altıncısı kim itdi ḡayrı
Velī bildürmedi kimseye ḡayrı
1061. Daḡı tenhāda kişi dise Allāh
Ki ya’ni lā ilāhe illallāh

1062. Bu zıkrũñ nuriñi albine dũſe
Melekler cũmlesi yanına uſe
1063. Gũñũl yumuſayu ben ditreye teni
Ki dost ousını aldı cānı
1064. Gũz iſlũ ciger baſlu liser
Rızāyı aı anuñla buliser
1065. opca ol kiſi abrinden iy yār
Aña lufinı Allah ide izhār
1066. Vire cennetde aña or u arrā
Daı dizārını gstere Mevlā
1067. Bu idi fıranuñ naliñi iy cān
Maſārıda durur eylegil iz’ān
1068. Resũlullāh didi c yirde zin
Kiſi bilmeya aſlā diñle szin
1069. Anuñ ikisini bir bir iſitdũñ
Ki vaſfını ne ise cũmle bildũñ
1070. İſit cũncisini daı iy yār
Ki idem anı daı size izhār
- [27b]**
1071. Resũlullāh didi yevme’l kıyāmet
ubũrından ıa insān temāmet

1072. Gelüb Allāh öñinde şaf olalar
Ki itdüklerini bir bir bulalar
1073. Bu hāldeyken kamu insān fi'l-hāl
Cehennemden bir od çıka budur kāl
1074. Çü kablaye bu 'āşî zümresini
Ne deñlü var ise heb cümlesini
1075. Bu od söyleyeser 'āşilere hem
Kani şunlara ki 'işyān itdi her dem
1076. Biliñüz intikām almağıçün ben
Yaşam cānlaruñuz arına hem ten
1077. Bugün üç t̄āyifeden intikāmı
Ālem yakmağıyla cismile cānı
1078. Biri şirk iden Allāh Hāzretine
Biri zulm iden Aḥmed ümmetine
1079. Biri inanmayandur işbu güne
Yakısaram ben anı döne döne
1080. Bu sözi işitdicek cümle insān
Kamunuñ 'aqlı gide ola ḥayrān
1081. Ne 'aql ola kişide ḥ'öd ne bilī
Egilir mi o demde hic ḡayrı

1082. Ebu'l-leyş naql ider Tebnüh ide iy yār
Bu naqlüh cümlesini şöyle bil var
1083. Şu vaktin ki irādet ide ol şāh
Ki emr ide ol İsrāfil'e Allāh
1084. Çala şūrını İsrāfil pes oldem
Hemān fevt ola cümle İbn-i Ādem
1085. Yaradılmış kamu heb fevt olalar
Ne kim var yirde gökde hep olalar
1086. Velī Cebra'il ü Mika'il ile
Çala İsrāfil ü 'Azrā'il ile
1087. Diye 'Azrā'il'e Allāh tebārek
Diye ki dahı kaldı iy mālīk
1088. Diye 'Azrā'il oldem yā İlāhī
Çü sensin cümle maḥlūk pādīşāhı
1089. Çü sen ḥayyı ebede zāt-ı eḥadsin
Kamu maḥlūka Allāhü's-şamedsin
1090. Ölümü görmeyen Cebra'il ile
Dahı Mikā'il ü İsrāfil ile
1091. Götüren 'arşuñı kaldı melekler
Dahı ben kul kaldum emr-i bekler

1092. Pes Allah emr ede ‘Azrā’il’e hem
Ki kabz itmagiçün bunları oldem
1093. Bularda kabz olıcağ ayda Allāh
Dağı kim var diye ‘Azrā’il’e şāh
1094. Diye ‘Azrā’il Allāh Hazretine
Cevāb vire o zāt-ı ‘izzetine
1095. Hemān ben kalmışam maḥlūk içinde
Dağı bir kimesne ben yok ki cān içinde
1096. İşitmedügi mi diye Allāh aña
Necāt bulmaz ölümden kimse kaç’a
1097. Ölüm şerbetini her nefes çü datdı
Ölüb fāni bedenden rūhı gitdi
1098. Çü maḥlūksın öler gibi sen iy kıl
Var imdi cānuñ al sende fenā yol
1099. Rivāyet var bu yerde diñle iy cān
Beyān idem eger anlarsañ iz’ān
1100. Şu vaktiñe emr ide ‘Azrā’il’e Hağ
Ki cānuñ al diye elbetde muṭlağ
1101. Gele ‘Azrā’il ölüm nicesine
Ki cennetle cehennem arasına

1102. Alurken cānını cisminden iy cān
İderser nice şayha nice efgān
1103. Eger sağ olsa ol vaktde kamu halk
Bu feryāddan olaydı cümle muṭlak
1104. Diyiser daḥı ‘Azrā’il bil iy yār
Alurken cānını bu sözi tekrār
1105. Eger cān acısın böyle bileydüm
Ki mü’min cānına eşfaḫ olaydum
1106. Çün āḥir ‘Azrā’il daḥı oliser
İşit şöıra daḥı nice oliser
1107. Diye Allāh bu dünyāyı demiye
Ḳani sende olan zevḫ ü beliye
1108. Ḳani saña benüm dünyālar iy yir
Şınır itmışler itdi saña bir bir
1109. Biri birine virmezlerdi seni
Ḳani anlar çürüdi cümle teni
1110. Saña mülkim diyü da’vā idenler
Ḳani senüñiçün gavḡā idenler
1111. Bugün bu mülke mālīk kim durur kim
Ḳani gelsin eger var ise her kim

1112. Dağı kani şular ki dünyāda ol
Yiyüben rızku mı ğayra olub kul
1113. Su'ālî böyle ide dağı Allāh
Cevābı yiyene kendi vire ol şāh
1114. Diye mālîk benem bu mülke ancak
Kamuyı halk iden benden muhakkağ

[28a]

1115. Dağı emr eyleye Allāh semāya
Ki yağmur olıben yağ diyü māye
1116. Yağ kırk gün oluncağ tā temāmet
Degül yağmur ol illā müşül şehvet
1117. Ola her nesnenün üstinde iy yār
On iki arşun ol şu şeyle kalkar
1118. Pes anda sonra Allāh Te'ālā
Yarada cümle maḥlūkāt-ı Mevlā
1119. Çürümüş toprak içre şol bedenler
Yir altında yoğ oluben gidenler
1120. Yine cem' oluben bir bir dirile
Çün Allāh emr ide cümle der ile
1121. Ki yirden bakla biter gibi iy cān
Bedenler bitse gerek hey Müslümān

1122. Bulardan sonra da'vet ide Allāh
Ki cümle rûhları cem' ide ol şāh
1123. Ne deñlü var ise ervāh-ı cümle
İşidüb emr-i haqqı cümleñle
1124. Koyiser sūr içine Haq Te'ālā
Bu cümle rûhları ol Rabb-i Mevlā
1125. Eñ evvel halk olan İsrāfil ola
Dağı Cebra'il Mikā'il ile
1126. Dağı emr ider surdur sonra Allāh
Ki çañ şūruñ diye İsrāfil'e şāh
1127. Çala şūruñı İsrāfil o demde
Ebed kalmaya hic kimse 'ademde
1128. Çıkısar sūr içinden cümle ervāh
Kovan arusu giyib vakit inyāh
1129. Yazıla gök arasına bu ruhlar
Ki ğarb-ı şarkā deñlü dolduralar
1130. Pes andan sonra yire hep giralar
Bedenlerini heb bir bir bulalar
1131. Gire cismine burnundan kamu cān
Dirile cümle ölmüşler hem ol ān

1132. Bu yirde bir dağı vardır rivāyet
Diyem anı işit illā ki nihāyet
1133. O vakit ki Hāk dirilde Cebrā'il'i
Dağı Mikā'il ile İsrāfil'i
1134. Buları hulle ile Hāk Te'ālā
Burağıyla dağı ol Rabb-i Mevlā
1135. Resūl'ün ravzası açıyla ol vakit
Görüp Cebrā'il ide mürüvvet
1136. Diye ya Cebrā'il bugün ne gündür
Kıyāmet gün beñzer ki bu gündür
1137. Resūl şora eñ evvel ümmetini
Gör imdi saña anuñ himmetini
1138. Dağı geymezden öğüdin hüllesini
Şora ümmeti hālin cümlesini
1139. Diye ya Cebrā'il ümmetime şah
Haber vir baña ki neyledi Allāh
1140. Diye Cebrā'il oldem ya habibī
Ki sensin dertlü ümmetün tabibī
1141. Saña muştularam ben ümmetüñi
Çü gördüm anlaruñçün himmetiñi

1142. amudan ğiden iy sultn-ı mmet
ıan sensin hemn eyle ef'at

1143. ular cem' olub anda gr nideler
Varub dem Nebiyda gideler

1144. iler cmlemz alı sensin
amu insn olanu nesli sensin

1145. ize efat idb eyle ef'at
Ki ide Hk Te'l bize rahmet

[29b]

1146. iye dem Nebiyyullah oldem
ef'at benden umm ki ben itmem

1147. i ben cennetden eyledm hruc
Yiyb budy eyledimdi ubu

1148. ugn nefsmedr nef'm pes ancak
Vel siz Nu'a varu oldura lyk

1149. elb Nu nebiyyullah bunlar
ef'at kl bize ya Nu diyeler

1150. iye bunlara Nu Peygamber iy cn
ef'at ummauz ki itmezem ben

1151. i dnyda du'a-y itdgmn
amuy ar kldum oldu ucum

1152. Şefâ'at itmezem beni biliñüz
Velî İbrahim'e cümle varıñuz
1153. Ki Allâh aña dostum didi bilüñ
Hemân tapusına bu demde irüñ
1154. Gele İbrahim'e bu halık meşkük
Diyeler ya halîlu'llah ki geldük
1155. Umaruz pes tapuñdan kıl şefâ'at
Bize Allah'dan ola tâ ki rahmet
1156. Diye bunlara ol haqquñ halilî
Ki gururum var benüm gâyetde haylî
1157. Bular Musa'ya irüb ağlayalar
Saña geldük kelimullah diyeler
1158. Bize şefkat idüb eyle şefâ'at
Ki tâ Haqdan bize ola 'inâyet
1159. O dahı bunlara vire cevâbı
Varuñ 'İsa'ya eyleñ ol hitâbı
1160. Bular 'İsa irüb ideler âh
Meded kıl saña geldüñ bize Allâh
1161. Umaruz bize idesin şefâ'at
Bağıslana suçumuz ola rahmet

1162. Diye bunlara ‘İsā ki iy ümmet
Çü ‘özrim var ben itmezem şefā’at
1163. Muḥammed çünki ḥatim enbiyādur
Varuñ aña ki fazlı aşfiyādur
1164. Şefā’at menbā’ ki bārigāhdur
Hem Aḥmed’dür Ḥabibullāh’dur
1165. İşidüb adını ol ḳavm ‘ācüz
Varalar Ḥazretine uralar yüz
1166. Diyeler yā Resūl geldüñ saña ūş
Şükür ḥaḳḳa bizi itdi saña tūş
1167. Şefā’at ḳıl bize muḥtaclaruñuz
Ṭoyur luṭfuñ ile aclaruñuz
1168. Ümidümüz saña ḳıldı hemān pes
Gerekse al elümüzi gerek kes
1169. İşitdüb ümmetinüñ zārını ol
Diye gelüñ sözüñüz oldı maḳbūl
1170. Sizüñçün dünyāda çekdümdi zaḥmet
Ḳılam diyü size bugün şefā’at
1171. Umaram baña Rabbüm cümle gözi
Bağışlaya diyü tuta omızı

1172. Bu sözleri bulara söyleyiser
 amunuñ atırını hoş eyleyiser
1173. İşitdün mi Resül'ün himmetini
 Var imdi oma anuñ sünnetini
1174. Maşarık naql ider işbu adişī
 Buyurur ol Resül din ulusı
1175. 'Araşatdan benümle cümle ümmet
 Giderken cennete şöyle temāmet
1176. Bularuñ bazısın men' eyleyeler
 Zebāniler tutub uyı virmeyeler
1177. Baub arduma görem bunları çün
 Diyem Rabbüme ki yā Rabbi niçün
1178. Benüm ümmetimi men' eylediler
 Zebāniler tutub oyu virmediler
1179. Gireydi tā benümle cennetüne
 İrelerdi amusı azretüne
1180. Diye Allāh Te'ālā yā abibī
 Ki sensin dertler ümmetün abibī
1181. Bular sünnetünü omışlar idi
 Dem-ā-dem nefesine uymuşlar idi

1182. Bular dünyāda seni sevmediler
Anuñçün bunları qoyı virmediler
1183. Dutalardı bular sünnetüñi heb
Qamusı olurdı tayyib atyeb
1184. Çü dünyāda bular terk itdi seni
Nidersin bunları isteyü beni
1185. Qo kim bunları çeksünler ‘azābı
Ki dutmazlardı dünyāda hıñābı
1186. İñit fehm eyle bu sözleri iy cān
Taleb qılur iseñ sen dañı cānān
1187. Gerek terk idesin işbu cihānı
Bulasın tā ki ‘ışkı cāvidānı
1188. Bunuñla ol bulunmaz bilgil iy yār
Şuvī odıyla cem’ eyleme zinhār
1189. Nider ağıyārını yār isteyenler
Qayır cānına didār isteyenler
1190. Bu qanda qaldı ki dünyāya iy cān
Nazar ola bunuñ varına bir ān

1191. Dimedimi ki Allāh Te'ālā
Beyān eyledi Qur'an içre Mevlā

1192. Bizi ayırma rahmetden İlāhī
Ki sensin cümle kullar pādişāhı

1193. Çıkıcağ kabır içinde şöyle 'uryān
Namāz kılan ola mest ü hayrān

1194. Yüzi kara kopıyardur öñünden
'İbādet itmedi niçüñ ki bunda

1195. Şolından vireler kâğıdı iy yār
Kara yazusını ideler izhār

1196. Hisāb almağda şiddet ola aña
Şu deñlü kim qala kendüsi taña

1197. Hayā vuḥuf idüb Allāh'dan anlar
Qulaqlarındañ derleye yaşlar

1198. Hadişi diñle naql itdi maşārık
Bu halkuñ hālını eyledi taḥkīk

[30a]

1199. Halayık çıkıcağ kabrinden iy yār
Kılıcağ cümlesi feryād ile zār

1200. Cehennemden şaķınım ümmetü mi
Şular ki dutalardı sünnetü mi

1201. Şol ki şakınsa iki emr mi hem
Hem zinādur denü yalandan dembedem
1202. Şefā'atüm ile şād ola cānı
Hüdā'dan ben diler isem anı
1203. Biri oldur ki ağzını haṭādan
Şakınsa şefkatüm ola vefādan
1204. Bu yir dençe sözler söylemişler
Hadişi niçe kez şerh eylemişler
1205. Haṭādan ağzını şaklamak iy yār
Yalan söz söylememekdür didiler
1206. Mesāwī ğaylebeti dilinden aşla
Getürmeye şakına şöyle kaṭ'a
1207. Hāramdur bil mesāwi eylemek çün
Hüdā andan bizi şaklaya her gün
1208. Nitekim haḳ buyurdı nehyini hem
Ki hicret sūresinde itdi i'lām
1209. Niçe yirsiz didi ıradaşıñuzu
Sever misiz yimek yoldaşıñuzu
1210. Nedür dirseñ mesāwī bilgil iy yār
Anuñ ardınca 'aybın itmek izhār

1211. Ki bir ‘aybı olursa bir kişinüñ
Yâ irkek olsun ol yaḥud dışınüñ
1212. Anuñ ğaybında bir kimse ol işi
Eküb söyledise ğaybetdür işi
1213. Bunuñ ḥaḳḳında diñle bir ḥikāyet
Beyān eyledi pes rāvī rivāyet
1214. Meger Musā zamānında bil iy şāh
Nice gün yağmuru virmedi Allāh
1215. Ḳamu ḥalk cem’ olub Musā yanına
Du’āya çıkdılar heb cümle bile
1216. Bulara yağmadı yağmur bil iy yār
Te’accüb eyledi Musā Peyğamber
1217. Münācāt eyleyüb didi İlāhī
Çü sensin cümleñ püşt-ü penāhı
1218. Nedür ḥikmet ki yağmur yağmamağa
Murādı ḳullarunuñ olmamağa
1219. Ḥitāb itdi Ḥüdā Musa’ya ol vaḳit
Budur yağmaduğı yağmura ḥikmet
1220. Ki vardur bunlaruñ icinde bilkim
Mesāvī ehlidür niḥāyetde bilkim

1221. Qabul itmedum anuñcün du'ayı
 O bile olduğıcün ol senāyı
1222. Didi Musā ki ol kimdür bilelüm
 İcümüzden anı bari sürelüm
1223. Didi Allah ki yā Musā 'acebdür
 Dimek olur mı anı ašlā kimdür
1224. Mesāvī itmek men' eyler iken
 Ki andan qulları nehy eyler iken
1225. Degül demek bizüm şānımıza ol
 Velī tevbe ideler ola maqbül
1226. Du'adan oñ kamu halkuñı cümle
 Di istiğfār ideler dañı tevbe
1227. Bile bulunur ol qul içlerinden
 İder ol dañı tevbe suçlarından
1228. Qabul olur o dem qullar du'ası
 Ki tevbe ile gider gōñlinde pası
1229. Gel imdi senden bundan 'ibret eyle
 Ki cümle itdügüñi fikret eyle
1230. Neçe bir nefis şeytān uyavuz
 Neçe bir haqquñ emrini koyavuz

1231. Dilümüzden neçe bir gele ‘iṣyān
Ölüm niçün ańılmaz hey Müslümān
1232. Neçeye dek olavuz Hakkā ‘āsī
Yā niçe idevüz bunca me’āsī
1233. Gelüñ tevbeye geelüm kamumuz
Ki rahmetden ola tā ki omuz
1234. Beṣāret idüben ümmetine ṣāh
Ki yüz kısım itdi dir rahmetullāh
1235. Anuñ bir bölüğünden işbu Ādem
Yaradıldı kamu dünyā dem-a-dem
1236. Hüdā toḡsan toḡuzını anuñ dir
Ḳıyāmet günine ṣaḡladı bir bir
1237. İlāhī bizi ol rahmetden irme
Rızāñdan daḡı bir sā’at ayırma
1238. Du’a idüñ ḡabül idem didüñ çün
Du’amuz bu durur saña dün-i gün
1239. Ayırma bizi imāndan İlāhī
Ki sensin cümleñ püşt-i penāhı

[31b]

Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/Fâ’ilün

1240. İy kamu maḡlūk ḡaḡ iden İlāh
İy kamu ḡullara sensin pādiṣāh

1241. İy hidāyet saña maḥşūşdur hemin
İy ‘ināyet saña Rabbü’l-ālemin
1242. Cümle’i var eyleyen sensin na-şek
Gerü ḥoş ger toyur ins ü melek
1243. Luṭfa emşāc insān eyleyen
Sensin acsada kamu cān eyleyen
1244. İy hidāyet saña maḥşūşdur hemin
İy ‘ināyet saña Rabbü’l-ālemin
1245. ‘İzzet-i zillet viren maḥlūka sen
Şevketi vüs’at viren merzūka sen
1246. Sensin İy Sultān ‘alem kıllara
Virüben tevfiḳ getüren yollara
1247. Vay aña kim olmaya senden meded
Gitmeye anda ḍalālet tā ebed
- Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Fe’ülün*
1248. Aña kim ola ‘ināyet bir nazar
Ḳadir anuñ ‘arş-ı a’lādan geçer
- Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün*
1249. Ḳabş u baş cümle senüñdür yâ İlāh
Ḳıl ‘ināyet bize olmadın tebāh

1250. Şemme-i luţfuña mazhar kı l bizi
Görelüm dizâr ki acğı l gözi
1251. Destiñir ola bize kim kı l mış laruz
Luţfuñ umub kı buña gelmiş lerüz
1252. Bâb-ı rahmetden bizi red eylemeye
Hem hidâyet yolunı sed eyleme
1253. Hem refîk kı l bize tevfiķuñ meded
Çünkü luţfuña senüñ yokdur ‘aded
1254. İşit imdi tâlib olan rahmete
Ger kı bûl olmak dilerseñ Hâzrete
1255. Kendüñi rettüğüm teslim kı l yakın
Destiñirüñ oldurur çünkü hemin
1256. Şuçlaruñ ‘afv eyleyen oldur iy yâr
Güçlerüñi gideren leyl ü nehâr
1257. İşlerüñ hic başa varmaz ansuzın
Ki hâzer unutma anı añsuzın
1258. Ol seni senden yîñ ister bilmiş ola
Ġâfil olma bu sözi eyle kı bûl
1259. Bu hadiş buña münâsib diyeyim
Râvî müsülimdür hikâyet ideyim
1260. Yâ âbazar dir Resûl-i murtażâ
Hâzret-i Hâk böyle didi kı llara

1261. Kamu kullarum dalāletde kala
 İllā şol kul kim hidāyetüm aña
1262. İrer ise kurtıla şeytāndan ol
 İrmez ise kala zilletde melül
1263. İsteñüz benden hidāyetdir İläh
 Sizi maħrüm qomazam ben pādişāh
1264. Kamuñuz acılıqda kalasız eger
 Ben toyuram sizi luṭf ile meger
1265. Cümleñüz çıblaq kalursız şöyle hem
 Ben geyürürem libāsı dembedem
1266. İsteñüz benden libās-ı ni'meti
 Tā virem iki cihānda 'izzeti
1267. Siz idersiz gice gündüz çok günāh
 Yarlıgaram ben sizi bi iştibāh
1268. Kamu 'alem 'asi olsa cümlesi
 Ne kadar varsa bu ādem zümresi
1269. Zerre miqdār baña noqsān gelmeye
 Hic benüm fazluma pāyān olmaya
1270. Ger 'ibādet eylese ehl-i cihān
 Cümle ṭā'at eylese pir-ü cüvān

1271. Nesne artamaz ululuğumdan ebed
Fazluma virmez terakki hic aḥad

1272. İbn-i Ādem bir yire cem' olsa heb
Her biri biñ biñ murād itse taleb

1273. Cümleñ virmek murādın baña ol
Raḥmet'üm deryasına kaṭre degül

1274. Sûre kehf aḥirinde Ḥaḳ celāl
Raḥmet'ün vus'atına eyler maḳāl

1275. Dir ḥabibüm kullara diye vir beni
Çün beyān itmege gönderdim seni

[32a]

1276. Cümle ebḥār cihān olsa midād
Raḥmet'üm yazılmaya olmaz 'aded

1277. Zerresi kalmaya der yanūñ ebed
Raḥmetüm yazılmaya olmaya ḥad

1278. Ger deñizi yine ḥaḳ itse ḳamu
Yine yazılmaya raḥmet iy 'amu

1279. Gör imdi raḥmet-i ḥaḳḳı gel iy yār
Şaḳın kendüñi maḥrūm itme zinhār

1280. Günāḥıñdan ide gör tevbe dā'im
Ol istiğfār ile her demde ḳā'im

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/Fe'ülün

1281. İder tevbeñ kabûl Allāh Te'ālā
Çü redd itmez seni ol Rabb-i Mevlā
1282. İşit baña menāsib bir hadişī
Ki Müslim râvidür iy din ulûsı
1283. Ebu Musā Resûl'den naql idibdür
Hadîşî diñle nice naql olubdur
1284. Resûl didi ki Allāh gice gündüz
Şaçar raḥmetini kıllara dübdüz
1285. Ki raḥmetden kināye idüb ol şāh
Gice açar elini didi Allāh
1286. Ki gündüz eyleye bicün günāhı
Gice tevbe idüb iderse āhı
1287. Günāhı yarlıgamağıçün iy yār
Gice tā şubḥadañ raḥmeti şaçar
1288. Güne gündüz daḥı böyle idiser
Kamu kıllar ne raḥmet idiser
1289. Gör imdi hem Hüdā'nuñ raḥmetini
Nicedür kıllarına şefkatını
1290. İd imdi Rabbüñe her dem itā'at
Daḥı tevbe ile istiğfārı 'adet

1291. İder ol rahmetin çün saña mebzûl
Ki itmek ile pes tevbe ki maqbûl

1292. Maşârık naql ider diñle hadişi
Buyurur şöyle çünki din ulısı

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

1293. Bir melek var sağ omuzında iy yâr
Her kişinüñ hayrâ a'mâlin yazar

1294. Dağı sol omuzunda vardır bir melek
İtdüğü suçlarını yazsa gerek

1295. İllâ sağ yanında olana hüzâ
Emr idübdür soldağı tâbi' ola

1296. Her kişi bir maş'iyet iderse ger
Şol dağı anı hemân yazmak diler

1297. Dir aña şolundağı şabr eyle kim
Tevbe ide itdüğine ol kim

1298. Yidi sâ'at tâ geçince kıomaz ol
İtdü ki günâhları yazdurmaz ol

1299. Tevbe iderse yazılmaz ol günâh
İtmez ise yazılısardur iy şâh

1300. Bir hadiş dağı diyem kim ki işit
Egleyüb anuñla tâ ki iş it

1301. Bir kimesne ma' şiyet itdügi dem
Tevbe idüb dise *Rabbigfirli*⁷ hem
1302. Dir aña Allāh Te'ālā iy kulum
Bildügiçün seni yarlıgadıgum
1303. Dahı bildüñki benem Rabbüñ senüñ
Yarlıgadum itdügüñ maş'iyetüñ
1304. Yine itse ol kişi dahı günāh
Yine tevbe itse ol demde iy şāh
1305. Hāk Te'ālā yine diye ki iy kıl
Tevbe ki itdüm yine bilgil qabül
1306. Bir hadiş diñle maşāriqdan iy şāh
Qullara neyler kıyāmetde İlāh
1307. Qaylaya müminleri nurı Hüdā
Örtüben ben pes eyleye aña nidā
1308. Diye kim bilür misin kulum 'aceb
Şol fülān vaqitlerde itdügi heb
1309. Kıl diye yā Rab bilürem itdügüm
Sen bilürsin çünki heb işledügüm
1310. Şöyle zann ide hemān kendüyi ol
Oldum uş nār ehli deyüben melül

⁷ Rabbigfirli [ve li valideyye ve lil mu'minine yevme yekumul hisab]: "Ey Rabbimiz! Hesabın görüleceği gün beni, anamı, babamı ve bütün mü'minleri bağışla." İbrahim Sûresi 14/41.

1311. Hâk Te'âlâ diye aña bilmiş ol
Çün seni dünyâda itdümdi kabûl

1312. Bilmiş ol bugün dahı lutfum ile
'Afv idüb bağışladum fazlum ile

1313. Gir yine cennâtuma bul 'izzeti
Köşklere çıkub bulasın rif'atı

1314. Bir hadîs dahı maşarıkdan işit
Raḥmetiçün Allāh'a lâyıķ iş it

[33b]

1315. Çün buyurur ol Resûl-ı murtaẓâ
Vardı dir bir kişı ehli ḥaṭâ

1316. Ol beni İsrâfîl içinde ebed
Yoğ idi 'işyânına anuñ 'aded

1317. Öldügi vaķit ehline didi beni
Oda yaķuñ gül ola 'aṣî teni

1318. Gülümüñ yarusını pes yıllara
Yarusını dahı şaçuñ şulara

1319. Ol kim Rabbüm beni esirgeye
Şuçlarum bağışlayub 'afv eyleye

1320. Öliceķ yaķdılar anuñ cismini
Yıllara şavurdılar pes resmini

1321. Şaçdılar şulara dahı gülini
Cismini tağıtdılar heb gülini
1322. İşit imdi Hâk Te'ālā neyledi
Yıllara ve şulara emr eyledi
1323. Cem' idüb bir yire anuñ cismini
Dünyāda nice ise 'aynı resmini

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün

1324. Yine cānın virüb oldem aña şāh
Niçün itdün böyle kendün dir Allāh
1325. İtikād itmezmiydün kudretüme
İnkıyāduñ yok mıydı 'izzetüme

Fâ'ilâtün/Fâ'ilatün/Fâ'ilün

1326. Ol didi ki 'itikādım var idi
Saña şıdķum yā İlāh muhkem idi
1327. Līk korķdum çok günāhımdan benüm
Anuñiçün odlara yaķdum tenüm
1328. Böyle didi ol kişi dir Hâk aña
Şuçlaruñ bağışladum bilgil saña
1329. Tevbe idendir günāhından Resül
Tevbesi oldem anuñ olur kabül

1330. Hiç günāh itmemiş olur zerrece
Baħr-i ‘iṣyān qalmaz anuñ qatrece
1331. Hāq müyesser ide cümle kullara
Tevbe idüben geleler yollara
1332. ... Tövbe nicedür ... iy yār
Terk-i ‘iṣyān eylemekdür tövbegār
1333. Ol naṣūhuñ tevbesin diñle diyem
Bil daķāyıķdan durur naql eyleyem
1334. Nice ‘iṣyān eylemişdi ol Naṣūh
Hāq hidāyet qapusın itdi fütūh
1335. Tevbe itdi cümle iṣyānından ol
Hāq anuñ tevbesini kıldı qapul
1336. Bir mağāraya girüb oturdı hem
Hāķķa tā’at itmegiçün demidem
1337. Nice günden soñra ol bir gün meger
Taşra çıķdı gördi bir qoyun gezer
1338. Bir dişi qoyundı toğurmalu
Taşrada qalmış şovukdan ölmelü
1339. İçerü koydı Nāṣuh ol qoyunı
Ol qoyun toğurdı quzıcağını
1340. İki oldı ol qoyun quzuları
Oldı irkekle dişi yürüleri

1341. Pes Nāşuḥ idindi südinden ğıdā
Hakka tāt eyler idi sermede
1342. Bu koyun üredi biñ oldı ‘aded
Olmaz oldı gidereñ çün aña had
1343. Şatdı nice biñ koyun aldı şıgır
Ol dağı artdı biri tāt biñ olur
1344. Anları dağı şatub aldı ‘ibād
Niçe biñ kolları oldı fī’l-ided
1345. Kullarına cāriyeler virdi çün
Bunlaruñ evlādı artudı dün-ü gün
1346. Yaptılar olar bular ekdi ekin
Şehr idüb oldukları yiri hemin
1347. Bu Nāşuḥ oldı bulara pādīşāh
Diñle imdi neyledi aña İlāh
1348. Geldi nāgāh bir kişi kapusına
İrübēn didi anuñ tapusına
1349. Bir koyun kaçurdum idi bir zamān
Sen mağārada olurduñ ol zamān
1350. Anı görmedügimi ola sen ‘aceb
Buldun ise eylerem anı taleb

1351. Pes Nāşuḥ aña cevāb virüb didi
Ben koyunuñ ol zamān buldum didi

1352. Durur el-ān koyunuñ ister iseñ
Viriyen ‘ayn ile diler iseñ

1353. Ol kişi didi baña vir koyunum
Daḥı senüñ ile çokdur oyunum

1354. Qani oldemden berü kızuları
Neyledüñ diyi vir heb baña anları

1355. Çün su’āli ol kişi itdin fütūḥ
Pes cevāb virdi aña oldem Nāşuḥ

[34a]

1356. Didi koyunuñ kızuları senüñ
Nice biñ oldı sürüleri anuñ

1357. Şatdum anları nice kul cāriye
Aldum uş bunlar beni beklediye

1358. Pādişāh oldum bulara ben yakın
Ger dir iseñ vireyin saña hemin

1359. Ol kişi didi benimdür cümlesi
Pādişāhluḡuñ ü mülküñ qamusı

1360. Pes Nāşuḥ taḥtından inüb virir heb
Her ne kim ol kişi itdise taleb

1361. Ākıbet ol kişi didi cismüñi
Yiyüb içüben semirdüñ resmiñi
1362. Ol benüm haqqım durur virürseñ uş
Virmez iseñ yarın olam saña duş
1363. Ol Nāşuḥ didi ne dirseñ edeyim
Tek koma yarına emrũñ dutayım
1364. Çün Nāşuḥ anuñ sözün itdi kabũl
El dutub qarşusına güyā ki ıul
1365. Göricek ol kişi anuñ himmetin
Ağlayub eyledi izhār şefkatin
1366. Didi bilmiş ola ki iy kişi beni
Bir melek ven görmege geldüm seni
1367. Şıdkuñı şınamağa geldüm senũñ
Yohsa mülk ve tahtuñı almam senũñ
1368. Çünkü Haq emrinde olduñ sen iy cān
Pādişāh ol bu cihānda cāvidan
1369. Böyle didi ol melek gitdi iy yār
Pes kaldı yirinde Nāşuḥ ber-kadār
1370. Nicedür luṭf-ı Hüdā’nuñ bil yakın
Gice gündüz aña kullık kıl hemin
1371. Yā İlāhī bize luṭf eyle meded
Bāb ‘avnuñdan bizi eyleme redd

1372. Raḥmet iden ḳamuya sen yā İlāh
‘Afv iden ḳulları sensin pādişāh

1373. Şoñ nefes imān ile çıḳa bu cān
Şemme-i luṭfuñ irişdür ol zaman

Mefâ’ilün /Mefâ’ilün/Fe’ülün

1374. İşit fażlını tevḥidüñ gel iy cān
Resül’den vasıtayla eyle iz’ān

1375. Şaḥihinden maşārık naḳl idübdür
Muḥammed sözlerini zıkr idibdür

1376. Ḳaçan bir kişi günde yüz kez iy şāh
Dise ki Lā ilāhe illallāh

1377. *Vaḥdehu lā eşarike lehu* ⁸dir ise
Leh’l mülkü vela’l ḥamd daḥı dise

1378. *Yuḥyî ve yümît* daḥı dir
Ve hüve ‘alā külli şey’in ḳadîr

1379. İşit Allah aña neyler ḥıṭābı
Virür on ḳul āzād itmek şevābı

1380. Bağışlar yüz günāhın daḥı Allāh
Virür cennetde yüz ‘izzet bil iy şāh

⁸ Vaḥdehu lā eşarike lehu leh’l mülkü vela’l ḥamd yuḥyî ve yümît ve hüve ‘alā külli şey’in ḳadîr: “Allah’tan başka hiçbir ilāh yoktur. Mülk onundur, ḥamd ona mahsus, o her şeye kadirdir.” Anlamına gelen dua sabah namazından sonra okunur.

1381. Günāhdan şağlar anı Hāzret-i Hāk
O gün aḥṣām olunca şöyle muṭlak
1382. Kıyāmetde hic bundan efzal
Bulunmaya kimsene bundan ekme
1383. Meger şol kişi ola benden a'lā
Bu tevḥīdi çok eyledi dilārā
1384. Maşārık naql ider diñle ḥadisī
Buyurur ol Resūl-i din ulusı
1385. Otursa ḥalkı zikre çü zākir
Melekler gökden inüb ola şākir
1386. Bu zikr idenleri kablaya anlar
Hākḳ'ıñ rahmetlerine batıralar
1387. İdeler zākirüñ göñlini yumuşak
İner ḥāk rahmeti çün aña muṭlak
1388. Anuñçün zikr ide anuñ bazısı hem
Kimi ağlar kimi dıtrer dem-ā-dem
1389. Duyar ruḥ çünki dostuñ kokuşu
Anuñçün aña ider umusını
1390. Añar itdükleri noḳşan-ı oldem
Anuñçün ağlar ol vaḳit cān-ı Ādem
1391. İşit buña münāsib bir ḥadisī
Buyurur ol Resūl-i din ulūsı

1392. Ki Hâk kôrhusın añub ağlasa kim
Ki hâkķıçün iderken zıkr her kim
1393. Ebed girmeye ol kişi caḥīme
Çekerler eriden nār-ı ḥamīme
1394. Nitekim sūd gir ü girmez memeden
Olur toğma o kişi pes anadan
1395. Müşārik bir ḥadiṣ naql ider iy yār
İṣit niçedür anı idem izhār
1396. Melekler yaradıbdur Allāh iy cān
İder bunlar bu dünyā içre seyrān
1397. Gezerler dünyāyı şarkān ve ğarbān
Kamu ‘ālemleri karbān ve bu’dān
1398. Ereler zıkr iden zākirleri çün
Meleklerün budur işleri dön gün
1399. Kaçan zıkr ideni bulsa birisi
Çağırur cem’ olur ḥuri çerisi
1400. Tamām olduķda tevḥīd bunlar iy cān
‘Oruc ider semāya bunlar ol an
1401. Su’āl ider bulardan Hâk Te’ālā
Ki kullarum niderler dir dilārā

1402. Bulardır kullaruñ bulduķ zikir de
Ki ķoduķ anları yā Rab ūķūr de
1403. Diye Allah meleklerle ki iy yār
Benüm ‘izmümden anlar ne dilerler
1404. Bulardırlarki yā Rabb-i cahīmden
Ķatı ķorķar ķuluñ nār-ı elimden
1405. Diye Allāh bular görmedi nārı
‘Aceb görse nice ideydi nārı
1406. Melekler diye kim yā Rabb-i insān
Cehennem görelerdi vireler cān
1407. Cehennem görmedi bunlar ķū ķorķar
Eger görseler idi daķı artar
1408. Diye Allāh Te’ālā yā melekler
Cehennem görmedin bunlar ķū ķorķar
1409. Ķalāŝ itdüm buları ķorķulardan
Ķamuñuz ūāhid olıñuz bulardan
1410. Ne ister daķı ķullarım ħazretümden
Deñiz baña murādın ‘izzetümden
1411. Melekler diye ki yā Rabb-i ķullar
Senüñ cennātuña girmek dilerler
1412. Bular cennatı görmedi diye Ķaķ
Ne ħoŝ ister bular anı muĥaķķaķ

1413. Eger görseleri dinleyeydi
Bular cennâtımı eger bileydi
1414. Melekler diye ki yâ Rabb-i insân
Eger cennâtuñı görseydi bir ân
1415. Talebde idelerdi izdiyâdı
‘Amelde idelerdi ictihâdı
1416. Diye Allâh ki bilûñ yâ melekler
Çü kullar görmedin cennâtum ister
1417. Bularuñ cennet olsun pes maḳâmı
Ki virdüm bunlara ‘izzet tamâmı
1418. İñit fetvâyı şufiden rivâyet
İder ol daḫı ravżadan ḫikâyet

[35b]

Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün

1419. Bir kızıl yâḳut direk vardur iy şâh
Ḥalk idübdür dir Resûl anı İlâh
1420. Bir ucı ‘arşdadur anuñ bil iy yâr
Bir ucıda balıḡ arḳasına irer
1421. Yidi ḳat yirleriñ altında balıḳ
Anı böyle çü ḫalk eyledi ḫalıḳ
1422. Ḳaçan bir kişi dise şöyle iy şâh
Lâ ilâhe ilâllâh Muḫammedün Resûlullâh

1423. Direr oldem ‘arş-ı a’lā bilmiş ol
Ol ‘imād daḥı anuñla bellü bil
1424. Pes daḥı balık o dem direr iy cān
Yır ile gökler daḥı pes ol zamān
1425. Yarlağınmaḥ dilerem ol kulu ben
Çün raḥımsin cümleye yā Rabbi sen
1426. Diye Allāh şāhid oluñ cümleñüz
Cümle semā ehli melekler ḫamuñuz
1427. Ol kuluñ bağışladum ‘işyānını
Cümle itdükleri heb noḫşānını
1428. Ger şağır ger kebir cümlesin
Āşikāre daḥı gizli ḫamusın
1429. Bir ḫikāyet ideyim diñle iy yār
Revnaḫ’ul -meclisden oldı āşikār
1430. Bir gün ol Musa Nebi Allāh’a meger
Da’vet fir’avn içün Mışra ayırır
1431. Şehr içinde gördi bir koca durur
Yaya dönmiş bili anuñ бүkilür
1432. Görüben anı teraḥḥum eyledi
Gel berü imāna diyü söyledi
1433. Ol koca didiki yā Musā ‘aceb
Kim benüm imānumı itdün taleb

1434. İki yüz yıl var ola ben taparam
Varı ben fir'avna yirler öperem
1435. Aķca altun virür ol tañrım baña
Anı koyub ben nice uyam saña
1436. Hazret-i Musā didi ki iy koca
Haķķı bañıldan gele bir dem seçe
1437. Aķca içünmi tapar ma'budına
Kişi kulluķ itdügi mescüdine
1438. Ben taparam Rabbüme leyl ü nehār
Kulluğım ki gizlidür ki āşikār
1439. Andan özge nesne sevmezem ebed
Pes rızāsıdur hemān ancaķ murād
1440. Ger dilesem cümle dünyāyı ķamū
Toldıru yedi altun ile iy 'amū
1441. İllā maķşūdum hemān dizārdur
'Āşik olan ğayrıdan bizārdur
1442. Koca didi ki senüñ didügiñi
Söyler isem benden istedügiñi
1443. Baña Rabbüñ vire mi altun hem
Kim ğani olam cihānda dembedem

1444. Ḥazret-i Musā didiki iy koca
 Durduġuñ yir altun olusa nice
1445. Ḳudreti var Rabbümüñ çıkarmaġa
 Ayaġuñ altında altun olmaġa
1446. Ḳoca didi göreyim göster baña
 Ṭapayım Rabbüñe inanam saña
1447. Bes du'a kıldı Musā oldem iy yār
 Bir küp altun anda oldı aşikār
1448. Bi tereddüd didi koca bil iy şāh
 Cān u dilden Lā ilāhe illāllāh
1449. Ḳaynadub 'ışk ateşi bas cānını
 Ḳocacık itdi 'ayān imānını
1450. Çaġıruben yola girdi çün iy şāh
 Diyirdiki Lā ilāhe illāllāh
1451. Nā-gehān fir'avn işitdi çün anı
 Bil idi şeñsüz pes anuñ imānını
1452. Ḳaḳıyub fir'avn aña didi buluñ
 Ḳocayı baña hemān dem irgirüñ
1453. Buldılar kocacıġı irgördiler
 Ol yelidüñ yanına getürdiler

1454. Didiki fir'avn aña koca niçün
Musa'nuñ ızılālına uyduñ bugün
1455. Seni ızılāl itdi ol Musa meger
Dön yine yoḥsa saña ḥısmım deger
1456. Kocacık işitdi fir'avn sözini
Ḥaḳḳa muḥkem dutdı oldem özini
1457. Didi ızılāl itdüñ idi sen beni
Baña Rabbim deyü tabdurduñ seni
1458. Buldum uş şimdi beni yaradanı
Şimdi bildüm daḥı anuñ adını
1459. Çünkü zıkr itdüm anuñ bir kez adın
Bulmadum ğayrıda hic anuñ dadın
1460. Dönmezem dinümden iy kāfir bu dem
Niḥāyeti buñı 'azābıyla ölem
1461. İşidicek bu sözi fir'avn iy cān
Ḥısm idüb oda yaḳuñ didi hemān
- [36a]**
1462. Yaḳdılar odı anı atmağıçün
Cismini anuñ o dem yaḳmağıçün
1463. Bunlar anı yaḳmadayaken iy 'aziz
Bu ḥaber Musa'ya ol dem irdi tiz

1464. Pes münācāt eyledi Musā iy yār
Didi ki iy ḥalīḳ-ī perver digār
1465. ẖul senüñ fermān senüñdür yā İlāh
ẖurtar olda maẖlum fir'avndan iy şāh
1466. Çün münācat itdi Musā Ḥazrete
Diñle imdi ki anı olurnite
1467. Emr idüb Cebrā'il ile ol dem Ḥüdā
Tiz yetiş ẖuluma didi sür'atā
1468. ẖul mı ẖab oda yanmasın şaḳın
Musa'nuñ yanına ir gir pes hemin
1469. Bir ẖılın yaḳmadı o da cisminüñ
Şaḳladı luṭf ile aṣlā resminüñ
1470. Birkezin itmek ile tevḥīd ol
Ḥaḳ Te'ālā anı eyledi ẖabūl
1471. Bunca yıllıḳ itdüki 'iṣyānını
'Afv idüb bağışladı tuḡyānını
1472. Bir kez itmek ile tevḥīdi iy cān
Bunca 'izzet itdi Allāh ol zamān
1473. Her kim isterse Ḥüdādan 'izzeti
Eyle tevḥīdi bulasın raḥmeti

1474. Bāb-ı rahmet feth ola dirse kim
Eylesün zikri dem-ā-dem ol delim

1475. Zikr ile şāfī olur kalb-i ‘alīl
Çün nazar ider aña ol dem celīl

1476. Bir kez Allāh dise bir kul cān ile
Diye lebbeyk aña haḫ burhān ile

Mefā’ilün/Mefā’ilün/Fe’ulün

1477. Açıla cennet ḳapusı aña hem
Saçıla rahmetler aña dembedem

1478. İşit o şāfī cennātı gel iy yār
Meşārīḳ ol Resūl’den ider izhār

1479. Girenler cennete nimet bulısar
Ki enva’-i sa’ādetde olısar

1480. Libāsı eskimek olmaya aṣlā
Ḳocalıḳ gelmeye bunlara ḳaṭ’ā

1481. Yiyüb içüb bular cennetde iy cān
Olalar ‘ıyş ü ‘işretde ki her ān

1482. Ölüm yok ḫasetlik dahı bularda
Bulara gelmeye aṣlā ḫararda

1483. Ḥabībullah ider tavşīf-i cennet
Buyurur cennete girdikde ümmet

1484. O deñlü nür olısar bunlar iy cān
Olısar yüzleri şan mäh-ı tībān
1485. Bulara olısar hüriler ezvāc
Geyserdür bular envā’-i dibāc
1486. Bekāret zā’il olmaya bulardan
Leṭāfet gitmeye ašlā olardan
1487. Bular münkād olub erlerine hem
Tamām ‘ışk ile ḥayrān ola her dem
1488. Resūl’ün sözini söyler maşārık
Maḳām-ı cenneti eyledi taḥḳīḳ
1489. Ki cennet bahçesi ḥaḳḳından iy yār
Ağaclar gölgesini ider izhār
1490. Didi birāt segirtse yüz yıl ašlā
Ağac gölgesini geçmeye ḳaṭ’a
1491. Olıcak bir ağac gölgesi böyle
Ḳıyās it daḥı ğayrısı nice ola
1492. Bu dünyā bahçesine beñzemez ol
İşit vaşfin anuñ eyle maḳbūl
1490. İçinde ‘ayn a’lā ola iy cān
Bunı içen şuşamaz hiç Müslümān

1492. Resûl didiki Kevşer bilgil iy şâh
Bir ırmağdur baña va'd itdi Allâh
1493. Şekerden dahı şirin lezzeti var
Ki cennet içre akan ırmağ iy yâr
1494. Beyazlığı ola kırdan dahı ak
Dinilmiş ki köpükden dahı yumuşak

[37b]

1495. Kaşresin nûş eylese anuñ aḥad
Şuşamak gelmeye aña hiç ebed
1496. Bunuñ üstinde ola köşk-i a'lâ
Velî ol bir degil yüzdür dılarâ
1497. Ola köşk gökligi biş yüz yıl iy cān
Virür müminlere cümleyi rahmān
1498. İşit buña münāsib bir ḥadişî
Buyurur ol Resûl-i din ulûsı
1499. Buyurur ol Muḥammed mü'mine Ḥaḳ
Nice söyleyiser cennetde muṭlaḳ
1500. İşit anda nice şohbet olıser
Cemāli ḥaḳḳı yâ nice göriser
1501. Oturub köşkde mü'minler tamāmı
Melekler gelüben vire selāmı

1502. Bisât-ı şoḥbeti ideler icrâ
Ki enva’-i ne’âyim iy dilârâ
1503. İdüb şît-ı şadâ cennetde ḥuri
İçeler pes şarâbıyla ṭahûri
1504. Tamâm zevk ü şafâ iderken iy şâh
Bulara söyleyiser ol dem Allâh
1505. Diye iy kullarım râzı mısırsız
Ki benden olduñaz mı râzıdigin
1506. Bular diye ki iy sultân maḥlûḳ
Gözümüz görmedügin bunda bulduk
1507. Bize sen ol kadar eyledüñ iḥsân
Nihâyet yok aña olmaya pâyân
1508. Niçün olmayavun biz râzı senden
Bize itmişiken bunca keremden
1509. Diye Allâh iy kullarım size ben
Vireyinmi anı ki ola iḥsân
1510. Bular diye nedür yâ Rabbi ol kim
Ki bundanyıñ ola didüñ anı kim
1511. Diye Allâh’a rızâm olmaḳdur ol hem
Cemâlüm göresiz daḥı dem-â-dem

1512. Çün işide bular işbu ھیّابِ
Temannā idüb ideler cevābı
1513. Diyeler kim murād olan cemāldür
Tamām maķşūd olan ancak vişāldür
1514. Temannā ideler görmekligiçün
Nikābın keşf ide ol ferd biçün
1515. Cemālī haķķı çünki göre bunlar
Hemān hayrān-ı mest olub qalalar
1516. Neçe yıllaruñha hayretde iken
Cemālī hażrete vuşlātda iken
1517. Ne hūri ne melek ne cennet iy yār
Bular ola kamudan şöyle bīzār
1518. İlāhī ol Ḥabībūñ hürmetiçün
Dağı hem zāt-ı pākuñ ‘izzetiçün
1519. Naşīb it bize de dīzār ki hem
Ḥabībūñle olayız izānda her dem
1520. ‘Amelsiz bizi halk itdūñ çün evvel
‘Amelsiz yine kıl āḥir ü mükemmel
1521. ‘Amel yok saña lāyık biz de bir ān
Hemān luṭfuña qalmışız iy sulṭān

1522. ‘İnāyetdür ki şānuñ muḳtezāsı
Ḳabūl olsa nola ḳullar du’āsı
1523. Naşīb it şoñ nefes imānı yā Rab
Ḥabībūñ Ḥazretine ḳıl muḳarreb
1524. Tamām oldı kitāb elḥamdülillāhi
Hemān oldı kitāb elḥamdülillāhi

Ketebe el fakir-seyyid

Aḥmed el rüşdi

Ya Ḥazreti ‘Osman pirimizdir

Tamām

1267

Fi 40 Muharrem

Ketebe el fakir-seyyid

Aḥmed el rüşdi

Ya Ḥazreti ‘Osman pirimizdir

5. BÖLÜM

DİZİN

‘ābid: <Ar. 1. ibadet eden. 2.erkek adı.

a. 20a/788, 26a/1047.

aciz: <Ar. 1.aciz. 2.ben.

a. 18a/731.

‘aķıbet: <Ar. Son

a. + üñ. 22a/859.

‘ālem: <Ar. Dünya;evren

a. 3b/104, 5b/149, 5b/169, 7b/185, 7b/250, 15/601, 24a/958, 26a/1052, 27b/1077, 31b/1245, 31b/1267.

a. + de 7b/249.

a. + dür 17b/675.

a. + den 18a/714.

a. +leri 35b/1397.

‘alīl:<Ar. 1.hasta, hastalıklı, illetli. 2.sakat.

a. 36a/1475.

‘amel: <Ar.1.iş. 2.ishal.

a. 8a/302, 17b/670, 17b/677, 18a/726, 23b/921, 24a/984, 24a/987, 37b/1521.

a. + den 8a/269.

a. + de 15b/577, 17b/663, 17b/669, 18a/698, 19b/745, 23b/912, 35b/1415.

a. + siz. 37b/1520.

a. + ce 17b/673.

‘araşāt: <Ar.Mahşer yeri, haşır ve neşir meydanı.

a. 20a/779.

‘arş: Ar.1.gök. 2.taht. 3.çardak.

a. 13b/491.

a.+ a 4a/116.

a. + un 28a/1116.

a. + uñ 26a/1053.

a. + uñı 27b/1091.

a. + ı 31b/1248, 36a/1423.

a. +dadur 2a/26, 36a/1420.

‘arż: <Ar. sunma, arzetme.

a. 2a/52, 3b/102, 5b/184, 20a/779.

‘avķ:<Ar. Māni olma, alıkoyma, durdurma, vazgeçirme, , geciktirme

a. 22a/861.

‘avrat: <Ar. Kadınlar.

a. 3b/78, 5b/177, 9b/337, 11b/ 407, 11b/440, 11b/442, 25b/1015, 25b/1016, 25b/1025, 25b/1030, 26a/1058.

a. +lara 11b/405.

a. + ı. 25b/1029.

a. + in 9b/336.

‘azāb: <Ar. Azap

a.12a/475,24a/968,25b/1004, 25b/1005.

a.+ı 7b/238, 14b/536.

‘Azrā’il: <Ar. Ölüm meleği

a. 8a/290, 27b/1086, 27b/1088, 27b/1094, 27b/1101, 27b/1104, 27b/1106.

a. + e 27b/1087, 27b/1092, 27b/1093, 27b/1100.

a. + üñ 8a/291.

abdest: <F. 1.abdest. 2.paylama.

a. 7b/248. 18a/701.

a.+dür 9b/336.

a. + i 19b/771, 21b/831.

aḥbāb: <Ar. 1.dostlar. 2.dost.

a. 17b/683, 26a/ 1033.

āḥir: <Ar.son, en son.

a. 3b/98, 22a/878, 25b/1020, 27b/1106.

a. +i 18a/ 733.

a.+ü 37b/1518.

āḥiret: <Ar.Öbür dünya.

a. 22a/856.

a. + üñ 22a/859.

aḥsen: <Ar. En güzel.

a. 7b/227, 10a/373.

aḥvāl:<Ar.Haller, durumlar.

a. 17b/674, 24a/979.

a.+in 11b/434.

aḳıde: <Ar. İnanç, akide.

a. 17b/695.

āḳvāl: <Ar. Sözler.

a. 9b/328, 10a/368 17b/682, 22a/868, 25b/997.

‘alāmet: <Ar. 1. İşaret, iz, alamet, belirti. 2.çok iri.

a. 5b/147.

alim: <Ar. Bilgin

a. + i 1b/3.

a.+ül 1b/7.

a.+lere 10a/357.

‘allām : <Ar. En çok bilen, her şeyi hakkı ile bilen. (Cenāb-ı Hakka mahsus bir sıfat olup, başka mahluka denemez.)

a. 1b/3.

amin : <Ar. Amin

a. 11b/409, 15b/585.

aşfiyā : <Ar.Saf ve temiz, hālis, her türlü kötülükten arınmış kimseler, ermişler

a. + dur 29b/1163.

āsmān: <F. Gök, gökyüzü.

a. + ı 22a/884.

‘avn: <Ar. Yardım.

a.+ uñ 4a/119.

a. +uñla 4a/127.

a.+ uñdan 34a/1371.

baḥr: <Ar. Deniz.

b. +i 33b/1330.

bārgāh: <F. İzinle girilecek yer. Padişah divanhanesi.

b.+ ı 19b/752.

b. + dur 29b/1164.

başt: <Ar. yayma

b. 31b/1249.

bāzırgān: <F. Mesleğini sadece kazanç için kullanan kimse, tüccar.

b. 14b/567.

Be-ğāyet: <F. – Ar.Çok, son derece.

b. 8a/301, 9b/354.

beḳā: <Ar. Kalıcılık.

b. 1b/9, 1b/13, 1b/19.

b. + ya 7b/265.

bekāret: <Ar. Evlenmemiş olma.

b. 37b/1486.

beṣāret: <Ar. Müjde.

b. 12a/ 453, 20a/795. 30a/1234.

beyān : <Ar.Açıklama, ifade etme, dile getirme.

b. 2a/49, 2a/60, 2a/62, 5b/163, 5b/168, 9b/342, 12a/463, 23b/915, 25b/995, 27b/1099, 29b/1191, 30a/1213, 31b/1275.

bisāṭ:<Ar. Yaygı.

b.+ı. 37b/1502.

bizār: <F. Bıkmış , usanmış.

b. 22a/882.

b.+dur 36a/1441.

bünyād: <F. 1.temel, kök. 2.yapı, bina.

b. 4a/133.

cāhid: <Ar.Çalışıp çabalayan.

c. 20a/788.

cāhil: <Ar. Bilgisiz.

c. 6a/192, 16a/645.

cāiz : <Ar. Uygun.

c. 9b/329, 9b/351, 10a/356, 10a/365, 12a/472.

c.+dir 10a/370.

cāriye : <Ar. Halayık.

c. 34a/1357.

c.+den 5b/178.

c.+ler 33b/1345.

cāvidan : <F. Kalıcı, sonsuz, ebedi.

c. 34a/1368.

c.+anı 2a/69, 16a/634, 17b/672, 29b/1186.

cedd : <Ar. Ata.

c.+ üñ 220

celāl : <Ar. Ululuk.

c. 31b/1274.

celīl: <Ar. Ulu.

c. 2a/63, 37b/.1475.

cem’: <Ar. 1. Toplama. 2.Çoğul.

c. 26a/1033, 28a/1120, 28a/1122, 28a/1143, 29b/1188, 30a/1215, 31b/1272, 33b/1323, 35b/1399.

cemā’at: <Ar. 1. Topluluk. 2. Camide ibadet edenler.

c. 11b/416, 11b/417.

cenāb: <Ar. Hazret.

c. 4a/132.

cennet: <Ar. 1. Cennet 2. Bahçe.

c. 6a/200, 8a/307, 13b/490, 13b/492, 13b/496, 13b/498, 16a/644, 17b/661, 17b/677, 20a/782, 20a/807, 25b/993, 35b/1417, 37b/1477, 37b/1483, 37b/1489, 37b/1493, 37b/1517.

c.+ de 3b/107, 13b/495, 14b/542, 20a/785, 20a/791, 26a/1066, 34a/1380, 37b/1481, 37b/1499 37b/1503.

c.+e 1b/21, 6a/205, 6a/208, 6a/210, 29b/1175, 37b/1479, 37b/1483, 37b/1497.

c. + den 2a/68, 7b/246, 16a/645, 29b/1147.

c. + üñe 3b/92, 15b/583, 29b/1179.

c. +ler 12a/478.

c. + üñ 16a/622, 16a/624, 16a/626.

c. + dür 17b/688.

c. +i 22a/887, 37b/1488.

c. +le 27b/1101.

cennāt: <Ar. 1. Cennetler 2. Bahçeler.

c. 1b/6.

c.+uma 32a/1313.

c.+uñā 35b/1411.

c.+ı 35b/1412, 37b/1478.

c. +ımı 35b/1413.

c.+uñı 35b/1414.

c. + um 35b/1416.

cercis : <Ar. Hz. İsa'nın Adı.

c. 3b/107

cevāb :<Ar. 1.Yanıt 2. Karşılık.

c. 2a/38,2a/44, 2a/48, 2a/52, 2a/57, 2a/63 5b/149, 5b/176, 7b/244, 17b/ 687, 24a/958, 24a/982, 24a/983, 24a/986, 24a/990, 25b/ 995, 26a/1035, 27b/1094, 33b/1351, 33b/1355.

c.+ı 3b/88, 5b/150, 5b/156, 5b/167, 17b/670, 19b/763, 25b/1027, 27b/1113, 29b/1159, 37b/1512.

c.+ın 5b/164, 24a/992, 25b/996.

c. +ından 14b/541.

cezā:<Ar. 1.Karşılık 2.Ceza.

c. 1b/10.

c.+sı 17b/659, 17b/662.

cidāl: <Ar. Mücadele.

c.+ı 18a/702.

cihād :<Ar. Din uğruna yapılan savaş.

c.+ı 18a/715.

cihān: <Ar. 1. Dünya 2.Alem.

c. 31b/1270, 32a/1276.

c.+a 6a/189.

c.+ da 8a/275, 31b/1266, 34a/1368, 36a/1443.

c.+ı 22a/884, 29b/1187.

cila : <Ar. 1. Parlaklık. 2. Cila.

c. 1b/16.

cilve: <Ar. 1. Görünme. 2. Kırıtma.

c. 16a/ 624.

cimā' : <Ar.Cinsel ilişki.

c. 14b/552.

cism :<Ar. 1. cisim, madde. 2.vücut, beden.

c. + üñi 34a/1361.

c.+ile 27b/1077.

c.+e 18a/723.

c.+ini 19b/769, 33b/1320, 33b/1321, 37b/1462

c.+ im 24a/966.

c.+inden 27b/1102.

c.+iyle 6a/198, 22a/883.

c.+ine 28a/1131.

c.+üñde 8a/291, 8a/292.

c.+inüñ 37b/1469.

cürm :<Ar. Suç.

c. 15b/577, 21b/847.

da'vet: <Ar. Çağrı.

d. 28a/1122, 36a/1430.

dā'im : <Ar. Sürekli, devamlı.

d. 8a/302, 12a/459, 18a/705, 22a/858, 32a/1280.

d.+ ā 14b/548, 15b/576.

daḳāyık : <Ar. 1. İncelikler. 2. Dakikalar.

d.+dan. 33b/1333.

ḍalālet: <Ar. Sapkınlık.

d. 31b/1247.

dem-ā-dem: <F. Her an.

d. 3b/103, 3b/104, 5b/163, 22a/899, 29b/1181, 30a/1235, 34a/1388 37b/1474, 37b/1511.

dembedem : <F. Her an.

d. 30a/1201, 31b/1265, 36a/1443, 37b/1477.

derd : <F. 1.Dert. acı. 2.Ağrı.

d. 8a/294, 20a/781.

d.+in. 8a/273.

d.+ üñe 8a/285.

d.+im 8a/286.

d.+ine 8a/288.

d.+ü 8a/299.

d.+i 11b/401.

d.+ iñe 16a/643.

dergāh : <F. 1.Dergah. 2. Saray. 3.Tekke. 4.Tapı, huzur.

d. 22a/860, 22a/874.

d. +ına 6a/190.

dermān : <F. 1. İlaç. 2. Çare. 3. Güç.

d. 8a/288, 8a/294, 8a/299, 8a/300.

derya : <F. Deniz.

d.+ına 31b/1273.

dest: <F. El.

d. + iñir 31b/1251.

d. + iñirün 31b/1255.

devlet: <Ar. 1.Devlet. 2.Talih. 3.Mevki.

d.+ üñ 6a/200.

d.+e. 19b/774, 22a/878.

devrān : <Ar.Felek, zamane.

d. 24a/971.

didār : <F. 1.Görüşme, buluşma. 2.Yüz.

d. 4a/122, 29b/1189.

dilāra : <F. Gönül süsleyen.

d. 7b/233, 16a/654, 23b/906, 24a/952, 25b/1010, 25b/1030, 26a/1051, 34a/1383, 35b/1401, 37b/1496, 37b/1502.

diriḡā: <F.Ne yazık ki, vah vah, eyvahlar olsun.

d. 14a/565.

düşvār : <F. Güç.

d. 6a/199.

ebed: <Ar.Sonsuz gelecek zaman.

e. 18a/712, 25b/1030, 26a/1039, 28a/1127, 31b/1247, 31b/1271, 32a/1277, 33b/1316, 34a/1393, 36a/1439, 37b/1495.

e. +e 27b/1089.

ebrār : <Ar. İyi insanlar, dürüst insanlar.

e. 1b/7.

ebyāt: <Ar. Beyitler.

e. 4a/124.

ecel: <Ar. Hayatın sonu.

e. 3b/84, 8a/293, 24a/964.

e.+den 8a/289.

edeb: <Ar. 1. Terbiye. 2.Utanma duygusu. 3.Edebiyat.

e. 5b/172.

e.+dür 25b/1025.

ef'āl : <Ar. 1. Fiiller. 2. Hareketler, eylemler.

e. 7b/227.

efgān : <F. Feryat etme, figan etme.

e. 24a/960, 27b/1102.

efhām : <Ar. Anlayışlar, zihinler.

e. 1b/3, 3b/97.

eflāk : <Ar.Gökler, felekler.

e. 3b/114.

eger: <F. Eger.

e. 5b/166, 6a/225, 7b/245, 7b/254, 7b/258, 9b/330, 9b/348, 10a/356, 10a/364, 10a/368, 10a/369, 11b/415, 11b/429, 11b/433, 11b/441, 11b/551, 11b/553, 11b/558, 11b/560, 16a/614, 16a/620, 18a/698, 18a/725, 19b/761, 20a/789, 20a/813, 21b/841, 21b/842, 22a/869, 23b/911, 25b/1029, 27b/1099, 27b/1103, 27b/1103, 27b/1111,

31b/1264, 35b/1407, 35b/1413, 35b/1414.

e. + **çi** 9b/351.

ehil : <Ar. 1. Maharet sahibi. 2. Evcil. 3. Bir yerde ikamet eden. 4. Bir yere mensup.

e. 4a/126.

ekber : <Ar. En büyük.

e. 9b/345, 11b/424, 18a/700, 20a/820.

ekmel: <Ar.Mükemmel, tam.

e. 34a/1382.

ekrem: <Ar.çok cömert.

e. 3b/99, 22a/892.

ekşer : <Ar.En çok.

e. 23b/908, 26a/1039.

elfāz : <Ar.Sözler, lafızlar.

e. 23b/913.

emr: <Ar.Buyruk, emir.

e. 2a/61, 27b/1091, 28a/1123, 28a/1126.

e.+**ince** 34a/1368.

emvāt : <Ar.Ölüler.

e. 1b/6, 19b/748.

enbiyā : <Ar.Peygamberler.

e. 1b/20, 3b/113.

e.+**ya** 5b/153.

enis: <Ar.Dost, sevgili.

e. 1b/15.

enva' : <Ar.Çeşitler, nevilere.

e. 13b/505, 37b/1479, 37b/1502.

erkān : <Ar. 1.Direkler. 2.Temeller, esaslar. 3. İleri gelenler, üst düzeyde bulunanlar. 4.önderler.

e. 5b/160, 10a/379.

ervāh : <Ar.Ruhlar.

e. 19b/748, 28a/1123, 28a/1128.

esbāb : <Ar.Sebepler.

e.+ı. 14a/569, 15b/612.

e.+ını. 6a/191.

eser : <Ar. 1. İz. 2.Eser, yapıt. 3. Kitap.

e. 13b/491, 13b/ 492.

esir : <Ar. Tutsak.

e. 8a/275, 8a/283.

esrār : <Ar.Sırlar, gizler.

e. 1b/7, 1b/12, 10a/364, 11b/429, 13b/509, 19b/775, 20a/810, 25b/999.

evhām : <Ar. Vehimler, kuruntular.

e. 3b/97.

evlād : <Ar. 1. Çocuklar. 2. Soy.

e. 5b/178.

evşaf : <Ar. Vasıflar, özellikler.

e.+ını. 2a/27.

evvel : <Ar. 1. İlk. 2.Başlangıç. 3.Önce.

e. 1b/14, 7b/231, 7b/255, 9b/345, 10a/375, 11b/418, 11b/ 421, 11b/435, 12a/ 474, 20a/819, 21b/827, 28a/1125, 28a/1137, 37b/1520.

e. + kisi 16a/639.

e.+de 21b/853.

e.+ a 3b/98.

eyyām : <Ar.Günler.

e. 1b/3.

ezvāc : <Ar.Çiftler.

e. 13b/496, 37b/1485.

f'il : <Ar. 1. Hareket, davranış, eylem. 2. Fiil.

f. 22a/ 856.

fāni : <Ar. 1. Ölümlü. 2. Yok olucu. 3. Geçici.

f. 7b/ 266, 8a/275, 8a/307, 24a/967, 27b/1097.

f.+ya 18a/728.

f.+dür 18a/732.

farğ : < Ar.Ayrıcalık, ayrılık.

f. 26a/1047.

f.+ı. 10a/367.

farz : <Ar. 1.Tanrı emri. 2. Borç, ödev. 3. Zorunlu.

f. 8a/280, 8a/281, 10a/381, 11b/429, 12a/458, 12a/464, 14a/540, 14a/545.

f.+da 9b/352.

f.+ını 10a/387, 12a/468.

f.+dan 11b/434.

fāsıq : <Ar. Kötülük düşünen.

f. 16a/653.

faşl : <Ar. 1. Mevsim. 2. Bölüm. 3. Çözümleme.

f. 2a/41.

f.+ında 2a/58.

fayda : <Ar. Yarar, fayda, kazanç.

f.+sı 8a/295.

fażıl : <Ar.Erdemli.

f.+ını 14a/550, 15b/586, 34a/1374.

fażla : <Ar. 1.Çok. 2.Artık.

f. 11b/414.

faẓl: <Ar. 1. Erdem. 2. Üstünlük.

f. 23b/927.

f. + um 32a/1312.

f. +uma 31b/1269, 31b/1271.

f.+ uñı 3b/85.

f.+ uñ 15b/583.

f.+ uñla 19b/753.

f.+ uña 22a/897.

f.+ı 29b/1163.

fedā : <Ar. 1. Yoluna cān koyma. 2. Kurban. 3. Uğruna verme.

f. 1b/23.

f.+sı 3b/111.

fehm : <Ar. Anlama.

f. 29b/1186.

felek : <Ar. 1. Gökyüzü. 2. Talih. 3. Kader.

f.+ler 16a/647.

fenā : <Ar. 1. Yokluk. 2. Kötü.

f. 27b/1098.

f.+ya 7b/265.

f.+yı 8a/275, 18a/734.

ferd : <Ar. 1. Tek. 2. Birey.

f. 37b/1514.

ferdā : <Ar. Yarın.

f. 6a/221.

ferdi : <Ar. Kişisel.

f. 12a/447

fermān : <F. Buyruk.

f. 9b/352, 37b/1465.

feryād : <F. 1. Bağırma, çığlık. 2. İmdat isteme.

f.+dan 27b/1103.

feth : <Ar. 1. Fetih, tamāmen ele geçirme. 2. Açma. 3. Açılma.

f. 37b/1474.

fetvā : <Ar. Kadının verdiği şer'î karar.

f.+yı 21b/828, 35b/1418.

fevt : <Ar. Geçip gitme. 2. Ölüm.

f. 14a/546, 27b/1084, 27b/1085.

feyz: <Ar. 1. Bereket, bolluk. 2. İlim.

f.+ uñ 19b/753.

fırқа : <Ar. 1. Parti. 2. Bölük. 3. Zümre.

f.+ nuñ 26a/1067.

fırşat : <Ar. Uygun an, fırsat.

f.+ı 14a/546.

fıkr: <Ar. Düşünce, fikir.

f. 2a/42, 14a/531, 16a/635, 22a/859.

f. + i 4a/131.

fır'avn : <Ar. Firavun.

f. 36a/1430, 36a/1451, 36a/1452, 36a/1454, 36a/1461.

f.+a 36a/1430.

f.+dan 37b/1465.

fitne : <Ar. 1. Bölücülük, kargaşa çıkartma. 2. Sıkıntı.

f. 16a/621.

f. + siyle 16a/622.

füru' : <Ar. Yan dallar, şubeler.

f. 3b/113.

f. + ñ 5b/159.

fütūḥ : <Ar. Fetihler.

f. 33b/1334, 33b/1355.

ġāfil : <Ar.Habersiz.

g. 6a/192, 16a/617, 16a/645, 18a/737, 19b/742, 22b/900, 24a/976, 25/1013, 31b/1258.

g. + sin 16a/617.

ġaflet : <Ar.Habersizlik, dikkatsizlik, dalgınlık.

g. 18a/720, 19b/744, 19b/749, 19b/752, 22a/877.

g.+e 18a/730.

g.+ler 22a/861.

gāh : <F. 1. Kāh. 2. Y er ve zaman bildiren kelimeler türetir.

g. 20a/808.

ġālib : <A. 1. Ağır basan. 2. Galip.

g. 4a/120, 16a/619.

ġaliḥ : <Ar.Koyu, yoğun, kaba.

g. 9b/327.

g.+ uñ 9b/332.

ġam : <Ar.Keder, üzüntü.

g. 7b/234, 11b/397.

ġani : <Ar.Zengin.

g. 36a/1443.

ġarib : <Ar. 1. Gurbette yaşayan. 2. Yabancı. 3. Kimsesiz. 4. Tuhaf.

g. 21b/830, 28a/1129.

ġarḥ : <Ar. 1. Boğulma, suda boğulma. 2. Batırma.

g. 29b/1151.

ġarrā : <Ar.Parlak.

g. 13b/511, 22a/887, 26a/1066.

ġavġā : <F. 1. Kavgā. 2. Savaş.

g. 27b/1110.

ġayb : <Ar. 1. Gözle görülmeyen, gizli. 2. Kayıp.

g. 5b/173, 5b/174.

g.+ında 30a/1212.

g.+ ı 5b/172.

ġāyet : <Ar. 1. Son. 2. Çok. 3. Son derece.

g. 5b/147, 9b/312, 9b/353, 9b/354, 12a/461, 13b/511.

g.+de 14a/571.

ġayr : <Ar. 1. Başka. 2. Yabancı. 3. Olmayan, değil.

g. 13b/514.

g.+ı 9b/327, 11b/434, 18a/717, 18a/729, 26a/1060, 27b/1081.

g. + a 27b/1112.

g. + inuñ 8a/269.

g. + ıda 36a/1459.

g. + ısı 37b/1491.

ġayret : <Ar. 1. Çaba. 2. Kıskançlık.

g. 16a/631.

gazā : <Ar. Savaş.

g. 1b/23, 17b/694.

g.+ya. 17b/679.

ger : <F.Eğer.

g. 2a/33, 9b/321, 11b/441, 12a/ 469, 13b/484, 15b/613, 17b/666, 425b/1015, 25b/1029, 31b/1254, 31b/1270,

32a/1278, 32a/1296, 36a/1428,
36a/1440.

göñül: <ET. İnsanın hissiyat merkezi,
yüreğin manevi ciheti, kalp, dil.

g. 6a/225.

g.+de 7b/229.

g.+den 7b/252.

göz : <ET. İnsanda ve hayvanatta
görmek aleti.

g. 5b/185, 16a/634, 19b/763, 20a/ 780,
26a/1064.

g.+i 6a/225, 23b/942, 25b/1005,
29b/1171, 31b/1250.

g. + üñi 6a/189, 25b/1009.

g.+müz 37b/1506.

g.+ine 4a/122.

g.+ini 6a/223.

g.+üñ 7b/243, 7b/261, 14a/532.

g.+üñe 8a/290.

g. + de 21b/850.

g.+üñden 8a/308, 14a/529.

g.+in 16a/616, 19b/750.

g.+üm 24a/965.

gurur : <Ar. 1. Mağrurluk. 2. Aldanış.

g.+um 29b/1155.

guşsa : <Ar.Üzüntü, keder.

g. 7b/234, 11b/397.

güç : <ET. Kuvvet, tākat, kudret, tāb,
tüvān.

g. 9b/349.

g. + i 8a/289.

g. + dürki 12a/467.

g. + ümiz 19b/747.

g.+lerüñi 31b/1256.

g. + üm 4a/129.

gül : <F. Çiçek.

g. 13b/487, 20a/798, 21b/827, 33/1317.

g.+ini 33b/ 1321.

g.+den 8a/273.

gülizār: <F. – Ar.Gül yanaklı, pembe
yanaklı.

g. 3b/108.

gümān : <F. Zan, sanı.

g. 2b/64, 6a/214.

gün : <ET. Küre-i arzın kendi mihveri
üzerinde bir kere dönmesinden ibāret
yirmi dört saatlik zaman.

g. 4a/175, 6a/199, 6a/214, 6a/216,
10a/384, 13b/483, 14a/527, 14a/540,

14a/543, 14a/553, 14a/559, 14a/566,
15b/594, 15b/598, 17b/683, 18a/711,

19b/768, 20a/789, 20a/790, 24a/949,
24a/961, 24a/964, 24a/976, 25b/1019,

25b/1028, 26a/1035, 28a/1116,
28a/1136, 30a/1207, 30a/1214,

30a/1238, 33b/1337, 33b/1345,
34a/1381, 35b/1398.

g. + e 4a/123, 23b/940, 27b/1079.

g. + i 18a/707.

g.+den 23b/940, 33b/1337.

g.+de 4a/123, 7b/279, 14a/544, 17b/697,
18a/698, 18a/701, 25b/1026, 34a/1376,

g.+cek 9b/354.

g. + ün 18a/705.

g.+ün 18a/708.

g.+inde 18a/707.

g.+dür 25a/1027, 28a/1136.

g.+ine 4a/154, 30a/1236.

günāh: <F. 1. Suç, kabahat. 2. Dinî suç.

g 17b/668, 31b/1266, 32a/1298, 32a/1303, 33b/1329, 6a/226.

g.+ından 32a/1280.

g.+ı 14a/536, 17b/692, 19b/759, 21b/839, 32a/1286, 32a/1287.

g.+ları 32a/1297.

g.+ımdan 33b/1327.

g.+ından 33b/1329.

g.+ın 19b/756, 34a/1380.

g.+dun 6a/226.

g.+dan 12a/471, 14a/538, 14a/547, 34a/1381.

gündüz: <ET. Günün aydınlık olan yani güneşle tenvîr olunan kısmı, gece mukâbili, nehâr.

g. 16a/628, 18a/715, 31b/1267, 32a/1284, 32a/1286, 32a/1288, 34a/1370.

güneş: <ET. Küre-i arz ile sair seyyarâtın tâbi oldukları necm ki, bize kurbiyyeti cihetiyle pek büyük görünüp, tâli' oldukta sair nücüm görünmez ve gündüz olur.

g. 8a/303, 19b/766, 19b/772, 19b/775.

güyâ : <F.sözüm ona.

g. 24a/954, 34a/1364.

haber: <Ar.Haber.

h. 5b/149, 5b/168, 5b/171, 12a/458, 28a/1139, 37b/1463.

h.+cün 15b/603, 15b/604.

habib: <Ar. 1. Sevgili. 2. Dost. 3.Hz. Muhammed.

h.+ ün 2a/59, 3b/113, 4a/116, 4a/121, 6a/218, 12a/454, 22a/894, 37b/1516, 37b/1521.

h.+ ünle 37b/1517.

h.+üni 2a/64.

h.+üme 2a/67.

h.+i 28a/1139, 29b/1179.

h.+üm 31/1274.

hac : <Ar. Zilhicce ayında Mekke-i Mükerre'me'de menâsik ve merâsim-i mu'tâde ile Ka'be-i Şerîfe'yi ziyaret ve tavâf etmek.

h. 5b/161.

had : <Ar. 1. Keskin. 2. Sivri. 3. Dar.

h. 32a/1276, 33b/1341.

hadiş: < Ar.Peygamber sözü.

h. 4a/125, 4a/128, 20a/808, 23b/905, 31b/1259, 32a/1300, 32a/1306, 32a/1314, 35b/1395.

h.+i 5b/173, 5b/174, 6a/ 201, 6a/209, 10a/383, 17b/693, 19b/760, 19b/774, 21b/843, 23b/906, 23b/914, 29b/1174, 29b/1198, 30a/1204, 32a/1282, 32a/1283, 32a/1292, 34a/1384, 34a/1391, 37b/1498.

h.+dür 4a/143.

h.+ ün 15b/609.

h. +in 20a/809

h.+ini 16a/615.

ḥafif: <Ar.Hafif.

h.+e 9b/323.

h.+i 9b/332.

h.+edür 9b/333.

ḥāil: < Ar.Korkunç.

h. 4a/117.

ḥaḳ: <Ar. 1.Tanrı. 2. Doğru. 3. Pay.

h. 2a/27, 2a/35, 3b/72, 3b/79, 3b/93, 5b/164, 6a/221, 6a/222, 7b/230, 7b/236, 8a/271, 8a/304, 12a/446, 12a/457, 12a/461, 12a/470, 12a/472, 12a/475, 12a/476, 12a/480, 13b/481, 13b/486, 14a/532, 14a/537, 15b/586, 15b/587, 15b/601, 15b/608, 16a/640, 16a/655, 17b/658, 17b/667, 17b/675, 17b/690, 19b/750, 20a/786, 20a/801, 20a/805, 22a/857, 23b/920, 23b/921, 25b/1017, 25b/1020, 26a/1059, 27b/1100, 28a/1124, 28a/1133, 28a/1134, 28a/1145, 30a/1208, 31b/1260, 31b/1274, 32a/1305, 32a/1311, 33b/1322, 33b/1328, 33b/1331, 33b/1334, 33b/1335, 34a/1368, 34a/1387, 34a/1392, 35b/1401, 37b/1470, 37b/1476, 37b/1499

h.+kı 3b/109, 5b/165, 13b/513, 14a/556, 22a/893, 28a/1123, 32a/1279, 36a/1436, 37b/1515.

h. + kını 13b/512.

h. + kına 18a/703, 25b/1018.

h. + ında 18a/706.

h. + kında 23b/918, 30a/1213.

h.+ka 6a/225, 7b/228, 7b/231, 7b/249, 9b/313, 9b/315, 14a/547, 16a/641, 18a/717, 18a/719, 20a/817, 22a/854, 22a/858, 22a/860, 22a/865 24a/984, 25b/998, 29b/1166, 30a/1232, 36a/1456.

h.+uñ 3b/73, 7b/232, 8a/247, 17b/697, 19b/750, 26a/1054.

h.+kuñ 6a/194, 12a/449, 29b/1156, 30a/1230, 34a/1386.

h.+dan 4a/131, 4a/132, 14a/570, 21b/830, 29b/1158.

h. + ından 1b/24, 7b/246, 10a/368, 37b/1489.

ḥaḳıḳat : <Ar.Gerçek.

h. 7b/253.

h.+de 1b/13.

ḥāl : <Ar. 1. Hal, durum. 2. Şimdiki durum, şimdiki zaman.

h. 3b/97, 7b/263, 8a/268, 8a/ 298, 10a/368, 13b/523, 19b/747, 22a/868, 24a/952, 24a/962, 24a/979.

h.+dür 7b/266.

h.+in 2b/54, 3b/103, 12a/468, 23b/905, 24a/978.

h.+lerini 13b/521.

h.+imüz 19b/740.

h.+i 6a/199, 6a/205, 20a/787, 22a/890, 26a/1050, 28a/1138.

h.+üñe 22a/860.

h.+ini 23b/931, 25b/1009, 25b/1011, 29b/1198.

h. + deyken 27b/1073.

ḥalās: <Ar.Kurtuluş, kurtulma.

h. 8a/289, 14a/538, 35b/1409.

ḥalāyık: <Ar.Cariye, hizmetçi, mahluklar, yaratılmış her şey.

h. 5b/145

ḥālīk : <Ar.Yaratan, Tanrı.

h. 35b/1421.

h.+a 8a/279, 12a/451.

h.+ ī 1b/1, 1b/2, 1b/3, 1b/6, 37b/1464.

ḥalife: <Ar. 1. Halife. 2. Kalfa.

h. 10a/382.

ḥalil : <Ar. Zevce, koca, nikāhlı karı, zevce, samimi dost, sādık.

h.+i 29b/1157.

h.+üñ 3b/108.

ḥalk: <Ar. 1.Yaratma. 2. Yaratılma. 3. Halk.

h. 3b/114, 27b/1103, 27b/1114, 28a/1125, 30a/1215, 31b/1240, 32a/1278, 36a/1421, 37b/1520.

h.+ uñ 10a/383, 26a/1050, 29b/1198.

h.+uñı 30a/1226.

h.+ı 34a/1385.

ḥamd : <Ar. Şükür.

h. 11b/417.

ḥamide : <Ar.Eğik, eğri.

h. 11b/414.

ḥams: <Ar.Beş.

h.+den 22a/900.

ḥarāb: <Ar. 1. Yıkık, harap. 2. Fıtl gibi sarhoş.

h. 14a/565.

ḥarām: <Ar.Haram.

h. 19b/769, 19b/773.

h.+dur 30a/1207.

h.+lar 7b/262.

h.+larla 7b/262.

ḥaş : <Ar. 1.Özgü, has. 2.saf. 3.özel.

h. 3b/100.

h. + ı 9b/335, 19b/759.

ḥaşlet : <Ar. Tabiat, yaratılıştan gelen huy.

h. 22a/871.

h.+ini 18a/709, 22a/872.

ḥasta: <Ar. Hasta, illetli.

h. 9b/ 348.

h.+lık 10a/358.

ḥatā: <Ar. 1. Yanlış, hata. 2. Kusur.

h. 26a/1041, 33b/1314.

h.+lardan 21b/844.

h.+dan 9b/353, 14a/569, 15b/572, 30a/1203, 30a/1205.

h.+dur 15b/576.

ḥatır: <Ar.Hatır, gönül.

h.+dan 21b/845.

h. +da 22a/855.

h.+ı 2a/33.

hātīf: <Ar.Sesi işitilen ve kendisi görülmeyen, seslenici. Ses verici, çağırıcı.

h.+den 24a/958.

ḥatim: <Ar. 1. Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuyup bitirme. 2. Mühürleyen, mühürleyici.

h. 29b/1163.

ḥaṭṭ : <Ar. 1. Çizgi. 2. Yol. 3. Yeni terlemiş bıyık.

h. 2a/68.

h.+ma 2a/30.

h.+ uñ 2a/50.

ḥavāle: <Ar.İsmarlama, havale.

h. 8a/288.

ḥavf: <Ar.Korku.

h. 2a/34, 3b/89, 21b/845, 25b/1021.

ḥayā: <Ar.utanma, haya, ar.

h. 1b/19, 25b/1021, 29b/1197.

ḥayf : <Ar.yazık, vah vah.

h. 19b/743.

ḥayır: <Ar.iyilik, hayır.

h.+ lı 22a/856.

ḥayrān: <Ar. 1. Şaşkın. 2. Hayran, tutkun.

h. 8a/276, 12a/450, 16a/650, 25b/1017, 27b/1080, 29b/1193, 37b/1487.

h. + ı 37b/1515.

ḥayrāt: <Ar.Hayırlar, iyilikler

h. + ı 17b/679.

ḥayvān : <Ar. 1.Canlı. 2. Hayvan.

h. 20a/794, 22a/864.

ḥazan: <F.Güz, sonbahar.

h. + da 3b/110.

ḥazer: <Ar. Sakınma.

h. 31b/1257.

ḥāzır: <Ar. 1. Huzurda. 2. Hazır, mevcut.

h. 5b/164, 5b/165.

h. 6a/191.

hebā: <Ar. Boş.

h. 18a/726.

h. + ya 8a/267.

hem : <F. 1. -deş, -daş anlamını verecek şekilde kelimeye türetmeye yarayan ön ek. 2. Hem, üstelik.

h. 2b/32, 2b/50, 5b/149, 5b/163, 5b/169, 5b/185, 6a/207, 7b/234, 7b/250, 9b/320, 9b/325, 9b/334, 10a/371, 10a/376, 10a/378, 11b/406, 11b/410, 11b/438, 14a/529, 14a/552, 14a/555, 14a/556, 14a/557, 15b/580, 15b/588, 15b/597, 16a/622, 16a/626, 16a/637, 17b/695, 20a/812, 21b/825, 22a/884, 23b/942, 24a/959, 24a/991, 25b/1000, 27b/1075, 27b/1076, 27b/1092, 28a/1131, 29b/1164, 30a/1201, 30a/1208, 31b/1252, 31b/1253, 31b/1265, 32a/1289, 32a/1301, 32a/1336, 34a/1388, 36a/1443, 37b/1477, 37b/1487, 37b/1511, 37b/1517.

h. + den 9b/321, 9b/329.

hemrāh : <F. Yoldaş, yol arkadaşı.

h. 8a/296.

ḥesāb: <Ar. Hesap.

h. + uñ 3b/89.

hevā: <Ar. İstek, nefis isteği.

h. + yı 7b/255.

h. + ya 8a/267.

hırş : <Ar. Hırs.

h. 7b/255.

hısāb: <Ar. Hesap.

h. 18a/724, 29b/1196.

hiṭāb: <Ar. Konuşma, hitap etme.

h. 2a/44, 2a/48, 2a/57, 5b/150, 8a/278, 15b/587, 24a/958, 25b/1011, 25b/1012, 30a/1219.

h. + ı 17b/669, 25b/1027, 29b/1159, 29b/1185, 34a/1379, 37b/1512.

h. + m 24a/992.

hicret : <Ar. Göç.

h. 30a/1208.

hidāyet: <Ar. Doğru yolu gösterme.

h. 2a/85, 2a/99, 8a/271, 12a/445, 19b/751, 22a/898, 31b/1241, 31b/1244, 31b/1252, 33b/1334.

h. + i 1b/10.

h. + üm 31b/1261.

h. + dir 31b/1263.

hikāyet : <Ar. Öykü, hikaye.

h. 2a/28, 23b/948, 30a/1213, 31b/1259, 34a/1418, 35b/1429.

hikmet : <Ar. 1. Bilgelik. 2. Sebep.

h. 18a/704, 23b/912, 24a/955, 30a/1217, 30a/1218.

h. + i 14a/541.

hilāfet : <Ar. Halîfelik, emirlik, imāmlık

h. + de 1b/14.

hile: <Ar. Düzen, oyun, hile.

h. 22a/900.

himmet : <Ar. Çaba.

h. + in 28a/1137, 29b/1173, 34a/1365.

h. + ine 6a/216.

h. + ler 7b/256.

hişāl: <Ar. Huy, haslet.

h. + in 12a/468.

ḥ'or: <F. Kıymetsiz, ehemmiyetsiz. Adi.

h. 26a/1066.

ḥ'oş: <F. İyi, güzel.

h. 2a/26, 2a/46, 22a/861, 29b/1172, 31b/1242, 35b/1412.

h. + dur 21b/847.

hū: <Ar. Pahalı.

h. 16a/619.

hun: <F. Kan

h. 13b/505, 23b/912, 24a/971.

huri: <Ar. Huri, cennet kızı.

h. 1b/2, 26a/1059, 35b/1399, 37b/1503, 37b/1517.

h. + ler 13b/511, 22a/888, 37b/1485.

h. + lerle 16a/624.

h. + nūñ 13b/500, 13b/503.

huşuş: <Ar. Konu.

h. + a 3b/101.

huzur: <Ar. 1. Hazır olma, bulunma. 2. Rahatlık.

h. 16a/ 642.

hüḳm: <Ar. Hüküm, emir, kesin karar.

h. 2a/70.

h. + ini 9b/332.

hürmet: <Ar. Saygı

h. 13b/488, 22a/895.

h. + ini 14a/571, 23b/920.

h. + için 3b/81, 3b/105, 3b/106, 4a/118, 12a/454, 15b/582, 37b/1516.

hüsn: <Ar. Güzellik

h. 22a/868.

‘ıkâbı: <Ar. Ceza

i. 3b/88, 17b/669.

‘ışk: <Ar. Aşk

i. 8a/275, 8a/276, 35b/1449, 37b/1487.

i. + ı 29b/1187.

i. + in 7b/257.

‘ibād: <Ar. Kullar

i. 33b/1344.

‘ibādet: <Ar. Kulluk, tapınma.

i. 7b/ 256, 7b/258, 7b/263, 7b/264, 8a/272, 8a/274, 14a/532, 17b/656, 18a/716, 20a/793, 20a/807, 22a/866, 22a/872, 22a/891, 22a/896, 22a/897, 26a/1045, 29b/1193, 31b/1270.

i. + dür 22a/863.

i. + de 8a/272, 14a/535, 18a/718.

i. + le 22a/870, 22a/871, 22a/875.

iblis: <Ar. 1. Şeytan. 2. Hileci.

i. 16a/623.

‘ibret: <Ar. Hayat dersi.

i. 2a/36, 7b/232, 16a/616, 30a/1229.

icmāl : <Ar. 1. Özetleme. 2. Özet. 3. Toplam.

i. 6a/186.

icrā : <Ar. 1. Yürütme, yapma, yerine getirme. 2. Yapılma, yerine getirilme, yürütülme.

i. 37b/1502.

ictihād: <Ar. 1. Çalışma, çabalama. 2. Görüş. 3. Dinî kaynaklar ışığında görüş bildirme.

i. + ı 18a/715, 35b/1415.

iflāḥ : <Ar. Rahata erme, kurtulma.

i. 8a/296.

iftihār: <Ar. övünme, kıvanma, kıvanç.

i. + ı 4a/137.

ihlāş: <Ar. İçtenlik, dürüstlük.

i. 3b/100, 21b/833, 21b/853.

i. + ı 21b/835.

ihsān: <Ar. 1. Bağış. 2. İyilik.

i. 3b/75, 3b/98, 4a/118, 5b/163, 5b/165, 37b/1507, 37b/1509.

ihyā : <Ar. 1. Diriltme, yaşatma. 2. Canlılık kazandırma. 3. Geceyi ibadet ederek geçirme.

i. 3b/102, 13b/518, 18a/734.

ikrār: <Ar. 1. itiraf. 2. dile getirme. 3. kabullenme.

i. 3b/91.

ilāḥ : <Ar. Tanrı, ilah.

i. 2a/54, 6a/217, 12a/452, 31b/1240, 31b/1249, 31b/1263, 32a/1306, 33b/1326, 33b/1347, 34a/1372, 35b/1419, 36a/1465.

i. + uñ 24a/963.

i.+ dur 24a/985.

ilāhe : <Ar.Tanrıça.

i. 5b/158, 20a/820, 26a/1061,
34a/1376, 35b/1422, 35b/1448,
35b/1450.

i'lām: <Ar.Elem vermek, rencide etmek.

i.30a/ 1208.

'illet: <Ar. 1. Hastalık. 2. Sebep.

i. + ini 11b/438.

'ilm: <Ar. Bilim.

i. 7b/240.

'imād: <Ar. Direk.

i. 36a/1423.

imām: <Ar. 1. Namaz kıldırان. 2. Önder, lider. 3.Hz. Ali'nin soyundan gelen.

i. + a 9b/343, 11b/416, 11b/417.

i. + ı 10a/370, 10a/381, 10a/382.

i. + dır 11b/416.

imān :<Ar. İnanma.

i. 1b/19, 3b/87, 3b/98, 4a/134, 4a/136,
4a/141, 4a/142, 12a/455, 5b/149,
5b/153, 5b/185, 6a/186, 6a/224, 8a/284,
12a/455 12a/458, 17b/676, 22a/895,
23b/911, 34a/1373.

i. + a 35b/1432.

i. + da 5b/185.

i. + dan 5b/149, 16a/627, 30a/1239.

i. + umı 35b/1433.

i. + ını 36a/1445, 35b//1449, 35b/1451

i. + ı 37b/1523.

i. + uñ 1b/16, 6a/194, 6a/220.

i. + ımuza 3b/84.

i. + suz 4a/135.

'ināyet : <Ar.iyilik.

i. 2a/66, 3b/85, 12a/445, 15b/572, 15b
/577, 19b/751, 22a/897, 23b/929,
29b/1158, 31b/1241, 31b/1244,
31b/1248, 31b/1249, 31b/1448.

i. + i 1b/10.

i. + dūr 37b/1522.

inḳıyād: <Ar.Bağlanma, boyun eğme.

i. + uñ 33b/1325.

i. + ı 3b/79.

intikām: <Ar.Öc.

i. 27b/ 1076.

irādet : <Ar.İsteme, istek.

i. 13b/522, 27b/1083.

irsāl : <Ar.Gönderme.

i. 13b/523.

irticā : <Ar. 1. Geriye dönüş.
2.gericilik.

i. 1b/20.

iṣbāt : <Ar.Kanıtılama.

i. 4a/124, 10a/378, 11b/415, 11b/441.

i. + ına 8a/280.

islām : <Ar. 1. Müslümanlık. 2. Müslüman.

i. 5b/157, 5b/160, 23b/910, 23b/912,
23b/913, 23b/915, 24a/991.

i. + ın 5b/161.

i. + uñ 1b/16.

i. + ı 1b/17, 3b/103.

istigfār: <Ar. 1. Müslümanlık. 2. Müslüman.

i. 30a/1226, 32a/1280.

i. + ı 32a/1290.

istiḥāre: <Ar. Bir işin nasıl sonuçlanacağını anlamak için ibadetten sonra uykuya yatma.

i. 21b/852.

i. + yi 21b/846.

istiṭā'at : <Ar. Güç.

i. 4a/131.

işyān : <Ar. Başkaldırı.

i. 7b/230, 12a/462, 14a/545, 16a/641, 16a/646, 17b/656, 19b/756, 20a/813, 21b/849, 22a/899, 25b/996, 27b/1075, 30a/1231, 33b/1330, 33b/1332, 33b/1334.

i. + ı 16a/628, 16a/650.

i. + ma 33b/1316.

i. + mı 36a/1427, 36a/1471.

i. + mndan 33b/1335.

'işret: <Ar. 1. İçki. 2. İçki alemi.

i. + de 6a/1481.

işāret : <Ar. 1. Gösterme. 2. Alamet. 3. İz.

i. 4a/131, 5b/170, 7b/258, 12a/453.

işrāk: <Ar. 1. Doğma. 2. Aydınlatma.

i. 18a/712, 19b/768.

iştibāh : <Ar. Kuşkuya düşme.

i. 31b/1267.

iṭā'at : <Ar. Uyuma, boyun eğme.

i. 20a/793, 32a/1290.

itihād: <Ar. İnanç.

i. 33b/1325.

i. + ı 3b/79.

i. + ım 33b/1326.

iz'ān : <Ar. 1. Kavrayış. 2. Terbiye.

i. 11b/402, 11b/412, 11b/420, 14a/567, 15b/590, 16a/615, 18a/712, 19b/765, 20a/792, 20a/809, 23b/932, 26a/1067, 27b/1099, 34a/1374.

izhār : <Ar. Gösterme.

i. 9b/314, 10a/392, 11b/434, 12a/457, 15b/586, 23b/916, 16a/931, 24a/987, 25b/1031, 26a/1043, 26a/1056, 26a/1065, 26a/1070, 29b/1195, 30a/1210, 34a/1365, 35b/1395, 36a/1478, 36a/1489.

'izzet: <Ar. 1. Değer. 2. Yücelik. 3. Saygı.

i. 12a/445, 18a/699, 18a/701, 26a/1055, 34a/1380, 35b/1417, 37b/1472.

i. + i 1b/12, 31b/1244, 31b/1266, 32a/1313, 37b/1473.

i. + ine 27b/1094.

i. + ini 12a/449, 14a/571, 23b/20.

i. + e 6a/208.

i. + üñ 22a/893.

i. + üme 15b/589, 33b/1325.

i. + üñdür 15b/584.

i. + ümden 35b/1410.

ḳabr : <Ar. Mezar kabir.

k. 18a/735, 18a/736, 23b/934, 24a/968, 29b/1193.

k. + a 3b/87.
k. + e 24a/979.
k. + i 24a/980, 25b/993, 25b/1003.
k. + ine 4a/140.
k. + üñde 8a/308.
k. + inde 16a/640, 24a/982, 25b/994, 25b/998, 25b/1000, 25b/1008.
k. + inden 23b/922, 26a/1065, 30a/1199.
ķabz: <Ar. Tutma, kavrama.
k. 2a/62, 27b/1092, 27b/1093.
ķader: <Ar. İlahî takdir.
k. 17b/659.
ķadim: <Ar. Eski.
k. 6a/207.
ķadir: <Ar. Çok güçlü.
k. 2a/27, 2a/55, 3b/77, 5b/161, 14a/558, 14a/560, 19b/771, 20a/786, 31b/1248.
k. + dür 12a/450.
ķadr: <Ar. 1. Değer. 2. Şeref. 3. Derece.
k. + i 8a/283, 9b/312, 18a/706.
k. + in 8a/285.
k. + ini 1b/16, 13b/497, 14a/565, 14a/566, 19b/746.
k. + üñ 20a/812.
kāfir : <Ar. Allah'ı inkār eden. Dinsiz. İmanın esaslarına veya bunlardan birine inanmayan, Mülhid.
k. 36a/1460.
k. + lere 1b/23.
k. + ler 17b/695.

ķā'im : <Ar. 1. Ayakta. 2. Yerine geçen. 3. Dik.
k. 8a/302, 14a/535, 23b/904, 32a/1280.
ķalb : <Ar. 1. Yürek. 2. Gönül.
k. + i 1b/4, 37b/1475.
k. + ine 22a/873, 26a/1062.
k. + üñde 4a/142.
k. + üñden 7b/255, 14a/549.
k. + üñ 7b/264, 15b/591.
k. + üñi 14a/531.
k. + lerüñ 19b/758.
k. + inde 19b/759.
k. + iyle 21b/837.
ķamu: <ET. Bütün.
k. 3b/97.
k. + sı 78, 4a/139.
k. + ya 3b/99.
ķani: <Ar. Yetinen, kanaat getiren
k. 2a/22, 6a/188, 6a/222, 16a/565, 16a/635, 19b/741, 27b/1075, 27b/1107, 27b/1108, 27b/1109, 27b/1110, 27b/1111, 27b/1112, 33b/1354.
ķaşd: <Ar. 1. Kasıt. 2. Dövme.
k. 12a/467, 14a/554, 14a/555, 17b/666.
k. + ı 16a/627.
ķaşif : <Ar. Keşfeden.
k. 1b/2, 1b/4.
ķat' : <Ar. 1. Kesme. 2. Kesilme.
k. + a 3b/96, 18a/728, 30a/1206, 26a/1039, 27b/1096, 36a/1476, 36a/1486.
ķatre: < Ar. Damla.

k. 24a/953, 31b/1273.

k. + ce 33b/1330.

k. + sin 37b/1493.

ķavl : <Ar.Söz.

k. + i 10a/369, 10a/370, 10a/373, 10a/377, 22a/856.

ķaza: <Ar. 1. İlahî takdir. 2. Kadılık. 3. Kaza. 4. İlçe.

k. 2a/59, 10a/369, 14a/556, 14a/557.

k. + nur 7b/244.

ķebir : <Ar.Büyük.

k. 35b/1428.

ķefāret: <Ar. Uçunu örtme, suç veya günaha karşılık bedel ödeme.

k. 14a/555, 14a/556, 14a/557, 14a/561, 14a/562.

ķefen: <Ar.Cenazeyi örten dikişsiz bez.

k. 4a/138.

ķelām : <Ar.Söz.

k. 2a/67.

k. + m 14a/ 533.

ķerāmet : <Ar. 1. Cömertlik, kerem. 2. Velîlerin gösterdikleri olağandışı hal.

k. 26a/1046.

ķerem : <Ar. Cömertlik.

k. 6a/204.

k. + den 37b/1508.

k. + ler 3b/76.

ķeşf : <Ar. Keşif, bulma, ortaya çıkarma.

k. 37b/1514.

ķevşer: <Ar. 1. Cennet. 2. Cennetteki bir havuz.

k. 20a/799, 37b/ 1492.

k. + üñ 22a/889.

k. + i 13b/505.

ķible: <Ar. 1.Kābe tarafı. 2.Güney. 3. Güney rüzgarı.

k. + ye 9b/338.

ķıyām : <Ar. 1. Kalkma. 2. Ayaklanma. **k.** 11b/410.

ķıyāmet: <Ar. 1. Mahşer günü. 2. Gürültü patırtı.

k. 3b/89, 5b/154, 5b/171, 15b/580, 17b/675, 18a/738, 19b/743, 19b/778, 23/922, 23b/929, 25b/1009, 25b/1010, 25b/1011, 25b/1014, 25b/1018, 25b/1019, 25b/1023, 25b/1031, 26a/1034, 26a/1041, 26a/1051, 27b/1071, 28a/1136, 30a/1236.

k. + e 23b/934.

k. + den 5b/168, 5b/177.

k. + de 6a/198, 14a/570, 25b/1008, 32a/1306, 34a/1382.

ķıyās: <Ar.Karşılaştırma, mukayese.

k. 20a/797, 36a/1491.

ķitāb : <Ar.Kitap.

k. 5b/152, 37b/1524.

k. + da 2a/28.

k. +ı 4a/132, 26a/1042.

k. + ını 26a/1044.

k. + laruña 15b/579.

k. + üñ 23b/935.

kitâbet: <Ar. 1. Mezar taşı yazısı. 2. Yazıt.

k. 26a/1041.

köşk : <F.Çardak şeklinde yüksek bina veya oda, cihannüma, kasr.

k. 13b/510, 37b/1497.

k. + i 13b/511, 20a/791, 37b/1496.

k. + ler 13b/509, 26a/1053

k. + lere 20a/785, 32a/1313.

k. + lerde 22a/889.

k. + lerinden 25b/993.

k. +de 37b/1501.

ķubūr : <Ar.Mezarlar.

k. + mndan 27b/1071.

k. + ı 19b/745.

ķudret: <Ar.Güç .

k. 3b/95, 4a/128.

k. + ler 3b/95.

k. + lerini 7b/232.

k. + leridür 7b/233.

k. + i 36a/1445.

k. + üme 33b/1325.

ķuşūr: <Ar. 1. Kasırlar. 2. Eksiklik, hata, ihmal.

k. + ı 19b/745.

ķuvvet: <Ar.1. Güç. 2. Askerî güç.

k. 13b/520, 13b/522.

k. + i 3b/103.

küffār : <Ar.Kafirler.

k. 17b/696.

küfr: <Ar. 1. Kafirlik. 2. Küfür.

k. 23b/ 908.

k. + üñ 23b/909.

küllî: <Ar. 1. Genel. 2. Çok.

k. 22a/872, 34a/1375.

lābud : <Ar.Gerekli, lazım.

l. 21b/840, 26a/1047.

lāyık : <Ar. Yakışır ve yaraşır. Uygun, münasib ve muvafık.

l. 2a/42, 4a/130, 6a/223, 6a/225, 7b/229, 8a/305, 13b/506, 13b/515, 14a/547, 15b/574, 15b/589, 17b/674, 22a/865, 22a/876, 22a/891, 22a/894, 24a/984, 24a/987, 25b/1002, 29b/1147, 32a/1314, 37b/1521.

l. + ı 25b/998.

lāzım: <Ar. 1. Gerekli. 2. Geçişsiz.

l. 9b/331, 10a/386, 11b/403, 11b/405, 15b/611.

l. + dur 14a/556.

leťāfet: <Ar. 1. Hoşluk. 2. Yumuşaklık. 3. Güzellik.

l. 36a/1486.

levh : <Ar. Levha.

l. 4a/117.

levlāk : <Ar. Bir kudsî hadîsten alınmış olup, Hz. Muhammed hitaptır.

l. 3b/114.

leyl : <Ar.Gece.

l. 1b/2, 31b/1256.

lezzet : <Ar. 1. Lezzet, tad. 2. Zevk.

l. 13b/507, 13b/508, 22a/879, 22a/880.

l. + i 36a/1493.

l. + ini 8a/274, 13b/506.

libās: <Ar.Giysi.

l. + sı 4a/138, 5b/146, 9b/320, 9b/335, 31b/1265, 31b/1266, 36a/1480.

l. + ında 9b/330.

l. + uñ 9b/334.

līk: <F.Ama, ancak.

l. 2a/52, 4a/124, 12a/462, 33b/1327.

likā: <Ar. 1. Buluşma. 2. Yüz.

l. 1b/2, 1b/24.

liyākat: <Ar.Yaraşma.

l. 6a/196, 18a/726.

luṭf: : <Ar. 1. İyilik, lütuf. 2. Güzellik.

l. 19b/750, 31b/1264, 34a/1371, 36a/1469.

l. + ı 3b/75, 1b/11, 34a/1370.

l. + ın 3b/108.

l. + ın 15b/583.

l. + ını 9b/350, 20a/808, 26a/1065.

l. + uñ 29b/1167, 31b/1251, 34a/1373.

l. + nuñ 3b/90.

l. + a 31b/1243.

l. + uña 3b/73, 3b/78, 1b/5, 31b/1249, 31b/1253, 1521.

l. + um 15b/587, 32a/1312.

l. + ından 3b/76, 7b/236, 9b/310.

l. + uñdan 15b/573, 22a/896.

l. + uñla 19b/751.

māh : <F.Ay.

m. 24a/964.

maḥbūb: <Ar. 1. Sevilen. 2. Sevgili.

m. 7b/231, 7b/253, 17b/685.

maḥdūd: <Ar.Sınırlı, kasıtlı.

m. 10a/377.

maḥfūz: <Ar.Korunmuş, saklanmış.

m. 4a/117.

maḥlūk: <Ar.Yaratık.

m. 1b/5, 27b/1089, 27b/1095, 31b/1239, 31b/1244, 37b/1506.

m. + uñ 8a/270.

m. + a 27b/1088.

m. + sın 27b/1098.

m. + at 28a/1117.

maḥlūkāt: <Ar. Yaratıklar.

m. 28a/1118.

maḥmūl: <Ar.Yüklü.

m. 16a/628.

maḥrūm: <Ar.Yoksun.

m. 15b/582, 15b/585, 23b/930, 31b/1263, 32a/1279.

maḥşūş: <Ar. 1. Özgü, ayrılmış. 2. Bilerek.

m. + dur 31b/1241, 31b/1244.

maḥtūm: <Ar. Mühürlenmiş.

m. 15b/585, 23b/930.

māide: <Ar. Sofra.

m. + si 22a/863.

mā'il : <Ar. 1. Eğilimli, istekli. 2. Meyilli. 3. Çalan.

m. 5b/167, 5b/181.

maḥāl : <Ar.Söz.

m. 31b/1274.

m. + e 17b/687.

m. + in 25b/995.

m. + ı 26a/1050.

maḳām: <Ar. 1. Yer. 2. Kat, huzur. 3. Musikî makamı.

m. 36a/1488.

m. + ı 8a/277, 16a/644, 35b/1417.

m. +a 22a/890.

maḳbūl: <Ar. Kabul edilen, beğenilen.

m. 10a/366, 22a/902, 24a/990, 25b/994, 25b/998, 29b/1169, 30a/1225, 32a/1291, 36a/1492.

māl: <Ar. 1. Mal. 2. Servet.

m. 8a/293, 8a/295.

mālik: <Ar. Sahip.

m. 17b/693, 27b/1087, 27b/1111, 27b/1114.

malūl: <Ar. Hasta.

m. 32a/1310.

ma'şiyet: <Ar. 1. Günah. 2. İsyan.

m. 16a/634, 16a/637, 16a/654.

maşābiḥ: <Ar. Lāmbalar, fenerler, siraclar

m. 23b/914.

māsivā : <Ar. 1. Tanrı'nın dışındaki varlıklar. 2. Dünyaya özgü her şey.

m. + yı 7b/255.

maẓhar: <Ar. 1. Ortaya çıkış yeri. 2. Şereflenme, nail olma.

m. 3b/78, 4a/121, 31b/1249.

maẓlum: <Ar. 1. Zulme uğramış. 2. Sesiz sedasız.

m. 37b/1465.

me'al : <Ar. Anlam.

m. + i 6a/222, 13b/489.

m. 25b/995.

mebzūl : <Ar. Bol.

m. 25b/994, 32a/1291.

mechūl : <Ar. Bilinmeyen.

m. 5b/166.

meded: <Ar. Yardım, medet.

m. 3b/85, 8a/270, 22a/882, 22a/895, 22a/902, 29b/1160, 31b/1247, 31b/1253, 34a/1371.

meftun : <Ar. Tutkun, aşık.

m. 15b/603.

meger : <Ar. 1. Meğer. 2. Oysa.

m. 2a/29, 10a/383, 13b/483, 13b/519, 14a/543, 16a/619, 17b/683, 19b/746, 19b/750, 24a/949, 26a/1033, 30a/1214, 31b/1264, 33b/1337, 34a/1383, 36a/1430, 35b/1455.

melāḥat: <Ar. Yüz güzelliği.

m. 23b/937.

melā'ik : <Ar. Melekler.

m. 22a/872.

melāmet : <F. Kınanmışlık, itib ve serzenişlik, rezillik ve rüsvalık.

m. 14a/563, 26a/1046.

melūl: <Ar. Usanmış, bıkmış, bezmiş, mahzun

m. 8a/306, 31b/1262.

men' : <Ar. 1. Engel olma, alıkoyma. 2. Engel olunma, alıkonulma. 3. Yasaklama. 4. Yasaklanma.

m. 29b/1176, 29b/1178, 30a/1224.

menāsīb : <Ar. Devletin başlıca hizmetleri. makamlar, rütbeler, pâyeler.

m. 32a/1282.

menbā' : <Ar. 1. Kaynak. 2. Pınar.

m. 29b/1164.

merdūd : <Ar.Reddedilmiş, kabul edilmemiş.

m. 4a/141.

merhem : <Ar. Pomad, yara kremi.

m. 14a/555.

meşācid: <Ar.Mesçitler.

m. + en 4a/143.

m. + lere 14a/534.

mesāvi: <Ar.Kötülükler.

m. 13b/527, 30a/1207,

m. + ler 7b/260.

m. + den 13b/516.

mesbūk: <Ar.Geçmiş, sebkedilmiş, arkada bırakılmış, başkasından geri kalmış.

m. 1b/5.

mescid : <Ar.Mesçit.

m. + ler 26a/1057.

mesrūr : <Ar.Sevinçli.

m. 9b/311.

mest : <F. Sarhoş, mest.

m. 8a/276, 12a/450, 25b/1017, 29b/1193, 37b/1515.

mesūd : <Ar. 1. Mutlu, saadetli. 2. Kutlu.

m. 10a/377, 13b/482, 16a/655.

meşāriḳ: <Ar.Doğular.

m. 5b/174, 37b/1478.

meşra': <Ar. 1. Yol. 2. Su oluşu.

m. 3 b/102.

metā': <Ar. Fayda, menfaat, kıymetli eşya, tüccar malı

m. 14b/567

m. + un 14b/566.

mevcūd : <Ar. 1. Var. 2. Hazır. 3. Varlık.

m. 22a/888.

mevşūf: <Ar.Vasıflanan, bir sıfatla tavsif edilen.

m. 10a/381.

meydān : <Ar. Alan.

m. 3b/89.

midād : <Ar.Yazı mürekkebi, mürekkep.

m. 32a/1276.

miḥnet: <Ar.Sıkıntı, acı, dert.

m. + le 25b/1000.

miḳdār : <Ar. 1. Miktar. 2. Değer. 3. Derece.

m. 9b/331, 31b/1269.

minnet : <Ar. İyiliğe karşı duyulan şükür hissi, birisine iyilik etme

m. 20a/796.

mirāc: <Ar.Miraç, göğe ağma.

m. + ıdur 12a/447.

mişḳāl : <Ar.24 kıratlık ağırlık birimi

m. 9b/328.

miskin : <Ar. 1. Zavallı, uyuşuk. 2. Cüzzamlı.

m. 22a/860, 22a/862.

mizān : <Ar. 1. Terazi. 2. Ölçü. 3. Terazi burcu. 4. Mahşer günü, kıyamet günü.

m. 26a/1036.

m. + e 15b/581.

muazzam : <Ar. Azametli, ulu.

m. 3b/101.

muğāyir : <Ar. Aykırı, zıt.

m. 13b/501.

muḥabbet: <Ar. Sevgi

m. 8a/274, 26a/1055.

muḥaqqāq: <Ar. 1. Doğru. 2. Kesin. 3. Mutlaka.

m. 3b/72, 6a/193, 8a/283, 11b/436, 13b/481, 15b/587, 17b/665, 17b/675, 18a/737, 22a/903, 23b/921, 27b/1114, 34a/1414.

muḥtāc: <Ar. 1. İhtiyaç sahibi. 2. Yoksul.

m. + laruñuz 29b/1167.

muḥterem: <Ar. Saygın, saygıdeğer.

m. 2a/51, 2a/65, 6a/204.

muḥābil : <Ar. 1. Karşılığında. 2. Karşılık.

m. 15b/611.

muḥarreb: <Ar. Yakın.

m. 4a/121.

muḥarrer: <Ar. 1. Kararlaştırılmış. 2. Kesin.

m. 2a/33, 5b/154, 7b/227, 13b/498.

muḥarreb: <Ar. Takrib eden, yaklaştıran.

m. 37b/1523.

munis : <Ar. Cana yakın, alışılmış.

m. 18a/716.

murtazā : <Ar. 1. İrtizā edilmiş, beğenilmiş, seçilmiş. 2. Hz. Alî'nin lākabı.

m. 1b/18, 1b/22, 2a/42, 31b/1260, 33b/1315.

m. + ya 6a/195.

müşāriḥ: <Ar. Ortak.

m. 35b/1395.

muṭarrā : <Ar. Tarāvetli, taze.

m. 13b/511.

muṭlaḥ : <Ar. Kesin.

m. 3b/93, 5b/154, 10a/367, 12a/446, 15b/593, 15b/601, 16a/640, 27b/1100, 27b/1103, 34a/1381, 34a/1387, 37b/1499.

mübārek : <Ar. Kutlu, bereketli.

m. 12a/461, 12a/462, 17b/667, 17b/687, 24a/953, 26a/1059.

mücerred : <Ar. 1. Bekar. 2. Soyut.

m. 10a/370.

müctebā : <Ar. Seçilmiş, kıymetli, ihtiyar olunmuş.

m. 1b/25.

mü'eyyed: <Ar. Teyid edilmiş, sağlamlaştırılmış.

m. 4a/119.

mühlet : <Ar. Tanınmış süre.

m. 24a/965.

mühr : <F.Mühür.

m. 1b/13.

mükemmel : <Ar. Tamām, olgun, noksansız, eksiksiz, kemal bulmuş, kemale erdirilmiş, çok iyi.

m. 11b/418, 37b/1518.

mülk : <Ar. 1. Yurt. 2. Kazanç getiren, taşınmaz.

m. 34a/1366.

m. + ü 34a/1374.

m. + im 27b/1109.

m. + üñ 34a/1358.

mümin : <Ar. İnanan, iman eden.

m. 13b/495, 13b/497, 27b/1104.

m. + ler 37b/1499.

m. + lere 13b/496, 15b/587, 37b/1495.

m. + lerüñ 12a/447.

m+ leri 32a/1306.

m +e 37b/1497.

mümkün : <Ar. Mümkün.

m. 10a/369.

münācat : <Ar. Tanrı'ya yakarma.

m. 24a/948, 24a/956, 30a/1216, 37b/1460, 37/1462.

münāsib : <Ar. Benzer, uygun, lāyık, yakışır, yaraşır.

m. 10a/383, 23b/947, 31b/1258, 33b/1388, 37b/1495.

münevver: <Ar. 1. Aydınlanmış, parlak. 2. Aydın fikirli.

m. 3b/115.

münkād : <Ar. İnkıyad eden, uyan, boyun eğen.

m. 37/1483.

münker : <Ar. İnkār edilen.

m. 24a/980.

mürüvvet : <Ar. 1. İnsanlık. 2. İyilik.

m. 1b/22, 3b/90, 12a/445, 17b/685, 28a/1134.

müşibet : <Ar. 1. Bela. 2. Şirret, uğursuz.

m. 18a/698.

müyesser: <Ar. Kolaylıkla olan, kolay gelen, āsān olan, nasib.

m. 3b/83, 22a/855, 24a/983, 33b/1330.

müzeyyen : <Ar. Süslü, ziynetli.

m. 13b/504, 13b/511.

nādir : <Ar. Az bulunur.

n. 25b/1010.

nāfile : <Ar. 1. Boşuna. 2. Nafile namazı, farz dışında kılınan namaz.

n. 13b/521, 19b/756.

nāgāh : <F. Ansızın.

n. 3b/74, 16a/614, 20a/781, 22a/874, 24a/950, 24a/964, 33b/1348.

n. + ı 16a/625.

naql: <Ar. 1. Nakil, anlatma. 2. Taşıma.

n. 2a/28, 9b/324, 9b/325, 12a/472, 13b/482, 13b/518, 17b/657, 18a/734, 19b/765, 19b/774, 20a/792, 23b/907, 23b/931, 23b/935, 26a/1032, 27b/1081, 29b/1174, 29b/1198, 32a/1283,

32a/1292, 33b/1333, 34a/1375,
34a/1384, 35b/1395.

n. + üñ 27b/1082.

n. + i 18a/733, 21b/828.

n. + ini 18a/713.

n. + iñi 26a/1067.

n. + üñ 27b/1082.

nā-maḥrem: <F. – Ar. 1. Mahrem olmayan. 2. Nikah düşmeyen kişi. 3. Yabancı.

n. 7b/261.

namāz: <F.Namaz.

n. 8a/280, 9b/311, 9b/312, 9b/329,
10a/356, 10a/363, 10a/369, 10a/370,
10a/383, 12a/447, 18a/700, 19b/757,
20a/800, 21b/849, 22a/901, 22a/902,
23b/904, 23b/905, 23b/908, 23b/909,
23b/917, 23b/919, 23b/926, 23b/927,
23b/930, 23b/931, 23b/932, 23b/936,
23b/940, 23b/942, 23b/947, 24a/978,
25b/1007, 29b/1193.

n. + ı 5b/160, 8a/282, 8a/283, 8a/284,
8a/300, 8a/302, 9b/313, 9b/315, 9b/341,
9b/347, 10a/377, 10a/385, 10a/390,
10a/396, 11b/398, 12a/451, 15b/588,
17b/678, 19b/765, 19b/768, 19b/772,
19b/776, 20a/789, 20a/812, 20a/817,
20a/818, 21b/850, 21b/851, 23b/928,
23b/938, 23b/939, 24a/975.

n. + ları 9b/309.

n. + dur 8a/285, 12a/453, 19b/758,
23b/916.

n. + ını 5b/175, 8a/279, 18a/712
19b/766, 21b/852.

n+ a 7b/248, 9b/340, 9b/345, 21b/832,
22a/858, 23b/911.

n. + da 9b/354, 10a/374, 11b/403.

n. + dan 23b/921, 23b/925.

n. + mda 10a/391, 10a/393.

n. + ın 20a/811.

n. + ın 10a/394.

n. + uñ 9b/314, 9b/316, 9b/318, 9b/321,
9b/336, 9b/342, 9b/344, 10a/361,
10a/362, 10a/365, 10a/366,
10a/371, 10a/376, 10a/378, 10a/385,
10a/395, 11b/402, 11b/409, 12a/449,
12a/454, 20a/814, 2a/828, 23b/910,
23b/920.

nār : <Ar.Ateş.

n. 32a/1310.

n. + ı 33b/1393, 34a/1404.

nārin : <F.İnce, zayıf, nazik.

n. 6a/216.

naṣīb: <Ar. 1. Pay. 2.Tanrı'nın kula verdiği.

n. 3b/82, 3b/98, 8a/277, 37b/1519,
37b/1523.

naṣihat: <Ar.Öğüt.

n. 4a/133.

n. + ler 4a/130, 7b/245.

naẓar: <Ar. 1.bakış. 2.ilgi gösterme, iltifat etme. 3. bakış açısı.

n. 2a/32, 7b/233, 7b/236, 7b/241, 12a/474, 12a/475, 13b/493, 29b/1190, 31b/1248.

n. + dan 5b/182.

nāzīr : <Ar. 1. bakan. 2. nezaret eden.
n. 5b/164.

nebi : <Ar. Peygamber.

n. 36a/1430.

n. + nūñ 3b/112, 4a/116.

n. + sinden 25b/999.

n. + yi 25b/1001.

n. + yādān 28a/1143.

necāset : <Ar. Pislik.

n. 9b/322, 9b/327.

n. + den 9b/320.

necāt : <Ar. Kurtuluş, selāmet.

n. 17b/696, 27b/1096.

nedāmet : <Ar. Pişmanlık.

n. + dūr 18a/730.

n. + ler 19b/743.

nef' : <Ar. Giderici, yok eden, olumsuz yapan.

n. + üm 29b/1148.

nefis . <Ar. Pek beğenilen, pek güzel, pek iyi.

n. 8a/273, 30a/1230.

nefs : <Ar. 1. Nefis, can. 2. Kendi. 3. İç.

n. + üñ 22a/863.

n. + i 22a/864.

n. + ine 29b/1181.

n. + ümedür 29b /1148.

n. + üñe 8a/282.

n. + üñüze 15b/588.

n. + e 22a/862.

nehār : <Ar. Gündüz.

n. 31b/1256, 36a/1438.

nekir : <Ar. Bilinmemiş olan, muayyen olmayan.

n. 24a/981.

nidā : <Ar. Ses.

n. 15b/575, 20a/781, 32a/1307.

nihān : <F. 1. Gizli. 2. Gizlice.

n. 2a/41.

nihāyet : <Ar. Son.

n. 26a/1051, 28a/1132, 37b/1507.

n. + de 5b/146, 30a/1220.

n. + i 35b/1469.

niķāb : <Ar. Peçe.

n. + in 37b/1514.

nimet : <Ar. 1. İyilik. 2. Yiyecek.

n. 13b/ 505, 36a/1479.

n. + leri 22a/888.

n. + i 31b/1266.

nişān : <F. 1. İz. 2. Belirti. 3. nişan yeri. 4. devlet madalyası.

n. 5b/176, 5b/180.

n. + ı 7b/ 259, 18a/719.

n. + muñ 5b/179.

nitekim : <T. Nasıl ki, olduğu gibi manalarıyla teşbih ifade eder.

n. 23b/913, 30a/1208, 34a/1394.

niyāz : <F. 1. Yalvarma. 2. Dua.

n. + a 7b/248, 9b/340, 21b/832, 22a/858.

n. + ı 8a/279, 9b/315, 9b/ 347, 12a/451, 17b/678, 19b/772, 21b/851, 19b/776.

n. + dur 19b/758.

n. + uñ 10a/365, 10a/394.

n. + ları 9b/309.

n. + dan 23b/925.

n. + da 11b/403.

niyet : <Ar. 1.Kurma, kasıt, azim, meram, maksat. 2. Dua veya ibadetlere başlama.

n. 9b/339, 9b/340, 12a/443, 13b/521, 17b/ 667, 19b/776, 20a/818, 21b/832.

n. + i 9b/ 343, 21b/852.

n. + sini 20a/821.

noxsān : <Ar. 1. Eksiklik. 2. Kusur. 3. Eksik.

n. 23b/940, 31b/1269, 34a/1390.

nur : <Ar. Işık.

n. 1b/8, 1b/13, 3a/115, 4a/122, 13b/517, 22a/873, 37b/1480.

n. + unı 7b/264, 13b/517.

n. + ı 7b/264, 32a/1307.

n. + ın 19b/761.

n. + ları 25b/1019.

n. + dan 26a/1053.

n. + ını 26a/1062.

nüş : <F. 1. Zevk ve safā. 2. İçici, şerbet.

n. 24a/950, 37b/ 1495.

od : <Ar. Ateş.

o. 3b/108, 27b/1073, 27b/1075.

o. + na 19b/769, 19b/773.

od+a 22a/901, 33b/1317, 33b/1326, 37b/1457, 35b/1461, 36a/1468.

o. + ıyla 25b/1003, 29b/1188.

o. + ı 36a/1462.

o. + lara 33b/1327

oğlān : <Ar. Erkek çocuk.

o. 25b/1015.

oruc : <Ar. İslam'un beş şartından olan ve gün boyunca yiyip içmeme ve kötü davranışlardan uzak durma ilkelerine bağlı inanç.

o. 5b/160, 14a/540, 14a/550, 14a/557 , 14a/558, 14a/559, 14a/570, 14a/590, 14a/591, 14a/592, 14a/609, 14a/610, 16a/618, 17b/682, 18a/706, 18a/708, 35b/1400.

o. + a 14a/560.

o. + ı 14a/552, 14a/562, 14a/596.

o. + ın 12a/464.

o. + unı 14a/551.

o. + uñ 13b/ 512.

öküş : Çok, bol

ö. + dür 22a/881.

ölüm : <Ar. Ölme, vefat, mevt.

ö. 8a/268, 8a/288, 27b/1097, 27b/ 1101, 30a/1231.

ö. 24a/ 977.

ö. + i 24a/977, 27b/1090.

ö. + den 27b/1096.

ömr: <Ar. Ömür.

ö. + i 8a/267, 18a/727, 19b/744, 24a/961, 24a/964, 24a/991.

ö. + ü 16a/634

ö. + inde 17b/679, 20a/814.

ö. + üñde 20a/815

özge : Başka, gayrı, diğer.

ö. 35b/1439.

pādişāh : <F.Büyük hükümdar, sultan.
Cihan sahibi.

p. 2b/54, 31b/1240, 31b/1269,
33b/1347, 34a/1358, 34a/1368.

p. + lar 13b/494.

p. + ı 13b/494, 27b/1088, 27b/1192.

p. + uñ 24a/963.

p. + luğ uñ 34a/1358.

p. + dur 24a/985, 26a/1052.

pāk : <F.Temiz.

p. 14a/544, 15b/605, 18a/709, 19b/758.

p. + ı 4a/128.

p. + uñ 3b/105, 37b/1518.

p. + ını 4a/128.

pāre : <F.Parça.

p. 3b/74, 14a/526, 25b/1006.

p. + si 3b/75.

pāyān : <F.Son.

p. 31b/1269, 37b/1507.

penāh : <F.Sığınma.

p. + dur 26a/1052.

p. + ı 3b/82, 8a/270, 15b/573,
30a/1217, 30a/1239.

perişān : <F. 1. Dağınık. 2. Kötü
durumda, perişan.

p. 16a/650, 26a/1037.

perver : <F.Yetiştiren, eğiten, büyüten,
besleyen.

p. 36a/1464.

pes : <F.Arka.

p. 2a/37, 2a/71, 4a/119, 4a/121, 5b/148,
5b/167, 5b/171, 9b/331, 18a/723,
24a/985, 27b/1084, 27b/1092,
28a/1118, 28a/1130 , 29b/1148,
29b/1155, 29b/1168, 30a/1213,
32a/1291, 32a/1307, 33b/1318,
33b/1320, 33b/1341, 33b/1351,
33b/1355, 34a/1360, 34a/1369,
35b/1394, 34a/1417, 35b/1424,
35b/1439, 35b/1451, 37b/1464,
36a/1468, 37b/1503.

peşimanlık : <F.Pişman.

p. 18a/733.

peygamber : <F.Allah'tan haber getiren.
Allah'ı, āhireti, zararlı ve faydalı şeyleri
tanıtan, Nebi.

p. 2a/58, 15b/598, 29b/1150, 30a/1216.

p. + üñ 24a/986, 24a/988.

pinhān : <F. Gizli, saklı.

p. 9b/337, 9b/341.

pir : <F. 1. Yaşlı. 2. tarikat kurucusu.

p. 3b/101, 9b/348, 31b/1270.

pişva : <F.Reis, baş, hâkim.

p. 1b/14.

püşt : <F. 1. Arka. 2. Sırt. 3.
Homoseksüel erkek.

p. 3b/82, 15b/573, 30a/1217, 30a/1239.

rabbāni : <Ar. 1. Tanrısalsal, ilahî.
2. Tanrı'dan başka bir şey düşünmeyen.

r. 2a/61.

rāğīb : <Ar. İsteyen, rağbet eden.

r. 1b/ 10.

raḥīm : <Ar. 1. Merhametli. 2. Merhamet eden Tanrı.

r. + **sin** 36a/1425.

raḥmān : <Ar. Merhametli Tanrı.

r. 20a/813, 37b/1497.

raḥmet : <Ar. 1. Acıma, merhamet. 2. Yağmur.

r. 4a/126, 12a/444, 16a/648, 17b/692,
19b/757, 20a/816, 26a/1038, 28a/1145,
29b/1155, 29b/1161, 32a/1278,
32a/1287, 32a/1313, 34a/1369,
37b/1470.

r. + **i** 32a/1279, 32a/1287, 34a/1384,
36a/1468.

r. + **e** 12a/453, 30a/1233, 31b/1254,
32a/1284

r. + **den** 29b/1192, 30a/1233, 30a/1237,
31b/1252, 32a/1285.

r. + **ler** 7b/242, 20a/784, 20a/815,
37b/1473.

r. + **lerine** 34a/1383 .

r. + **inden** 16a/641, 23b/930.

r. + **üm** 31b/1273, 32a/1275, 32a/ 1277.

r. + **üñ** 12a/446, 31b/1273.

r. + **üne** 15b/ 574, 15b/589.

r. + **in** 32a/1290.

r. + **ini** 12a/449, 32a/1283, 32a/1288.

r. + **ine** 8a/304.

ramazān: < Ar. Mübarek ayların en mühimmi ve mübarek üç ayların sonuncusu, Kur'an-ı Kerim'in nâzil olmağa başladığı oruç ayı.

r. 12a/473, 13b/497, 14b/537.

rā'uf : <Ar. Esirgeyici.

r. 2a/60.

rāvī : <Ar. 1. Rivāyet eden. 2. Anlatan, hikaye eden.

r. 30a/1213.

r. + **dür** 32a/1282.

ravza : <Ar. Bahçe.

r. 23b/948.

r. + **dan** 35b/1418.

r. + **sı** 28a/1135.

rāzı : <Ar. Rıza gösteren.

r. 21b/848, 37b/1505, 37b/1508.

r. + **digin** 37b/1505.

redd : <Ar. 1. Geri çevirme. 2. İnkâr etme.

r. 2a/58, 4a/139, 32a/1281.

refīk : <Ar. Arkadaş, yoldaş.

r. + **ı** 1b/20.

reka't : <Ar. Namazda bir kıyam, bir rüku' ve iki secdeden oluşan bölüm.

r. + **ını** 10a/387, 11b/430.

r. + **da** 11b/432.

remiz : <Ar. Sembol, işaret, rumuz.

r. + **i** 5b/146.

reng : <F. Renk.

r. + **i** 13b/501.

r. + ine 29b/777.

resm : <Ar. 1. Resim. 2. Çizme. 3. Fotoğraf. 4. Tören. 5. Usül. 6. Vergi.

r. + e 18a/723.

r. + ini 33b/1320, 33b/1323.

r. + iñi 34a/1361.

r. + inüñ 36a/1469.

resül : <Ar. 1. Elçi. 2. Peygamber.

r. 1b/18, 2a/49, 2a/51, 2a/53, 2a/71, 3b/73, 3b/77, 5b/150, 5b/158, 5b/162, 5b/164, 5b/169, 5b/172, 5b/177, 5b/182, 5b/184, 6a/235, 10a/384, 13b/483, 13b/488, 13b/509, 13b/522, 13b/523, 14a/540, 14a/541, 17b/656, 17b/657, 17b/682, 17b/683, 17b/684, 17b/686, 19b/777, 20a/791, 20a/815, 23b/916, 23b/918, 25b/1024, 25b/1025, 25b/1026, 25b/1027, 26a/1033, 26a/1035, 26a/1055, 26a/1067, 27b/1070, 28a/1137, 29b/1166, 29b/1174, 32a/1284, 33b/1329, 36a/1416, 37b/1492.

r. + e 3b/78, 3b/91, 23b/ 913, 5b/148, 5b/157, 13b/521, 14a/539, 18a/725, 23b/914, 25b/1017, 26a/1033, 26a/1034.

r. + de 18a/704.

r. + den 2a/46, 12a/472, 13b/482, 17b/693, 19b/760, 19b/765, 19b/774, 20a/798, 21b/829, 26a/1050, 32a/1283, 34a/1374, 35b/1419, 36a/1478.

r. + i 3b/80, 6a/201, 6a/204, 6a/209, 6a/215, 12a/463, 14a/608, 16a/640,

19b/760, 19b/799, 21b/843, 31b/1260, 34a/1384, 34a/1391, 37b/1496.

r. + dür 3b/113, 5b/159.

r. + uñ 13b/525, 14a/579, 18a/708.

r. + üñ 1b+17, 1b/20, 2a/45, 3b/81, 4a/143, 5b/148, 5b/181, 6a/217, 6a/218, 13b/487, 13b/489, 16a/615, 17b/668, 17b/681, 18a/703, 18a/709, 20a/ 809, 28a/1135, 29b/1173, 36a/1488.

reşk : <F. Kıskançlık.

r. 22a/866.

revnağ : <Ar. Parlaklık.

r. 36a/1429.

režān : <Ar. Ağır, ciddi, vakarlı, ağırbaşlı ve temkinli kimse.

r. 12a/459.

rihlet : <Ar. 1. Göçüş. 2. Ölme.

r. 8a/307.

rızā : <Ar. 1. Razılık, memnunluk. 2. İstek.

r. 1b/13, 1b/18.

r. + ki 12/456.

r. + na 4a/121.

r. + yı 16a/641, 26a/1064.

r. + ñ 3b/90.

r. + ñdan 30a/1237.

r. + sîdur 35b/1439.

r. + m 37b/1511.

rızık : <Ar. Allah'ın ihsan ettiği nimetler, yiyecekler.

r. 8a/271.

rızık : <Ar. Rızık.

r. + u 27b/1112.

r. + ı 23/938.

r. + ında 23b/940.

ri'āyet: <Ar. 1. Uyuma. 2. Sayma.

r. 7b/241, 10a/373, 10a/386, 10a/392, 18a/727, 24a/990.

rif'at : <Ar. Yükseklik.

r. + ı 32a/1313.

rivāyet: <Ar. 1. Nakletme, hikaye etme. 2. Söylenti.

r. 9b/322, 17b/693, 18a/703, 20a/798, 21b/829, 23b/948, 27b/1099, 28a/1132, 30a/1213, 34a/1418.

riyāzat : <Ar. Nefsinin isteklerine boyun eğmeden yaşama.

r. 15b/592.

rūḥ : <Ar. Can, ruh.

r. + ları 28a/1122, 28a/1124

r. + ı 22a/861, 27b/1097

rūkū: <Ar. Ayakta durarak (saygı veya dua için) bedeninin üst kısmını öne eğme.

r. 10a/360, 10a/375.

r. + a. 20b/823.

r. + dan 10a/379, 10a/384, 11b/413.

r. + adan 20b/823.

r. + da 11b/410, 11b/411.

rumuz : <Ar. İşaretler, semboller.

r. + ı 3b/73

sā'at : <Ar. Bir günün yirmi dörtte biri, saat, zaman, vakit.

s. 19b/771, 22a/876, 30a/1237, 32a/1298.

sa'adet : <Ar. Mutluluk.

s. 4a/125, 4a/126, 4a/130.

s. +de 37b/1479.

s. +lü 2a/22.

şabāḥ : <Ar. Gün doğmasına yakın vakitten, öğle vaktine kadar olan zaman.

s. 18a/718.

s. + uñ 10a/391, 19b/766.

s. + dan 19b/770.

şabr : <Ar. Sabır.

s. 2b/47, 3b/110, 15b/588, 15b/590, 15b/592, 15b/593, 18a/699, 32a/1297.

şadā : <Ar. Ses.

s. 37b/ 1503.

s. + sı 3b/111.

şadākat : <Ar. Bağlılık.

s. + de 1b/13.

şaf : <Ar. Sıra.

s. 27b/1072.

şafā : <Ar. 1. Saflık. 2. Gönül rahatlığı, gönlün şen olması.

s. 22a/870, 37b/1504.

s. + yı 21b/837.

şāfī: <Ar. Temiz, arı, halis.

s. 2a/44, 10a/381, 36a/1475.

şahābe: <Ar. Hz. Muhammed'in sohbetlerine katılan müslüman.

s. 5b/ 144.

sāhib : <Ar. Sahip.

s. 1b/18, 1b/22, 6a/212, 13b/518, 23b/948.

şahih : <Ar. 1. Doğru. 2. Gerçek.
s. 2a/28.

s. + inden 34a/1375.

sahra: <Ar. 1. Çöl. 2. Kır.
s. 20a/808.

sā'il : <Ar. 1. Dilenci. 2. Soran. 3. Akan.
s. 5b/167, 5b/181.

şā'im : <Ar.Oruçlu.

s. 12a/459, 12a/466, 12a/469, 12a/477, 13b/481, 13b/497, 13b/519 , 14b/535, 17b/686, 17b/689 , 17b/690, 17b/692, 18a/698, 18a/705, 18a/707, 18a/710, 18a/711.

şalāhat: <Ar.Sālihlik, günahsız ve temiz oluş, dindarlıkta çok ileri olmak hāli.
s. 23b/937.

şalāt: <Ar.Namaz.
s. 22a/900.

salavāt: <Ar.Hz. Muhammed'e edilen rahmet ve esenlik duaları.

s. 21b/836.

s. + ı 21b/846.

şālih : <Ar.Dinin kurallarına uyan.
s. 3b/83.

sālik: <Ar.Tarikat mensubu.
s. 17b/693.

salṭanat: <Ar.Sultanlık; padişahlık, hükümdarlık.

s. 3b/101.

şan'at: <Ar.Ustalık, hüner.

s. + lar 3b/95.

saray: <F.Büyük ve güzel bina.
s. 24a/970.

s. + ina 8a/307.

şavm: <Ar. Oruç.
s. + a 12a/521.

s. + üñ 13b/515, 14a/556.

şayha: <Ar.Haykırış.
s. 27b/1102.

sebeb: <Ar.Sebepe, neden.
s. 16a/623, 17b/673.

s. + dür 8a/286.

secde : <Ar. Allah'ın huzurunda hiçliğini, aczini bilip teslimiyetle yere kapanıp duā ve tesbih etmek.

s. 9b/320, 11b/399, 11b/400, 11b/401, 11b/412, 11b/441, 9b/320.

s. + dür 10a/360.

s. + ye 11b/418, 21b/824, 21b/826.
s. + den 11b/421.

s. + yi 10a/ 375.

s. + nüñ 10a/380.

şefā : <Ar.zevk ve eğlence düşkünlüğü.
s. 1b /15, 24a/962.

sefer: <Ar. 1. Yolculuk. 2. Savaş. 3. Kez.

s. +den 5b/147.

sehv : <Ar.Yanılğı.

s. 4a/124, 11b/401.

selām : <Ar. Allah'ın rızasına erişmek için mü'minlerin birbirlerine yaptığı dua.

s. 2a/67, 10a/394, 11b/400, 12a/443, 12a/444.

s. + **ı** 4a/143, 37b/1501, 10a/395.

s. + **ın** 14b/533.

s. + **dan** 11b/399, 21b/835, 22a/854.

semā : <Ar.Gökyüzü.

s. 35b/1426.

s. + **ya** 2a/53, 28a/ 1115, 34a/1400.

senā : <Ar.Övgü.

s. 1b/24.

s. + **bı** 14b/548.

ser : <F. 1. Baş. 2. Başkan. 3. Uç.

s. 3b/101, 8a/276

s. + **ri** 5b/155

serencām : <F. 1. Son. 2. Başa gelen olay.

s. 3b/97.

serteser : <F.Baştan başa.

s.13b/ 490, 13b/498

server : <F. Önder, lider, baş.

s. 18a/700, 23b/908.

sevāb: <Ar. 1. Sevap. 2. Hayır, iyilik.

s. 17b/662, 17b/672 17b/675, 17b/678,20a/812,20a/814

s. + **ı** 7b/238, 7b/244, 14b/536, 17b/663,17b/664,17b/667,17b/670, 17b/673, 7b/680,

17b/682,17b/690,17b/672,

19b/761,19b/763, , 22a/854, 26a/1038, 26a/1042.

s. + **dur** 17b/677.

s. + **ın** 7b/243, 17b/665, 18a/708, 19b/762, 19b/764.

s. + **uñ** 13b/517.

sevdā : <Ar. 1. Kara, siyah. 2. İnsan yapısında bulunan dört maddeden biri.

s. + **yı** 8a/268.

seyr : <Ar. 1. Seyir. 2. Yürüme. 3. Gezi. 4. İzleme.

s. 3b/115.

seyrān : <Ar.Gezinme.

s. 34a/1396.

şıdķ : <Ar. 1. Doğruluk. 2. Kalp temizliği.

s. 9b/339, 15b/581, 34a/1366.

s. + **ı** 12a/469.

s.+ **uñ** 15b/582.

s. + **uñı** 34a/1367.

şıfāt:<Ar.Özellikler, vasıflar.

s. 15b/592.

s. + **ı** 1b/11, 22a/873 .

s. + **uñ** 3b/94, 3b/105.

şıḥḥat: <Ar. 1. Doğruluk. 2. Sağlık.

s. 12a/465.

şırāt: <Ar.Yol.

s. 15b/581.

sırr : <Ar.Giz, sır.

s. + **ı** 1b/12, 20a/810, 22a/877.

şıyām: <Ar.Oruç.

s. + **uñ** 13b/513, 14b/571, 15b/586.

siyāh: <F.Kara.

s. 5b/ 147.

s. + **ı** 15b/575, 15b/612.

s. + dan 14a/538.

siyer: <Ar. Gidişler, yollar,
Peygamberimizi anlatan kitap.

s. 15b/613.

s. + den 22a/890.

şoḥbet: <Ar. Konuşma.

s. 37b/1500.

s. + i 37b/1500.

su'āl: <Ar. Soru.

s. 2a/46, 2a/56, 5b/182, 24a/982,
24a/986, 35b/1401.

s. + i 5b/157, 6a/222, 13b/489, 27b/1113,
33b/1355.

s. + le 5b/167.

sücūd: <Ar. Secdeye varmak. Cenab-ı
Hakk'ın huzurunda hiçliğini, aczini bilip
teslimiyetle yere kapanıp duā ve tesbih
etmek.

s. 11b/410.

şufi: <Ar. 1. Mutasavvıf. 2. Sofu.

s. 21b/828.

s. + den 35b/1418

sultān: <Ar. 1. Hükümdar. 2.
Hükümdar eşi ve kız çocuğu. 3. Sevgili.

s. 3b/101, 4a/119, 10a/386, 18a/710,
22a/895, 23b/906, 23b/913, 25b/1011,
28a/1142, 31b/1246, 37b/1506,
37b/1521.

s. + uñ 15b/576.

şūr: <Ar. 1. Boru. 2. Kıyamette
üflenecek boru.

s. 28a/1128.

s. + uñ 28a/1126.

s. + uñı 28a/1127.

s. + ını 27b/1084.

sūre: <Ar. Kur'an-ı Kerim'in 114
bölümünden her biri.

s. 10a/355, 10a/372, 11b/427, 11b/432,
21b/835, 23b/925, 31b/1274.

s. + de 11b/428, 30a/1208.

s. + sinde 16a/632, 30a/1208

şūret: <Ar. 1. Yüz. 2. Çare. 3. Biçim. 4.
Tarz.

s. + üñde 6a/200.

sübḥān : <Ar. Tanrı.

s. 13b/499, 19b/753, 20a/816.

s. + i 2a/61.

sünnet : <Ar. Peygamber sözü, emri, hal
ve takriri.

s. 6a/199, 11b/404, 11b/407, 11b/411,
11b/412, 11b/413, 11b/414, 11b/420,
11b/433, 12a/ 443, 12a/444, 12a/448,
24a/991.

s. + ine 6a/216.

s. + iñe 11b/410.

s. + im 6a/202 , 6a/213, 6a/214.

s. + ü 6a/206, 30a/1200.

s. + üñü 29b/1181, 29b/1183.

s. + ini 6a/199, 6a/217, 11b/402,
11b/438, 29b/1173.

s. + dūr 11b/403, 11b/408.

şād : <F. Sevinçli.

ş. 6a/198, 8b/306, 9b/350, 13b/494,
23b/927, 30a/1202.

şāh : <F. 1. Padişah. 2. İran şahı.

ş. 1b/24, 3b/74, 3b/76, 5b/144, 5b/152, 5b/158, 5b/175, 5b/183, 8a/300, 9b/310, 9b/349, 11b/413, 12a/452, 12a/478, 16a/614, 16a/620, 17b/680, 17b/681, 19b/755, 19b/764, 19b/769, 19b/773, 20a/799, 20a/808, 22a/874, 23b/923, 23b/926, 23b/939, 24a/950, 24a/977, 27b/1083, 27b/1093, 27b/1113, 28a/1122, 28a/1126, 28a/1139, 30a/1214, 30a/1234, 32a/1285, 32a/1299, 32a/1304, 32a/1306, 33b/1324, 34a/1376, 34a/1380, 35b/1419, 35b/1422, 35b/1448, 35b/1450, 36a/1465, 36a/1492, 37b/1504.

ş. + **a** 24a/970.

ş. + **uñ** 6a/188, 15b/533.

ş. + **ı** 3b/113, 6a/195.

şāhid : <Ar. 1. Tanık. 2. Güzel. 3. Sevgili.

ş. 35b/1409, 36a/1426.

şākir : <Ar. Şükr eden.

ş. 34a/1385.

şān : <Ar. 1. Şöhret, şan. 2. Durum. 3. Gösteriş.

ş. + **ımıza** 30a/1225.

ş. + **uñ** 37b/1522.

şarāb: <Ar. Şarap.

ş. + **ı** 13b/505, 22a/889.

ş. + **dur** 9b/ 325.

ş. + **ıyla** 37b/1503.

şark : <Ar. 1. Doğu. 2. Doğu dünyası.

ş. + **a** 28a/1129.

şarkān: <Ar. 1. Doğudan. 2. Doğusunda.

ş. 35b/1397.

şart: <Ar. 1. Koşul. 2. Yemin. 3. Durum.

ş. 6a/194, 6a/224, 9b/315, 9b/319, 10a/363, 10a/367.

ş. + **ı** 9b/316, 9b/317, 9b/318, 9b/336.

ş. + **dur** 9b/338.

ş. + **ını** 6a/220.

ş. + **lar** 13a/364.

ş. + **ları** 5b/161, 9b/344.

ş. + **larını** 9b/314, 23b/915.

ş. + **ıdur** 6a/193.

şefā'at : <Ar. Af için aracılık etme.

ş. 6a/198, 14a/570, 18a/725, 28a/1142, 28a/ 1145, 29b/1146, 29b/1149, 29b/1152, 29b/1155, 28a/1158, 28a/1161, 28a/1162, 28a/1164, 28a/ 1167, 28a/1170.

ş. + **üm** 30a/1202.

ş. + **ını** 6a/214.

şefkat : <Ar. İçten ve karşılıksız merhamet.

ş. 24a/965, 28a/1145, 28a/1158.

ş. + **üm** 30a/1203.

ş. + **ını** 32a/1289.

ş. + **in** 34a/1365.

şehādet : <Ar. 1. Tanıklık. 2. Şehitlik.

ş. 16a/653.

ş. + **dür** 5b/159.

şehr: <Ar.Ay.

ş. 33b/1346, 36a/1431.

şehvet : <Ar. 1. Aşırı cinsel istek. 2. Aşırı istek.

ş. 28a/ 1116.

şeker: <F. Şeker.

ş. +**den** 36a/1493.

şekl: <Ar. 1. Şekil. 2. Tür. 3. Resim, çizim, kroki.

ş. + **ine** 5b/145.

şemme: <Ar.Çok az.

ş. 31b/1250.

şems : <Ar.Güneş.

ş. 1b/8, 3b/104.

şer : <Ar.Kötülük.

ş. + **den** 21b/845.

şeref: <Ar. 1. Şeref. 2. Üstünlük. 3. Kıvanç.

ş. 4a/116.

ş. + **dedür** 2a/26.

şerh : <Ar. 1. Açma. 2. Açılama.

ş. 17b/657, 17b/668, 30a/1204

şerif : <Ar. 1. Şerefli. 2.Hz. Hüseyin soyundan gelen.

ş. 1b/11.

ş. + **e** 9b/324.

şevk : <Ar. 1. Çok isteme. 2. Sevinç.

ş. 8a/276, 9b/314, 21b/843, 22a/854.

ş. + **in** 7b/257.

şevket: <Ar.Ululuk.

ş. + **i** 31b/1245.

şeydā : <F.Mecnun.

ş. 6a/221.

şiddet : <Ar. 1. Sertlik. 2. Aşırılık, fazlalık.

ş. 29b/1196.

şirin : <F. 1. Tatlı. 2. Şirin, sevimli.

ş. 36a/1493.

şirk : <Ar.Tanrı'ya ortak koşma.

ş. 27b/1078.

şübhe: <Ar.Şüphe.

ş. 2a/30, 7b/250.

ş. + **ñ** 24a/9599.

tā : <F. 1. Kat. 2. Büklüm. 3. Tane. 4. Kadar.

t.24a/959, 26a/1038, 28a/1116,
29b/1155, 29b/1158, 29b/1179,
29b/1187, 30a/1233, 31b/1247,
31b/1266, 32a/1287, 32a/1298,
32a/1300, 33b/1343.

tā'at : <Ar.İbadet etmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmek, itaat etmek.

t. 18a/716, 31b/1270, 33b/1336,
33b/1341.

ta'dīl: <Ar. 1. Değiştirme. 2. Doğrulama.

t. 3b/75, 10a/379.

ta'ām : <Ar.Yemek.

t. 17b/684, 17b/685, 17b/689.

ta'ayyün: <Ar.Ortaya çıkma, belirme.

t. 10a/388.

tābān: <F.Parlak, aydınlık.

t. 37b/1484.

tābi' : <F. 1. Uyan, tabi olan. 2. Boyun eğen.

t. 32a/1295.

ṭabib : <Ar.Doktor.

t. + i 29b/1179.

tāc : <Ar. 1. Taç. 2. Sorguç.

t. 20a/790, 20a/804.

t. + in 22a/866.

ṭahāret : <Ar. 1. Temizlik. 2. Temizlenme.

t. 9b/319

taḥayyür : <Ar.Hayranlık.

t. 3b/ 97.

taḥiyyāt : <Ar. Selāmlar, duālar, manevî hayat hediyeleri.

t. 10a/361, 10a/378, 11b/400, 11b/44.

t. + da 11b/438.

taḥkīk : <Ar.Araştırma, gerçeği arama.

t. 4a/132, 5b/156, 15b/579, 16a/651, 29b/1198, 37b/1488.

taḥmid : <Ar. Hamdetmek, medhetmek, övmek.

t. 3b/93.

taḥrīr : <Ar. 1.yazma. 2.yazılma. 3.kitap yazma. 4.serbest bırakma.

t. 4a/129.

taḥt : <F. Saltanat koltuğu.

t.+ ından 34a/1360.

t.+ uñı 34a/1367.

taḥvīl : <Ar. 1. Değiştirme. 2. Borç senedi

t. 13b/491.

ṭāk : <Ar.Kemer.

t. 13b/522.

ṭākat : <Ar.Dayanma gücü.

t. 13b/522.

taḥdīr : <Ar. 1. Değerlendirme. 2. Beğenme. 3.Tanrı'nın isteği.

t. 5b/155.

taḥrīr : <Ar. 1. Yerleştirme. 2. Anlatma. 3. Önerge. 4. Sağlama.

t. 4a/129, 5b/155.

taḥşīr : <Ar. 1. Kısaltma. 2. Kusur.

t. 23b/912.

ṭaleb : <Ar. 1. İsteme. 2. İstek.

t. 12a/476, 15b/587, 29b/1186, 31b/1272, 33b/1350, 34a/ 1360.

t. + de 35b/1415, 36a/1433.

ṭālib : <Ar.İstekli.

t. 31b/1254.

ṭāliḥ : Ar.Kader, kısmet.

t. 3b/83.

tamām : <Ar. 1. Tam. 2. Bitiş, sona erme. 3. Bütün.

t. 15b/584, 15b/597, 18a/708, 20a/816, 22a/870, 23b/917, 35b/1400, 37b/1487, 37b/1504, 37b/1513, 37b/1524.

taḥdīk : <Ar. Onay, doğrulama.

t. 5b/156, 15b/581, 24a/992.

ṭaşra : <ET.Hariç ve dış taraf.

t. 9b/344, 33b/1337.

t. + da 33b/ 1338.

t. + sında 9b/318 .

tavşīf : <Ar.Vasıflandırma, niteleme.

t. 14b/539, 37b/1483.

ṭayyib: <Ar.Güzel, hoş.

t. 29b/1183.

ṭāyife: <Ar.Birinin etrafındakiler, bölük, takım, zümre, ekip, mürettebat.

t. + den 27b/1077.

ṭayr: <Ar. Kuş.

t. + uñ 9b/333.

te'ālā: <Ar.Yükselme.

t. 7b/253, 8a/278, 12a/457, 12a/480, 13b/537, 15b/586, 16a/632, 17b/690, 20a/801, 28a/1118, 28a/1124, 28a/1134, 28a/1145, 29b/1180, 29b/1191, 32a/1281, 32a/1302, 32a/1305, 32a/1311, 33b/1322, 35b/1401, 35b/1408, 37b/1470.

tebāh: <F. 1. Yok olmuş. 2. Yıkılmış. 3. Bozulmuş, çürümüş.

t. 31/1249.

tebārek: <Ar.Mübarek etsin.

t. 7b/236, 12a/461, 12a/470, 13b/486, 17b/667, 26a/1059, 27b/1087.

tebdīl: <Ar.Değiştirme, dönüştürme.

t. 5b/145.

tecrīd: <Ar.Soyutlama.

t. 3b/86.

tedbīr: <Ar.Çare, önlem.

t. 2a/69.

tefekkiir: <Ar.Düşünme, kafa yorma.

t. 3b/96.

tekbīr: <Ar.Allahuekber deme.

t. 10a/393, 11b/ 410, 21b/832.

tekrār: <Ar.Yine.

t. 5b/176, 9b/319, 10a/385, 11b/399, 13b/500, 13b/507, 14a/556, 21b/826, 21b/835, 21b/842, 24/971, 24a/982, 27b/1104.

telbīs: <Ar.Hile yaparak aldatma.

t. 16a/623.

temcīd: <Ar.Ululama.

t. 3b/93.

ten: <F. 1. Vücut, beden. 2. Dış yüz.

t. 27b/1076.

t. + i 9b/329, 22a/861, 26a/1063, 27b/1109, 33b/1317.

t. + üm 24a/967, 33b/1327.

t. + ümi 24a/ 969.

tenezzüh: <Ar.Gezinti.

t. +dür 3b/94.

tenhā: <F. 1. Tek başına, yalnız. 2. Boş yer, ıssız yer.

t. 20a/800, 21b/831.

t. + da 26a/1061.

terahḥum: <Ar.Acıma, merhamet etme.

t. 35b/1432.

terāzu: <F. Terazî.

t.+ ya 6a/191.

tereddūd: <Ar. 1. Gidip gelme. 2. İkiriciklenme.

t. 35b/1448.

terk: <Ar. 1. Bırakma. 2. Vazgeçme. 3. Ayrılma.

t. 5b/172, 6a/202, 7b/230, 7b/255, 8a/281, 15b/602, 18a/702, 18a/712, 18a/717, 22a/899, 22a/901, 23b/905, 23b/908, 25b/1007, 29b/1184, 29b/1187, 33b/1333.

tertib : <Ar. 1. Dizme. 2. Düzen. 3. Hazırlama, düzenleme.

t. 19b/767.

t. + i 10a/373, 10a/374.

tesbîh : <Ar. Tespih.

t. 10a/380, 11b/412, 11b/433, 17b/690, 19b/767, 20a/811, 20a/818.

t. + e 19b/771

teselli : <Ar. Avutma.

t. 9b/311.

teşvîş : <Ar. Karıştırma. Karma karışık etme. Bulandırma.

t. 2a/58, 7b/229, 7b/266.

tevbe : <Ar. Tövbe.

t. 14b/547, 30a/1225, 30a/1226, 30a/1227, 30a/1228, 32a/1280, 32a/1286, 32a/1290, 32a/1291, 32a/1297, 32a/1299, 32a/1301, 32a/1304, 32a/1305, 33b/1329, 33b/1331, 33b/1335.

t.+ sini 33b/1335.

t. + sin 33b/1333.

t. + sin 33b/ 1329.

t. + ye 3a/1233.

t. + ñ 32a/1281.

tevfiķ : <Ar. 1. Durdurma. 2. Kapatma. 3. Tutuklama.

t. 4a/132, 22a/893, 25b/997, 31b/1246.

t. + uñ 31b/1252, 3b/82.

tevḥîd : <Ar. Birleştirme.

t. 3b/86, 3b/93, 7b/245, 23b/916, 35b/1400, 36a/1470.

t. + den 23b/921.

t. + üñ 34a/1371.

t. + i 34a/1380, 36a/ 1472, 36a/1473.

tezekkür : <Ar. Ele alınma.

t. 3b/96.

tîlâvet : <Ar. Güzel Kur'ân okuma.

t. 17b/678.

tövbe : <Ar. Pişmanlık uyma.

t. 33b/1332.

tövbegâr : <Ar. Tövbe etmiş olan, günah olan şeyleri yapmamaya karar vermiş olan.

t. 33b/1332.

uḥra : <Ar. Başka, diğer.

u. 1b/1.

‘uḳbâ : <Ar. Ahiret.

u. + ya 3b/86.

uşul : <Ar. 1. Asıllar. 2.yöntem, yol yordam, metod.

u. + i 12a/463.

u. + den 13b/487, 20a/798, 21b/829.

u. + dür 3b/113, 5b/159.

‘uzlet : <Ar. K öşesine çekilme.

u. 4a/140.

ümid : <F. Ümit, umut.

ü. + ümüz 29b/1168.

ümmet : <Ar.Ümmet, bir peygambere bağlı olanlar.

ü. 10a/386, 23b/913, 28a/1142, 29b/1162, 29b/1175, 37b/1483.

ü. + ü 30a/1200.

ü. + ine 27b/1078, 30a/ 1234.

ü. + i 6a/218, 28a/1138.

ü. + im 6a/202, 6a/210.

ü. + üm 6a/218, 13b/ 484 .

ü. + üme 12a/472.

ü. + imi 29b/1178.

ü. + ime 28a/1139.

ü. + ini 28a/1137.

ü. + üñ 28a/1140, 29b/1180.

ü. + üñi 28a/1141.

ü. + nñ 29b/1169

‘üryān: <Ar.Çıplak, anadan doğma.

ü. 5b/179.

vacib: Ar. Gerekli.

v. 10a/373.

v. +dür 10a/372

vaşf: <Ar.1. Nitelik, özellik. 2. Övgü.

v. + mı 14b/539, 19b/755, 25b/1031, 26a/1069.

v. + m 37b/1492.

vāşıl : <Ar.Ulaşan, kavuşan, gelen.

v. 22a/879.

vasıta: <Ar.1. Aracı. 2. Araç, alet.

v. + yla. 19b/765, 34a/1374.

vech:<Ar.1. Yüz. 2. Sebep, ilgi, münasebet, vasıta. 3.Yüzey.

v. 9b/311, 13b/511, 14b/535, 14b/562.

vişāl: <Ar.1. Ulaşma, varma. 2. Kavuşma, vuslat.

v. + dür 37b/1513.

vuşlāt: <Ar.1.Ulaşma. 2. Kavuşma.

v. 12a/473.

v. +da 37b/1516.

vüs’at: <Ar.1. Genişlik. 2. Kapasite. 3. Parasal yeterlik. 4. Genlik.

v. 31b/1245.

yār: <F. 1. Dost 2. Sevgili 3. Arkadaş

y. 1b/35, 5b/176, 6a/215, 8a/282 ,

8a/285, 9b/314, 9b/319, 9b/342,

10a/355, 10a/364, 11b/399, 11b/404,

11b/408, 11b/426, 11b/429, 11b/434,

12a/457, 12a/471,13b/ 500, 13b/ 507,

13b/509, 14a/546, 14a/556, 14a/562,

15b/586, 15b/596, 15b/610, 17b/661,

17b/671, 18a/713, 18a/718, 18a/736,

19b/775 20a/810, 20a/815, 20a/820,

21b/826, 21b/828, 21b/835, 21b/842,

22a/882, 23b/914, 23b/916, 23b/931,

23b/946, 24a/958, 24a/971, 24a/975,

24a/987, 25b/999, 25b/1007, 25b/1009,

25b/1021, 25b/1024, 25b/1031,

26a/1043, 26a/1056, 26a/1065,

26a/1070, 27b/1082, 27b/1104,

28a/1117, 29b/1188, 29b/1189,

29b/1195, 30a/1199, 30a/1205,

30a/1210, 30a/1215, 31b/1256,

32a/1279 32a/1287, 32a/1293,

33b/1332, 34a/1369, 35b/1395,

35b/1403, 36a/1420, 36a/1429,

36a/1447, 37b/1464, 37b/1478,
37b/1489, 37b/1493, 37b/1517

yarlıgā: İhsan etmek

y. 12a/ 480.

y.+ māğičün 32a/1286.

y. + dum 32a/1301, 32a/1302.

zā'il: <Ar.Yok olan, yok olucu.

z. 37b/1486.

zākir: <Ar. Zikreden

z. 34a/1385.

z. + üñ 34a/1387.

z.+ leri 35b/1398.

zann: <Ar. Zan, san.

z. 32a/1310.

zarar: <Ar. Zıyan.

z. 16a/651, 16a/652.

zār: <F.1. Perişan, ağlayan, inleyen. 2.
İnilti. 3. Yer.

z. 25b/1024, 30a/1199.

z. + ını 29b/1169.

zāt: <Ar.1. Kişi. 2. Kendi.

z. + ı 1b/11, 3b/105, 27b/1089,
27b/1094, 37b/1518.

z. + uki 3b/94.

zāyi' :<Ar. Kaybolan.

z. 6a/213.

zebun: <F.1. Alçak. 2. Aciz, zavallı. 3.
Güçsüz.

z. 15b/596, 15b/597, 15b/604.

zekāt: <Ar.Nisab miktarı mala, paraya
sahib olan Müslümanın kırkta birini

fakirlere sadaka vermesi ve bu verilen
sadaka.

z. +ıyla 5b/160.

zerre: <Ar. 1. En küçük parça, molekül.

2. Azıcık, birazcık.

z. 4a/131, 31b/1269.

z. + si 32a/1277.

z. + ce 7b/229, 7b/258, 14a/565,
16a/641, 33b/1330.

zevāl:<Ar.1. Yok olma, yok oluş. 2.
Batma. 3. Öğle.

z. + in 23b/905.

zevķ: <Ar.1. Beğeni, hoşlanma. 2. Tat.

z. 1b/15, 22a/881, 24a/962, 27b/1107,
/1504.

zeyn:<Ar. Süs.

z. 1b/9.

ziber:<Ar.Çok kaba dikişli bir Arap
kaftanı.

z. 8a/308.

zihi: <F.Ne güzel, bravo.

z. 3b/75, 3b/95, 19b/747.

zıkr: <Ar. Zikir, anma.

z. 7b/247, 10a/364, 14a/531, 14a/548,
21b/ 828, 26a/1040, 34a/1375, 34a/1383,
34a/1386, 34a/1388, 35b/1392,
35b/1398, 35b/1399, 35b/1459,
37b/1475.

z. + e 34a/1385.

z. +i 37b/1474.

z. +ine 7b/247.

z. + ini 16a/618.

z. +üñ 26a/1062.

zillet: <Ar.Düşkünlük, aşağılık, alçaklık.

z. 31b/1244.

z. + de 22a/903, 23b/904, 31b/1262.

zinā: <Ar.zina, nikahsız cinsel ilişki

z. + dan 26a/1058.

z. +dur 30a/1201.

zīnet: <Ar. Ziyinet, süs

z. 14a/531.

zinhār: < F. Sakın

z. 6a/199, 8a/ 282, 10a/355, 10a/392, 11b/404, 14a/534, 14a/546, 14a/562, 15b/596, 18a/733, 20a/815, 24a/975, 25b/1007, 29b/1188, 32a/1279.

zīrek: <F. Uyanık, zerrek

z. 2a/50.

ziyāde: <Ar. Fazla, çok

z. 4a/123.

ziyān: <F. Zarar

z. 14a/566, 14a/568, 16a/637.

z. + dan 14a/567, 14a/568.

z. + ı 16a/638.

zulm: <Ar. Cefa, eziyet

z. 27b/1078.

zümre: <Ar.Grup, topluluk

z.+ si 31b/1268.

z. +sini 27b/1074.

z.+siyle3b/80

SONUÇ

Bu tez çalışmasının konusu özelinde Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr eserlerinin karşılaştırmasıdır. Genelinde ise Türk edebiyatındaki dinî ve tasavvufî nasihatnâmelerdir.

Bilindiği gibi, eskiden beri nasihatnâmeler, Türk edebiyatının olanaklarından yararlanarak toplumlara ve bireylere rehberlik etmeyi, onları iyiye, doğruya, güzele ulaştırmayı, yanlış hareketleri ve sözleri için haberdar edip, uyarmayı, fenalık, kötülük gibi unsurlardan sakındırmayı, İslam dininin ve ahlâkın gereksinimlerine göre yaşama hazırlamayı amaç edinen eserlerdir.

Eski Türk edebiyatı ve Osmanlı sahasının tarihini, kültürünü ortaya çıkaran bu eserlerde şairler, yaşamın kolaylığına yönelik tavsiyelerini, tecrübelerini okuyucuya sunmuştur. Nasihatnâme türünde, yazılanların okuyucu üzerindeki etkisini arttırmak için Kuran-ı Kerim'den âyetler, hadisler, menkıbeler, dinî rivayetler, atasözleri, deyimler gibi kaynaklar ile nazmın etkileyici büyüünden faydalanılarak eserler ortaya konmuştur.

Bu türde eser veren müellifler, sosyal, siyasal, içtimaî, dinî, tasavvufî gibi hayatın her alanında nasihatler kaleme almışlardır; ancak Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte nasihatnâme müellifleri, dinî, tasavvufî konuları tercih edip bunlara ağırlık vermişlerdir.

Nasihatnâme şairleri, Allah'ı zikir etmek , tasavvufun şeriat, tarikat, marifet ve hakikat olan dört kapısı, ilahî aşk, şeyhlik ve müritlik gibi tasavvufî konuları işler. Beraberinde dinî konular olan yaşanan fani dünyanın kalıcı bir yer olmadığını ve ahiretin olduğunu hatırlatmak, kötülük işlemeyip günahlardan kaçınılmak, Allah'a şükür ve tövbe etmek, Allah'ın onlar için farz kıldığı namaz, oruç, hac gibi ibadetleri öneminden bahsedip nasihat etmeyi amaçlayarak kaleme almışlardır. Bu türde eski Türk edebiyatında nasihatnâme türünde eser veren şairler içerisine Cemâlî Karamânî ve Günahkâr yer almaktadır. Cemâlî'nin Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr tez çalışmasının üçüncü bölümünde karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu karşılaştırma sonucu elde edilen bilgiler şu şekilde sıralanabilir:

- XVI. yüzyılda kaleme alınan Cemâlî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr'ın amacı okuyucularına dinî bilgileri aktararak onların günahlardan uzak durmalarını

sağlamak, onlara iyi ve doğru olan yolu göstermektir. Cemâlî Nasihatnâmesi ve Nasihat-ı Günahkâr nasihatnâme türü açısından; gerek verdikleri ayet ve hadislerle desteklenmiş dinî bilgilerle gerekse de şairlerin nasihatleriyle toplumu İslam dininin vazifelerine göre iyiye yönlendirmeleri açısından önemli eserlerdir.

- Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ile Nasihat-ı Günahkâr'da şairler, muhatap aldıkları kitleyi küçümsemez, onlara üstten seslenmezler, aksine verdikleri bilgilerin ve öğütlerin onlara yarar sağlamaları dileğinde bulunurlar. Cemâlî, normal halka hitap ederken onları hicvetmez ve İslam dinini anlatarak ne yapmaları, ne yapmamaları gerektiğini “İy cân” diye seslenerek uygun bir üslupla yazmıştır. Günahkâr da kendisi Kadirî şeyhlerinden ve tekke şairi olduğu için muhatapları müritleridir. Ancak Günahkâr'ın bıraktığı bu miras sadece Kadirî tekkesindeki müritlerin değil tüm eski Türk edebiyatının hatta tüm toplumdur.
- Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi ve Nasihat-ı Günahkâr'ın konularının İslam dini ve Müslümanlığın vazifeleri olmasından nasihatlerin günümüzde de İslam alemine hitap eden konular olduğunu söylemek mümkündür.
- Cemâlî Karamânî eserinde sanki karşısında biri varmış gibi seslenmektedir. Bu da onun eserini hikayeleştirerek anlattığını göstermektedir. Günahkâr ise Cemâlî'nin tam tersi şiir diliyle yazmıştır.
- Cemâlî, eserinde ismine pek yer vermemiştir; ancak Günahkâr, eserinde mahlası olan “Gühahkâr” kelimesine dize sonlarında yer vermiştir. Yine eserin sonunda yer alan isimsiz şiirlerinde kim olduğuna kısaca değinilmiştir.
- Cemâlî Nasihatnâmesi ve Nasihat-ı Günahkâr'da dinî bir eleştirme yoktur.
- Her iki eser de okuyucu kitlesine dinî, tasavvufî bilgi ve nasihat vermeye çalışan didaktik vasıfta eserlerdir.

- Cemâlî ve Günahkâr, dinî ilimlere ve özellikle hadis ilmine vâkıf olduklarını gözler önüne sermiştir. Aynı yüzyılda yaşamış bu iki şair eserlerini hem okuyucularına hem de kendilerinden sonra gelen nesile miras bırakmış olmaları son derece önemlidir.
- Cemâlî Nasihatnâmesi ve Nasihat-ı Günahkâr'da Allah'ın insanlara farz kıldığı konular anlatılarak doğruya sevk etme gayesi vardır. İki eser de aynı dönemde kaleme alınmıştır. Bu sebeple şairlerin çevreleri farklılık gösterse de insanların benzer dinî ve ahlâkî kurallara ve değerlere sahip olduğu görülmektedir.
- Cemâlî Karamânî, 1524 beyitten oluşan Nasihatnâmesi'nde öğreticiliği benimsediği için diğer manzum nasihatnâme türünde eser veren şairler gibi öğreticiliğe en uygun nazım şekli olan mesnevi nazım biçimiyle eserini yazmıştır. Mesnevi formunda kaleme alınan eserde ilk olarak Allah'a övgü olan tevhid bölümüyle başlanılmıştır. Akabinde dört halifeye methiye ve Hasan ile Hüseyin'in övüldüğü bölümler izlenilmiştir. Bu bölümlerin ardından sebep-i telif bölümüne yer verilerek eserin neden yazıldığı anlatılıp gelişme bölümüne geçilmiştir ve gelişme bölümünde “iman, namaz, ramazan, oruç, nafil orucu, nafil namazı, salavat ve namazı terk etme rüyası” diye Arapça tamlamalarla oluşturulan altı başlıkta Allah'ın kullarına farz kıldığı ibadetler anlatılmıştır. Nasihat-ı Günahkâr, Cemâlî Karamânî Nasihatnâmesi gibi klasik manzum nasihatnâme kurgusu ile yazılmayıp 13 kaside, 73 gazel, 1 müstezâd ve meçhul şiirlerden meydana gelen divan olarak kaleme alınmıştır. Nasihat-ı Günahkâr, divan tertibinde olduğu gibi tevhid, münacat, na't kasideleriyle başlayıp müstezât nazım şekliyle yazılan şiirle devam eden ve akabinde Arap alfabesi esas alınarak son harflerine göre sıralanan gazel nazım şekliyle yazılan şiirlerden oluşmuştur.
- Cemâlî Nasihatnâmesi ve Nasihat-ı Günahkâr klasik Türk edebiyatı ürünleri olduğu için her iki eserde de ölçü olarak aruz vezni kullanmıştır. Cemâlî, eserini mesnevi nazım şekliyle kaleme almıştır; fakat Nasihatnâmesi'nde eski Anadolu Türkçesi kelimeler hakim olduğu için 2 aruz kalıbı görülmektedir. Aynı zamanda eserinin ilk yapraklarında Arapça şiir yazdığından dolayı farklı bir kalıp

kullanmıştır, Günahkâr eserini birden fazla nazım şekliyle yazdığı için 8 farklı aruz kalıbını kullanmıştır. Cemâlî ve Günahkâr eserlerinde sanat kaygısı gütmeyip didaktizmi amaçladıkları için her iki eserde de aruz hatalarıyla karşılaşmaktadır.

- Cemâlî Nasihatnâmesi'nde başlıkların Arapça olması ve bazı Arapça, Farsça terkipler dışında eserde sade Türkçe hakimdir. Nasihat-ı Günahkâr'da ise özellikle Arapça olmak üzere bazı Arapça, Farsça terkipler hariç Cemâlî Nasihatnâmesi'nde olduğu gibi sade Türkçe ile yazılmıştır. Her iki eser de içerisinde eski Anadolu Türkçesine ait kelimeler bulundurmaktadır.
- Cemâlî Nasihatnâmesi'nde baştan sona kadar din konu edinilirken Nasihat-ı Günahkâr'da ise baştan sona kadar din ve tasavvuf konu edinilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2004). Divan Edebiyatında Nasihat-Nâmeler (Pend-nâmeler) Vak'a-nüvis Es'ad Efendi'nin Pend-nâmesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, (4), 5-80.
- Bilge, M. (2008). *Günahkâr Dîvânı Tenkitli Metin*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Borazan, S. (2010). *Yapılandırmacılığa Göre Türkçe Öğretimi İkinci Kademe Ders Kitaplarında Nasihatname ve Vasiyetname Türlerinden Faydalanma Yolları*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çağrııcı, M. (2006). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi -Cilt 32. (Nasihat, s. 193-194)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Canım, R. (1988). Pendnameler ve Türk edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 153-160.
- Çavuşoğlu, R. (2004). *Ferah-nâmeler ve Kemâloğlu'nun Ferah-nâmesi (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler, İzmir.
- Demirtaş, F. K. (2012). Fatih Devri Şairlerinden Cemâlî ve Eserleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4 (3), 189- 213.
- Derdiyok, İ. Ç. (1988). *Cemâlî Divânı (İnceleme- Metin)*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Emiroğlu, S.(2010). *Türkçe Manzum Nasihat-Nâmelerin Eğitim Değeri Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Horata, O. (1991). XV. Yüzyıl şairlerinden Cemali'nin Hayatı ve Eserleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (1-2), 51-63.
- İpekten, H. (2019). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kalan, F. (2017). *Nasihatnâmelerde Çocuk (Osmanlı Dönemi)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kanar, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Say Yayınları.
- Kaplan, M. (1990). *Hayriyye-Nâbi (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaplan, M. (2002). *Türkler Ansiklopedisi- Cilt 11. (Türk edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler, s. 791-799)*.Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- Keleş, R. (2010). Türk edebiyatında Nasihat. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (44), 183-209.
- Kuzubaş, M. (2009). *Dîvân-ı Günâhkâr*. İstanbul: Etüt Yayınları.
- Mengi, M. (2017). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Nevevî, M.(1976). *Riyazü's- Salihin*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayıncılığı.
- Ocak, T. (1997). *Çağdaş Türk Edebiyatında Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı*. (Labial Hı'nın Çeviriyazıda Yazım Sorunu, s.167-172). Ankara: Simurg Yayınları.
- Öztürk, M. (2013) Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğula-Edebiyat Çocuğa-Nasihat Geleneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 1-22.
- Pala, İ.(2006). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi- Cilt 32*. (Nasihatnâme, s. 409-410). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Parlaklıç, Mucan, A. (2020). *Türk İslâm Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler ve Urlalı Ya'kûb Oğlu Hüsey'in Miftâh-ı Cennet'i*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sarioğlu Çevik, A. (2019). *XVIII. Yüzyıl Nasihatnâmelerinden Levh-nâme ve Lutfiyye'nin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Sevinç, F.(2021). Nasihat-nâme Türünde Bir Eser: Kasîde-i Şinâsi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (53), 163-206.
- Şentürk, A. A., Kartal, A. (2017). *Üniverseteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yiğiterol,Ö.F.(2017).*Türk İslam Edebiyatı'nda Pend-Nâmeler ve Levh-nâme: İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk edebiyatında Ahlâkî Mesneviler. *Türkiye Araştırmalar Dergisi*, 5 (10), 433-468.
- Yıldız, O. (1996). Cemâlî-i Karamanî ve Miftâhu'l-Ferec-i. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2). 271-284.

**CEMÂLÎ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ'NİN YAZMA
NÜSHASINDAN GÖRÜNTÜLER**

[21a]

ع

مولا که چو کما صوفی بگویند
 ایندی که فو قی و از کوه اوله صوفی
 یکدوب شریفی کورکده اولیایان

اور زبانی ایشلک کجایان
 چو کما صوفی بگویند
 فانی بوی بوی کما صوفی بگویند

که خاترق ایچون ایستلک یاری
 ایستخاره سنا زبانی ایستلک
 ایچون سنا ایچ ایچ ایچ ایچ

چون بوی لکسک مویضادی
 دی بیک ایچون فلامه ای کما
 اوقی اولکده کما ایچون فلامه

آن ایچون سنا فو قی حقه شای
 دله اوقی سنا فو قی حقه شای
 ایچون سنا فو قی حقه شای

سلا من سنا فو قی حقه شای
 کما ایچون سنا فو قی حقه شای
 ایچون سنا فو قی حقه شای

اوقی فو قی حقه شای
 دله اوقی سنا فو قی حقه شای
 ایچون سنا فو قی حقه شای

واری سنا فو قی حقه شای
 دله اوقی سنا فو قی حقه شای
 ایچون سنا فو قی حقه شای

[21b]

[36b]

١٣٧

بگو ز جنت که در دوزخ است

جنت الله از دوزخ ضعیف جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 که در دوزخ است و در جنت است
 که در دوزخ است و در جنت است

تمام ضعیف جنت است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

[36a]

جنتی است که در دوزخ است
 و در جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

تمام ضعیف جنت است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

جنتی است که در دوزخ است
 و در جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

تمام ضعیف جنت است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

اولی که در دوزخ است و در جنت است
 مقام جنت است و در جنت است
 جنت جنت است و در جنت است

EKLER

Ek 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

 ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 06/12/2023
Tez Başlığı : CEMÂLİ KARAMÂNÎ NASİHATNÂMESİ İLE NASİHAT-I GÜNAHKÂR KARŞILATIRMASI (METİN-İNCELEME-DİZİN) Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 318 sayfalık kısmına ilişkin, 03/11/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11'dir. Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç/dâhil 4- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.
06/12/2023
Adı Soyadı: Ayşenur YILDIRIM Öğrenci No: 2103100002 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET İZNİ FORMU

 ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 06/12/2023
Tez Başlığı: : CEMÂLİ KARAMÂNÎ NASİHAHNÂMESİ İLE NASİHAH-KÂR KARŞILATIRMASI (METİN-İNCELEME-DİZİN) Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.
06/12/2023
Adı Soyadı: Ayşenur YILDIRIM Öğrenci No: 2103200002 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>
Dr. Öğr. Üyesi Hanzade GÜZELOĞLU
Telefon: 0-4782117522 Detaylı Bilgi: https://www.ardahan.edu.tr Faks: 0-4782117523 E-posta: lisansustuegitim@ardahan.edu.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayşenur YILDIRIM

Doğum Yeri ve Tarihi: .

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : 2017/2021 Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2021/2023 Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : Kars Fen Lisesi 2022-2023

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :